

Chambre des Représentants		Kamer der Volksvertegenwoordigers	
SESSION EXTRAORDINAIRE DE 1939.	N° 102		BUITENGEWONE ZITTING VAN 1939.
	SÉANCE du 8 Juin 1939	VERGADERING van 8 Juni 1939	

PROJET DE LOI

modifiant les lois sur les sociétés commerciales.

EXPOSÉ DES MOTIFS

MESDAMES, MESSIEURS,

Le Gouvernement a l'honneur de présenter aux délibérations des Chambres législatives, un projet de loi modifiant les lois sur les sociétés commerciales. Il se réfère, pour la justification et le commentaire des textes proposés, au rapport ci-annexé du Comité permanent du Conseil de Législation.

Le Ministre de la Justice,
P.-E. JANSON.

**RAPPORT DU COMITE PERMANENT DU CONSEIL
DE LEGISLATION.**

Le Comité permanent du Conseil de Législation a été chargé d'examiner les différents projets de modifications aux lois sur les sociétés commerciales qui ont été élaborés depuis quelques années, d'en rédiger un lui-même et de le soumettre au Gouvernement.

Avec le concours des juristes qui lui ont été adjoints ⁽¹⁾, le Comité permanent a consacré de nombreuses séances à sa tâche et il a l'honneur de faire rapport sur ses délibérations.

Un membre aurait voulu s'attacher à la refonte complète des lois actuelles, mais le Comité a estimé

⁽¹⁾ Ont été adjoints au Comité permanent : MM. de Brabandère, avocat à la Cour d'appel de Gand, Levy-Morelle, avocat à la Cour d'appel de Bruxelles, Piret, premier référendaire-adjoint au Tribunal de commerce de Bruxelles, chargé de cours à la Faculté de Droit de l'Université de Louvain, Van Rijn, avocat à la Cour d'appel de Bruxelles, professeur à l'Université libre de Bruxelles.

WETSONTWERP

tot wijziging van de wetten op de
handelsvennootschappen.

MEMORIE VAN TOELICHTING

MEVROUWEN, MIJNE HEEREN,

De Regeering heeft de eer een wetsontwerp tot wijziging van de wetten op de handelsvennootschappen aan de Welgevende Kamers ter behandeling voor te leggen. Voor de verantwoording en de toelichting van de voorgestelde teksten, verwijst zij naar het hierbijgaande verslag van het Vast Comité van den Raad voor Wetgeving.

De Minister van Justitie,
P.-E. JANSON.

**VERSLAG VAN HET VAST COMITEIT VAN DEN RAAD
VOOR WETGEVING.**

Het Vast Comité van den Raad voor Wetgeving werd er mede belast de verschillende ontwerpen tot wijziging van de wetten betreffende de handelsvennootschappen, welke sedert enkele jaren werden opgemaakt, te onderzoeken, zelf een ontwerp op te stellen en het aan de Regeering voor te leggen.

Het Vast Comité heeft met de medewerking van de rechtsgeleerden die hem werden toegevoegd ⁽¹⁾, talrijke vergaderingen aan zijn opdracht gewijd en het heeft de eer verslag over zijn beraadslagingen uit te brengen.

Een lid had de volledige omwerking van de huidige wetten willen ter hand nemen; het Comité echter

⁽¹⁾ Werden aan het vast Comité toegevoegd, de heeren : de Brabandère, advocaat bij het Hof van Beroep te Gent, Levy-Morelle, advocaat bij het Hof van beroep te Brussel, Piret, eerste adjunct-referendaris bij de rechtbank van koophandel te Brussel, docent aan de Faculteit der rechtsgeleerdheid bij de Universiteit te Leuven, Van Rijn, advocaat bij het Hof van beroep te Brussel, hoogleraar aan de vrije Universiteit te Brussel.

qu'il n'y avait pas lieu de suivre cette suggestion. Outre que la législation en vigueur a permis, dans son ensemble, de réaliser de grandes entreprises et a contribué au développement de l'industrie et du commerce, le remaniement complet de notre régime des sociétés aurait nécessité des études considérables et retardé le vote de dispositions modificatives qui s'imposent.

Rémunération des administrateurs des sociétés anonymes.

Un abus parfois commis dans la gestion des sociétés est l'allocation de rémunérations excessives aux administrateurs.

Il arrive même que l'exercice social se clôturant en perte ou sans bénéfice net, les administrateurs perçoivent néanmoins des sommes importantes, parce que les tantièmes sont calculés sur le bénéfice brut de l'entreprise. Et cet abus, lorsqu'il se produit, ne se révèle d'ordinaire aux actionnaires que lorsque la société se trouve obligée de demander le concordat ou que sa faillite vient à être déclarée. D'habiles combinaisons comptables et une rédaction imprécise des articles du bilan et du compte de profits et pertes ne permettent point, en effet, aux actionnaires de connaître le montant exact des rémunérations allouées au conseil d'administration.

Pour porter remède à cette situation, il est proposé de préciser dans la loi que la rémunération des administrateurs devra désormais être fixée par les statuts ou, si les statuts sont muets, par une décision spéciale de l'assemblée générale. La rémunération qui doit être ainsi déterminée est la rémunération *globale* des membres du Conseil; il est sans intérêt pour les actionnaires de savoir comment ceux-ci se répartiront ou se sont réparti la somme allouée.

La disposition énoncée ne vise que les émoluments et avantages accordés aux membres du conseil d'administration en leur qualité d'administrateur. Le Comité permanent s'est demandé si l'article proposé ne devait pas être étendu aux émoluments et avantages obtenus par les administrateurs en d'autres qualités — en qualité de directeurs, fondés de pouvoirs, représentants, etc. — cela en vue d'empêcher que la disposition ne soit éludée par la conclusion de contrats accordant, sous une forme différente, aux administrateurs des suppléments occultes de rémunération. Cette suggestion n'a pas été retenue; le Comité permanent a estimé qu'il n'y avait pas lieu de soustraire les administrateurs, en tant qu'ils sont investis d'autres fonctions, à l'application du droit commun et que le contrôle des commissaires constituera une garantie suffisante contre l'octroi d'avantages excessifs.

heeft gemeend dat er op dit voorstel niet diende ingegaan. Behalve dat de thans geldende wetgeving, in haar geheel, het mogelijk heeft gemaakt groote ondernemingen tot stand te brengen en bijgedragen heeft tot de ontwikkeling van handel en nijverheid, zou de algeheele omwerking van ons regime van vennootschappen buitengewoon veel studie gevergd hebben en de goedkeuring van de wijzigingsbepalingen welke zich opdringen hebben vertraagd.

Belooning van de beheerders der naamloze vennootschappen.

Een misbruik dat soms in het beheer van de vennootschappen wordt gepleegd bestaat in het toekennen van overdreven beloningen aan de beheerders.

Het komt zelfs voor dat waar het maatschappelijk boekjaar met verlies of zonder netto-winst afgesloten wordt, de beheerders niettemin aanzienlijke bedragen ontvangen omdat de tantièmes op de bruto-winst van de onderneming berekend worden. En dat misbruik, wanneer het voorkomt, wordt doorgaans door de aandeelhouders eerst opgemerkt wanneer de vennootschap verplicht is het accoord tot voorkoming van faillissement aan te vragen of wanneer zij failliet werd verklaard. Behendige combinaties in de boekhouding en een onduidelijke omschrijving van de artikelen der balans en der winst- en verliesrekening laten inderdaad aan de aandeelhouders niet toe het juiste bedrag van de aan den beheerraad toegewezen beloningen te kennen.

Om dien toestand te verhelpen wordt er voorgesteld in de wet nader te bepalen dat voortaan de belooning van de beheerders door de statuten of, in geval van stilzwijgen van de statuten, door een bijzondere beslissing van de algemeene vergadering moet vastgesteld worden. De belooning welke aldus moet worden vastgesteld is de *globale* belooning voor de leden van den Raad; voor de aandeelhouders is het van geen belang te weten hoe die leden het hun toegekende bedrag onder elkaar zullen verdeelen of verdeeld hebben.

De vermelde bepaling beoogt slechts de emolumenten en voordeelen aan de leden van den beheerraad in hun hoedanigheid van beheerder verleend. Het Vast Comité heeft zich afgevraagd of het voorgestelde artikel niet eveneens diende toegepast op de emolumenten en voordeelen verkregen door de beheerders in eenige andere hoedanigheid — in hoedanigheid van bestuurder, gevolmachtigde, vertegenwoordiger, enz. — ten einde te verhinderen dat de bepaling zou ontdoken worden door het sluiten van contracten waarbij aan de beheerders verholen bijkomende beloningen, onder een anderen vorm verleend worden. Op dit voorstel werd niet ingegaan; het Vast Comité heeft gemeend dat de beheerders, voor zoover zij met andere functiën zijn bekleed, aan de toepassing van het gemeen recht niet dienden onttrokken en dat de controle van de commissarissen een voldoende waarborg zal zijn tegen het toekennen van overmatige voordeelen.

Le texte impose, lorsque la rémunération des administrateurs consiste en des tantièmes sur les bénéfices, de les calculer et de les prélever sur les bénéfices nets. Une règle semblable est prévue par plusieurs législations étrangères, et notamment par la loi allemande du 30 janvier 1937 et par le Code fédéral suisse des obligations.

On eût pu songer à ne permettre le prélèvement de tantièmes que sur les bénéfices répartis, à l'exclusion de la partie des bénéfices nets affectés à la réserve ordinaire ou extraordinaire. Mais cette mesure ne serait pas sans danger : on doit craindre, en effet, que dans ce cas le Conseil ne soit tenté de réduire le montant des sommes qu'une bonne gestion commande d'affecter à la réserve. Loin de sauvegarder les intérêts des actionnaires, la mesure pourrait donc leur devenir préjudiciable.

Réforme du contrôle.

La réorganisation du contrôle, actuellement exercé par les commissaires sur base des articles 64 et suivants des lois coordonnées, est unanimement souhaitée.

Il n'est contesté par personne que les dispositions légales actuelles relatives à la surveillance de la société se sont révélées insuffisantes.

Le contrôle tel qu'il est exercé dans un grand nombre de sociétés ne procure aux actionnaires aucune garantie. On devient souvent commissaire et on le reste, non parce qu'on est capable de contrôler les écritures sociales et les comptes, mais parce qu'on est parent ou allié d'un administrateur, parce qu'on est actionnaire et qu'on aspire à la fonction d'administrateur; d'où la conséquence que les commissaires ne jouissent pas toujours de l'indépendance nécessaire pour dénoncer aux actionnaires les fautes des administrateurs.

Le Comité permanent s'est efforcé de répondre aux desiderata formulés en ce qui concerne la compétence et l'indépendance des commissaires.

I. — LA COMPÉTENCE DES COMMISSAIRES.

Les législations étrangères fournissent à ce point de vue d'utiles enseignements.

La loi allemande requiert du « Bilanzprüfer », ou vérificateur du bilan, la possession d'un titre spécial, institué en 1931, le titre de « Wirtschaftsprüfer », ou contrôleur d'économie, dont l'acquisition est subordonnée à des conditions rigoureuses de formation scientifique et d'expérience des affaires.

La loi française, depuis un décret du 8 août 1935, prescrit, dans les sociétés par actions qui font appel à l'épargne publique, de choisir l'un des commis-

Wanneer de belooning van de beheerders bestaat uit tantièmes op de winst, dan eischt de tekst dat zij berekend en genomen worden op de netto-winst. Een dergelijke regel is door verschillende buitenlandsche wetten voorzien en inzonderheid door de Deutsche wet van 30 Januari 1937 en door het Zwitsersch Federaal Wetboek betreffende de verbintenissen.

Men had er kunnen aan denken slechts toe te laten dat de tantièmes genomen zouden worden op de verdeelde winst met uitsluiting van het gedeelte der netto-winst bestemd voor de gewone of buitengewone reserve.

Deze maatregel, echter, zou niet zonder gevaar zijn : er moet, inderdaad, voor gevreesd worden dat in dit geval de raad er toe zou geneigd zijn de sommen te verminderen welke in een behoorlijk beheer voor de reserve moeten worden voorbehouden. De maatregel, in plaats van de belangen der aandeelhouders te vrijwaren, zou dus voor hen nadeelig kunnen worden.

Hervorming van de contrôle.

Algemeen wordt gewenscht dat de thans door de commissarissen op grond van de artikelen 64 en volgende der samengeschatte wetten uitgeoefende contrôle anders zou worden ingericht.

Niemand betwist dat de huidige wetsbepalingen in zake het toezicht op de vennootschap, onvoldoende zijn gebleken.

De contrôle zooals zij in talrijke vennootschappen wordt uitgeoefend, biedt aan de aandeelhouders geen enkelen waarborg. Vaak wordt men commissaris en blijft men het, niet omdat men bekwaam is om de maatschappelijke boekhouding en de rekeningen te controleren, maar omdat men bloedverwant of aanverwant van een beheerder is, omdat men aandeelhouder is en men naar het ambt van beheerder streeft; waaruit volgt dat de commissarissen niet steeds de noodige onafhankelijkheid genieten om de fouten van de beheerders bij de aandeelhouders aan te klagen.

Het Vast Comité heeft gepoogd tegemoet te komen aan de uitgebrachte wenschen wat de bevoegdheid en de onafhankelijkheid der commissarissen betreft.

I. — BEVOEGDHEID DER COMMISSARISSSEN.

In de buitenlandsche wetten vindt men in dit opzicht nuttige inlichtingen.

De Deutsche wet eischt van den « Bilanzprüfer », of verificateur der balans, dat hij een bijzonderen titel bezit, ingesteld in 1931, namelijk dien van « Wirtschaftsprüfer » of controleur der economie, die enkel wordt verkregen mits aan strenge voorwaarden te voldoen, wat wetenschappelijke vorming en ervaring op het gebied der zaken betreft.

Sedert een decreet van 8 Augustus 1935, schrijft de Fransche wet voor, in de vennootschappen op aandeelen die de hulp van het openbaar gespaard vermo-

saires au moins sur une liste établie par une Commission officielle.

Une solution semblable a été introduite en Italie par un décret du 24 juillet 1936 : ce décret fait, toutefois, une discrimination selon l'importance de la société; le choix des commissaires est libre si le capital social n'est pas supérieur à un million de lires; un ou des commissaires, selon le cas, doivent réaliser des conditions déterminées de compétence et de pratique des affaires si le capital est supérieur à un million de lires; certains des commissaires doivent être pris sur une liste officielle, si le capital dépasse 5 millions de lires.

La législation anglaise, par contre, ne met aucune restriction à la liberté de choix des actionnaires, mais cette liberté de choix a mené à des résultats tout différents de ceux auxquels le libéralisme de la loi helge a conduit. Les sociétés anglaises s'adressent généralement, pour l'exercice du contrôle, au « Chartered accountants », sans caractère officiel, mais dont la valeur et l'intégrité sont assurés par une discipline professionnelle rigoureuse.

Il n'a point paru possible de faire entièrement confiance à l'initiative privée pour la constitution d'un corps de commissaires qualifiés parmi lesquels la loi imposerait de faire un choix. Le Comité permanent, ayant à opter entre les solutions extrêmes de la loi allemande — qui n'admet comme vérificateurs que les contrôleurs d'économie — et de la loi anglaise, et la solution plus modérée des lois française et italienne, s'est prononcée pour celle-ci.

D'après l'avant-projet, l'un au moins des commissaires, ou le commissaire, si un seul est prévu, sera choisi parmi les personnes agréées par une Commission spéciale, qui aura, comme en France, un caractère public.

Il n'a pas semblé opportun de fixer *ne varietur* dans le texte la composition et le fonctionnement des commissions à établir, ni les conditions d'octroi et de retrait de l'agrégation. Dans l'esprit du Comité permanent, ces commissions doivent comprendre notamment un membre de la Cour d'appel, un magistrat du Ministère public, un référendaire ou un référendaire-adjoint près un tribunal de commerce et être présidées par l'un d'entre eux.

Les commissions devront dresser, comme le fait actuellement la Commission bancaire en ce qui concerne les reviseurs de banque, un tableau des candidats ayant obtenu l'agrégation.

Le Comité permanent a examiné, au cours de l'élaboration de l'article 64bis de l'avant-projet, plusieurs propositions tendant à en modifier le domaine d'application.

Certains membres avaient suggéré de ne pas soumettre à l'obligation de choisir un commissaire dans

gen invoquer, ten minste een van de commissarissen te kiezen uit een door een officieele commissie opgestelde lijst.

Een dergelijke oplossing werd in Italië, bij decreet van 24 Juli 1936 ingevoerd; bedoeld decreet evenwel, maakt een onderscheid volgens de belangrijkheid van de vennootschap; de keuze van de commissarissen is vrij indien het maatschappelijk kapitaal een miljoen lira niet te boven gaat; een of meer commissarissen, volgens het geval, moeten aan bepaalde vereisten van bevoegdheid en praktijk der zaken beantwoorden, indien het kapitaal meer dan een miljoen lira bedraagt, sommige van de commissarissen moeten uit een officieele lijst worden aangewezen, indien het kapitaal 5 miljoen lira overschrijdt.

De Engelse wet daarentegen, stelt geen beperking aan de vrijheid in de keus van de aandeelhouders; die vrijheid echter, heeft tot uitslagen geleid die ganssch verschillend zijn van die waartoe het liberalisme van de Belgische wet heeft gevoerd. Voor de uitoefening van de controle, richten de Engelse vennootschappen zich over 't algemeen tot Chartered accountants, die geen officieel karakter hebben maar wier degelijkheid en onkreukbaarheid door een strenge beroepstucht verzekerd worden.

Het is niet mogelijk gebleken zich geheel op het privaaf initiatief te verlaten voor het samenstellen van een korps van geschoolde commissarissen onder wie op grond van de wet zou moeten gekozen worden. Het Vast Comité, dat te kiezen had tusschen de uiterste oplossingen van de Duitse wet, die alleen economie-controleurs als verificateur toelaat, en van de Engelse wet, en de meer gematigde oplossing der Fransche en Italiaansche wetten, heeft zich voor deze laatste uitgesproken.

Volgens het voorontwerp moet minstens een der commissarissen of de commissaris, als er maar een is voorzien, gekozen worden uit de personen toegelaten door een bijzondere Commissie, die, zooals in Frankrijk, een publiek karakter heeft.

Het is niet wenschelijk voorgekomen in den tekst *ne varietur* de samenstelling en de werking der op te richten commissiën te bepalen, evenmin als de voorwaarden voor het verleenen en het intrekken van de toelating. Naar de opvatting van het Vast Comité moeten die commissiën inzonderheid bestaan uit een lid van het Hof van beroep, een magistraat van het Openbaar Ministerie, een referendaris of adjunct-referendaris bij een Rechtbank van koophandel en door een onder hen gepresideerd worden.

De commissiën moeten, zooals dit thans door de Bankcommissie gedaan wordt wat betreft de bankreviseurs; een tabel opmaken van de kandidaten die de erkenning hebben bekomen.

Het Vast Comité heeft bij het opmaken van artikel 64bis van het voorontwerp, verschillende voorstellen die er toe strekten het toepassingsgebied er van te wijzigen, in overweging genomen.

Sommige leden hadden voorgesteld de vennootschappen met gering kapitaal, die zich niet tot het

la liste des agréés les sociétés à capital peu considérable, qui ne font pas appel à l'épargne publique et dans lesquelles les actionnaires, en relation constante avec les administrateurs et suivant de près la vie de la société, sont en état d'exercer eux-mêmes le contrôle; l'un des auteurs de l'amendement proposait toutefois d'admettre, pour ces petites sociétés, le droit de la minorité de désigner un commissaire ou de le faire désigner par justice.

Le Comité a repoussé ces suggestions en raison de la difficulté très grande de distinguer les sociétés « privées » et les sociétés qui font appel à l'épargne publique, les critères mis en œuvre par les lois étrangères se sont révélés arbitraires. Depuis l'introduction dans notre droit de sociétés de personnes à responsabilité limitée des associés, la société anonyme a d'ailleurs cessé d'être la forme appropriée pour ces sociétés privées. Le recours à cette forme ne se justifie que pour les entreprises dans lesquelles d'importants capitaux sont nécessaires. Enfin, il n'y a point de raison de ne pas accorder aux créanciers des petites sociétés que l'organisation du contrôle intéresse, certes aussi, le bénéfice de la mesure proposée.

D'autres membres avaient, au contraire, émis l'opinion que — au moins dans les sociétés importantes — tous les commissaires devraient être agréés. Cette opinion se fondait sur l'apparent illogisme du maintien, à côté des commissaires « qualifiés », de commissaires ne devant justifier d'aucune compétence spéciale.

Le Comité permanent a jugé préférable de laisser aux sociétés le droit d'instituer, à côté du ou des commissaires agréés, d'autres commissaires, choisis par exemple en raison de leurs connaissances techniques. Il a également été allégué, au cours des délibérations, que, dans certaines entreprises, de futurs administrateurs pouvaient se préparer utilement, dans l'exercice de leurs fonctions de commissaire, à leur rôle ultérieur de gestion, et prenaient ainsi contact avec les affaires sociales.

Mais les commissaires délibérant en collège, il importait d'empêcher que le ou les commissaires agréés ne fussent tenus en échec par une majorité composée de commissaires non agréés. Tel est l'objet de l'article 77 nouveau, alinéa 5 *in fine* : il oblige le ou les commissaires agréés, lorsqu'il existe deux catégories de commissaires, à établir un rapport distinct et assure ainsi l'autonomie de leur intervention.

On s'est demandé s'il ne fallait pas admettre l'inscription d'office sur la liste des commissaires agréés

openbaar gespaard vermogen wenden en waarin de aandeelhouders, voortdurend in betrekking met de beheerders zijnde en van dichtbij het leven van de vennootschap volgend, zelf de controle kunnen uitoefenen, niet te onderwerpen aan de verplichting om een commissaris uit de lijst der erkende commissarissen te kiezen; een van de stellers van het amendement stelde evenwel voor, voor die kleine vennootschappen, het recht van de minderheid te erkennen om een commissaris aan te wijzen of dezen door de rechtbank te doen aanwijzen.

Het Comité heeft die voorstellen van de hand gewezen, in verband met het zeer moeilijk te maken onderscheid tusschen de « private » vennootschappen en de vennootschappen die zich tot het openbaar gespaard vermogen wenden; de bij die beoordeeling door de vreemde wetgevingen toegepaste criteria zijn willekeurig gebleken. Sedert in ons recht, de personenvennootschappen met beperkte aansprakelijkheid der vennoten werden ingevoerd, is trouwens de naamloze vennootschap niet langer de gepaste vorm voor die private vennootschap gebleven. Het aanwenden van dien vorm is slechts gerechtvaardigd voor de instellingen waarin aanzienlijke kapitalen noodig zijn. Ten slotte, bestaat er geen reden om aan de schuldeisers van de kleine vennootschappen voor wie de inrichting van de controle voorzeker ook van belang is, het voordeel van den voorgestelden maatregel te onthouden.

Andere leden, daarentegen, hadden de meening uitgesproken dat — ten minste in de aanzienlijke vennootschappen — al de commissarissen zouden moeten erkend zijn. Die zienswijze steunde op de schijnbare ongerijmdheid naast de « geschoolde » commissarissen, commissarissen te behouden die van geen bijzondere bevoegdheid moeten doen blijken.

Het Vast Comité heeft het verkieslijk gemeend aan de vennootschappen het recht te laten om, naast den erkenden commissaris of de erkende commissarissen, andere commissarissen aan te stellen gekozen, bijvoorbeeld, wegens hun technische bevoegdheid. In den loop van de besprekingen werd insgelijks aangevoerd dat, in sommige ondernemingen, toekomstige beheerders zich met voordeel, in de uitoefening van hun ambt van commissaris, konden voorbereiden tot hun latere rol van beheerder, en zodoende vertrouwd werden met de maatschappelijke zaken.

Daar echter de commissarissen in college beraadslagen, kwam het er op aan te verhinderen dat de erkende commissaris of commissarissen tegenover een uit niet erkende commissarissen bestaande meerderheid machteloos zou of zouden staan. Dit is het doel van het nieuwe artikel 77, 5° alinea *in fine* : daarbij wordt de erkende commissaris of worden de erkende commissarissen er toe verplicht, wanneer er twee categorieën van commissarissen zijn, een afzonderlijk verslag op te maken, en zodoende wordt de zelfstandigheid van hun tussenkomst verzekerd.

Men heeft zich afgevraagd of de inschrijving van ambtswege van de op de lijst der bankreviseurs aan-

des personnes admises sur la liste des reviseurs de banque.

Le Comité permanent a estimé que prévoir cette inscription d'office eût été préjuger des conditions qui seront ultérieurement requises des candidats aux fonctions de commissaires agréés. Au surplus le texte de l'arrêté royal n° 185 du 9 juillet 1935, article 24, décide que les reviseurs ne peuvent sans une autorisation toujours révocable de la Commission bancaire, exercer aucun mandat de commissaire de sociétés commerciales ou à forme commerciale. Il n'apparaît pas que la garantie, que cette disposition procure, perde sa raison d'être si le mandat que le reviseur est appelé à exercer lui est offert après son inscription sur la liste des agréés.

II. — L'INDÉPENDANCE DES COMMISSAIRES.

La plupart des législations étrangères, pour assurer l'objectivité des constatations et conclusions des commissaires, interdisent d'accepter des fonctions de contrôle aux personnes qui se trouvent dans un lieu de subordination à l'égard de la société, d'une société dont elle dépend ou d'une société filiale, ou de leurs administrateurs; c'est ce que font notamment les lois anglaise, allemande, française, italienne et suisse. Les droits français et italien excluent également quiconque est uni par un lien de parenté ou d'alliance avec le personnel dirigeant de la société. Les mêmes principes ont été adoptés par l'arrêté royal du 9 juillet 1935 sur le contrôle des banques, en son article 24 et par le règlement d'agrément des reviseurs du 22 novembre 1935, en son article 10.

L'avant-projet les applique à la matière des sociétés anonymes en général. Il interdit aux commissaires d'exercer une autre fonction soit dans la société elle-même, soit dans une de ses filiales, soit dans la société principale dont elle dépend; il exclut du mandat de commissaire le conjoint, l'associé ou l'employé des administrateurs ou directeurs.

La notion de la société filiale et celle, corrélative, de la société principale ont donné lieu à de longues discussions.

La loi anglaise considère comme une filiale la société dont une autre société possède plus de 50 % du capital émis, ou plus de 50 % des voix à l'assemblée générale; il y a également, selon cette loi, rapport de société principale (holding company) à société filiale (subsidiary company) lorsque la société réputée principale a le pouvoir direct ou indirect de désigner la majorité des administrateurs de la société réputée filiale. Pareils critères ne paraissent pas pou-

genomen personen op de lijst der erkende commissarissen niet diende toegelaten.

Het Vast Comité heeft gemeend dat het, door die inschrijving, van ambtswege te voorzien, zou vooruitloopen op de toekomst, wanneer de voorwaarden die van de kandidaten tot het ambt van erkende commissaris zullen worden vereischt, zullen vaststaan. Bovendien wordt in den tekst van het koninklijk besluit n° 185 van 9 Juli 1935, artikel 24, bepaald dat de reviseuren geen mandaat van commissaris bij handelsvennootschappen of maatschappijen onder handelsvorm mogen vervullen, behoudens een door de Bankcommissie te verlenen vergunning, die trouwens steeds kan worden ingetrokken. De waarborg, welke door die bepaling wordt geboden, verliest blijkbaar haar reden van bestaan niet, indien het mandaat dat de reviseur geroepen wordt te vervullen, hem na zijn inschrijving op de lijst van diegenen die erkend werden, wordt aangeboden.

II. — ONAFHANKELIJKHEID VAN DE COMMISSARISSEN.

Om de objectiviteit van de bevindingen en conclusiën der commissarissen te verzekeren, wordt door de meeste wetten in het buitenland verboden ambten van contrôle te aanvaarden aan personen die zich in een verband van ondergeschiktheid bevinden tegenover de vennootschap, tegenover een maatschappij waarvan deze afhangt of tegenover een dochtermaatschappij, of van hun beheerders; dit is inzonderheid het geval voor de Engelsche, Duitsche, Fransche, Italiaansche en Zwitsersche wetten. De Fransche en Italiaansche wetten sluiten insgelijks uit al wie door bloedverwantschap of aanverwantschap verbonden is met het personeel dat de maatschappij bestuurt. Dezelfde principes werden door het koninklijk besluit van 9 Juli 1935 op de bankcontrole, in artikel 24, en door het reglement tot erkenning van de reviseuren van 22 November 1935, in artikel 10, aangenomen. Het voorontwerp past ze toe waar het gaat om naamloze vennootschappen over 't algemeen. Het verbiedt aan de commissarissen een andere functie uit te oefenen hetzij in de vennootschap zelf, hetzij in een van haar dochtermaatschappijen, hetzij in de hoofdmaatschappij waarvan zij afhangt; het sluit van het mandaat van commissaris, den echtgenoot, den vennoot of den beambte der beheerders of bestuurders uit.

Het begrip van de dochtermaatschappij en dat, hetwelk er mede verband houdt, van de hoofdmaatschappij hebben tot langdurige besprekingen aanleiding gegeven.

De Engelsche wet beschouwd als een dochtermaatschappij, de vennootschap waarvan een andere vennootschap ruim 50 t. h. van het uitgeschreven kapitaal bezit of over meer dan 50 t. h. der stemmen bij de algemeene vergadering beschikt; volgens die wet bestaat eveneens het verband van hoofdmaatschappij (holding company) tot dochtermaatschappij (subsidiary company) wanneer de zoogenaamde hoofdmaatschappij rechtstreeks of onrechtstreeks de macht

voir être admis : dans l'état actuel de l'économie belge, et en raison de la dispersion des titres en les mains d'un très grand nombre de petits actionnaires qui n'assistent pas aux assemblées, il n'est nullement nécessaire, pour dominer une société, d'avoir la majorité du capital social; quant aux critères fondés sur la prédominance dans les délibérations de l'assemblée ou dans la désignation des administrateurs (critères qui en Belgique se confondraient), ils sont, en pratique, d'application pratique malaisée : au gré de la composition des assemblées, une société deviendrait ou cesserait d'être la filiale d'une autre.

La loi française, qui définit comme l'avant-projet la notion de la filiale à propos des incompatibilités frappant les commissaires, admet qu'il y a rapport de société principale à société filiale quand la première possède un dixième du capital de la seconde.

Le Comité permanent s'en est tenu à une solution intermédiaire. L'article 13 de l'avant-projet (article 80bis nouveau) suggère de prendre comme critère, pour l'application des articles 64^{quater} et 77bis, la possession d'actions ou parts représentant 20 % du capital social, ou donnant droit à 20 % de l'ensemble des voix attachées aux titres. Cette deuxième hypothèse se rapporte au cas de la société qui, sans posséder une portion importante du capital, exercerait une influence sur la vie sociale grâce à la possession de parts de fondateur ou d'autres titres non représentatifs du capital.

L'avant-projet voit, à l'instar des législations étrangères rappelées, une autre cause d'incompatibilité dans l'existence d'un lien de parenté ou d'alliance avec l'un des administrateurs ou directeurs de la société, d'une de ses filiales ou d'une société principale dont elle dépend.

Il a paru opportun, toutefois, de faire une distinction quant à l'étude des incompatibilités entre les commissaires agréés et les commissaires non agréés. La parenté en ligne collatérale ne sera pas une cause d'exclusion pour ces derniers, dont le rôle sera plus effacé, et pour qui l'exercice du mandat de commissaire pourra être une initiation à l'exercice d'un mandat de gestion.

D'autres règles destinées à garantir l'indépendance des commissaires concernent leur rémunération.

Celle-ci devra désormais être fixe et les commis-

heeft de meerderheid der beheerders van de als dochtermaatschappij beschouwde maatschappij aan te wijzen. Dergelijke maatstaf blijkt niet te kunnen aangenomen worden : in den huidige toestand van de Belgische economie en wegens de verspreiding van de titels in handen van een zeer groot aantal kleine aandeelhouders die de vergaderingen niet bijwonen, hoeft men geenszins, om een maatschappij te beheersen, het grootste gedeelte van het maatschappelijk kapitaal te bezitten; wat betreft de criteria welke steunen op het overwicht bij de beraadslagingen van de vergadering of bij de aanwijzing van de beheerders (criteria die in België niet zouden uiteen te houden zijn) zij zijn in werkelijkheid, in de praktijk moeilijk toe te passen : volgens de samenstelling van de vergaderingen zou een maatschappij de dochtermaatschappij van een andere worden of dit niet langer blijven.

De Franse wet, die zooals het voorontwerp het begrip van dochtermaatschappij omschrijft in verband met de onverenigbaarheden welke voor de commissarissen gelden, neemt aan dat er een verband van hoofdmaatschappij tot dochtermaatschappij bestaat wanneer de eerste een tiende van het kapitaal van de tweede bezit.

Het Vast Comité heeft zich bepaald bij een oplossing welke de middenweg volgt. In artikel 13 van het voorontwerp (nieuw art. 80bis) wordt voorgesteld als maatstaf voor de toepassing van de artikelen 64^{quater} en 77bis te nemen het bezitten van aandelen of deelenbewijzen welke 20 t. h. van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen, of recht geven op 20 t. h. van het gezamenlijk aantal der aan de titels verbonden stemmen. Die tweede onderstelling heeft betrekking op het geval van de maatschappij die, zonder dat zij een aanzienlijk deel van het kapitaal bezit, het maatschappelijk bestaan zou beïnvloeden dank zij het bezit van stichtersaandelen of andere titels die het kapitaal niet vertegenwoordigen.

Naar 't voorbeeld van voormelde buitenlandsche wetten ziet het voorontwerp een andere oorzaak van onverenigbaarheid, in de bloedverwandschap of de aanverwandschap met een der beheerders of bestuurders van de vennootschap, van een harer dochtermaatschappijen of van een hoofdmaatschappij waarvan zij afhangt.

Het is evenwel nuttig voorgekomen een onderscheid te maken wat betreft de uitgestrektheid van de onverenigbaarheden tusschen de erkende commissarissen en de niet erkende commissarissen. Bloedverwandschap in de zijlinie zal geen oorzaak van uitsluiting zijn voor deze laatsten, wier rol bescheidener zal zijn en voor wie de uitoefening van het mandaat van commissaris een inwijding kan zijn tot de uitoefening van een beheerdersmandaat.

Andere regelen, welke bestemd zijn om de onafhankelijkheid van de commissarissen te waarborgen hebben betrekking op hun belooning.

Deze zal voortaan vast moeten zijn en de commis-

saïres ne pourront recevoir, en dehors de l'émolument promis, aucun avantage de la société.

Il est à craindre, en effet, que recevant un salaire calculé selon les résultats de l'exercice, ils ne soient amenés à ne point s'opposer au grossissement artificiel des bénéfices, que feraient apparaître les administrateurs par le moyen de faux bilans. L'appât d'avantages autres que ceux leur assurés sous la forme de l'émolument fixe, pourrait également les conduire à négliger les devoirs de surveillance qui leur incombent.

Inspirée des lois anglaise, allemande et suisse, la disposition de l'article 64ter prescrivant la fixité de la rémunération a pour complément logique l'interdiction faite à la société de consentir des prêts ou des avances aux commissaires, ou de donner ou constituer des garanties à leur profit.

Les raisons qui motivent ces mesures valent tant à l'égard des commissaires non agréés qu'à l'égard des commissaires agréés. L'objectivité des uns ni des autres ne doit être obnubilée par la considération de leur intérêt personnel.

Du fait, déjà rappelé ci-avant, que certains commissaires font en quelque sorte, dans leurs fonctions, un stage d'administrateur, il a été déduit, par contre, qu'un régime identique ne pouvait être établi pour les commissaires agréés et les commissaires non agréés quant à l'interdiction établie par l'article 6 (art. 69bis nouveau). C'est seulement aux commissaires agréés que ne pourront être confiées des fonctions d'administrateurs ou directeur dans la société, dans une société filiale ou dans une société principale, durant les trois années qui suivent la cessation de leur mandat.

III. — L'INTERVENTION DES MINORITÉS.

L'institution de la représentation des minorités au sein du Collège des commissaires est prônée par une partie de l'opinion ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ La Fédération des Associations et des Cercles catholiques en a admis le principe dans sa séance d'étude du 6 avril 1938; pour éviter que le commissaire minoritaire ne soit un agent de la concurrence, elle a préconisé sa désignation non point par le choix direct de la minorité, mais par le président du tribunal de commerce sur requête de la minorité; la minorité autorisée à requérir la désignation devrait représenter un dixième du capital social.

La proposition de MM. Janssens, Devèze et consorts, du 5 novembre 1936, veut également reconnaître aux minorités un certain droit d'intervention : la minorité proposerait trois candidats parmi lesquels la majorité aurait à choisir un commissaire.

sarissen zullen, behalve de toegezegde belooning, geen enkel voordeel vanwege de vennootschap mogen ontvangen.

Er dient inderdaad voor gevreesd dat, door hun een loon te betalen berekend volgens de uitslagen van het boekjaar, zij er toe zouden gebracht worden zich niet te verzetten tegen een kunstmatig aandikken der winst, welke de beheerders door middel van valseche balans zouden voorbrengen. Het vooruitzicht van andere voordeelen dan die welke hun onder den vorm van vaste belooning verzekerd worden, zou hun insgelijks er toe kunnen leiden de plichten van toezicht te verwaarloozen, welke op hen rusten.

Ingegeven door de Engelsche, Duitse en Zwitsersche wetten, zoo heeft de bepaling van artikel 64ter waarbij de vastheid van de belooning wordt voorgeschreven, als logisch en noodzakelijk gevolg dat aan de maatschappij verboden wordt leeningen of voorschotten aan de commissarissen toe te staan of waarborgen te hunnen behoeve te geven of te vestigen.

De redenen welke die maatregelen wettigen gelden zoowel ten aanzien van de niet erkende commissarissen, als ten aanzien van de erkende commissarissen. De objectiviteit van de eenen en van de anderen moet niet verdoezeld worden door de beschouwing van hun persoonlijk belang.

Uit het reeds hiervoren vermeld feit dat sommige commissarissen om zoo te zeggen in hun functiën, een proeftijd van beheer doen, werd daarentegen afgeleid dat voor de erkende commissarissen, en de niet erkende commissarissen geen volkomen gelijk regiem kon ingevoerd worden wat betreft de bij artikel 6 (nieuw art. 69bis) gestelde verbodsbepaling. Enkel aan de erkende commissarissen zal geen functie van beheerder of bestuurder in de vennootschap, in een dochtermaatschappij of in een hoofdmaatschappij kunnen toevertrouwd worden gedurende drie jaren na den dag waarop hun mandaat verstrekken is.

III. — TUSSCHENKOMST VAN DE MINDERHEDEN.

Het invoeren van de vertegenwoordiging van de minderheden in het College van commissarissen wordt door een deel van de openbare meening aangeprezen ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Het Verbond der Katholieke Vereenigingen en Kringen heeft, in zijn studie-vergadering van 6 April 1938, het principe er van aangenomen; om te voorkomen dat de commissaris der minderheid een agent van de mededingers zou zijn, heeft het aangeprezen dat hij zou aangewezen worden niet bij rechtstreeksche keuze van de minderheid, maar door den voorzitter van de rechtbank van koophandel op verzoek van de minderheid; de minderheid die er toe gemachtigd zou zijn de aanwijzing te vorderen zou een tiende van het maatschappelijk kapitaal moeten vertegenwoordigen.

In het voorstel van de heeren Janssens, Devèze en consorts dd. 5 Januari 1936, wil men insgelijks aan de minderheden eenig recht van tussenkomst toekennen : de minderheid zou drie kandidaten voordragen, onder wie de meerderheid een commissaris zou hebben te kiezen.

L'intervention des minorités est prévue par la loi polonaise, qui leur confère un droit de représentation dans le Conseil de Surveillance et la Commission de Revision — organismes parallèles qui exercent les fonctions dévolues en Belgique au Collège des commissaires — et par la loi allemande, qui leur permet de se pourvoir en justice contre un choix malencontreux des vérificateurs du bilan.

Un membre du Comité avait proposé d'admettre la désignation de commissaires par justice à la requête d'une minorité.

Le Comité permanent a repoussé cette suggestion. La raison qui a déterminé sa décision est qu'il y a lieu de maintenir le principe que les membres du Conseil de Surveillance doivent être les représentants non point de groupes d'actionnaires mais de la société elle-même.

Il a toutefois estimé qu'il convenait de modifier, en en diminuant la rigueur, les termes de l'article 191 des lois coordonnées qui organise la nomination par le tribunal de commissaires *spéciaux*, à la demande d'une minorité ⁽¹⁾.

IV. — DU CONSEIL GÉNÉRAL.

Aux termes de l'article 55 des lois actuelles, en cas de vacance d'une place d'administrateur et sauf disposition contraire dans les statuts, les administrateurs restants et les commissaires réunis ont le droit d'y pourvoir provisoirement.

Dans ce cas, l'assemblée générale, lors de la première réunion, procède à l'élection définitive.

Il n'est pas question de supprimer cette disposition qui est très utile pour assurer d'une manière ininterrompue la représentation régulière de la société.

Mais aux termes de l'article 68, les statuts peuvent disposer que les administrateurs et les commissaires réunis formeront le Conseil général: ils en détermineront les attributions.

Cette disposition a été vivement critiquée et le Comité permanent en propose la suppression.

Les administrateurs et les commissaires ont des fonctions différentes; aux premiers incombe l'administration, aux seconds la surveillance et le contrôle. Permettre aux uns et aux autres de délibérer en commun, c'est autoriser l'organisation de la confusion des pouvoirs, c'est supprimer le contrôle de l'administration, c'est peut-être supprimer une partie de la responsabilité qui doit incomber à tous ceux qui administrent, car la loi prévoit pour les administrateurs et les commissaires des responsabilités diffé-

De tusschenkomst van de minderheden is voorzien bij de Poolse wet welke hun een recht van vertegenwoordiging in den Toezichtsraad en de Revisie-Commissie — naast elkander bestaande organismen welke de functiën uitoefenen die in België aan het College der commissarissen zijn opgedragen — verleent, en bij de Deutsche wet welke hun toelaat zich in rechten te voorzien tegen een ongelukkige keuze van de verificateuren der balans.

Een lid van het comiteit had voorgesteld de aanwijzing van commissarissen door een rechtbank, op het verzoek van een minderheid, aan te nemen.

Het Vast Comiteit heeft dat voorstel verworpen. De reden welke hem tot dit besluit bracht is dat het beginsel dient gehandhaafd, dat de leden van den Raad van Toezicht de vertegenwoordigers moeten zijn niet van groepen van aandeelhouders, maar wel van de vennootschap zelf.

Het heeft echter gemeend dat er aanleiding bestaat om de bewoordingen te wijzigen van artikel 191 der samengeschakelde wetten waarbij de benoeming door de rechtbank, van *bijzondere* commissarissen op het verzoek van een minderheid, geregeld wordt, en wel door de gestrengheid er van te verminderen ⁽¹⁾.

IV. — DE ALGEMEENE RAAD.

Luidens artikel 55 van de huidige wetten, wanneer een plaats van beheerder openvalt, hebben de overblijvende beheerders en de commissarissen te zamen het recht om, indien de statuten er niet anders over beslissen, voorloopig in de vacature te voorzien.

In dat geval gaat de algemeene vergadering, in haar eerste bijeenkomst, tot de definitieve verkiezing over.

Er is geen sprake van die bepaling te doen wegvallen welke hoogst nuttig is om de geregelde vertegenwoordiging van de vennootschap op onafgebroken wijze te verzekeren.

Luidens artikel 68, echter, mag bij de statuten worden bepaald dat de vereenigde beheerders en commissarissen den Algemeenen Raad zullen vormen; ook dezes bevoegdheid wordt bij de statuten bepaald.

Deze bepaling heeft aanleiding gegeven tot felle critiek en het Vast Comiteit stelt voor ze te doen wegvallen.

De beheerders en de commissarissen hebben onderscheiden functiën; bij de eersten berust het beheer, bij de tweede het toezicht en de controle. Aan de eenen en aan de anderen toelaten gemeenschappelijk te beraadslagen beteekent de hand leenen tot de organisatie van de vermenging van de bevoegdheden, het afschaffen van de controle van het beheer, wellicht het gedeeltelijk opheffen van de verantwoordelijkheid welke moet rusten op al diegenen die een beheer waarnemen, want de wet voorziet voor de beheerders

⁽¹⁾ Voyez infra *Des commissaires investigateurs*.

⁽¹⁾ Zie hierna : *De onderzoekscommissarissen*.

rentes et elle ne prévoit pas pour les commissaires qui administrent une responsabilité particulière.

Rien ne s'oppose à ce que dans des circonstances graves, les administrateurs et les commissaires se réunissent officieusement pour confronter leurs vues, quitte à se retirer ensuite pour délibérer séparément et prendre leurs responsabilités.

V. — DISPOSITIONS DIVERSES.

Des modifications de détail ont été apportées, en application des nouveaux principes mis en œuvre, au texte des articles 64, 65 et 69 des lois coordonnées.

Etant donné le rôle important que les commissaires agréés sont appelés à remplir, il n'eût pas été souhaitable de laisser une société sans commissaire agréé, même dans l'hypothèse où la majorité des commissaires serait encore en fonction. L'obligation de convoquer immédiatement l'Assemblée générale afin de pouvoir au remplacement des commissaires manquants existera soit lorsque le nombre des commissaires sera réduit de plus de moitié, soit lorsqu'il n'y aura plus de commissaire agréé en fonctions.

En vue de permettre une surveillance plus efficace et constante de la part des commissaires — agréés et non agréés — l'état résumant la situation active et passive de la société, dont l'article 65 impose la remise à l'Administration, devra désormais être transmis chaque trimestre et non plus seulement chaque semestre.

Enfin, l'obligation de fournir un cautionnement, prescrite pour les commissaires par l'article 69 actuel, ne s'appliquera pas aux commissaires agréés. Le dépôt d'un cautionnement en actions de la société se justifie dans le régime actuel : elle est une garantie du bon accomplissement de leurs fonctions et les commissaires n'ont pas de difficulté à l'exécuter puisqu'ils sont ou bien actionnaires ou bien mandatés en fait, sinon en droit par des groupes d'actionnaires. Les commissaires agréés, choisis en raison de leur compétence, pourront ne pas être à même de constituer un cautionnement; il est d'ailleurs probable que ces commissaires spécialisés exerceront leurs fonctions dans plusieurs sociétés, et il n'est pas possible de les assujettir au prescrit de l'article 69 dans chacune d'elles.

La réforme du statut des commissaires, telle qu'elle résulte de l'avant-projet, a pour complément logique l'organisation des commissaires agréés en groupes professionnels.

en de commissarissen een verschillende verantwoordelijkheid en zij voorziet voor de commissarissen die het beheer waarnemen, geen bijzondere verantwoordelijkheid.

Niets verzet er zich tegen dat in ernstige omstandigheden, de beheerders en de commissarissen op officieuze wijze zouden bijeenkomen om hun meningen met elkaar te vergelijken al moesten zij zich vervolgens terugtrekken om afzonderlijk te beraadslagen en hun verantwoordelijkheid op te nemen.

V. — DIVERSE BEPALINGEN.

Ingevolge de nieuwe beginselen die werden toegepast, werden in den tekst van de artikelen 64, 65 en 69 der samengeschakelde wetten wijzigingen van ondergeschikten aard aangebracht.

In verband met de belangrijke rol die de erkende commissarissen geroepen zijn te vervullen, zou het niet wenschelijk geweest zijn een maatschappij zonder erkende commissaris te laten, zelfs in de onderstelling dat de meerderheid van de commissarissen nog in functie zouden zijn. De verplichting om onmiddellijk de algemeene vergadering bijeen te roepen ten einde in de vervanging van de ontbrekende commissarissen te voorzien, zal bestaan hetzij wanneer het aantal commissarissen met meer dan de helft is verminderd, hetzij wanneer er geen erkend commissaris meer in functie is.

Ten einde een doelmatiger en voortdurend toezicht vanwege de erkende en de niet erkende commissarissen mogelijk te maken, moet de staat waarin de toestand van het actief en van het passief is samengevat en waarvan de overlegging aan het bestuur bij artikel 65 wordt opgelegd, voortaan ieder kwartaal en niet meer enkel om het halfjaar overgemaakt worden.

Eindelijk zal de verplichting om zekerheid te stellen, dat bij het huidig artikel 69 voor de commissarissen is voorzien, niet van toepassing zijn op de erkende commissarissen. Het deponeren van een borgtocht in aandeelen der vennootschap is in het huidig regiem gerechtvaardigd : hij is een waarborg voor het behoorlijk vervullen van hun ambt en de commissarissen ondervinden geen moeilijkheid om dien borgtocht te leveren, vermits zij ofwel aandeelhouder zijn ofwel in feite zooniet in rechten door groepen van aandeelhouders gemandateerd zijn. Het kan zich voordoen dat de erkende commissarissen, gekozen uit hoofde van hun bevoegdheid, niet in staat zijn een borgtocht te stellen; het is trouwens waarschijnlijk dat die gespecialiseerde commissarissen hun functiën in verschillende vennootschappen zullen uitoefenen en het is niet mogelijk ze in ieder van hen, aan het voorschrift van artikel 69 te onderwerpen.

De hervorming van het statuut der commissarissen, zooals zij uit het voorontwerp voortvloeit, heeft als logisch gevolg de inrichting van de erkende commissarissen in beroepsgroeperingen.

Il ne peut être envisagé de confier aux commissions prévues à l'article 64bis, alinéa 2, d'autres pouvoirs que celui de retirer l'agrément dans les cas qui seront fixés par l'arrêté royal réglant leur statut. Vu le très grand nombre de commissaires agréés qui devront être désignés, ces commissions ne pourraient exercer sur eux une surveillance efficace.

Il appartiendra à l'initiative privée de réunir ces commissaires en associations qui auront pour objet d'achever leur formation et d'assurer une exacte discipline.

On souhaite, toutefois, qu'à l'instar des Instituts anglais de « Chartered accountants », ces associations acquièrent une considération telle que les actionnaires et les tiers trouvent dans la désignation de leurs membres en qualité de commissaire une garantie supplémentaire.

Le Comité permanent n'a pas pensé qu'il convenait de prescrire et réglementer législativement la formation de ces associations; elles se constitueront sous l'empire du droit commun, comme s'est fondée l'Association belge des Reviseurs, à mesure que la nouvelle institution se développera.

L'augmentation du capital.

Actuellement une société est libre d'augmenter indéfiniment son capital, sous réserve uniquement de l'application des dispositions relatives aux émissions publiques, alors même qu'elle n'aurait pas pris les mesures nécessaires pour avoir à sa disposition le capital qui a été souscrit par des actionnaires. On a vu ainsi des sociétés faire décréter une ou plusieurs augmentations de capital successives, alors qu'avait seul été effectué le premier versement obligatoire sur le capital primitif. Semblable manière de procéder ne peut s'expliquer que par le désir de créer du papier ou la volonté de se prévaloir vis-à-vis du public d'un capital élevé que les actionnaires seront peut-être hors d'état de verser. C'est pourquoi, la disposition qui prendra place entre le 1er et le 2e alinéa de l'article 72 des lois actuelles défend de décider, désormais, aucune augmentation de capital si le capital déjà souscrit n'a pas été intégralement appelé.

Une exception est faite d'une part, pour les sociétés créées en vertu de lois spéciales ou dont les statuts ont été approuvés par une loi et d'autre part, pour les sociétés dont l'activité se limite aux assurances, aux prêts hypothécaires ou aux opérations de crédit foncier. Pour les premières, il appartient au législateur de pourvoir aux mesures à prendre. Dans les secondes, le capital forme surtout la garantie des tiers ou

Er kan niet aan gedacht worden aan de bij artikel 64bis, 2e alinea, voorziene commissiën andere bevoegdheden op te dragen dan het intrekken van de erkenning in de gevallen welke bij het koninklijk besluit tot regeling van haar statuut zullen vastgesteld worden.

In verband met het zeer groot aantal erkende commissarissen die moeten aangewezen worden, zouden die commissiën op hen geen doelmatig toezicht kunnen houden.

Aan het privaats initiatief behoort het die commissarissen samen te brengen in vereenigingen die ten doel hebben hun vorming te voltooien en de noodige tucht te verzekeren.

Het is de wensch, evenwel, dat die vereenigingen, naar het voorbeeld van de Engelsche Instellingen van Chartered accountants, een zoodanig aanzien zouden verwerven dat in de aanwijzing van haar leden in hoedanigheid van commissaris, de aandeelhouders en derden een bijkomenden waarborg zullen vinden.

Het Vast Comité heeft niet gemeend dat het oprichten van die vereenigingen door een wet moest voorgeschreven en geregeld worden. Zij zullen, zooals de Belgische Vereeniging der reviseurs gesticht werd, onder het stelsel van het gemeen recht opgericht worden naarmate de nieuwe instelling uitbreiding zal nemen.

Verhooging van het kapitaal.

Het staat thans een vennootschap vrij haar kapitaal tot in het oneindige te verhoogen, onder voorbehoud alleen dat de bepalingen betreffende de openbare uitgaven worden toegepast, zelfs wanneer zij de noodige maatregelen niet zou hebben genomen om het kapitaal dat door haar aandeelhouders ingeschreven werd, voorhanden te hebben. Men heeft aldus vastgesteld dat vennootschappen achtereenvolgens een of meer kapitaalsverhoogingen lieten uitschrijven, terwijl enkel de eerste verplichte storting op het aanvankelijk kapitaal was gedaan geworden. Dergelijke praktijken zijn niet anders te verklaren dan door de begeerte papier uit te geven of door het voornemen zich tegenover het publiek op een aanzienlijk kapitaal te kunnen beroepen dat wellicht de aandeelhouders niet zullen kunnen storten. Daarom verbiedt de bepaling welke tusschen de 1^e en de 2^e alinea van artikel 72 der huidige wetten zal worden ingevoegd, voortaan tot eenige verhooging van kapitaal te beslissen indien het reeds ingeschreven kapitaal niet geheel werd volgestort.

Een uitzondering wordt gemaakt, enerzijds voor de vennootschappen krachtens bijzondere wetten opgericht of waarvan de statuten bij een wet goedgekeurd werden en anderzijds, voor de vennootschappen waarvan de bedrijvigheid beperkt is tot de verzekeringen, de hypotheaire leeningen of de verrichtingen tot kredietverleening op grondeigendom. Voor de eerste is het de wetgever die in de te

ne sert que dans une faible mesure à la réalisation de l'objet social.

Dans ces sociétés aussi, les bénéfices ne permettraient pas la rémunération de capitaux considérables d'actionnaires, ce qui les inciterait, si la disposition leur était applicable, à ne pas donner à leur capital de garantie l'extension que commanderait le développement des affaires sociales.

Enfin, ces sociétés doivent chercher à emprunter des capitaux pour un terme correspondant aux engagements qu'elles prennent; elles n'agiraient pas sagement, si elles plaçaient dans des opérations à terme rapproché, 5 ou 10 ans par exemple, des capitaux dont elles disposent pour un long terme, la durée de la société.

Quelle doit être la sanction de l'inobservation de l'article 72, alinéa 2 ?

La nullité de l'augmentation du capital ne peut être cette sanction, car il en pourrait résulter pour les tiers qui auraient traité avec la société sur la foi de la réalité du capital d'augmentation, un sérieux préjudice.

Le Comité permanent propose qu'en cas d'infraction à la disposition envisagée le capital déjà souscrit avant l'augmentation du capital devienne de plein droit et intégralement exigible, nonobstant toute disposition contraire des statuts.

Cette sanction est assurément adéquate à l'infraction à la loi puisqu'elle a pour effet de mettre les choses en l'état où elles auraient dû l'être, si l'infraction n'avait pas été commise; elle est juste puisque ce sont les actionnaires qui ont décidé, en assemblée générale extraordinaire, l'augmentation de capital interdite.

La réglementation des bilans et des autres documents sociaux.

Les articles 77 et suivants des lois coordonnées réglementent la confection des documents qui seront communiqués aux commissaires et aux actionnaires et plus spécialement de ceux — bilans et comptes de profits et pertes — qui seront, en outre, portés à la connaissance des tiers.

1. — DOCUMENTS SOUMIS A PUBLICITÉ « INTERNE ».

Le document qui sert de base à l'élaboration du bilan et à l'appréciation des résultats de l'activité sociale est l'inventaire.

L'article 77 prescrit qu'il doit contenir l'indication des valeurs mobilières et immobilières et de toutes

nemen maatregelen heeft te voorzien. Wat de tweede betreft, vormt het kapitaal voornamelijk den waarborg van derden of dient het slechts in een geringe mate tot het verwezenlijken van het maatschappelijk doel.

In die vennootschappen ook, zou de winst niet voldoende zijn om aanzienlijke kapitalen van aandeelhouders loonend te maken, waardoor zij er zouden toe aangezet worden, indien de bepaling op hen toepasselijk was, aan haar waarborgskapitaal niet den omvang te geven welke door de uitbreiding van de maatschappelijke zaken zou geboden worden.

Ten slotte, moeten die vennootschappen kapitalen trachten te leen te krijgen voor een termijn die overeenstemt met de verbintenissen welke zij aangaan; zij zouden niet wijs handelen indien zij in verrichtingen op korten termijn, bijvoorbeeld 5 of 10 jaren, kapitalen belegden waarover zij voor een langen termijn, den duur van de maatschappij, beschikken.

Welke sanctie dient gesteld op de niet naleving van het artikel 72, 2° alinea ?

Die sanctie kan niet de nietigheid van de kapitaalsverhoging zijn, daar er een werkelijke schade zou kunnen uit voortvloeien voor derden die, vertrouwend in het wezenlijk bestaan van het verhoogde kapitaal, met de vennootschap zouden gehandeld hebben.

Het Vast Comité stelt voor dat, in geval van overtreding van bedoelde bepaling, het reeds vóór de kapitaalsverhoging ingeschreven kapitaal van rechtswege en algeheel eischbaar zou worden, niet-tegenstaande elke daarmee strijdige bepaling der statuten.

Die sanctie past voorzeker bij het misdrijf tegen de wet, aangezien zij als gevolg heeft de zaken in den toestand te stellen waarin zij zich moesten bevinden ware het misdrijf niet gepleegd geworden; zij is rechtvaardig vermits het de aandeelhouders zijn die in buitengewone algemeene vergadering tot de verboden kapitaalsverhoging hebben beslist.

Reglementatie betreffende de balansen en de overige maatschappelijke stukken.

De artikelen 77 en volgende van de samengeschaelde wetten regelen het opmaken van de stukken welke aan de commissarissen en aan de aandeelhouders moeten medegedeeld worden en meer in 't bijzonder van die — balans en winst- en verliesrekening — welke bovendien, ter kennis van derden moeten worden gebracht.

1. — STUKKEN ONDERWORPEN AAN BEKENDMAKING IN DE VENNOOTSCHAP ZELF.

Het stuk dat tot grondslag dient voor het opmaken van de balans en het waardeeren van de uitslagen van de maatschappelijke bedrijvigheid is de inventaris.

In artikel 77 is voorgeschreven dat de inventaris de aanwijzing van de roerende en onroerende waar-

les dettes actives et passives de la société; une annexe doit contenir en résumé tous les engagements sociaux, *ainsi que les dettes des directeurs, administrateurs et commissaires envers la société.*

Inventaire et annexe, dans le régime actuel, ne sont connus que des commissaires; ils demeurent ignorés des actionnaires.

Diverses modifications à ce régime semblent s'imposer :

a) Il importe que soient assujettis à publicité non pas seulement les engagements des membres du personnel dirigeant envers la société qu'ils gèrent mais les crédits que celle-ci leur a consentis et les garanties qu'elle a données à leur profit; les concessions de crédits ou de garanties peuvent avoir de graves conséquences pour la société concédente, grever lourdement sa situation à l'avenir; l'examen de l'étendue de ces concessions permettra de déterminer si les dirigeants n'abusent pas de leurs pouvoirs pour engager l'avoir social dans leurs entreprises personnelles.

b) Les prêts, avances et crédits consentis et les garanties accordées ne doivent pas être connus uniquement des commissaires, il convient que les actionnaires également puissent se rendre compte de leur importance; l'avant-projet suggère dans ce but que la liste de ces prêts, avances, crédits et garanties soit jointe aux documents que l'article 78 prescrit de communiquer aux actionnaires, au siège social, quinze jours avant l'assemblée.

Le contenu de la liste et celui de l'annexe à l'inventaire ne coïncideront pas entièrement.

L'annexe à l'inventaire, photographie de la situation de la société, mentionnera les prêts, avances, crédits et garanties en cours lors de son établissement.

La liste indiquera, en outre, les prêts, avances et crédits qui ont été consentis, au cours de l'exercice écoulé et qui ont été remboursés, ainsi que les garanties données ou constituées pendant l'exercice et dont la société se trouve déchargée. Cette différence se justifie par le fait que la publication de la liste a une portée autre que le dressement de l'inventaire : elle tend — comme il vient d'être dit — à permettre aux actionnaires d'apercevoir les abus qui auraient été commis par le personnel dirigeant.

c) L'interdiction aux sociétés de consentir aux commissaires des prêts, avances ou crédits, et de donner ou constituer des garanties à leur profit, implique la suppression des mots « des commissaires » dans le texte de l'article 71, alinéa 1er.

den en van al de in- en uitschulden der vennootschap moet inhouden; een bijlage moet in 't kort al de maatschappelijke verbintenissen *alsmede de schuld van de bestuurders, beheerders en commissarissen tegenover de vennootschap vermelden.*

In het huidig regiem, hebben alleen de commissarissen kennis van inventaris en bijlage; de aandeelhouders blijven er onkundig van.

Verschillende wijzigingen aan dit regiem schijnen zich op te dringen :

a) Het komt er op aan dat openbaarheid gegeven wordt niet alleen aan de verbintenissen van de leden van het besturend personeel tegenover de vennootschap welke zij beheeren, maar aan de kredieten welke deze hun heeft toegestaan en de waarborgen welke zij te hunnen behoeve heeft gegeven; het verleen van krediet of waarborg kan ernstige gevolgen voor de vennootschap hebben die ze verleent, haar toestand in de toekomst erg bezwaren; door het onderzoek naar den omvang van die bewilligingen zal het mogelijk zijn uit te maken of de leiders hun bevoegdheden niet misbruiken om het maatschappelijk bezit in hun persoonlijke ondernemingen vast te leggen;

b) De toegestane leeningen, voorschotten en kredieten en de verleende waarborgen moeten niet enkel door de commissarissen gekend zijn; het past dat insgelijks de aandeelhouders zich zouden kunnen vergewissen omtrent de belangrijkheid er van; met dit doel stelt het voorontwerp voor dat de lijst van die leeningen, voorschotten, kredieten en waarborgen zou gevoegd worden bij de stukken welke, zooals bij artikel 78 is voorgeschreven, vijftien dagen vóór de vergadering aan de aandeelhouders, op den zetel moeten medegedeeld worden.

De inhoud van de lijst en die van de bijlage, bij den inventaris zullen met elkander niet volkomen overeenstemmen.

De bijlage bij den inventaris, welke een beeld is van den toestand van de vennootschap, vermeldt de bij het opmaken er van loopende leeningen, voorschotten, kredieten en waarborgen.

Bovendien vermeldt de lijst de leeningen, voorschotten en kredieten welke in den loop van het vorige boekjaar werden toegestaan en die terugbetaald werden, alsmede de waarborgen gedurende het boekjaar gegeven of gevestigd en waarvan de vennootschap ontlast is. Dit onderscheid is gerechtvaardigd door het feit dat de bekendmaking van de lijst een andere strekking heeft dan het opmaken van den inventaris : zij strekt er toe — zooals pas werd gezegd — de aandeelhouders in de gelegenheid te stellen om de misbruiken te ontdekken welke door het besturend personeel zouden gepleegd zijn;

c) Het verbod aan de vennootschappen van aan de commissarissen leeningen, voorschotten of krediet toe te staan en waarborgen te hunnen behoeve te geven of te vestigen, sluit in zich de schrapping van de woorden « van de commissarissen » in den tekst van artikel 77, 1e alinea.

L'avant-projet propose, dans le même ordre d'idées, d'ajouter aux documents dont les actionnaires peuvent prendre connaissance au siège social, le rapport des administrateurs.

Ce rapport est actuellement communiqué aux commissaires un mois au moins avant l'assemblée, mais ce n'est qu'au cours de celle-ci que les actionnaires doivent en recevoir lecture; ils sont souvent dans l'impossibilité d'en discuter les termes au pied levé ou de demander des éclaircissements sur certains points qui sont laissés dans l'ombre.

II. — BILAN ET COMPTES DE PROFITS ET PERTES.

a) La rédaction de l'article 77, alinéa 3, qui indique les postes à mentionner dans le bilan, a été fréquemment critiquée.

L'article 77, alinéa 3 actuel, impose seulement de mentionner séparément l'actif réalisable et, au passif, les dettes de la société envers elle-même, les obligations, les dettes avec hypothèques ou gages et les dettes sans garanties réelles.

Un bilan, dressé en empruntant ce schéma sommaire, ne procure guère d'éclaircissements aux actionnaires et aux tiers.

L'expérience a révélé, d'autre part, l'impossibilité d'imposer l'adoption d'un cadre détaillé applicable à toutes les entreprises.

Le législateur allemand s'est bien efforcé, en 1931 et en 1937, d'établir un type de bilan, extrêmement complet, mais il a dû renoncer à en prescrire l'emploi exclusif; chaque société garde la faculté de ne pas y recourir, si son intérêt le requiert.

Une division trop accentuée du bilan pourrait d'ailleurs être dangereuse pour le secret des affaires.

Aussi les dispositions dont le Comité permanent recommande l'adoption, ne tendent-elles point à établir une formule obligatoire ni à énumérer tous les articles qui devront figurer au bilan; elles se bornent à prescrire la mention spéciale de ceux dont la valeur pourra être le plus affectée par les événements de la vie sociale ou de la conjoncture économique. Il est de grand intérêt pour les lecteurs du bilan qui trouvent les éléments de l'actif mentionnés à leur valeur actuelle d'exploitation, de se rendre compte de leur degré de vulnérabilité.

Les règles proposées, et déjà adoptées d'ailleurs par beaucoup de sociétés saines, prennent en considération les chances plus ou moins grandes d'une liquidation, à des conditions favorables, des biens formant l'avoir de la société, et les aléas auxquels leur valeur est exposée.

In verband daarmee, stelt het voorontwerp voor het verslag van de beheerders te voegen bij de stukken waarvan de aandeelhouders op den maatschappelijke zetel mogen kennis nemen.

Dit verslag wordt thans aan de commissarissen medegedeeld ten minste een maand vóór de vergadering maar het is slechts tijdens deze laatste, dat er voorlezing van moet gedaan worden voor de aandeelhouders; deze zijn vaak in de onmogelijkheid om op staanden voet de bewoordingen er van te bespreken of om ophelderingen te vragen omtrent sommige punten die in de schaduw worden gelaten.

II. — BALANS EN WINST- EN VERLIESREKENING.

a) Er werd herhaaldelijk critiek geoefend omtrent de manier waarop artikel 77, 3° alinea, welke de in de balans te vermelden posten aangeeft, is opgesteld.

Het huidig artikel 77, 3° alinea, gebiedt alleen het aan den omloop onttrokken actief, het te gelde te maken actief, en, voor het passief, de schuld der vennootschap jegens haar zelve, de obligatiën, de schulden met hypotheek of pand en de schulden zonder zakelijke waarborg afzonderlijk te vermelden.

Een balans, volgens dit summiere schema opge maakt, verstrekt geenszins inlichtingen aan de aandeelhouders en aan derden.

De ondervinding heeft, ten andere, de onmogelijkheid aangetoond om de aanneming van een raam met omstandige opgave, dat op al de instellingen toepasselijk is, op te leggen.

Wel heeft in 1931 en in 1937 de Deutsche wetgever gepoogd een uiterst volledige model-balans op te maken; hij heeft er echter moeten van afzien het uitsluitend gebruik er van voor te schrijven; ieder vennootschap behoudt het recht er geen gebruik van te maken indien haar belang het eischt.

Een al te ver doorgedreven indeeling van de balans zou trouwens schadelijk kunnen zijn voor het zakengeheim.

Ook strekken de bepalingen, waarvan het Vast Comité de aanneming aanbeveelt, er geenszins toe een bindende formule vast te leggen noch al de posten op te sommen welke in de balans zullen moeten voorkomen; zij bepalen zich er bij de bijzondere vermelding voor te schrijven van die waarvan de waarde het meest zal kunnen beïnvloed worden door de gebeurtenissen van het maatschappelijk bestaan of van de economische conjunctuur. Het is van groot belang voor de lezers van de balans, die de elementen van het actief vermeld vinden aan hun huidige exploitatiewaarde zich rekenschap te geven van den graad waarin zij gevoelig zijn.

De voorgestelde en trouwens reeds door talrijke gezonde vennootschappen aangenomen regelen, beschouwen de min of meer groote kansen van een liquidatie, onder gunstige voorwaarden, van de goederen waaruit het bezit van de vennootschap bestaat, en de wisselvalligheden waaraan hun waarde blootgesteld is.

Il est évident, par exemple, qu'en cas de réalisation forcée de l'actif, la société ne retrouvera pas les frais de constitution ou d'augmentation de capital qu'elle a déboursés; les brevets et marques de fabrique seront cédés à bas prix; les créances sur les sociétés filiales ou la société principale seront de récupération malaisée si, comme c'est souvent le cas, les circonstances économiques dont souffre la société qui a dressé le bilan atteignent aussi les sociétés filiales ou principales; les participations dans les syndicats ou autres associations commerciales peuvent être des sources de gros profits mais aussi de déconvenues graves.

Quant à la distribution des valeurs cotées en bourse et des valeurs non cotées, elle se justifie par la différence des modes d'évaluation auxquels les auteurs du bilan devront normalement recourir pour en faire l'estimation.

Dans l'élaboration du texte de l'avant-projet, le Comité permanent s'est inspiré surtout des lois anglaise, hollandaise et suisse, qui se contentent des précisions indispensables, sans entrer dans des détails minutieux.

Il ne lui a point paru qu'il y ait lieu de limiter, comme le fait la loi hollandaise, aux sociétés faisant appel au public, la portée de la réforme. On n'aperçoit pas qu'il existe un inconvénient à exiger de toutes les sociétés anonymes le minimum de clarté jugé nécessaire. Ce minimum n'est d'ailleurs pas requis dans le seul intérêt des actionnaires et des obligataires, mais aussi dans celui de tous les créanciers.

Les mentions demandées en ce qui concerne le passif ne justifient pas de longs commentaires.

Les provisions pour pertes éventuelles indiqueront l'étendue des mesures de précaution que les exigences d'une gestion prévoyante ont imposées aux administrateurs.

La principale innovation proposée est relative à l'inscription des dettes conditionnelles et des garanties données par la société à des tiers sous forme d'aval, de cautionnements, etc.

Il serait insuffisant de les faire apparaître sous la rubrique imprécise de comptes d'ordre. La charge dérivant pour la société des dettes conditionnelles, des avals, des cautionnements et autres garanties peut s'avérer très lourde; dans beaucoup de cas, elle aura, il est vrai, une contre-partie à l'actif, mais la valeur de cette contre-partie, le recours contre le débiteur principal, sera illusoire si ce débiteur est insolvable. Les associés et les tiers doivent être prévenus du danger auquel la société est exposée.

Il est à peine besoin de faire remarquer d'une part, que les mentions prescrites sont des mentions glo-

Het is, bijvoorbeeld, van zelf sprekend dat in geval van gedwongen te gelde making van het actief, de vennootschap de kosten van oprichting of van kapitaalverhooging niet zal terugkrijgen welke zij heeft betaald; de octrooien en fabriekmerken zullen tegen lage prijzen afgestaan worden; de schuldvorderingen op de dochtermaatschappijen of de hoofdmaatschappij zullen lastig kunnen ingevorderd worden indien, zooals dit vaak het geval is, de economische omstandigheden, waaronder de vennootschap die de balans heeft opgemaakt lijdt, eveneens de dochter- of hoofdmaatschappijen treffen; de deelnemingen in de syndicaten of andere handelsverenigingen kunnen bronnen zijn van aanzienlijke winst, echter ook van ernstige misrekeningen.

Wat het onderscheid tusschen de ter Beurs genoteerde waarden en de niet genoteerde waarden betreft, het wordt verantwoord door het verschil in de wijzen van raming welke de stellers van de balans normaal moeten toepassen om de schatting er van te doen.

Bij het opmaken van den tekst van het voorontwerp, heeft het Vast Comité zich vooral laten leiden door de Engelsche, de Nederlandsche en de Zwitsersche wet, welke wetten zich houden aan de volstrekt onmisbare toelichtingen zonder tot in de kleine bijzonderheden af te dalen.

Het is het Comité niet noodig gebleken het doel van de hervorming, zooals dit in de Nederlandsche wet gedaan wordt, tot de vennootschappen die zich tot het publiek wenden te beperken. Men ziet niet in dat er een bezwaar zou bestaan om van al de naamlooze vennootschappen een minimum van duidelijkheid te eischen. Dat minimum trouwens, wordt niet alleen in het belang van de aandeelhouders en van de houders van obligatiën vereischt, maar ook in het belang van al de schuldeischers.

De vermeldingen die gevraagd worden wat het passief betreft vergen geen uitgebreid commentaar.

De ramingen van eventueel verlies moeten den omvang van de voorzorgsmaatregelen bepalen welke door de eischen van een zorgzaam beheer aan de beheerders werden opgelegd.

De voornaamste voorgestelde nieuwigheid heeft betrekking op de vermelding van de voorwaardelijke schulden en van de waarborgen door de vennootschappen aan derden gegeven onder vorm van aval, borgtochten, enz.

Het zou niet volstaan ze te doen voorkomen in de vage rubriek « rekeningen van orde ». De last die voor de vennootschap voortvloeit uit voorwaardelijke schulden, aval, borgtochten en andere waarborgen kan blijken zeer zwaar te zijn; in vele gevallen, weliswaar, zal hij in het actief een tegenpost hebben, maar de waarde van die tegenpost, het verhaal tegen den voornaamsten schuldenaar zal denkbeeldig zijn indien bedoelde schuldenaar insolvent is. De vennooten en de derden moeten gewaarschuwd worden voor het gevaar waarmee de vennootschap bedreigd is.

Het is nauwelijks noodig te doen opmerken aan den eenen kant dat de voorgeschreven vermeldingen

bales et, d'autre part, qu'il est loisible de porter dans le bilan des articles supplémentaires.

b) Plusieurs législations étrangères, et notamment les lois allemande et suisse donnent des directives quant aux méthodes à suivre pour l'évaluation des éléments de l'actif social

Il n'a point semblé opportun de s'engager dans cette voie; trop de considérations peuvent intervenir dans cette évaluation, et la fixation de règles n'est pas souhaitable.

L'avant-projet, tout en évitant de prescrire des évaluations légales, tend à permettre aux actionnaires de connaître la norme qui a été choisie par l'Administration et la méthode suivant laquelle elle a procédé, et d'apprécier si les évaluations ont été faites avec prudence et modération. A l'instar du droit hollandais, l'article 77 porte en son dernier alinéa, que les administrateurs sont tenus de faire connaître dans leur rapport comment ils ont procédé aux évaluations, et ce rapport est désormais soumis à la publicité complémentaire de la communication aux actionnaires, au siège social, quinze jours avant l'Assemblée (art. 11).

Le Comité permanent a adopté les termes « modes d'évaluation » plutôt que l'expression « base d'évaluation », en raison de la plus grande latitude qu'ils accordent aux administrateurs.

Les mots « modes d'évaluation » ne s'opposent pas à ce qu'une base d'évaluation ayant été choisie et indiquée dans le rapport, l'Administration ajoute que, pour telle raison qu'elle donne, la valeur indiquée au bilan est inférieure — ou supérieure — à celle qui correspond à cette base. Elle pourra dire que les titres ont été évalués à un cours inférieur ou supérieur à celui de la bourse à telle date, les marchandises à un prix inférieur au prix d'achat ou de revient, à condition d'indiquer le motif de la différence : qu'elle a, par exemple, par mesure de précaution, indiqué une somme moindre que le cours des titres en bourse; — ou qu'elle a, estimant que la dépréciation des titres est passagère, cru pouvoir dépasser leur cours boursier.

c) L'article 77ter proposé tend à permettre aux actionnaires et aux tiers d'établir des comparaisons entre les énonciations du bilan, d'exercice à exercice. A l'heure actuelle il est possible au Conseil d'administration d'empêcher tout rapprochement des données des bilans en adoptant d'une année à l'autre des schémas différents.

Pour assurer une certaine permanence dans la présentation du document, le décret français du 8 août 1935 a prescrit de le rédiger — de même que le compte de profits et pertes — sous un type identique

globale vermeldingen zijn, en aan den anderen kant, dat men vrij is aanvullende posten in de balans te vermelden.

b) Verschillende vreemde wetgevingen, inzonderheid de Duitse en de Zwitsersche wet, geven wenken wat betreft de voor de waardeering van de elementen van het maatschappelijk actief te volgen methoden.

Het is niet wenschelijk gebleken dezen weg op te gaan; te veel beschouwingen kunnen bij die schatting in aanmerking komen, en het is niet wenschelijk regelen vast te stellen.

Alhoewel het voorontwerp er zich van onthoudt wettelijke schattingen voor te schrijven, strekt het er toe de aandeelhouders in de gelegenheid te stellen de norma te kennen welke door de beheerders gekozen werd, en de methode volgens dewelke zij gehandeld heeft en te oordeelen of de schattingen met voorzichtigheid en matigheid gedaan werden. Zooals in het Hollandsch recht, wordt in de laatste alinea van artikel 77 bepaald dat de beheerders verplicht zijn in hun verslag te vermelden op welke wijze zij de schattingen hebben gedaan en dit verslag is voortaan aan de aanvullende openbaarheid van de mededeeling aan de aandeelhouders, ten maatschappelijken zetel, vijftien dagen vóór de vergadering, onderworpen (art. 11).

Het Vast Comité heeft de uitdrukkingen « wijzen van schatting » aangenomen bij voorkeur op de uitdrukking « grondslagen van schatting » wegens het feit dat daarbij meer vrijheid aan de beheerders gelaten wordt.

De woorden « wijzen van schatting » verbieden niet dat, een grondslag van schatting gekozen zijnde en in het verslag vermeld, de beheerders er bij voegen dat, om die bepaalde reden welke door hen aangegeven wordt, de in de balans vermelde waarde lager — of hooger — is dan die welke met dien grondslag overeenkomt. Zij kunnen zeggen dat de effecten geschat werden aan een lageren of hooger koers van den beurskoers op dien bepaalden datum, de waren aan een prijs beneden den aankoop prijs of den kostenden prijs, mits de reden van dat verschil aan te geven : dat zij, bijvoorbeeld, bij wijze van voorzorg een lager bedrag dan den koers van de effecten ter beurs hebben aangegeven; of dat zij, oordeelend dat de waardevermindering van de effecten tijdelijk is, gemeend hebben den beurskoers er van te mogen overschrijden.

c) Het voorgestelde artikel 77ter heeft ten doel de aandeelhouders en de derden in de gelegenheid te stellen een vergelijking te maken tusschen de opgaven van de balans van boekjaar tot boekjaar. Thans kan de beheerraad alle vergelijking van de gegevens der balansen beletten door van het eene jaar tot het andere verschillende schema's aan te nemen.

Om een zekere vastheid in de voorstelling van de balans te bekomen, heeft het Fransch decreet van 8 Augustus 1935 voorgeschreven dit stuk — evenals de winst- en verliesrekening — op te stellen onder

d'année en année. Il ne peut être dérogé à cette règle que si l'assemblée générale autorise le conseil à le faire, après que les motifs justifiant la dérogation lui ont été exposés.

Le Comité permanent ne s'est pas rallié à ce système pour la double raison qu'il est généralement aisé au conseil, maître de la majorité dans l'assemblée, de faire admettre toute modification qu'il désirerait, et que la permanence dans la présentation du bilan n'intéresse pas seulement les associés mais aussi les tiers.

Il a semblé préférable de laisser au conseil la liberté de choisir chaque année tel schéma qu'il lui paraît opportun d'adopter, mais de lui imposer, par contre, d'annexer, en cas de changement, au bilan soumis à l'assemblée un bilan dressé dans la forme antérieurement admise. Par ce procédé, actionnaires et tiers seront mis à même de comparer les résultats de l'exercice et ceux de l'exercice précédent.

d) En ce qui concerne le compte de profits et pertes, le seul amendement apporté au régime en vigueur est indiqué au nouvel article 77, alinéa 3.

L'article 77 actuel se contente de prescrire que les amortissements nécessaires soient faits dans le bilan et le compte de profits et pertes.

Aussi, certaines sociétés ne mentionnent-elles pas le montant des amortissements ou n'inscrivent ceux-ci que dans un article global, sans qu'on puisse se rendre compte des articles ainsi partiellement amortis ni, partant, du montant des amortissements affectés à chacun d'eux ⁽¹⁾.

Cependant, pour pouvoir apprécier si les amortissements ont été régulièrement faits et sagement calculés, cette précision est indispensable.

L'avant-projet porte donc que dans le compte de profits et pertes les amortissements seront indiqués sous des articles distincts, correspondant à ceux du bilan auxquels ils se rapportent (art. 77, alinéa 3). Dans le bilan proprement dit, ils se traduiront soit par une diminution corrélative des éléments d'actif auxquels ils se rapportent, soit par l'inscription de leur montant en un article particulier du passif.

Les prévisions, que l'article 77bis prescrit d'inscrire sous une rubrique spéciale, ont trait aux dépréciations non encore réalisées, mais que la société a des raisons de redouter. Elles ont provisoirement — jusqu'à la survenance de l'événement envisagé — le même caractère que les réserves.

een model-vorm die van jaar tot jaar volkomen dezelfde is. Van dien regel kan slechts afgeweken worden indien de algemeene vergadering aan den raad toelating verleent om zulks te doen, nadat haar de redenen uiteengezet werden welke de afwijking rechtvaardigen.

Het Vast Comité heeft zich bij dit stelsel niet aangesloten om de tweevoudige reden dat het over 't algemeen gemakkelijk is voor den raad die, de meerderheid in de vergadering in handen heeft, ieder wijziging welke hij zou wenschen, te doen aannemen, en dat de vastheid in de voorstelling der balans niet alleen de vennoten maar ook derden aanbelangt.

Het is verkieslijk voorgekomen den raad vrij te laten elk jaar dat schema te kiezen dat hem wenschelijk lijkt aan te nemen, maar hem, daarentegen, op te leggen aan de aan de vergadering voorgelegde balans, in geval deze veranderd werd, een balans te hechten, opgemaakt in den vroeger aangenomen vorm. Door aldus te handelen, zullen aandeelhouders en derden de uitslagen van het boekjaar met die van het vorig boekjaar kunnen vergelijken.

d) Wat de winst- en verliesrekening betreft, is de eenige wijziging die in het thans geldend regiem aangebracht werd, in het nieuw artikel 77, 3° alinea, vervat.

Het huidig artikel 77 bepaalt er bij voor te schrijven dat de noodige amortisatiën in de balans en in de winst- en verliesrekening gedaan worden.

Ook vermelden sommige vennootschappen het bedrag van de amortisatiën niet of boeken zij deze slechts onder een globalen post zonder dat men zich kan rekenschap geven van de artikelen welke zoodoende gedeeltelijk gedelgd werden, noch, bijgevolg, van het bedrag van de aan ieder van hen bestede amortisatiën ⁽¹⁾.

Die specificatie is, nochtans, volstrekt noodzakelijk om te kunnen nagaan of de amortisatiën geregeld gedaan en behoorlijk berekend werden.

Het voorontwerp bepaalt dus dat in de winst- en verliesrekening, de amortisatiën moeten aangeduid worden onder afzonderlijke artikelen overeenkomend met die van de balans waarop zij betrekking hebben (art. 77, 3° alinea). In de eigenlijke balans zullen zij voor gevolg hebben hetzij een overeenstemmende vermindering van de elementen van actief waarop zij betrekking hebben, hetzij de aanrekening van haar bedrag onder een bijzonder artikel van het passief.

De ramingen welke artikel 77bis voorschrijft in een bijzondere rubriek te vermelden betreffen de waardeverminderingen welke zich feitelijk nog niet voordeden, maar voor dewelke de vennootschap redenen heeft beducht te zijn. Zij zijn voorloopig — tot dat de onder 't oog genomen gebeurtenis zich heeft voorgedaan — van denzelfden aard als de reserves.

⁽¹⁾ Voir *Mercuriale* du 15 septembre 1935 de M. le Procureur Général Hayoit de Termicourt, pp. 30 à 35.

⁽¹⁾ Zie *Openingsrede* van 15 September 1935 van den heer Procureur-Generaal Hayoit de Termicourt, blz. 30 tot 35.

La loi du 9 juillet 1935 a rendu applicables aux sociétés de personnes à responsabilité limitée les dispositions légales relatives aux inventaires et bilans des sociétés anonymes. Ces dispositions étant complétées par le projet actuel, l'application des articles nouveaux doit logiquement être étendue aux sociétés de personnes.

L'alinéa 2 de l'article 137 ne doit pas être supprimé; aux termes de cette disposition c'est le bilan qui doit indiquer spécialement et nominativement les dettes des associés vis-à-vis de la société et celles de la société vis-à-vis des associés tandis que, suivant l'article 78, la liste des prêts, avances, etc. consentis aux administrateurs et directeurs doit simplement être déposée au siège social en même temps que le bilan et d'autres documents.

L'action sociale entre les mandataires sociaux.

Quand un mandataire a rendu compte à son mandant de l'exécution de son mandat, et que le mandant a donné *quitus* à son mandataire, l'action *mandati* est éteinte.

C'est la règle générale que l'article 79 applique aux administrateurs et aux commissaires.

Cette disposition ajoute que la décharge n'est valable que si le bilan ne contient ni omission, ni indication fautive dissimulant la situation réelle de la société. Encore une fois, c'est l'application des principes généraux; l'approbation de la gestion a été viciée par erreur ou par dol et la loi présume qu'elle n'aurait peut-être pas été donnée si les mandataires avaient fait une confession sincère et complète. Dans ce cas, la décharge n'existe pas, l'action sociale reste ouverte et la société peut décider de l'exercice.

Il peut se faire que le bilan et le compte de profits et pertes approuvés, suivis de la décharge, soient sincères et reflètent l'exacte situation de la société, mais que cependant les administrateurs aient accompli des actes, en dehors des statuts, préjudiciables à la société et dont les conséquences sont traduites en chiffres dans les actes sociaux. Dans ce cas, l'action sociale en responsabilité reste ouverte pour obtenir la réparation du préjudice que ces actes ont causé à la société, à moins que des actes n'aient été spécialement indiqués dans la convocation.

Ce qui précède n'a d'autre but que de rappeler le mécanisme de la loi actuelle.

Le Comité permanent propose d'assimiler aux actes faits en dehors des statuts, les actes manifestement contraires à l'intérêt social et qui n'ont pu être faits qu'en méconnaissance de cet intérêt.

Bij de wet van 9 Juli 1935 werden de wetsbepalingen betreffende den inventaris en de balans van de naamlooze vennootschappen toepasselijk gemaakt op de personenvennootschappen met beperkte aansprakelijkheid. Daar die bepalingen door het huidig ontwerp aangevuld worden, moet logischer wijze de toepassing van de nieuwe artikelen uitgebreid worden tot de personenvennootschappen.

De 2^e alinea van artikel 137 moet niet wegvallen; luidens die bepaling is het de balans welke in het bijzonder en bij naam de schulden moet opgeven van de vennoten jegens de vennootschap en de schulden van de vennootschap jegens de vennoten terwijl, volgens artikel 78, de lijst van de leeningen, voorschotten, enz. toegestaan aan de beheerders en bestuurders, zonder meer ten maatschappelijken zetel, samen met de balans en de overige bescheiden moet nergelegd worden.

De maatschappelijke vordering tegen de lasthebbers van de vennootschap.

Wanneer een lasthebber aan zijn lastgever rekening en verantwoording over de uitvoering van zijn last heeft gedaan, en de lastgever aan zijn lasthebber kwijting heeft gegeven, is de *actio mandati* vervallen.

Dat is de algemeene regel dien artikel 79 op de beheerders en de commissarissen toepast.

Die bepalingen voorzien bovendien dat de kwijting alleen geldt voor zoover de balans noch weglating noch valsche aanwijzing bevat die den waren toestand der vennootschap verbergen. Ook hier zijn het algemeene beginselen die worden toegepast; de goedkeuring van het beheer komt, ten gevolg van een vergissing of van bedrog, in het gedrang en de wet vermoedt dat zij misschien niet gegeven zou geworden zijn indien de lasthebbers rechtzinnig en volledig hadden opgebiecht. In dit geval bestaat er geen kwijting, is een maatschappelijke vordering mogelijk en kan de vennootschap beslissen of zij dient ingesteld.

Het kan gebeuren dat de goedgekeurde balans en winst- en verliesrekening, waarop kwijting is gevolgd, rechtzinnig zijn en den juisten toestand van de vennootschap weergeven, maar dat de beheerders, buiten de statuten, toch daden hebben verricht die aan de vennootschap schade hebben berokkend, waarvan de gevolgen, in de akten van de vennootschap, uit cijfers blijken. In dit geval blijft de vordering tot aansprakelijkheid mogelijk, ten einde vergoeding te bekomen van de schade die door bedoelde daden aan de vennootschap is berokkend, ten ware die daden in het bijzonder in de akte van oproeping mochten vermeld zijn.

Bovenstaande beschouwingen moeten enkel dienen om in herinnering te brengen hoe de werking van de thans van kracht zijnde wet opgevat is.

Het Vast Comité stelt voor de klaarblijkelijk in strijd met het belang van de maatschappij zijnde daden, die niet dan met miskenning van dat belang konden worden verricht, gelijk te stellen met de daden die buiten de statuten werden verricht.

Pour ces actes, à moins qu'ils n'aient été spécialement indiqués dans la convocation, l'action sociale en responsabilité subsiste, malgré la décharge accordée par l'assemblée générale aux mandataires de la société.

Ce que le projet vise, c'est un des aspects du détournement de pouvoir. Il arrive que les administrateurs, tout en restant apparemment dans les limites de la loi et des statuts, agissent délibérément à l'encontre des intérêts qui leur sont confiés et en vue de satisfaire des intérêts personnels ou des intérêts étrangers à ceux de la société. De tels actes ne peuvent être couverts par le *quitus* de l'assemblée qu'en parfaite connaissance de cause, et lorsque les actionnaires ont connu ou dû connaître par la convocation que l'assemblée allait être appelée à se prononcer sur de tels actes et qu'ils aient pu ainsi s'opposer à la décharge.

Le projet exige la réunion de deux conditions : il faut que les actes soient manifestement contraires à l'intérêt social et il faut, en outre, qu'ils n'aient pu être faits qu'en méconnaissance de cet intérêt, c'est-à-dire que ceux qui les ont accomplis aient su ou dû savoir que l'intérêt social était sacrifié.

*
**

La société représentée par son organe essentiel, l'assemblée générale est la mandante des administrateurs et des commissaires; aussi, en principe, c'est l'assemblée générale, délibérant à la majorité de ses actionnaires, qui a seule qualité pour donner décharge aux mandataires sociaux ou pour décider l'intentement de l'action en responsabilité. Telle est la règle dont nul ne songe à contester l'exactitude. Mais cette règle repose sur une fiction. En droit, c'est la société qui est la mandante, en fait ce sont les actionnaires. La fiction doit céder si elle a donné lieu à des abus ou si elle est susceptible d'en produire. Un conseil d'administration disposant de la majorité à l'assemblée générale peut, sauf le cas d'infractions pénales, commettre impunément les fautes les plus lourdes et violer délibérément la loi et les statuts, s'il prend la précaution de se conformer au prescrit de l'article 79. Il doit être mis fin à cet état de chose, d'autant plus que grâce à l'impossibilité matérielle pour un grand nombre de petits actionnaires d'assister ou de se faire représenter aux assemblées générales, les administrateurs et les commissaires, sans disposer de la moitié des titres, réunissent le plus souvent avec leurs parents et amis la majorité des voix exprimées. Donner à cette majorité le pouvoir absolu de donner décharge aux administrateurs et aux commissaires, si peu importante que soit cette majorité, est excessif.

Voor die daden — tenware zij in het bijzonder in de oproeping mochten vermeld zijn — blijft een maatschappelijke vordering tot aansprakelijkstelling open, niettegenstaande de door de algemeene vergadering aan de lasthebbers van de vennootschap gegeven kwijting.

Wat het ontwerp hier bedoelt is een van de vormen waarin de macht van het bevoegd gebied wordt afgewend. Het gebeurt dat de beheerders, ofschoon zij oogenschijnlijk binnen de perken van de wet en de statuten blijven, met opzet handelen in strijd met de hun ter behartiging opgedragen belangen, ten einde persoonlijke belangen, of belangen die met die van de vennootschap niets te maken hebben, na te jagen. Dergelijke handelingen kunnen door de kwijting van de algemeene vergadering enkel worden gedekt indien de ware toedracht van de zaken volkomen gekend is, en wanneer bovendien de aandeelhouders door de oproeping wisten of moesten weten dat de vergadering zich over daden van dien aard zou uit te spreken hebben, en zij zich derhalve tegen de kwijting hebben kunnen verzetten.

Het ontwerp eischt twee voorwaarden samen : de daden moeten klaarblijkelijk in strijd zijn met het belang van de vennootschap, en het is bovendien noodig dat zij enkel met miskennis van die belangen konden worden verricht, dit wil zeggen dat degenen die deze daden hebben verricht wisten of moesten weten dat het belang van de maatschappij hierbij geslachtofferd werd.

*
**

De vennootschap, vertegenwoordigd door haar hoofdorgaan, de algemeene vergadering, is de lastgeefster van de beheerders en de commissarissen; in principe is het de algemeene vergadering, wier beslissingen bij de meerderheid van de aandeelhouders genomen worden, die alleen bevoegd is om aan de lasthebbers van de vennootschap kwijting te geven of om te besluiten dat de vordering tot aansprakelijkstelling zal worden ingesteld. Dat is de regel, waarvan de juistheid door niemand zal worden betwist. Maar die regel berust op een fictie. In rechte is het de vennootschap die de lastgeefster is, in feite zijn het de aandeelhouders. Van die fictie moet worden afgezien indien zij tot misbruiken aanleiding heeft gegeven of indien zij er toe zou kunnen geven. Een beheerraad die op de algemeene vergadering over de meerderheid beschikt kan, behoudens het geval van strafrechtelijke misdrijven, ongestraft de ergste fouten begaan en wetens en willens de wet en de statuten overtreden, indien hij zorg draagt de bepaling van artikel 79 in acht te nemen. Aan dien stand van zaken moet een einde worden gemaakt, des te meer daar de beheerders en de commissarissen, zonder over de helft van de titels te beschikken — door het feit namelijk dat een aanzienlijk aantal kleine aandeelhouders in de materiele onmogelijkheid verkeerden op de algemeene vergaderingen aanwezig te zijn of er zich te doen vertegenwoordigen

Pour remédier à cette situation, on aurait pu songer à priver les administrateurs du droit de participer au vote sur la décharge. Mais le remède manquerait bien souvent son but, car il serait facile aux administrateurs de disposer d'une majorité identique, grâce à des personnes interposées ou à des actionnaires faisant partie du même groupe qu'eux-mêmes.

D'autre part, en privant les administrateurs de leur droit de vote, on les mettrait parfois à la merci d'une minorité hostile qui pourrait abuser de la situation.

Aussi l'accord semble-t-il fait, à présent, pour reconnaître que le meilleur moyen de rendre efficace et réelle la responsabilité des administrateurs, est de permettre à une minorité d'actionnaires de se substituer à la majorité défaillante pour exercer les droits de la société contre les mandataires sociaux.

Le Comité permanent propose donc d'habiliter une minorité d'actionnaires pour intenter l'action sociale, lorsque celle-ci a pour base des fautes de gestion pures et simples, et de permettre même au porteur d'un seul titre d'exercer cette action lorsqu'elle se fonde sur une violation des statuts ou d'une disposition de la loi des sociétés.

Cette distinction se justifie. Le respect de la loi et des statuts constitue la sauvegarde des actionnaires puisqu'ils ont traité sous leur garantie. Il est donc juste que lorsque la loi ou le pacte social a été violé, l'actionnaire puisse se plaindre et poursuivre la réparation du préjudice que cette violation a causé à la société et, par voie de conséquence, à lui-même.

La simple faute de gestion est moins grave; la décharge que malgré cette faute, l'Assemblée générale a donnée aux mandataires sociaux fait présumer que cette faute est excusable ou manque de réelle gravité. Aussi, il se conçoit que le porteur d'un seul titre ne puisse pas, malgré la décharge, intenter l'action en responsabilité, basée sur la faute de gestion, et qu'il faille, pour l'intenter, l'intervention d'une minorité imposante.

— meestal, met de stemmen van hun verwanten en vrienden, de meerderheid van de uitgebrachte stemmen voor zich hebben. Aan die meerderheid de volstreekte macht verleen en om, hoe weinig aanzienlijk die meerderheid ook zij, aan de beheerders en de commissarissen kwijting te verleen en, is overdreven.

Als middel om dien toestand te verhelpen, had men kunnen in overweging nemen, aan de beheerders het recht te ontzeggen om aan de stemming over de kwijting deel te nemen. Maar dit middel zou in meer dan een geval het beoogde doel missen, want den beheerders zou het niet mogelijk zijn over een identieke meerderheid te beschikken dank zij de hulp van tussenpersonen of van aandeelhouders die tot dezelfde groep als zij zelf zouden behooren.

Door, aan den anderen kant, aan de beheerders het recht te ontnemen aan de stemming deel te nemen zou men hen soms weerloos overleveren aan de willekeur van een vijandige minderheid die van den toestand misbruik zou kunnen maken.

Men is dan ook blijkbaar eens geraakt om te erkennen dat het beste middel om de verantwoordelijkheid van de beheerders doeltreffend en effectief te maken, is, aan een minderheid van aandeelhouders toe te laten in de plaats te treden van de zich onbetuigd latende meerderheid om de rechten van de vennootschap tegen de lasthebbers van de vennootschap te doen gelden.

Het Vast Comité stelt derhalve voor aan een minderheid van aandeelhouders de bevoegdheid te verleen en om de maatschappelijke vordering in te stellen, wanneer deze vordering gegrond is op eenvoudige fouten van beheer, en zelfs aan den houder van een enkelen titel toe te laten die vordering in te stellen, wanneer zij steunt op een schending van de statuten of van een bepaling van de wet op de vennootschappen.

Dit onderscheid is gewettigd. De eerbied voor de wet en de statuten is de vrijwaring van de aandeelhouders, aangezien het onder de hoede van de wet en de statuten is, dat zij gecontracteerd hebben. Het is derhalve billijk dat, wanneer de wet of het maatschappelijk accoord wordt geschonden, de aandeelhouder een aanklacht kan indienen en herstel kan vorderen van de schade die door die schending aan de vennootschap en, bijgevolg aan hem zelf, werd berokkend.

De eenvoudige fout bij het beheer is minder erg; door, niettegenstaande die fout, door de algemeene vergadering aan de lasthebbers van de vennootschap gegeven kwijting laat vermoeden dat die fout verschoonbaar of in den grond niet erg is. Het is dan ook begrijpelijk dat de houder van een enkelen titel, niettegenstaande de kwijting, de op een fout bij het beheer gegronde vordering tot aansprakelijkstelling niet kan instellen, en dat, om die vordering in te stellen, het optreden van een indrukwekkende minderheid vereischt is.

Ce sont les articles 79bis, 79ter et 79quater, qui règlent l'exercice des actions d'une minorité et d'un actionnaire.

Dans l'un et l'autre cas, la base de l'action est la responsabilité contractuelle et non la responsabilité aquilienne; l'action est intentée au nom de la société, représentée par le groupe d'actionnaires ou par l'actionnaire isolé; elle est suivie au profit de la société et elle a pour seul objet d'obtenir la réparation du préjudice qui a été causé à la société.

Ainsi qu'il a été dit ci-dessus, s'il s'agit d'une action basée sur une violation de la loi ou des statuts, le porteur d'un seul titre peut l'exercer au nom de la société.

S'il s'agit d'une action basée sur une faute de gestion, elle ne peut être intentée que par un ou plusieurs actionnaires, possédant soit le vingtième du nombre des actions ou de parts représentatives du capital, soit le vingtième du nombre des actions ou des parts d'une catégorie quelconque. Il ne paraît guère désirable de donner à la quotité adoptée une souplesse plus grande en la faisant varier suivant l'importance du capital de la société; cette variation serait, en effet, très souvent arbitraire et sans rapport avec la situation réelle, — ni de limiter le droit d'agir aux porteurs des actions ou parts représentatives du capital : les porteurs d'actions non représentatives du capital ont autant que les autres intérêt à la bonne gestion de la société.

Si l'action est basée sur une violation de la loi ou des statuts, le ou les actionnaires doivent justifier par des éléments de preuves suffisants qu'ils étaient actionnaires le dernier jour où pouvait être effectué le dépôt des titres en vue de l'Assemblée générale statutaire appelée à se prononcer sur la décharge.

Si l'action est basée sur une faute de gestion, la minorité d'actionnaires doit justifier, qu'à la même époque, les membres la composant étaient propriétaires du nombre d'actions ou parts requis.

Il serait inadmissible qu'après avoir voté la décharge, un actionnaire puisse ultérieurement participer à l'exercice de l'action en responsabilité. On ne comprendrait pas davantage qu'une action ayant servi au vote de la décharge puisse également servir à appuyer l'action en responsabilité. De là, la disposition de l'article 79bis en vertu de laquelle « il n'est pas tenu compte des actions et parts que les défen-

De uitoefening van de vorderingen door een minderheid en door een aandeelhouder wordt geregeld door de artikelen 79bis, 79ter en 79quater.

In het eene zoowel als in het andere geval vindt de vordering hare gronden in de contractuele verantwoordelijkheid en niet in de Aguilische verantwoordelijkheid; de vordering wordt ingesteld in naam van de vennootschap, vertegenwoordigd door een groep aandeelhouders of door den alleenstaanden aandeelhouder; zij wordt ten voordeele van de vennootschap vervolgd en heeft één enkel oogmerk, namelijk herstel te verkrijgen van de schade die aan de vennootschap is berokkend geworden.

Zooals zooeven werd gezegd, indien het een vordering geldt die gegrond is op een schending van de wet of van de statuten, kan de houder van één enkelen titel die vordering in den naam van de vennootschap instellen.

Indien het een vordering geldt die steunt op een fout bij het beheer, kan zij enkel worden ingesteld door een of meer aandeelhouders, zijnde in het bezit hetzij van een twintigste van het aantal aandelen of deelbewijzen die het kapitaal vertegenwoordigen, hetzij van een twintigste van het aantal aandelen of deelbewijzen van gelijk welke categorie. Het lijkt niet erg gewenscht, in zake de te bepalen hoeveelheid, een grotere lenigheid te voorzien door ze te doen veranderen volgens de aanzienlijkheid van het kapitaal van de vennootschap; die verandering zou inderdaad zeer dikwijls willekeurig gebeuren, en geen verband houden met den werkelijken toestand. Evenmin ware het gewenscht het recht om een vordering in te stellen te beperken tot de houders van aandelen of deelbewijzen die het kapitaal vertegenwoordigen : de houders van aandelen die het kapitaal niet vertegenwoordigen hebben evenveel belang als de andere, bij een behoorlijk beheer van de vennootschap.

Indien de vordering steunt op een schending van de wet of de statuten, moeten de aandeelhouder of de aandeelhouders door toereikende bewijzen er van doen blijken dat zij aandeelhouder waren op den laatsten dag waarop de effecten mochten worden neergelegd met het oog op de statutaire algemeene vergadering, die over de kwijting uitspraak zou hebben te doen.

Indien de vordering steunt op een fout bij het beheer begane fout, moet de minderheid van aandeelhouders er van doen blijken dat, op hetzelfde tijdstip, de leden die bedoelde minderheid vormen eigenaar waren van het vereischte aantal aandelen of deelbewijzen.

Het zou niet opgaan dat een aandeelhouder, na voor de kwijting te hebben gestemd, naderhand de vordering tot aansprakelijkstelling mede zou kunnen uitoefenen. Het zou evenmin in te denken zijn dat een aandeel dat bij de stemming over de kwijting gediend heeft, eveneens zou kunnen dienen om de vordering tot aansprakelijkstelling te steunen. Vandaar de bepaling van artikel 79bis krachtens welke

deurs prouvent avoir servi au vote de la décharge ou appartenir à un actionnaire qui a voté celle-ci ».

La preuve incombe aux défendeurs; elle sera faite ou tentée à l'appui d'une fin de non recevoir opposée à l'action; aussi les membres du bureau des assemblées générales qui sont ordinairement des administrateurs, feront bien d'indiquer ou de faire indiquer dans les procès-verbaux non seulement les noms des actionnaires ayant voté la décharge, mais encore les numéros des actions ayant participé au vote de cette décharge.

Il a paru excessif d'exiger que les actionnaires formant la minorité agissante conservent leurs titres pendant toute la durée du procès; il eut été trop facile, s'il en avait été autrement, à des administrateurs désireux de se débarrasser d'un procès gênant de racheter un certain nombre de titres de manière que le nombre requis ne soit plus atteint. Le projet exige seulement qu'il subsiste pendant toute la durée du procès un ou plusieurs actionnaires, quel que soit le nombre d'actions dont ils disposent. Ils doivent justifier, à toute réquisition des défendeurs et à n'importe quelle phase de la procédure, qu'ils sont encore actionnaires. C'est évidemment à eux que cette preuve incombe; les défendeurs n'ont pas à établir que les actionnaires ont cessé de l'être, ce serait en quelque sorte les contraindre à faire une preuve négative.

Le projet prévoit le cas où la société exercera l'action sociale, alors que celle-ci est déjà intentée par un ou plusieurs actionnaires et il précise que l'action mue par ces derniers subsiste; la solution opposée permettrait, en effet, des collusions regrettables. Mais la société est alors représentée à la fois par des mandataires et par les actionnaires; les uns et les autres ont le droit de conclure et de plaider séparément au nom de la société. C'est ce qu'exprime le projet en disant que « les instances sont jointes et l'actionnaire ou les actionnaires sont considérés comme partie intervenante dans l'action de la société »; il s'agit évidemment d'une « intervention agressive » conférant à son auteur le droit de faire juger l'instance, même si la partie principale renonce à la poursuivre.

Si la demande est rejetée, les actionnaires représentant la société doivent être condamnés personnel-

« er geen rekening wordt gehouden met de aandelen en deelbewijzen waarvan de verweerders het bewijs leveren dat zij bij de aanneming van de kwijting gediend hebben of toebehooren aan een aandeelhouder die voor de kwijting gestemd heeft ».

De bewijslast rust op de verweerders; zij zullen dit bewijs leveren of trachten te leveren tot staving van de tegen de vordering opgeworpen middelen van niet-ontvankelijkheid; de leden van het bureau van de algemeene vergaderingen die gewoonlijk beheerders zijn, zullen dan ook wijs handelen door in de notulen te vermelden of te doen vermelden, niet alleen de namen van de aandeelhouders die voor de kwijting hebben gestemd, maar ook de nummers van de aandelen die bij de stemming over die kwijting hebben gediend.

Men heeft het overdreven geacht te eischen dat de aandeelhouders die de vorderende minderheid uitmaken hun titels gansch den duur van het proces bewaren; indien het anders ware geweest zou het den beheerders die er op gesteld zijn zich van een hinderlijk proces te ontmaken, al te gemakkelijk zijn geweest een zeker aantal effecten op te koopen, derwijze dat het vereischte getal niet meer zou bereikt zijn. Het ontwerp eischt enkel dat tijdens gansch den duur van het proces, er een of meer aandeelhouders overblijven, welk ook het getal zij van de aandelen waarover zij beschikken. Zij moeten, op elke vordering van de verweerders en in gelijk welken stand van het geding ook, er van doen blijken dat zij nog aandeelhouder zijn. Die bewijslast rust natuurlijk op hen; het zijn niet de verweerders die te bewijzen hebben dat de aandeelhouders opgehouden hebben aandeelhouder te zijn: dit ware hen als het ware er toe dwingen een negatief bewijs te leveren.

Het ontwerp voorziet het geval waarin de vennootschap de maatschappelijke vordering zal uitoefenen, terwijl deze vordering reeds door een of meer aandeelhouders is ingesteld en het ontwerp bepaalt dat de door laatstbedoelde aandeelhouders aan den gang gebrachte vordering blijft bestaan; de tegenovergestelde oplossing zou inderdaad betreunenswaardige verstandhouding toelaten. Maar de vennootschap is alsdan tegelijk door mandatarissen en door de aandeelhouders vertegenwoordigd; de eene zoowel als de andere hebben het recht afzonderlijk te concluderen en te pleiten in naam van de vennootschap. Dit voorziet het ontwerp wanneer het bepaalt dat « de gedingen worden gevoegd, en de aandeelhouder of de aandeelhouders als tusschenkomende partij in de vordering van de vennootschap worden beschouwd »; het geldt hier klaarblijkelijk een tusschenkomst om het eigen recht te doen gelden, waarbij aan dengene die de vordering instelt het recht wordt toegekend om het geding te doen berechten; zelfs bijaldien de voornaamste partij er van macht afzien het geding voort te zetten.

Indien de eisch wordt afgewezen, moeten de aandeelhouders die de vennootschap vertegenwoordigen,

lement aux dépens, bien qu'ils ne soient pas au procès en nom personnel. C'est là une application de l'article 132 du Code de Procédure civile. La condamnation aux dépens est obligatoire pour le tribunal; il est juste que les actionnaires, qui ont agi malgré la décision ou l'abstention de la majorité, supportent les frais qu'ils ont faits au nom de la société, qui sont restés improductifs pour elle et dont d'ailleurs ils ont dû faire l'avance.

L'on a fait observer parfois que le droit reconnu à une minorité d'actionnaires d'intenter une action en responsabilité aux administrateurs peut exposer la société à des procès de chantage ou à des procès introduits dans le seul but de réaliser une opération spéculative sur les titres de la société.

L'importance de ces risques semble avoir été exagérée. Ils ne peuvent d'ailleurs faire perdre de vue la nécessité certaine de la réforme réalisée par l'avant-projet.

Toutefois, ce dernier tient compte du danger signalé et des précautions efficaces ont été prises.

Rappelons tout d'abord que l'action ne peut jamais être intentée qu'au profit de la société. Elle n'est donc pas de nature à procurer par elle-même un bénéfice à ceux qui l'intendent.

D'autre part, si la demande est rejetée et s'il apparaît qu'elle a été formée d'une manière téméraire, les demandeurs seront personnellement tenus de réparer le préjudice causé à la société. Ce sont là les règles du droit commun, mais le projet les rappelle expressément au dernier alinéa de l'article 79bis, dont le texte constitue un avertissement pour les plaideurs de mauvaise foi.

Il ne paraît pas nécessaire d'aller au delà et de prévoir d'autres mesures de sauvegarde.

C'est ainsi qu'il serait fâcheux de refuser le droit d'agir à tous ceux qui, ayant assisté à l'assemblée générale appelée à se prononcer sur la décharge, n'ont pas voté celle-ci.

Cette limitation serait de nature à encourager les actionnaires à ne pas assister aux assemblées, ce qu'ils ne sont déjà que trop enclins à faire.

Il ne paraît pas non plus opportun d'imposer aux demandeurs l'obligation de bloquer leurs titres ou de donner à ceux-ci le caractère nominatif pendant toute la durée du procès. Ces mesures entraveraient gravement l'exercice normal d'un droit reconnu légitime.

Pour les mêmes raisons il ne semble pas possible

persoonlijk in de kosten worden verwezen, ofschoon zij niet in hun persoonlijke naam in het geding zijn. Dit is een toepassing van artikel 132 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. Voor de Rechtbank is het een verplichting de verwijzing in de kosten uit te spreken; het is billijk dat de aandeelhouders die niettegenstaande de beslissing of de onthouding van de meerderheid zijn opgetreden, de kosten dragen die zij in naam van de vennootschap hebben gemaakt, kosten die de vennootschap improductief zijn gebleven en die zij trouwens hebben moeten voorschieten.

Men heeft er wel eens op gewezen dat het aan een minderheid van aandeelhouders erkende recht om een vordering tot aansprakelijkstelling tegen de beheerders aan te leggen, de vennootschappen aan chantage-processen kan blootstellen ofwel aan processen die uitsluitend worden ingesteld om op de titels van de vennootschap te speculeren.

De belangrijkheid van dit risico lijkt overdreven te zijn geworden. Het mag overigens niet gebeuren dat, wegens dit risico, de niet te loochenen noodzakelijkheid van de door het voorontwerp verwezenlijke hervorming uit het oog wordt verloren.

In het voorontwerp wordt evenwel rekening gehouden met het gevaar waarop is gewezen geworden, en doeltreffende voorzorgen werden genomen.

In de eerste plaats willen wij er op wijzen dat de vordering nooit kan worden ingesteld dan ten voordeele van de vennootschap. Zij is derhalve niet van dien aard dat zij, op zich zelf, aan degene die ze instellen, eenig voordeel zal kunnen aanbrengen.

Aan den anderen kant, indien de eisch wordt afgevoerd en indien het blijkt dat hij op roekeloze wijze is ingesteld geworden, zullen de eischers er persoonlijk toe gehouden zijn de aan de vennootschap berokkende schade te vergoeden. Dit zijn de gemeenschappelijke regels, maar het ontwerp brengt ze uitdrukkelijk in herinnering in de laatste alinea van artikel 79bis, waarvan de bepalingen als een waarschuwing gelden aan het adres van de pleiters die te kwader trouw mochten handelen.

Het lijkt niet noodig verder te gaan en andere vrijwaringsmaatregelen te voorzien.

Zoo zou het niet hooren dat het recht om op te treden zou ontzegd worden aan al degenen die, tijdens de algemeene vergadering welke over de kwijting had te beslissen, en waarop zij aanwezig zijn geweest, niet voor de kwijting hebben gestemd.

Deze beperking zou van dien aard zijn dat zij aandeelhouders er toe zou aanmoedigen op de vergaderingen niet te verschijnen, waartoe zij reeds maar al te veel geneigd zijn.

Het lijkt evenmin gepast aan de eischers de verplichting op te leggen hun titels te blokkeeren of er, tijdens gansch den duur van het proces, het karakter van effecten op naam aan te geven. Die maatregelen zouden de normale uitoefening van een wettig erkend recht grootelijks verhinderen.

Op grond van dezelfde redenen lijkt het niet moge-

d'imposer aux demandeurs l'obligation de fournir, sous une forme ou l'autre, une caution ou une garantie réelle assurant le paiement éventuel des frais du procès et des dommages-intérêts.

Une telle prescription ferait peser sur les demandeurs une présomption de mauvaise foi que rien ne justifie, et elle constituerait, entre les mains des administrateurs, une arme de défense qui rendrait l'efficacité pratique de la réforme tout à fait illusoire.

Le cautionnement facultatif ou la garantie facultative ne peuvent davantage être retenus : la décision que prendrait le tribunal, à cet égard, avant d'avoir pu entendre les débats sur le fond, serait forcément arbitraire.

En règle générale, l'action en responsabilité peut être éteinte par transaction; sous l'empire de la loi actuelle, semblable transaction met définitivement à l'abri de toute action les administrateurs et les commissaires qui y ont été partie. Le Comité permanent a pensé que, pour éviter des collusions possibles qui se manifesteraient par une transaction à des conditions dérisoires, il fallait décider qu'une fois l'action intentée, les défendeurs ne pourraient plus transiger avec la société sans le consentement des actionnaires représentant la société.

Il va de soi que si une transaction était normalement intervenue avec la société, avant l'intentement de l'action de la minorité, cette action ne serait plus légalement possible, faute d'objet.

Enfin l'action d'une minorité d'actionnaires basée sur une faute de gestion doit être repoussée si les défendeurs n'ont commis qu'une faute légère et justifient avoir agi en vue de l'avantage commun des associés et dans le but de réaliser l'objet social. Dans ce cas, le vote de la décharge par la majorité des actionnaires est justifié et il a paru excessif de permettre à une minorité de revenir sur cette décision. Intenter l'action dans les pareilles conditions serait, pour cette minorité, faire preuve du désir de vexer inutilement les administrateurs et trahir leur animosité contre ceux-ci.

En principe, l'action, même basée sur une faute légère, est recevable, mais les défendeurs trouvent dans la loi une cause de justification, à eux de prouver qu'ils méritent l'absolution. Celle-ci nécessite la réunion des trois conditions prévues par le texte. Il faut que la faute soit légère; il faut que les mandataires sociaux aient agi en vue de l'avantage commun

liq van de eischers te vergen dat zij, onder den eenen of den anderen vorm, een borg of een zakelijke waarborg zouden stellen tot verzekering van de eventuele betaling van de kosten van het proces en van de schadevergoeding.

Een dergelijk voorschrift zou op de eischers een geenszins gewettigde verdenking van kwade trouw werpen en in de handen van de beheerders zou het een verdedigingswapen zijn, dank zij hetwelk de praktische doeltreffendheid van de hervorming ten eenen male denkbeeldig zou maken.

Bij een facultatieve borgstelling of aan facultatieve zekerheidsstelling is men evenmin kunnen blijven stilstaan : de beslissing, welke de rechtbank te dien opzichte zou nemen vooraleer de debatten over de eigenlijke toedracht van het proces te hebben gehoord, zou noodzakelijkerwijze willekeurig zijn.

Als algemeene regel geldt dat de vordering tot aansprakelijkstelling door een dading kan worden te niet gedaan; onder de bestaande wet, zijn de beheerders en de commissarissen die in een dading partij zijn geweest, voortaan tegen elke vordering beschut. Het Vast Comité heeft gemeend dat, om elke mogelijke geheime verstandhouding te voorkomen die zich zou voordoen onder den vorm van overeenkomsten met bespottelijke voorwaarden, er dient beslist dat, eenmaal de vordering is ingesteld, de verweerders, zonder de toestemming van de aandeelhouders die de vennootschap vertegenwoordigen, geen dading meer zouden mogen aangaan met de vennootschap.

Het spreekt van zelf dat, indien een dading in normale omstandigheden met de vennootschap tot stand zou zijn gekomen vooraleer de vordering van de minderheid is ingesteld geworden, die vordering — bij gebrek aan object — wettelijk niet meer mogelijk zou zijn.

Ten slotte moet de op een fout bij het beheer gegronde vordering van een minderheid van aandeelhouders worden afgewezen, indien de verweerders slechts een lichte fout hebben begaan en bewijzen te hebben gehandeld met het oog op het gemeenschappelijk belang van de vennoten en met het doel het oogmerk van de vennootschap te verwezenlijken. In dat geval is de goedstemming van de kwijting door de meerderheid der aandeelhouders, gewettigd en men heeft het overdreven geacht aan een minderheid toe te laten op die beslissing terug te komen. In dergelijke omstandigheden een vordering instellen ware, vanwege die minderheid, het bewijs dat zij er op gesteld is de beheerders nutteloos te plagen en aan hare vijandigheid te hunnen opzichte lucht te geven.

In het beginsel is de vordering, zelfs wanneer zij op een lichte fout gegrond is, ontvankelijk; maar de verweerders vinden in de wet een grond van rechtvaardiging besloten; hun hoort het te bewijzen dat zij ontheffing van schuld verdienen. Opdat er evenwel ontheffing zou kunnen worden verleend moeten de drie bij den tekst voorziene voorwaarden gelijk-

des associés; il faut enfin que l'acte culpeux ait été accompli dans le but de réaliser l'objet social.

Rappelons que la réforme proposée n'a point pour but de conférer à un ou plusieurs actionnaires une action *individuelle* tendant à obtenir des administrations la réparation d'un dommage que ces actionnaires auraient éprouvé personnellement.

Le projet n'apporte, à cet égard, aucune modification à la situation antérieure : les droits des actionnaires resteront donc, comme précédemment, régis par les principes du droit commun, c'est-à-dire par les articles 1382 et suivants du Code civil, puisqu'il n'existe aucun lien conventionnel entre les administrateurs et eux.

De la responsabilité des liquidateurs.

Il n'y a aucune raison de soumettre les administrateurs et les commissaires à une responsabilité plus étendue que les liquidateurs, de même qu'il n'y a pas de motif de se montrer envers ceux-ci plus cléments.

C'est pourquoi le Comité permanent a estimé devoir étendre aux liquidateurs le régime instauré par les articles 79bis, 79ter et 79quater, en l'appropriant cependant aux conditions dans lesquelles la liquidation est poursuivie; ce n'est pas l'action sociale des articles 62 et 65, c'est celle de l'article 186 que le texte doit viser. (art. 16.)

C'est le dernier jour du dépôt des titres en vue de l'assemblée générale, appelée à statuer sur la gestion des liquidateurs, qu'il faut prendre en considération.

De la prescription annale.

L'alinéa 5 de l'article 194 des lois coordonnées déclare prescrites par cinq ans toutes actions contre les gérants, administrateurs, commissaires, liquidateurs, pour faits de leurs fonctions, à partir de ces faits ou, s'ils ont été celés par dol, à partir de la découverte de ces faits. Cette prescription quinquennale ne peut s'appliquer à l'action de la minorité ni à l'action individuelle; les mandataires sociaux ayant reçu régulièrement décharge de l'assemblée générale ne pourraient pas rester exposés pendant un temps aussi long à une action d'une minorité. Cela est d'autant plus certain qu'ils sont privés vis-à-vis de cette minorité du moyen d'obtenir leur décharge, alors qu'ils possèdent ce moyen contre la société : les mandataires auxquels l'assemblée a refusé *quitus* peuvent assigner la société pour lui rendre ses comptes et pour entendre dire qu'ils ont bien et fidèlement accompli leur mission et que le jugement leur tiendra lieu de décharge.

tijdig aanwezig zijn. De fout moet een lichte fout zijn; de lasthebbers van de vennootschap moeten met het oog op het gemeenschappelijk belang van de vennooten hebben gehandeld; de culpose daad moet, ten slotte, verricht zijn geweest om het doel van de vennootschap te verwezenlijken.

Hier weze in herinnering gebracht dat de voorgestelde hervorming er niet toe strekt aan een of meer aandeelhouders een *individuele* vordering toe te kennen ten einde van de beheerders herstel te bekomen van een schade welke die aandeelhouders persoonlijk zouden ondergaan hebben.

Het ontwerp brengt op dat gebied, geen enkele wijziging in den vroegeren toestand; ten aanzien van de rechten van de aandeelhouders blijven derhalve, zooals voorheen, de gemeenschappelijke beginselen gelden, namelijk die van de artikelen 1382 en volgende van het Burgerlijk Wetboek, aangezien er tusschen beheerders en aandeelhouders geene uit een overeenkomst ontstane band aanwezig is.

Verantwoordelijkheid van de vereffenaars.

Er bestaat geen enkele reden om aan de beheerders en de commissarissen een grootere verantwoordelijkheid op te leggen dan aan de vereffenaars, zoolmin als er gronden zijn om zich ten opzichte van laatstbedoelde milder te toonen.

Daarom heeft het Vast Comité gemeend dat bij de artikelen 79bis, 79ter en 79quater ingevoerde stelsel — na het te hebben aangepast bij de voorwaarden waarin de vereffening wordt vervolgd —, tot de vereffenaars te moeten uitbreiden; niet op de maatschappelijke vordering die bij de artikelen 62 en 65 is voorzien moet de tekst doelen, maar wel op de bij artikel 186 voorziene vordering (artikel 16).

Het is de laatste dag van de nederlegging van de titels met het oog op de algemeene vergadering waardoor over het beheer van de vereffenaars uitspraak zal worden gedaan die in aanmerking moet worden genomen.

Verjaring na een jaar.

De 5^e alinea van artikel 194 van de samengeschaakte wetten bepaalt dat de vorderingen tegen de zaakvoerders, beheerders, commissarissen, vereffenaars, voor daden van hun ambt, verjaren na verloop van vijf jaar, te rekenen van deze daden of, indien zij door middel van bedrog verborgen werden gehouden, te rekenen van hun ontdekking. Deze vijfjarige verjaring kan niet van toepassing zijn op de vordering van de minderheid noch op de individuele vordering; daar de lasthebbers van de vennootschap op regelmatige wijze kwijting hebben verkregen vanwege de algemeene vergadering, zouden zij niet gedurende zulke langen tijd kunnen bloot gesteld blijven aan een rechtsvordering, ingesteld door een minderheid. Dit is des te zekerder daar zij, ten opzichte van de minderheid, niet over het middel beschikken om kwijting te bekomen, terwijl zij, ten opzichte van de vennootschap, dit middel wel bezit-

Impossible de faire pareille procédure contre une minorité d'actionnaires généralement inconnus.

Le Comité permanent propose de fixer à un an le délai de la prescription de l'action de la minorité et de l'action individuelle (art. 18); c'est le délai que les lois antérieures à 1913 fixaient pour l'action individuelle.

Le délai court à partir de la publication du bilan après l'adoption duquel la décharge a été votée ou aurait dû être soumise au vote.

Si les faits ont été celés par dol, la prescription annale court à partir de la découverte des faits. C'est l'application à l'action minoritaire et à l'action individuelle, des principes qui régissent actuellement la prescription de l'action sociale exercée par les mandataires normaux de la société.

Le délai de la prescription de l'action sociale exercée par une minorité d'actionnaires, ou par un actionnaire, contre les liquidateurs, doit être court comme celui de la prescription de l'action intentée contre les administrateurs; mais le point de départ ne peut être le même. Pendant la liquidation, l'assemblée générale n'approuve plus les bilans et les comptes de profits et pertes et ne statue plus chaque année sur la décharge des liquidateurs. Ceux-ci ne rendent compte de leur gestion qu'une seule fois, lorsque leur mission est sur le point d'être terminée, immédiatement après que la clôture de la liquidation est terminée.

C'est donc la publication de la clôture de la liquidation qui doit servir de point de départ au délai de la prescription.

Le Gouvernement a estimé que l'application de cette règle nouvelle devait être étendue à l'action sociale et à l'action des tiers; il ne serait pas logique, en effet, de permettre à une minorité d'actionnaires ou à un actionnaire l'exercice de l'action spéciale pour des faits au sujet desquels l'action sociale ou l'action des tiers serait déjà éteinte par la prescription quinquennale. Par ailleurs, il paraît sage que la prescription de l'action contre le liquidateur pour faits de ses fonctions et celle des actions contre le liquidateur en cette qualité aient le même point de départ. Car il peut arriver que l'exercice des ces dernières actions justifie celui de la première.

ten; de lasthebbers aan wie de vergadering de kwijting heeft onthouden, kunnen de vennootschap dagvaarden om haar rekening en verantwoording te doen, en om te hooren verklaren dat zij zich behoorlijk en getrouw van hun taak hebben gekwetend en dat het vonnis hun als kwijting zal dienen.

Het is onmogelijk een dergelijke procedure te voeren tegen een minderheid van over het algemeen onbekende aandeelhouders.

Het Vast Comité stelt voor den verjaringstermijn van de rechtsvordering van de minderheid en de individuele rechtsvordering op één jaar te bepalen (art. 18); dit is de termijn die door de wetten van vóór 1913 voor de individuele vordering is voorzien.

De termijn begint te loopen te rekenen van de bekendmaking van de balans na de aanneming van welke de kwijting bij stemming is gegeven geworden of ter stemming had moeten worden gelegd.

Indien de feiten door middel van bedrog verborgen werden gehouden, begint de eenjarige verjaring te loopen te rekenen van de ontdekking van de feiten. Hier worden, op de vordering van de minderheid en op de individuele vordering, de beginselen toegepast die thans gelden voor de verjaring van de door de normale lasthebbers van de vennootschap ingestelde maatschappelijke vordering.

De verjaringstermijn van de maatschappelijke vordering die door een minderheid van aandeelhouders of door een enkelen aandeelhouder wordt uitgeoefend, moet zooals die van de verjaring van de tegen de beheerders ingestelde rechtsvordering van korten duur zijn; maar het uitgangspunt er van mag niet hetzelfde zijn. Tijdens de vereffening worden de balansen en de winst- en verliesrekeningen door de algemeene vergadering niet meer goedgekeurd en elk jaar wordt door haar niet meer uitspraak gedaan over de kwijting van de vereffenaars. Deze doen slechts een enkelen keer rekening en verantwoording over hun beheer, namelijk wanneer hun taak gaat voltooid zijn, onmiddellijk na de sluiting van de vereffening.

De termijn van de verjaring zal dus moeten ingaan met de bekendmaking van de sluiting van de vereffening.

De Regeering was van oordeel dat de toepassing van dien nieuwen regel diende uitgebreid tot de maatschappelijke vordering en tot de vorderingen van derden; het ware inderdaad niet logisch een minderheid van aandeelhouders of één aandeelhouder te rechtigen de bijzondere rechtsvordering uit te oefenen voor feiten betreffende welke de maatschappelijke vordering of de vordering vanwege derden reeds door de vijfjarige verjaring zou vervallen zijn. Het lijkt overigens geraden dat de verjaring van de vordering tegen den vereffenaar voor daden van zijn ambt, en de verjaring van de vorderingen tegen den vereffenaar als zoodanig hetzelfde uitgangspunt zouden hebben. Want het kan gebeuren dat de uitoefening van laatsbedoelde vordering de uitoefening van de eerstbedoelde wettigt.

C'est pourquoi il est proposé de faire courir uniformément le délai de prescription de toutes les actions contre le liquidateur à partir de la publication de la clôture de la liquidation, lorsque les faits sur lesquels elles se fondent n'ont pas été celés par dol.

Emission d'obligations.

Certaines sociétés ont émis des obligations dont la valeur dépasse parfois considérablement le montant du capital. C'est faire courir aux obligations une grande part des risques de l'entreprise tout en réservant ses profits éventuels aux actionnaires.

Cette situation est d'autant plus critiquable que lorsque les affaires vont mal, et que le capital est perdu, les actionnaires qui décident seuls de l'existence de la société, s'abstiennent de la dissoudre, n'ayant plus rien à perdre, et lui laissent l'existence aussi longtemps que possible, provoquant la ruine des obligataires, tout en espérant regagner le capital qu'ils ont perdu.

Le Comité permanent propose que, désormais, les sociétés anonymes ne peuvent émettre d'obligation dont le montant soit supérieur au capital social et aux réserves, tels qu'ils résultent du dernier bilan (art. 14).

Il s'agit uniquement ici des réserves exprimées sous le vocable « réserves » dans le dernier bilan publié.

La disposition ne s'applique naturellement pas aux émissions antérieures à la loi.

Elle n'est pas non plus applicable aux sociétés créées en vertu de lois spéciales ou dont les statuts ont été approuvés par une loi, ni aux banques, ni aux sociétés dont l'activité se limite aux assurances, aux prêts hypothécaires ou aux opérations de crédit foncier.

L'exception se justifie pour les banques parce qu'elles sont déjà régies par un statut particulier, celui de l'arrêté royal du 9 juillet 1935.

Elle se justifie pour les autres sociétés visées par l'alinéa final de l'article 100 par les considérations qui ont déterminé le Comité permanent à proposer la finale de l'alinéa 2 de l'article 72.

Sous la législation actuelle, les sociétés anonymes ne peuvent émettre d'obligations à prime pour un montant supérieur au capital social versé.

Cette limitation ne se justifie plus guère en présence de l'alinéa 1er de l'article 100; désormais les sociétés anonymes ne pourront plus émettre d'obligations, qu'elles soient à prime ou non, pour un montant supérieur au capital social et aux réserves, tels qu'ils résultent de leur dernier bilan.

Om die reden wordt voorgesteld den verjaringstermijn van al de vorderingen tegen den vereffenaar gelijkmatig te doen ingaan met de bekendmaking van de sluiting van de vereffening, wanneer de daden waarop die vorderingen steunen niet bedrieglijk werden verborgen gehouden.

Uitgifte van obligaties.

Sommige maatschappijen hebben obligaties uitgegeven waarvan de waarde soms aanzienlijk het beloop van het kapitaal overtreft. De obligaties dragen zodoende een groot gedeelte van het risico der onderneming, terwijl de eventuele winsten naar de aandeelhouders gaan.

Die toestand is des te meer af te keuren daar, wanneer de zaken slecht gaan, en het kapitaal verloren is, de aandeelhouders, die alleen over het bestaan van de vennootschap beslissen, zich er wel voor wachten, nu zij toch niets meer te verliezen hebben, de vennootschap te ontbinden, en ze zoo lang mogelijk in het leven houden; en terwijl zij kunnen hopen het verloren kapitaal terug te winnen, ruïneren zij de obligatiehouders.

Het Vast Comité stelt voor te bepalen dat voortaan de naamloze vennootschappen geen obligaties meer zullen mogen uitgeven waarvan het bedrag hooger is dan het maatschappelijk kapitaal en de reserves, zooals deze blijken uit de balans (art. 14).

Het geldt hier uitsluitend de reserves die onder de benaming « reserves » in de jongst bekendgemaakte balans voorkomen.

De bepaling is natuurlijk niet van toepassing op de uitgiften die van vóór deze wet dagteekenen.

Zij is evenmin van toepassing op de maatschappijen die krachtens bijzondere wetten zijn opgericht of waarvan de statuten door een wet zijn goedgekeurd, noch op banken, noch op de maatschappijen waarvan de bedrijvigheid beperkt blijft tot de verzekeringen, de hypothecaire leeningen, of de verichtingen tot kredietverleening op grondeigendom.

Voor de banken is die uitzondering te wettigen door het feit dat de banken reeds een bijzonder statuut hebben, dat namelijk dat bij koninklijk besluit van 5 Juli is voorzien.

Voor de andere vennootschappen, die bij de laatste alinea van artikel 100 zijn bedoeld, vindt die uitzondering hare grond in de overwegingen die het Vast Comité er toe deden besluiten den slotzin van de tweede alinea van artikel 72 voor te stellen.

Onder de thans geldende wetsbepalingen mogen de naamloze vennootschappen geen obligatie met premie uitgeven voor een bedrag dat hooger is dan het gestorte maatschappelijk kapitaal.

Die beperking is, tegenover van de bepaling van de eerste alinea van artikel 100, weinig of niet meer te verantwoorden; voortaan zullen de naamloze vennootschappen geen obligaties, hetzij met hetzij zonder premie, meer mogen uitgeven voor een bedrag dat hooger is dan het maatschappelijk kapitaal en de reserves, zooals deze blijken uit haar laatste balans.

Des commissaires investigateurs.

Aux termes de l'article 191 actuel, le tribunal de commerce peut, dans des circonstances exceptionnelles, sur requête d'actionnaires ou de coopérants possédant le cinquième des intérêts sociaux, nommer un ou plusieurs commissaires ayant pour mission de vérifier les livres et comptes de la société.

La procédure de cette disposition était le prélude d'une action en responsabilité contre les administrateurs et les commissaires; elle était utile sous l'empire des lois antérieures à celles du 25 mai 1913 qui permettaient, dans certains cas déterminés, à un actionnaire isolé d'intenter une action en responsabilité contre les administrateurs et les commissaires.

L'article 79bis permettant à un actionnaire ou à plusieurs actionnaires possédant soit le vingtième du nombre des actions ou de parts représentatives du capital, soit le vingtième du nombre des actions ou des parts d'une catégorie quelconque, d'intenter l'action sociale des articles 62, alinéas 1 et 2, et 65, alinéa 3, le Comité permanent a mis le texte de l'article 191 en concordance avec celui de l'article 79bis (art. 17). Pour être recevable à provoquer la désignation de commissaires investigateurs, il suffit que les actionnaires justifient la propriété non plus du cinquième des intérêts sociaux mais du vingtième du capital ou du vingtième du nombre des actions ou des parts d'une catégorie quelconque. Sous l'empire de l'actuelle législation, le fondement de l'action était subordonné à la preuve de circonstances exceptionnelles; la jurisprudence a interprété ces mots avec une rigueur légale sans doute, mais excessive; le Comité permanent propose de les supprimer et d'abandonner à la sagesse des tribunaux le soin de discerner, dans chaque cas particulier, si la mesure d'investigation sollicitée doit être ordonnée; ils ne perdront pas de vue, cependant, que cette mesure ne manque pas de gravité et ils veilleront à ne pas l'ordonner quand ils auront des raisons de croire qu'elle est sollicitée pour vexer les administrateurs et non point pour défendre des intérêts légitimes.

Les demandeurs doivent indiquer dans leur requête, afin d'avoir la responsabilité de leurs allégations, les circonstances qui sont, d'après eux, de nature à justifier l'investigation sollicitée.

De commissarissen ter verificatie.

Luidens het thans geldende artikel 191, mag de rechtbank van koophandel, in uitzonderingsomstandigheden, op verzoek van aandeelhouders of van medewerkers die een vijfde van de maatschappelijke belangen in handen hebben, een of meer commissarissen aanstellen om de boeken en de rekeningen der vennootschap op te nemen.

De bij deze bepaling voorziene procedure was een eerste stap in de richting van een vordering tot aansprakelijkstelling van beheerders en commissarissen; zij had haar nut onder de wetten van vóór de wet van 25 Mei 1913, waarbij het, in sommige bepaalde gevallen, aan een alleenstaanden aandeelhouder toegelaten was een vordering tot aansprakelijkstelling tegen de beheerders en tegen de commissarissen in te stellen.

Daar artikel 79bis aan een aandeelhouder of aan verschillende aandeelhouders die in het bezit zijn hetzij van een twintigste van het aantal aandelen of deelbewijzen die het kapitaal vertegenwoordigen, hetzij van een twintigste van het aantal aandelen of deelbewijzen van gelijk welke categorie, toelaat de rechtsvordering in te stellen die voorzien is bij de eerste en de tweede alinea van artikel 62 en bij de derde alinea van artikel 65, zoo heeft het Vast Comité den tekst van artikel 191 in overeenstemming gebracht met den tekst van artikel 79bis (art. 17). Om toelaatbaar te zijn tot het vorderen van de aanstelling van commissarissen ter verificatie volstaat het dat de aandeelhouders er van doen blijken dat zij eigenaar zijn, niet meer van een vijfde van de maatschappelijke belangen, maar van een twintigste van het kapitaal of van een twintigste van het aantal aandelen of deelbewijzen van gelijk welke categorie. Onder de thans geldende wetsbepalingen moest, vooraleer de rechtsvordering kon worden ingesteld, het bewijs worden geleverd dat er uitzonderingsomstandigheden aanwezig waren; de rechtspraak heeft die woorden met een weliswaar wettelijke maar toch overdreven gestrengheid geïnterpreteerd; het Vast Comité stelt voor die woorden te laten wegvallen en aan de wijsheid van de rechtbanken de zorg over te laten uit te maken of, in elk bijzonder geval, de gevorderde opsporingsmaatregel dient te worden bevolen; de rechtbanken zullen evenwel niet uit het oog verliezen dat de ernst van dien maatregel niet mag onderschat worden, en zij zullen zorg dragen hem niet te gelasten wanneer zij redenen hebben om te denken dat hij wordt aangevraagd om de beheerders te plagen en niet om gewettigde belangen te verdedigen.

De eischers moeten, opdat zij zelf de verantwoordelijkheid voor hun aantijgingen zouden dragen, in hun verzoek de omstandigheden opgeven die, naar hun meening, de gevorderden opsporingsmaatregel kunnen wettigen.

Dispositions pénales.

Pour rester dans le cadre des lois actuelles, le Comité permanent a cru devoir proposer des sanctions pénales pour assurer l'exécution des dispositions nouvelles qu'il souhaite voir introduire dans les lois sur les sociétés commerciales.

C'est ainsi que la peine de l'article 201, établie contre les mandataires sociaux qui négligent de convoquer l'assemblée générale dans un certain délai de la réquisition qui leur en a été faite (art. 201, 5°), doit atteindre les administrateurs et les gérants qui ne convoquent pas immédiatement l'assemblée générale afin de pourvoir au remplacement des commissaires manquants, quand, par suite de décès ou autrement, le nombre des commissaires est réduit de plus de moitié ou s'il n'y a plus de commissaire agréé (art. 19, 6°).

Les situations sont analogues.

Aucun délai précis n'est toutefois fixé par la loi; la volonté des auteurs du projet est que la convocation soit faite dans le plus court délai. Les tribunaux apprécieront si les administrateurs ou les gérants ont manqué de diligence.

La disposition est applicable aux sociétés en commandite par actions (art. 107) et aux sociétés coopératives si les statuts n'ont pas déterminé le mode de nomination des commissaires (art. 146).

Les peines de l'article 201 sont aussi applicables à celui qui accepte les fonctions de commissaire ou continue à les exercer alors qu'il occupe une autre fonction dans la société ou dans les filiales de la société soumise à sa surveillance ainsi que dans celles dont cette société est la filiale; à celui qui a exercé le mandat de commissaire agréé et qui, avant l'expiration des trois années qui suivent sa démission ou l'expiration de son mandat, accepte des fonctions d'administrateur ou de directeur dans la même société ou dans une société qui est une filiale de la société soumise à sa surveillance ou dans celles dont cette société est la filiale; à ceux qui exercent ou continuent à exercer les fonctions de commissaire lorsqu'il existe une incompatibilité légale (art. 19, 7° et 80).

*
**

Actuellement, on discute le point de savoir si les administrateurs commettent un délit en ne soumettant pas à l'assemblée générale, à l'époque fixée par les statuts, le bilan et le compte de profits et pertes;

Strafbepalingen.

Om binnen het kader van de thans geldende wetten te blijven, heeft het Vast Comité geoordeeld strafbepalingen te moeten voorstellen om de uitvoering van de nieuwe voorschriften welke het in de wetten op de handelsvennootschappen wenscht te zien invoeren, te verzekeren.

Zoo moet de straf die bij artikel 201 is voorzien tegen de lasthebbers van de vennootschap die verzui men de algemeene vergadering bijeen te roepen binnen een bepaald verloop van tijd na het hun daartoe gedane aanzoek (art. 201, 5°), eveneens toepasselijk zijn op de beheerders en de zaakvoerders die niet onmiddellijk de algemeene vergadering bijeenroepen om in de vervanging van de ontbrekende commissarissen te voorzien wanneer, ten gevolge van overlijden of anderszins, het getal van de commissarissen met meer dan de helft is verminderd of indien er geen erkende commissaris meer is (art. 19, 6°).

De toestanden zijn dezelfde.

Door de wet is evenwel geen bepaalde termijn voorzien; wat de stellers van het ontwerp hebben willen bereiken is, dat de oproeping binnen den kortst mogelijken tijd zou gedaan worden. De rechtbanken zullen oordeelen of er vanwege de beheerders of de zaakvoerders gebrek aan naarstigheid is geweest.

De bepaling is van toepassing op de vennootschappen bij wijze van geldschieting op aandeelen (artikel 107) en op de coöperatieve vennootschappen indien de statuten niet hebben bepaald op welke wijze de commissarissen zullen benoemd worden (art. 146).

De bij artikel 201 voorziene straffen zijn eveneens van toepassing op dengene die de functie van commissaris aanvaardt of die functie blijft waarnemen terwijl hij een andere functie uitoefent in de maatschappij of in de dochtermaatschappijen van de onder zijn toezicht staande maatschappij alsmede in de maatschappijen waarvan die maatschappij een dochtermaatschappij is; op dengene die het mandaat van erkend commissaris heeft waargenomen en die, vóór het verstrijken van de drie jaar die op zijn ontslag of op het verstrijken van zijn mandaat volgen, de functie van beheerder of van bestuurder aanvaardt in dezelfde maatschappij of in een maatschappij die een dochtermaatschappij is van de onder zijn toezicht staande maatschappij of in de maatschappijen waarvan die maatschappij de dochtermaatschappij is; op degenen die de functie van commissaris uitoefenen of blijven uitoefenen wanneer er een wettelijke onverenigbaarheid bestaat (art. 19, 7° en 8°).

*
**

Men is het thans niet eens over de vraag te weten of de beheerders een misdrijf begaan door de balans en de winst- en verliesrekening niet aan de algemeene vergadering voor te leggen op den datum

on soutient que la loi actuelle ne punit que le défaut de publication du bilan et du compte de profits et pertes dans le délai légal.

Il est ainsi aisé d'éluder la loi : il suffit de ne pas former le bilan ou de ne pas le soumettre à l'assemblée générale pour échapper à l'obligation de le publier.

Le Comité permanent a pensé qu'il fallait mettre fin à cet abus. L'article 201 punira donc désormais les administrateurs ou les gérants qui, hors le cas de force majeure, ne soumettent pas annuellement à l'assemblée générale des actionnaires le bilan et le compte de profits et pertes (art. 19, n° 9).

Il punit aussi les administrateurs qui ne soumettent pas, un mois avant l'assemblée générale ordinaire, aux commissaires, les pièces et leur rapport ainsi que ceux qui n'indiquent pas dans le compte de profits et pertes les amortissements sous des articles distincts correspondant à ceux du bilan auxquels ils se rapportent ou qui ne font pas dans le bilan les mentions obligatoires (art. 77bis) ou qui ne se conforment pas au n° 4 de l'article 78 et à l'article 77ter.

L'article 204 n'est applicable que lorsque l'auteur a agi dans une intention frauduleuse.

Il punit les administrateurs et gérants qui se rendent coupables, dans cette intention, des faits punis par l'article 201, n° 9 nouveau, ainsi que les administrateurs, gérants, directeurs et commissaires qui contreviennent à l'article 64ter. Dans ce dernier cas l'intention frauduleuse résulte de la nature même de l'acte constitutif de l'infraction.

*
**

Quand le Procureur du Roi est saisi d'une plainte à charge d'administrateurs ou de commissaires, ou doit contrôler des faits qui sont parvenus à sa connaissance, ou lui paraissent délictueux, il est éminemment souhaitable qu'il procède à une information avant de requérir l'ouverture d'une instruction. Cette information doit nécessairement comporter l'examen d'actes ou documents dont la société peut aujourd'hui lui refuser la communication, obéissant ainsi soit au désir de celer la vérité, soit à un scrupule envers les tiers qui ont contracté avec elle. Force est, dès lors au Parquet, de recourir à l'intervention d'un juge d'instruction et faire procéder à la saisie de ces actes et documents.

Or, il n'est pas contestable que cette dernière mesure peut être de nature à nuire considérablement au crédit de la société. Pour parer à ce mal comme pour vaincre une obstination injustifiée, il convient d'ériger en infraction le refus par les représentants de la

die door de statuten is voorzien; er wordt beweerd dat de thans geldende wet alleen het niet bekendmaken van de balans en van de winst- en verliesrekening binnen den wettelijken termijn straft.

Het is zoodoende gemakkelijk de wet te ontduiken: het volstaat de balans niet op te maken en ze niet aan de algemeene vergadering voor te leggen om te ontsnappen aan de verplichting ze bekend te maken.

Het Vast Comité is van oordeel dat aan dat misbruik een einde diende gemaakt. Artikel 201 zal dus voortaan de beheerders of de zaakvoerders straffen die, buiten de gevallen van overmacht, niet jaarlijks de balans en de winst- en verliesrekening aan de algemeene vergadering der aandeelhouders voorleggen (art. 19, n° 9).

Bedoeld artikel straft ook de beheerders die, een maand vóór de gewone algemeene vergadering, de stukken en hun verslag niet aan de commissarissen onderwerpen, alsmede degenen die in de winst- en verliesrekening, de amortisaties niet opgeven onder afzonderlijke artikelen die overeenkomen met de artikelen van de balans waarop zij betrekking hebben, of die de verplichtend gestelde vermeldingen in de balans niet aanbrenge (art. 77bis), of die niet handelen overeenkomstig n° 4 van artikelen 78 en overeenkomstig artikel 77ter.

Artikel 204 is niet van toepassing dan wanneer de dader met een bedrieglijk opzet heeft gehandeld.

Het straft de beheerders en zaakvoerders die zich, met dat opzet, schuldig maken aan de bij het nieuw n° 7 van artikel 201 bestrafte feiten, alsmede de beheerders, zaakvoerders, bestuurders en commissarissen die handelen in strijd met de bepalingen van artikel 64ter. In dit laatste geval blijkt het bedrieglijk opzet uit den aard zelf van de daad die het misdrijf uitmaakt.

*
**

Wanneer een klacht ten laste van beheerders of van commissarissen bij den Procureur des Konings wordt ingediend, of wanneer deze magistraat feiten moet nagaan die hem ter kennis zijn gekomen of die hem een misdrijf lijken te zijn, is het hoogst wenschelijk dat hij, vooraleer het openen van een onderzoek te vorderen, tot een vooronderzoek overgaat. Bij dit vooronderzoek hoort noodzakelijkerwijze het onderzoek van akten of bescheiden waarvan de vennootschap hem thans de inzage mag weigeren, hetzij omdat zij er op gesteld is zoodoende de waarheid verborgen te houden, hetzij omdat zij er, ter wille van de derden die met haar gecontracteerd hebben bezwaren tegen heeft. Het Parket is dan wel verplicht de tusschenkomst van een onderzoeksrechter in te roepen en die akten en bescheiden te doen in beslag nemen.

Welnu, het is niet te betwisten dat laatstbedoelde maatregel het krediet van de maatschappij in hooge mate kan schaden. Om dat kwaad te verhelpen en tevens om elke ongewettigde halsstarrigheid te breken, zijn er gronden om als misdrijf te beschouwen,

société de communiquer au Procureur du Roi les actes ou autres documents demandés et précisés par lui afin de vérifier les éléments d'une infraction à la loi sur les sociétés ou aux dispositions légales qui punissent les faux commis dans les actes de la société (art. 19, n° 10) ⁽¹⁾.

La loi de 1881 punit les administrateurs qui ont commis un faux dans les bilans et les comptes de profits et pertes; l'infraction n'existe que s'il y a intention frauduleuse et si l'altération de la vérité est susceptible de causer préjudice à des tiers. Le plus souvent les administrateurs poursuivis devant la juridiction répressive, font plaider qu'ils n'ont pas participé personnellement à la confection des bilans ou qu'ils ne connaissent que peu ou point la comptabilité, ou même qu'ils sont totalement incompetents en matière financière. Si la preuve de ces allégations est faite, les tribunaux acquittent les prévenus. Sans doute, ces décisions d'acquiescement sont-elles pleinement justifiées en droit, mais il faut néanmoins regretter que les prévenus échappent à toute répression. C'est pour remédier à l'insuffisance de la loi sur ce point que le Comité permanent propose l'article 21 du projet (art. 209bis).

Un bilan faux, qu'il soit établi avec intention frauduleuse ou non, engendre ou du moins peut engendrer un mal social grave; sa publication peut déterminer des détenteurs de capitaux à acheter des actions, des détenteurs de titres à les garder, même à augmenter leur participation dans l'affaire, des tiers à faire crédit à la société, les administrateurs eux-mêmes à persévérer dans des errements dont les résultats ne furent pas exactement enregistrés et à maintenir en activité une affaire dont l'intérêt de tous commandait la disparition ⁽²⁾.

La loi actuelle punit la distribution de dividendes fictifs; l'agent est punissable dès qu'il est reconnu coupable d'une faute, c'est-à-dire d'une négligence caractérisée. Pourquoi la loi ne punirait-elle pas aussi l'administrateur ou le gérant qui, dans l'accomplissement d'une de ses obligations essentielles, l'établissement du bilan, a commis une faute de même nature? La distribution de dividendes non prélevés sur les bénéfices réels, procède toujours d'un bilan inexact. Si la loi punit l'effet, ne doit-elle pas en punir la cause génératrice? Et même, indépendamment du caractère inexact du bilan, peut-on laisser sans aucune sanction le fait pour un administrateur de

het feit dat de vertegenwoordigers van de maatschappij zouden weigeren aan den Procureur des Konings inzage te geven van de akten of andere bescheiden die hij mocht hebben opgevraagd en nader bepaald ten einde de bestanddeelen na te gaan van een misdrijf tegen de wet op de vennootschappen of tegen de wetsbepalingen waarbij de in de akten van de vennootschap begane valsheid bestraft wordt (artikel 19, n° 10) ⁽¹⁾.

De wet van 1881 straft de beheerders die valsheid hebben gepleegd in de balansen en de winst- en verliesrekeningen; er is dan enkel misdrijf indien er een bedrieglijk opzet aanwezig is, en indien de vervalsching van de waarheid van dien aard is dat zij aan derden nadeel zou kunnen berokkenen. Meestal doen de beheerders die voor de strafrechtbanken worden vervolgd pleiten dat zij geen persoonlijk deel in het opmaken van de balans hebben gehad of dat zij weinig of niets van de comptabiliteit afweten, of zelfs dat zij in zake financiën totaal onbevoegd zijn. Indien het bewijs van die beweringen geleverd is, worden de beklaagden door de rechtbanken vrijgesproken. Voorzeker, zijn die beschikkingen tot vrijpraak in rechte ten volle gewettigd; toch is het spijtig dat de beklaagden volkomen ongestraft blijven. Om de ontoereikendheid van de wet dienaangaande te verhelpen stelt het Vast Comité artikel 21 van het ontwerp voor (art. 209bis).

Een valsche balans, eender of zij nu met of zonder bedrieglijk opzet werd opgemaakt, is van dien aard dat zij in de maatschappij heel wat kwaad aanricht of kan inrichten; het kan gebeuren dat, door de bekendmaking van die balans, de houders van kapitalen er toe besluiten aandeelen aan te koopen, dat menschen de effecten die zij bezitten, behouden, zelfs hun participatie in de zaak verhoogen, dat derden krediet verleen en aan de maatschappij, dat de beheerders zelf blijven voortgaan met praktijken waarvan de uitslagen niet nauwkeurig werden geboekt, en dat zij een zaak in stand houden waarvan de opruiming door eenieders belang was geboden ⁽²⁾.

De thans geldende wet bestraft het verdeelen van fictieve dividend en; hij die zulks doet is strafbaar zoodra het bewezen is dat hij zich aan een fout, dit is aan een kennelijke nalatigheid, heeft schuldig gemaakt. Waarom zou de wet dan niet eveneens den beheerder of den zaakvoerder straffen die bij de vervulling van een van zijn essentiële verplichtingen, namelijk het opmaken van de balans, een fout van denzelfden aard heeft begaan? De verdeling van dividend en die niet op de werkelijke winsten werden geheven, heeft steeds een valsche balans tot grondslag. Moet de wet, indien zij het gevolg straft, niet evenzoo het feit straffen dat daartoe aanleiding heeft

⁽¹⁾ *Mercuriale* de M. Hayoit de Termicourt du 15 septembre 1937, pp. 20 à 24.

⁽²⁾ Voir *Rev. pr. not.*, 1937, n° du 20 août.

Voir *Mercuriale* de M. Hayoit de Termicourt du 15 septembre 1937, 209me, pp. 40 et 41.

⁽¹⁾ *Openingsrede* van den heer Hayoit de Termicourt van 15 September 1937, blz. 20 tot 24.

⁽²⁾ Zie *Rev. pr. not.*, 1937, n° van 20 Augustus.

Zie de *Openingsrede* van den heer Hayoit de Termicourt van 15 September 1937, 209me, blz. 40 en 41.

signer les yeux fermés un acte de cette importance, sans avoir fait la moindre diligence pour s'assurer de sa sincérité et au risque de tromper ceux qui avaient précisément placé en lui leur confiance.

Certes, on ne peut demander à un administrateur de tout connaître, mais on a le droit d'exiger de lui qu'il fasse preuve de diligence, qu'il n'accepte pas de fonctions qu'il est hors d'état de remplir honorablement, et qu'il ne se fasse pas une cuirasse de son incompetence, de son insouciance ou de son ignorance, qu'il ne donne pas une approbation aveugle à tout ce qui lui est proposé; en d'autres termes, l'administrateur doit accomplir les diligences raisonnables pour s'assurer de la sincérité du bilan et du compte de profits et pertes qui lui sont soumis (art. 21). Aucun homme vraiment consciencieux ne pourrait se plaindre de ce qu'en tant qu'administrateur ou gérant, le projet exige de lui.

Ces « diligences raisonnables » s'apprécieront nécessairement de manière différente suivant la situation que l'administrateur occupe dans la société et les pouvoirs que lui ont conféré les statuts ou le Conseil d'administration. Les tribunaux jouiront, à cet égard, d'un pouvoir d'appréciation étendu; dans chaque cas particulier, ils auront à tenir compte de l'effort que, d'après les circonstances, l'administrateur pouvait raisonnablement faire pour apprécier la portée du bilan et s'assurer de sa sincérité.

Les peines applicables doivent aussi varier selon que le bilan ou le compte de profits et pertes donnent lieu ou non à une condamnation du chef de faux, car le trouble social est plus grand dans un cas que dans l'autre.

Le plus souvent, sans doute, la poursuite sur pied de l'article 209bis, alinéa 1er, s'exercera, en même temps qu'une poursuite du chef de faux bilan, à charge d'autres administrateurs; mais la poursuite, en raison de la première de ces infractions, n'exige cependant pas nécessairement qu'il y ait une incrimination du chef de faux bilan.

Si le bilan ne donne pas lieu à des poursuites du chef de faux ou n'entraîne aucune condamnation de ce chef, la peine à appliquer à l'administrateur, qui n'a pas fait les diligences raisonnables pour s'assurer de sa sincérité, sera celle de l'article 201 des lois coordonnées, c'est-à-dire une simple amende.

gegeven? En zelfs, zoo men het feit van de onnauwkeurigheid zelf buiten beschouwing laat, mag het zijn dat niet de minste sanctie zou worden getroffen ten opzichte van den beheerder die een stuk van zulk groot belang blindelings leekent, zonder zich de minste moeite te hebben getroost om zich van de getrouwheid van de balans te vergewissen, op het gevaar af juist diegenen te bedriegen die betrouwen in hem hadden gesteld.

Voorzeker, van een beheerder mag men niet vergen dat hij alles zou kennen, maar men is gerechtigd van hem te eischen dat hij op zijn taak let, dat hij geen functie aanvaardt welke hij onbekwaam is naar behooren waar te nemen, dat hij niet achter zijn onbevoegdheid, zijn onbezorgdheid of zijn onwetendheid schuil gaat, dat hij niet blindelings alles goedkeurt wat hem ter goedkeuring wordt voorgelegd; met andere woorden, de beheerder moet zich een redelijke moeite geven om zich er van te vergewissen dat de balans en de winst- en verliesrekening die hem ter goedkeuring worden voorgelegd getrouw zijn opgemaakt (art. 21). Hij die waarlijk gewetensvol zijn taak wil vervullen, zou zich niet kunnen beklagen over de eischen die hem, in zijn hoedanigheid van beheerder of van zaakvoerder, door het ontwerp worden gesteld.

Die « redelijke moeite » zal noodzakelijker wijze naar een verschillenden maatstaf worden gemeten, naar gelang van den toestand welken de beheerder in de vennootschap bekleedt, en van de machten welke hem door de statuten of de Beheerraad zijn toegedeeld. De rechtbanken zullen over een ruime macht beschikken, om zich dienaangaande een oordeel te vormen; in elk bijzonder geval zullen zij rekening dienen te houden met de moeite welke, volgens de omstandigheden, de beheerder zich redelijkerwijze kon geven om zich de beteekenis van de balans te waardeeren en om zich van de getrouwheid er van te vergewissen.

De straffen die kunnen worden toegepast moeten ook verschillen naar gelang de balans of de winst- en verliesrekening al dan niet aanleiding geeft tot een veroordeeling ter zake van valsheid, want de maatschappelijke stoornis is in het eene geval aanzienlijker dan in het andere.

Meestal weliswaar zullen vervolgingen op grond van artikel 209bis, 1° alinea samen met vervolgingen ter zake van valsheid der balans ten laste van andere beheerders worden ingesteld; maar vervolgingen uit hoofde van het eerstbedoelde van die misdrijven eischt niet noodzakelijkerwijze dat er valsheid bij het opmaken van de balans ten laste wordt gelegd.

Indien de balans geen aanleiding geeft tot vervolgingen ter zake van valsheid, of geen veroordeeling uit dien hoofde medebrengt, zal de beheerder die zich geen redelijke moeite heeft gegeven om zich van de getrouwheid van de balans te vergewissen, de straf oplopen die door artikel 201 van de samengesikkelde wetten is voorzien, namelijk een eenvoudige geldboete.

Si, au contraire, le bilan donne lieu à une condamnation du chef de faux à charge de certains administrateurs, les autres administrateurs qui n'auraient pas fait les diligences raisonnables pour s'assurer de sa sincérité, seront passibles d'une peine plus grave que celle de l'article 201, savoir la peine de l'article 205, qui est actuellement prévue lorsqu'ont été distribué des dividendes non prélevés sur les bénéfices réels.

Dispositions transitoires.

Le Comité permanent estime que pour permettre aux nombreuses personnes prenant part à l'administration, à la gestion et à la surveillance des sociétés anonymes d'étudier les dispositions légales nouvelles, un certain temps est nécessaire; il propose, en conséquence, de ne mettre la loi en vigueur que trois mois après la date de sa publication (art. 23, § 1).

Ce temps est cependant encore insuffisant pour permettre l'exécution normale de certaines dispositions, savoir, d'une part, celles de l'alinéa 3 de l'article 64^{quater} et, d'autre part, celles qui sont relatives aux commissaires agréés.

La mise en vigueur des premières ne doit être retardée que d'un an à partir de la publication de la loi; pendant ce temps, toutes les sociétés tiendront nécessairement une assemblée générale statutaire, de telle manière qu'elles pourront aisément remplacer les commissaires devenus légalement incapables à exercer leurs fonctions.

Par contre, il faudra recruter un très grand nombre de commissaires agréés; il faudra constituer les commissions de recrutement et celles-ci pour accomplir consciencieusement leur mission, devront s'informer de la moralité et des aptitudes des candidats, nécessairement très nombreux puisqu'il existe en Belgique environ 7,000 sociétés anonymes. Ces diverses opérations nécessiteront un temps assez long, qu'il est difficile de préciser actuellement.

La loi doit donc accorder au Roi le pouvoir de déterminer l'époque à laquelle entreranno en vigueur les dispositions nouvelles relatives aux commissaires agréés, sans que cependant cette mise en application puisse être retardée au-delà de deux ans à partir de la publication de la loi. Le Roi pourra d'ailleurs fixer des dates différentes pour l'application de ces diverses dispositions; il pourra aussi faire entre les sociétés des discriminations et décider que pour telles catégories de sociétés tout ou partie des dispositions envisagées seront rendues applicables à une époque plus rapprochée que pour telles autres catégories. On comprendrait parfaitement, par exemple, que la loi fut rendue plus rapidement applicable aux sociétés dont

Indien daarentegen de balans aanleiding geeft tot een veroordeeling ter zake van valsheid ten laste van sommige beheerders, zijn de andere beheerders, die zich niet de redelijke moeite zouden hebben getroost om zich van de getrouwheid van de balans te vergewissen, strafbaar met een zwaarder straf dan die welke bij artikel 201 is voorzien, en wel met de bij artikel 205 gestelde straf, die thans is voorzien wanneer dividend, die niet op werkelijke winsten zijn geheven, toegekend werden.

Overgangsbepalingen.

Het Vast Comité is van oordeel dat, om aan de talrijke personen die aan het beheer of het bestuur van en het toezicht over de naamloze vennootschappen deel hebben de gelegenheid te geven om de nieuwe wetsbepalingen te bestudeeren, een zekere tijd noodig is; het stelt dienvolgens voor de wet slechts drie maanden nadat zij zal bekend gemaakt zijn, te laten van kracht worden (art. 23, § 1).

Die termijn is evenwel nog ontoereikend om de normale tenuitvoerlegging van sommige bepalingen toe te laten, namelijk, aan den eenen kant die van de bepalingen van de derde alinea van artikel 64^{quater}, en aan den anderen kant die van de bepalingen die op de erkende commissarissen betrekking hebben.

Het van kracht worden van eerstbedoelde bepalingen hoeft slechts met een jaar te rekenen van de bekendmaking van de wet worden vertraagd; intusschen zullen al de vennootschappen noodzakelijk een statutaire algemeene vergadering hebben gehouden zoodat zij zonder moeite de commissarissen, die ingevolge de wet niet meer geschikt zijn om hun functie waar te nemen, zullen kunnen vervangen.

Er zullen daarentegen een zeer groot aantal erkende commissarissen moeten aangeworven worden; de wervingscommissies zullen moeten opgericht worden, en deze commissies zullen, om zich gewetst van hun taak te kunnen kwijten, zich moeten vergewissen van de moraliteit en van de bevoegdheid van de kandidaten, die fataal zeer talrijk zullen zijn aangezien er in België ongeveer 7,000 naamloze vennootschappen bestaan. Die verschillende verrichtingen zullen een betrekkelijk langen en voor het oogenblik moeilijk te bepalen tijd vergen.

De wet moet dus aan den Koning de macht verleen om het tijdstip te bepalen waarop de nieuwe bepalingen betreffende de erkende commissarissen van kracht zullen worden, zonder dat evenwel met de invoering van deze bepalingen langer dan twee jaren te rekenen van het bekendmaken van deze wet mag worden gewacht. De Koning zal trouwens, voor de toepassing van die diverse bepalingen, verschillende data kunnen vaststellen; hij zal ook, tusschen de verschillende vennootschappen een onderscheid kunnen maken en beslissen dat voor deze of gene categorie van vennootschappen al de in het vooruitzicht gestelde bepalingen of een gedeelte er van op een meer nabije tijdstip dan voor deze of gene andere

le capital est important qu'à celles qui ont émis des obligations.

*
**

La loi n'a pas d'effet rétroactif. En vertu des principes généraux les articles 79bis, 79ter, 79quater ainsi que les alinéas 2 et suivants de l'article 186 (art. 12 et 16 du projet) ne doivent pas être appliqués aux faits pour lesquels décharge a été valablement donnée par l'assemblée générale des actionnaires antérieurement à la publication de la loi, puisque dans ce cas, en vertu de la législation actuelle, le *quitus* a été accordé définitivement aux administrateurs, aux commissaires ou aux liquidateurs. Il a, néanmoins, paru au Comité permanent préférable, pour lever tout doute, de l'indiquer dans la loi par une disposition expresse; celle-ci fait l'objet de l'article 23, § 2.

Par contre, si la décharge n'était pas valable, par exemple si le bilan dissimulait la situation réelle de la société, les articles 79bis, 79ter et 79quater seraient applicables même aux faits antérieurs à la mise en vigueur de la loi.

Le Ministre de la Justice,

P.-E. JANSON.

PROJET DE LOI

LÉOPOLD III, ROI DES BELGES,

A tous, présents et à venir, SALUT.

Sur la proposition de Notre Ministre de la Justice,

NOUS AVONS ARRÊTÉ ET ARRÊTONS :

Notre Ministre de la Justice est chargé de présenter, en Notre nom, aux Chambres législatives, le projet de loi dont la teneur suit :

Article premier.

Le troisième alinéa de l'article 55 des lois coordonnées sur les sociétés commerciales est complété par la disposition suivante :

« Celle-ci fixe leurs rémunérations, à moins qu'elles n'aient été déterminées par les statuts. Les rémunérations qui consistent en tantièmes sur les

categorie van vennootschappen toepasselijk zullen worden gemaakt. Het zou bijvoorbeeld best te begrijpen zijn dat de wet binnen kortere tijd toepasselijk zou zijn op de vennootschappen waarvan het kapitaal aanzienlijk is dan op de vennootschappen die obligaties hebben uitgegeven.

*
**

De wet heeft geen terugwerkende kracht. Krachtens de algemeene beginselen moeten de artikelen 79bis, 79ter, 79quater alsmede de alinea's 2 en volgende van artikel 186 (art. 12 en 16 van het ontwerp) niet worden toegepast op de feiten voor welke de algemeene vergadering der aandeelhouders, vóór het bekendmaken van de wet, geldige kwijting heeft verleend aangezien, in dit geval, krachtens de thans geldende wetsbepalingen, de kwijting voorgoed aan de beheerders, aan de commissarissen of aan de vereffenaars werd verleend. Om elken twijfel van de baan te ruimen heeft het Vast Comité echter verkieslijk geoordeeld dit door een uitdrukkelijke bepaling in de wet vast te leggen; deze bepaling vindt men in artikel 23, § 2.

Moest daarentegen de kwijting niet geldig zijn, bijvoorbeeld indien de balans den werkelijken toestand van de vennootschap verborg, dan zouden de artikelen 79bis, 79ter, 79quater van toepassing zijn zelfs op de feiten die van vóór het van kracht worden van de wet dagteekenen.

De Minister van Justitie,

P.-E. JANSON.

ONTWERP VAN WET

LÉOPOLD III, KONING DER BELGEN,

Aan allen, tegenwoordigen en toekomstenden, HEIL.

Op de voordracht van Onzen Minister van Justitie,

WIJ HEBBEN BESLOTEN EN WIJ BESLUITEN :

Onze Minister van Justitie is gelast in Onzen naam, bij de Wetgevende Kamers, het wetsontwerp aan te bieden waarvan de inhoud volgt :

Artikel één.

De derde alinea van artikel 55 van de samengeschaelde wetten op de handelsvennootschappen wordt door de volgende bepaling aangevuld :

« De algemeene vergadering stelt hun belooning vast, ten ware deze belooning door de statuten zou vastgesteld zijn. De belooning die uit tantiemes op

bénéfices, ne peuvent être calculées et prélevées que sur les bénéfices nets de l'exercice. »

Art. 2.

Les dispositions ci-après sont insérées dans les mêmes lois, à la suite de l'article 64 :

« Art. 64bis. — Le commissaire ou, s'il y a plusieurs commissaires, l'un d'entre eux, doit être choisi parmi les personnes agréées par une commission spéciale.

» Il sera créé une commission au moins par ressort de Cour d'appel; un arrêté royal réglera leur composition, leur fonctionnement ainsi que les conditions de l'agrément et les cas où celle-ci peut être retirée.

» Art. 64ter. — La rémunération de tous les commissaires doit être fixe. En dehors de cette rémunération, ils ne peuvent recevoir aucun avantage de la société, sous quelque forme que ce soit.

» La société ne peut leur consentir des prêts ou des avances ni donner ou constituer des garanties à leur profit.

» Art. 64quater. — Les commissaires ne peuvent exercer aucune autre fonction dans la société soumise à leur surveillance.

» Il leur est également interdit d'exercer une fonction, autre que celle de commissaire, dans les sociétés qui sont des filiales de la société soumise à leur surveillance ainsi que dans celles dont cette société est la filiale.

» Ne peuvent exercer ni continuer à exercer les fonctions de commissaire :

» a) Les parents ou alliés en ligne directe et, en outre, s'il s'agit de commissaires agréés, les parents et alliés en ligne collatérale jusqu'au quatrième degré inclusivement, de l'un des administrateurs ou directeurs soit de la même société, soit d'une société visée à l'alinéa précédent;

» b) Le conjoint, l'associé ou l'employé des administrateurs ou directeurs ci-dessus désignés. »

Art. 3.

Le dernier alinéa de l'article 64 des mêmes lois, est remplacé par la disposition suivante :

« Si par suite de décès ou autrement, le nombre des commissaires est réduit de plus de moitié, ou s'il n'y a plus de commissaire agréé, le conseil d'administration doit convoquer immédiatement l'assemblée générale, afin de pourvoir au remplacement des commissaires manquants. »

de winsten bestaat, kan enkel op de netto-winst van het dienstjaar berekend en er van afgenomen worden. »

Art. 2.

De volgende bepalingen worden in dezelfde wetten, na artikel 64, ingevoegd :

« Art. 64bis. — De commissaris of, indien er verschillende commissarissen zijn, een onder hen moet gekozen worden onder de personen die door een bijzondere commissie toegelaten zijn.

» Voor het gebied van elk Hof van beroep wordt er ten minste een commissie opgericht; een koninklijk besluit zal de samenstelling, de werking en de erkenningsvoorwaarden van deze commissies regelen en de gevallen bepalen waarin de erkenning zal kunnen worden ingetrokken.

» Art. 64ter. — De belooning van al de commissarissen moet vast zijn. Buiten die belooning mogen zij geen enkel voordeel, onder welken vorm ook, van de vennootschap ontvangen.

» De vennootschap mag hun leeningen noch voorschotten toestaan, noch waarborgen te hunnen voordeele geven of vestigen.

» Art. 64quater. — De commissarissen mogen geen ander functie in de onder hun toezicht staande vennootschap uitoefenen.

» Het is hun eveneens verboden een andere functie dan die van commissaris uit te oefenen in de vennootschappen die dochtermaatschappijen zijn van de onder hun toezicht staande vennootschap alsmede in de vennootschappen waarvan die vennootschap een dochtermaatschappij is.

» Mogen de functie van commissaris niet uitoefenen of blijven uitoefenen :

» a) De bloed- of aanverwanten in de rechte linie en, bovendien, indien het erkende commissarissen geldt, de bloed- en aanverwanten in de zijlinie tot en met den vierden graad, van een der beheerders of bestuurders hetzij van dezelfde vennootschap hetzij van een bij de vorige alinea bedoelde vennootschap;

» b) De echtgenoot, de vennoot of de bediende van de boven bedoelde beheerders of bestuurders. »

Art. 3.

De laatste alinea van artikel 64 van dezelfde wetten wordt door de volgende bepaling vervangen :

« Indien, ten gevolge van overlijden of anderszins, het getal der commissarissen, met meer dan de helft verminderd is, of indien er geen erkende commissaris meer is, moet de beheerraad dadelijk de algemeene vergadering samenroepen om te voorzien in de vervanging van de commissarissen die er te kort zijn. »

Art. 4.

Au deuxième alinéa de l'article 65 des mêmes lois, les mots « chaque semestre » sont remplacés par « chaque trimestre ».

Art. 5.

L'article 69 des mêmes lois est complété par l'alinéa suivant :

« Les commissaires agréés ne sont pas tenus de fournir un cautionnement. »

Art. 6.

La disposition suivante est insérée à la suite de l'article 69 des mêmes lois :

« Art. 69bis. — Celui qui a exercé le mandat de commissaire agréé ne peut, pendant les trois années qui suivent sa démission ou l'expiration de son mandat, être nommé administrateur ou directeur dans la même société ou dans l'une des sociétés visées au deuxième alinéa de l'article 64quater. »

Art. 7.

Entre les premier et deuxième alinéas de l'article 72 des mêmes lois sont insérées les dispositions suivantes :

« Aucune augmentation de capital ne peut être décidée si le capital déjà souscrit n'a pas été intégralement appelé. En cas de violation de cette interdiction, le capital déjà souscrit est de plein droit, et nonobstant toute disposition contraire, immédiatement exigible.

» L'alinéa précédent n'est toutefois applicable ni aux sociétés créées en vertu de lois spéciales ou dont les statuts ont été approuvés par une loi, ni aux sociétés dont l'activité se limite aux assurances, aux prêts hypothécaires ou aux opérations de crédit foncier. »

Art. 8.

L'article 77 des mêmes lois est remplacé par les dispositions suivantes :

« Chaque année l'administration doit dresser un inventaire contenant l'indication des valeurs mobilières et de toutes les dettes actives et passives de la société, avec une annexe contenant, en résumé, tous ses engagements, ainsi qu'éventuellement les prêts, avances et crédits consentis par la société à ses directeurs et administrateurs et les garanties de toute nature données ou constituées à leur profit.

Art. 4.

In de tweede alinea van artikel 65 van dezelfde wetten worden de woorden « ieder halfjaar » vervangen door de woorden « ieder kwartaal ».

Art. 5.

Artikel 69 van dezelfde wetten wordt door de volgende alinea aangevuld :

« De erkende commissarissen zijn er niet toe gehouden een borgtocht te leveren. »

Art. 6.

De volgende bepaling wordt na artikel 69 van dezelfde wetten ingevoegd :

« Art. 69bis. — Hij die het mandaat van *erkend* commissaris heeft waargenomen kan, gedurende de drie jaren die op zijn mandaat volgen, geen beheerder of bestuurder worden benoemd in dezelfde vennootschap of in een van de bij de tweede alinea van artikel 64 *quater* bedoelde vennootschappen. »

Art. 7.

Tusschen de eerste en de tweede alinea van artikel 72 van dezelfde wetten worden de volgende bepalingen ingevoegd :

« Over geen enkele verhooging van kapitaal mag worden beslist indien het reeds onderschreven kapitaal niet geheel is uitgeschreven. In geval van overtreding van dit verbod, is het reeds onderschreven kapitaal van rechtswege, en niettegenstaande elk strijdig beding, onmiddellijk invorderbaar.

» De vorige alinea is evenwel niet van toepassing op de vennootschappen die krachtens bijzondere wetten werden opgericht, of waarvan de statuten door een wet werden goedgekeurd, noch op de vennootschappen waarvan de bedrijvigheid beperkt blijft tot verzekeringen, hypothecaire leningen of grondcredietverrichtingen. »

Art. 8.

Artikel 77 van dezelfde wetten wordt door de volgende bepalingen vervangen :

« Elk jaar moeten de beheerders een inventaris opmaken die de aanwijzing inhoudt van de roerende en onroerende waarden en van al de in- en uitschulden van de vennootschap, met een bijlage die een bondige opgave zal behelzen van al hare verbintenissen alsmede, in voorkomend geval, van al de leningen, voorschotten en credieten die door de vennootschap aan hare bestuurders en beheerders mochten zijn toegestaan, en van de waarborgen van allen aard die te hunnen voordeele mochten zijn gegeven of gevestigd.

» L'administration forme et soumet annuellement à l'assemblée générale des actionnaires le bilan et le compte de profits et pertes, dans lesquels les amortissements nécessaires doivent être faits.

» Dans le compte de profits et pertes les amortissements sont indiqués sous des articles distincts, correspondant à ceux du bilan auxquels ils se rapportent.

» Il est fait annuellement sur les bénéfices nets, un prélèvement d'un vingtième au moins affecté à la formation d'un fonds de réserve; ce prélèvement cesse d'être obligatoire lorsque le fonds de réserve a atteint le dixième du capital social.

» Un mois au moins avant l'assemblée générale ordinaire, l'administration remet les pièces, avec un rapport sur les opérations de la société, aux commissaires, qui doivent faire un rapport contenant leurs propositions. S'il existe plusieurs commissaires et que certains d'entre eux ne sont pas des commissaires agréés, le commissaire ou les commissaires agréés établissent un rapport distinct.

» Le rapport des administrateurs contient l'indication du mode d'évaluation des différents articles de l'actif. »

Art. 9.

Les dispositions ci-après sont insérées dans les mêmes lois à la suite de l'article 77 :

« Art. 77bis. — Le bilan mentionne séparément l'actif immobilisé, l'actif réalisable et, au passif, les dettes de la société envers elle-même, les obligations, les dettes avec hypothèques ou gages et les dettes sans garanties réelles.

» Sont mentionnés sous des articles distincts :

» A l'actif :

» 1° Les frais de constitution et, éventuellement, d'augmentation de capital;

» 2° Les immeubles;

» 3° Les outils et les machines;

» 4° Les brevets et les marques de fabrique;

» 5° Les créances sur actionnaires pour la partie non versée du capital;

» 6° Les créances sur les sociétés filiales ou éventuellement, sur la société principale;

» 7° Les matières premières, les approvisionnements et les marchandises;

» 8° Les valeurs cotées dans une bourse de fonds publics belge ou étrangère;

» 9° Les valeurs non cotées;

» 10° Les participations, quelle qu'en soit la forme, dans les syndicats ou autres associations commerciales.

» Door het beheer wordt jaarlijks de balans en de winst- en verliesrekening, waarin de noodige amortisatiën moeten worden aangebracht, opgemaakt en aan de algemeene vergadering der aandeelhouders voorgelegd.

» In de winst- en verliesrekening worden de amortisatiën opgegeven onder afzonderlijke artikelen die overeenkomen met die van de balans waarop zij betrekking hebben.

» Jaarlijks wordt, op de zuivere winst, een bedrag van ten minste een twingtigste voorafgenomen, dat tot het oprichten van een reservefonds wordt aangewend; deze voorafneming houdt op verplichtend te zijn wanneer het reservefonds een tiende van het maatschappelijk kapitaal heeft bereikt.

» Ten minste een maand vóór de gewone algemeene vergadering, overhandigen de beheerders de stukken, samen met een verslag over de verrichtingen van de vennootschap, aan de commissarissen die een verslag moeten opmaken met hun voorstellen. Indien er verschillende commissarissen zijn en sommige onder hen geen erkende commissarissen zijn, maken de erkende commissaris of de erkende commissarissen een afzonderlijk verslag op.

» Het verslag van de beheerders duidt aan op welke wijze de verschillende artikelen van het actief zijn geschat geworden. »

Art. 9.

De volgende bepalingen worden, na artikel 77, in dezelfde wetten ingevoegd :

« Art. 77bis. — De balans vermeldt afzonderlijk het aan den omloop onttrokken actief, het te gelde te maken actief en, voor het passief, de schulden van de vennootschap jegens haar zelve, de obligatiën, de schulden met hypotheek of pand en de schulden zonder zakelijken waarborg.

» Worden onder afzonderlijke artikelen vermeld :

» Bij het actief :

» 1° De kosten van oprichting en, in voorkomend geval, van verhooging van kapitaal;

» 2° De onroerende goederen;

» 3° De werktuigen en de machines;

» 4° De octrooien en de fabrieksmerken;

» 5° De schuldvorderingen op aandeelhouders voor het niet gestorte gedeelte van het kapitaal;

» 6° De schuldvorderingen op de dochtervennootschappen of, in voorkomend geval, op de hoofdenvennootschap;

» 7° De grondstoffen, de voorraden en de koopwaren;

» 8° De op een Belgische of buitenlandsche openbare fondsenbeurs genoteerde effecten;

» 9° De niet genoteerde effecten;

» 10° De deelnamen, onder gelijk welken vorm, in de handelssyndicaten of andere handelsverenigingen.

Au passif :

» 1° Le capital et, s'il y a plusieurs catégories de titres ou parts, le capital représenté par chacune de ces catégories;

» 2° La réserve légale;

» 3° Les réserves conventionnelles;

» 4° Les prévisions pour pertes éventuelles;

» 5° Le montant restant dû sur chaque emprunt obligataire;

» 6° Les dettes envers les sociétés filiales ou éventuellement envers la société principale.

» Les engagements par aval, caution ou autres garanties données par la société sont portés au passif du bilan, avec, s'il y a lieu, indication à l'actif de la contre-partie.

» Art. 77ter. — Si l'administration présente le bilan dans une forme différente de celle qui a été adoptée pour l'exercice antérieur, elle doit y annexer un bilan précédent. Cette annexe est publiée en même temps que le bilan.

» Ces formalités ne sont pas requises si la modification du bilan ne consiste que dans l'addition d'articles. »

Art. 10.

Le 4° de l'article 78 des mêmes lois est remplacé par les dispositions suivantes :

« 4° de la liste des prêts, avances, crédits et garanties de toute nature que la société a, soit consentis aux administrateurs et directeurs, soit donnés ou constitués à leur profit :

» a) Au cours de l'exercice écoulé;

» b) Au cours des exercices antérieurs, à l'exception toutefois, pour ces derniers exercices, des prêts, avances ou crédits qui ont été remboursés, et des garanties dont la société est déchargée;

» 5° Du rapport des administrateurs et de celui des commissaires. »

Art. 11.

L'alinéa 3 de l'article 79 des mêmes lois est remplacé par les dispositions suivantes :

« Après l'adoption du bilan, l'assemblée générale se prononce par un vote spécial sur la décharge des administrateurs et des commissaires.

» Cette décharge n'est valable que si le bilan ne contient ni omission, ni indication fautive dissimulant la situation réelle de la société.

Bij het passief :

» 1° Het kapitaal en, indien er verschillende categorieën van effecten of deelbewijzen zijn, het kapitaal dat door elk van die categorieën vertegenwoordigd is;

» 2° De wettelijke reserve;

» 3° De conventionele reserves;

» 4° De ramingen voor eventueel verlies;

» 5° Het bedrag dat op elke obligatieleening verschuldigd blijft;

» 6° De schulden jegens de dochtermaatschappijen of, in voorkomend geval, jegens de hoofdenootschap.

» De verbintenissen door aval, borgtocht of andere waarborgen, door de vennootschap gegeven, worden op het passief van de balans aangerekend met, indien daartoe aanleiding bestaat, opgave op het actief van de tegenwaarde.

» Art. 77ter. — Indien het beheer de balans onder een anderen vorm voorlegt dan den vorm die voor het vorig dienstjaar werd aangenomen, moet zij er een in den vorm van de vorige balans opgemaakte balans bijvoegen. Deze bijlage wordt terzelfder tijd als de balans bekendgemaakt.

» Deze formaliteiten zijn niet vereischt indien de wijziging van de balans enkel in de toevoeging van artikelen bestaat. »

Art. 10.

Het 4° van artikel 78 van dezelfde wetten wordt door de volgende bepalingen vervangen :

« 4° van de lijst der leeningen, voorschotten, credieten en waarborgen van allen aard, welke de vennootschap of aan de beheerders en bestuurders heeft toegekend, of te hunnen voordeele heeft gegeven of gevestigd :

» a) Tijdens het verlopen dienstjaar;

» b) Tijdens de vroegere dienstjaren, met uitzondering evenwel, voor deze laatste dienstjaren, van de leeningen, voorschotten of credieten die werden terugbetaald, en van de waarborgen waarvan de vennootschap ontlast is;

» 5° Van het verslag van de beheerders en van dat van de commissarissen. »

Art. 11.

De 3° alinea van artikel 79 van dezelfde wetten wordt door de volgende bepalingen vervangen :

« Na de aanneming van de balans, doet de algemeene vergadering uitspraak, bij afzonderlijke stemming, over de kwijting te geven aan de beheerders en aan de commissarissen.

» Deze kwijting geldt alleen indien de balans noch weglating, noch valsche aanwijzing bevat, waardoor de ware toestand van de vennootschap wordt verbor-gen.

» En outre, en ce qui concerne :

» 1° Les actes en dehors des statuts;

» 2° Les actes manifestement contraires à l'intérêt social et qui n'ont pu être faits qu'en méconnaissance de cet intérêt, la décharge n'est valable que si ces actes ont été spécialement indiqués dans la convocation. »

Art. 12.

Dans les mêmes lois sont insérées, à la suite de l'article 79, les dispositions suivantes :

« Art. 79bis. — Un actionnaire ou plusieurs actionnaires conjointement, agissant au nom de la société et à son profit, peuvent exercer l'action sociale des articles 62, alinéas 1 et 2, et 65, alinéa 3.

» Toutefois, sauf le cas où l'action se fonde sur une infraction aux dispositions du présent titre ou des statuts, elle n'est recevable que si le ou les actionnaires qui l'intendent possèdent soit le vingtième du nombre des actions ou des parts représentatives du capital, soit le vingtième du nombre des actions ou des parts d'une catégorie quelconque.

» Les demandeurs doivent justifier, en outre, qu'ils étaient actionnaires, et éventuellement propriétaires du nombre d'actions ou parts requis, le dernier jour où pouvait être effectué le dépôt des titres en vue de l'assemblée générale statutaire appelée à se prononcer sur la décharge.

» Il n'est pas tenu compte des actions et parts que les défendeurs prouvent avoir servi au vote de la décharge ou appartenir à un actionnaire qui a voté celle-ci.

» Une fois l'action intentée, les défendeurs ne peuvent plus transiger avec la société sans le consentement des actionnaires demandeurs.

» Si un ou plusieurs demandeurs, qui ont intenté l'action au nom de la société cessent de représenter celle-ci, les autres peuvent, néanmoins, poursuivre la procédure, s'ils justifient qu'ils sont encore actionnaires de la société.

» Si la demande est rejetée, les demandeurs sont personnellement tenus des dépens et, s'il y a lieu, des dommages-intérêts.

» Art. 79ter. — L'action sociale intentée par un ou plusieurs actionnaires, sauf le cas où elle se fonde sur une infraction aux dispositions du présent titre ou des statuts, n'est pas accueillie si les défendeurs n'ont commis qu'une faute légère et justifient avoir

» Bovendien, wat betreft :

» 1° De verrichtingen gedaan buiten de statuten;

» 2° De verrichtingen die klaarblijkelijk in strijd zijn met het belang van de vennootschap en die niet dan met miskenning van die belangen konden gedaan worden, is de kwijting slechts geldig wanneer die verrichtingen bijzonder zijn vermeld in den oproepingsbrief. »

Art. 12.

In dezelfde wetten worden, na artikel 79, de volgende bepalingen ingevoegd :

« Art. 79bis. — Een aandeelhouder of verschillende aandeelhouders samen, die in naam van de vennootschap en te haren behoeve optreden, kunnen de bij de 1° en 2° alinea van artikel 62 en bij de 3° alinea van artikel 65 voorziene maatschappelijke vordering instellen.

» Deze vordering is echter, behoudens het geval dat zij op een overtreding van de bepalingen van dezen titel of van de statuten gegrond is, enkel ontvankelijk indien de aandeelhouder of de aandeelhouders die ze instellen, in het bezit zijn hetzij van een twintigste van het getal der aandelen of der deelbewijzen die het kapitaal vertegenwoordigen, hetzij van een twintigste van het getal der aandelen of der deelbewijzen van gelijk welke categorie.

» De eischers moeten bovendien er van doen blijken dat zij aandeelhouders waren en, in voorkomend geval, eigenaar van het vereischte aantal aandelen of deelbewijzen, op den laatsten dag waarop de effecten mochten worden neergelegd met het oog op de statutaire algemeene vergadering die over de kwijting uitspraak zal hebben te doen.

» Er wordt geen rekening gehouden met de aandelen en deelbewijzen waarvan door de verweerders het bewijs wordt geleverd dat zij bij de stemming over de kwijting hebben gediend, of toebehooren aan een aandeelhouder die voor de kwijting heeft gestemd.

» Eens dat de vordering ingesteld is, kunnen de verweerders, zonder de toestemming van de als eischer optredende aandeelhouders met de vennootschap geen dading meer aangaan.

» Indien een of meer eischers, die de vordering in naam van de vennootschap hebben ingesteld, ophouden deze te vertegenwoordigen, kunnen de andere nochtans het geding voortzetten indien zij er van doen blijken dat zij nog aandeelhouder van de vennootschap zijn.

» Indien de eisch wordt afgewezen zijn de eischers persoonlijk gehouden tot de kosten en, indien daar toe aanleiding bestaat, tot schadevergoeding.

» Art. 79ter. — De door een of meer aandeelhouders ingestelde maatschappelijke vordering, behoudens het geval dat zij gegrond is op een overtreding van de bepalingen van dezen titel of van de statuten, wordt niet ingewilligd indien de verweerders enkel

agi en vue de l'avantage commun des associés et dans le but de réaliser l'objet social.

» Art. 79^{quater}. — Si la société exerce l'action sociale, alors que celle-ci est déjà intentée par un ou plusieurs actionnaires, les instances sont jointes et l'actionnaire ou les actionnaires sont considérés comme partie intervenante dans l'action de la société. »

Art. 13.

La disposition suivante est insérée à la suite de l'article 80 des mêmes lois :

« Art. 80bis. — Pour l'application des articles 64^{quater} et 77bis, est considérée comme société filiale, celle dont une autre société possède des actions ou parts représentant plus de 20 % du capital social, ou donnant droit à plus de 20 % de l'ensemble des voix attachées aux titres. »

Art. 14.

L'article 100 des mêmes lois est remplacé par la disposition suivante :

« Les sociétés anonymes ne peuvent émettre d'obligations dont le montant soit supérieur au capital social et aux réserves, tels qu'ils résultent du dernier bilan.

» Elles ne peuvent émettre d'obligations remboursables par voie de tirage au sort à un taux supérieur au prix d'émission, qu'à la condition que les obligations rapportent 3 % d'intérêt au moins, que toutes soient remboursables par la même somme et que le montant de l'annuité, comprenant l'amortissement et les intérêts soit le même pendant toute la durée de l'emprunt.

» L'alinéa premier du présent article n'est applicable ni aux sociétés créées en vertu de lois spéciales ou dont les statuts ont été approuvés par une loi, ni aux banques, ni aux sociétés dont l'activité se limite aux assurances, aux prêts hypothécaires ou aux opérations de crédit foncier. »

Art. 15.

Le premier alinéa de l'article 137 des mêmes lois est remplacé par la disposition suivante :

« Sont de même applicables aux sociétés de personnes à responsabilité limitée les articles 77, 77bis, 77ter, 78 et 79 relatifs aux inventaires et bilans. »

een lichte fout hebben begaan en het bewijs leveren dat zij hebben gehandeld met het oog op het gemeenschappelijk belang van de vennooten en met het doel het maatschappelijk oogmerk te verwezenlijken.

» Art. 79^{quater}. — Indien de vennootschap de maatschappelijke vordering uitoefent, terwijl deze vordering reeds door een of meer aandeelhouders ingesteld is, worden de gedingen gevoegd en de aandeelhouder of de aandeelhouders worden als tussenkomende partij in de vordering van de vennootschap beschouwd. »

Art. 13.

De volgende bepaling wordt na artikel 80 van dezelfde wetten ingevoegd :

« Art. 80bis. — Wordt, voor de toepassing van de artikelen 64^{quater} en 77bis, als dochtermaatschappij beschouwd, de vennootschap waarvan een andere vennootschap aandeelen of deelbewijzen bezit die meer dan 20 t. h. van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen of die recht geven op meer dan 20 t. h. van het totaal bedrag der aan die effecten verbonden stemmen. »

Art. 14.

Artikel 100 van dezelfde wetten wordt door de volgende bepaling vervangen :

« De naamloze vennootschappen mogen geen obligaties uitgeven waarvan het bedrag hooger is dan het maatschappelijk kapitaal en de reserves, zooals zij uit de laatste balans blijken.

» Zij mogen geen obligaties uitgeven, terugbetaalbaar bij aanwijzing van het lot, tegen een hooger bedrag dan den prijs van uitgifte, tenzij onder voorwaarde dat de obligaties ten minste 3 t. h. interest opbrengen, dat alle door dezelfde som terugbetaalbaar zijn, en dat het beloop der annuïteit, bevattende aflossing en interesten, gedurende gansch den loop der leening dezelfde zij.

» De eerste alinea van dit artikel is van toepassing noch op de vennootschappen die krachtens bijzondere wetten zijn opgericht geworden of waarvan de statuten bij een wet zijn goedgekeurd geworden, noch op de banken, noch op de vennootschappen waarvan de bedrijvigheid beperkt blijft tot verzekeringen, hypothecaire leeningen of verrichtingen tot kredietverleening op grondeigendom. »

Art. 15.

De eerste alinea van artikel 137 van dezelfde wetten wordt door de volgende bepaling vervangen :

« De artikelen 77, 77bis, 77ter, 78 en 79 op de inventarissen en balansen zijn mede van toepassing op de personenvennootschappen met beperkte aansprakelijkheid. »

Art. 16.

Les dispositions ci-après sont ajoutées à l'article 186 des mêmes lois :

« Un actionnaire ou plusieurs actionnaires conjointement, agissant au nom de la société et à son profit, peuvent exercer l'action en responsabilité.

» Toutefois, sauf le cas où l'action se fonde sur une infraction aux dispositions du présent titre ou des statuts, elle n'est recevable que si le ou les actionnaires qui l'intendent possèdent soit le vingtième du nombre des actions ou des parts représentatives du capital, soit le vingtième du nombre des actions ou des parts d'une catégorie quelconque, pourvu qu'elles aient droit à une part de l'avoir social en cas de liquidation.

» Les demandeurs doivent justifier, en outre, qu'ils étaient actionnaires, et éventuellement propriétaires du nombre d'actions ou parts requis, le dernier jour où pouvait être effectué le dépôt des titres en vue de l'Assemblée générale ayant statué sur la gestion des liquidateurs.

» Il n'est pas tenu compte des actions et parts que les défendeurs prouvent avoir servi au vote de la décharge ou appartenir à un actionnaire qui a voté celle-ci.

» Les défendeurs ne peuvent transiger avec la société sans le consentement des actionnaires demandeurs.

» Si un ou plusieurs demandeurs, qui ont intenté l'action au nom de la société cessent de représenter celle-ci, les autres peuvent néanmoins poursuivre la procédure, s'ils justifient qu'ils sont encore actionnaires de la société.

» Si la demande est rejetée, les demandeurs sont personnellement tenus des dépens et, s'il y a lieu, des dommages-intérêts.

» Les dispositions des articles 79ter et 79^{quater} sont applicables à l'action prévue par le présent article. »

Art. 17.

L'article 191 des mêmes lois est remplacé par les dispositions suivantes :

« Le tribunal de commerce peut sur requête d'actionnaires ou de coopérants possédant soit le vingtième du nombre des actions ou des parts représentatives du capital, soit le vingtième du nombre des actions ou des parts d'une catégorie quelconque de titres, signifiée avec assignation à la société, nommer

Art. 16.

De volgende bepalingen worden aan artikel 186 van dezelfde wetten toegevoegd :

« Een aandeelhouder of verschillende aandeelhouders samen, die in naam van de vennootschap en te haren behoeve optreden, kunnen de vordering tot aansprakelijkstelling uitoefenen.

» Deze vordering is echter, behoudens het geval dat zij op een overtreding van de bepalingen van dezen titel of van de statuten gegrond is, enkel ontvankelijk indien de aandeelhouder of aandeelhouders die ze instellen, in het bezit zijn hetzij van een twintigste van het getal der aandeele of der deelbewijzen die het kapitaal vertegenwoordigen, hetzij van een twintigste van het getal der aandeele of der deelbewijzen van gelijke welke categorie, mits deze effecten recht hebben op een deel van het maatschappelijk bezit in geval van vereffening.

» De eischers moeten bovendien er van doen blijken dat zij aandeelhouder waren en, in voorkomend geval, eigenaar van het vereischt aantal aandeele of deelbewijzen, op den laatsten dag waarop de effecten mochten worden neergelegd met het oog op de Algemeene Vergadering die over het beheer van de vereffenaars uitspraak heeft gedaan.

» Er wordt geen rekening gehouden met de aandeele en deelbewijzen waarvan door de verweerders het bewijs wordt geleverd dat zij bij de stemming over de kwijting gediend hebben, of toebehooren aan een aandeelhouder die voor de kwijting gestemd heeft.

» De verweerders kunnen zonder de toestemming van de als eischer optredende aandeelhouders met de vennootschap geen dading aangaan.

» Indien een of meer eischers, die de vordering in naam van de vennootschap hebben ingesteld, ophouden deze te vertegenwoordigen, kunnen de andere nochtans het geding voortzetten, indien zij er van doen blijken dat zij nog aandeelhouders van de vennootschap zijn.

» Indien de eisch wordt afgewezen zijn de eischers persoonlijk gehouden tot de kosten en, indien daartoe aanleiding bestaat, tot schadevergoeding.

» De bepalingen van de artikelen 79ter en 79^{quater} zijn van toepassing op de bij dit artikel voorziene vordering. »

Art. 17.

Artikel 191 van dezelfde wetten wordt door de volgende bepalingen vervangen :

« De rechtbank van koophandel mag, op een onder dagvaarding met assignatie aan de vennootschap beteekend verzoek van de aandeelhouders of der samenwerkers die in het bezit zijn hetzij van een twintigste van het getal der aandeele of der deelbewijzen, die het kapitaal vertegenwoordigen, hetzij

un ou plusieurs commissaires ayant pour mission de vérifier les livres et comptes de la société.

» La requête précise les points sur lesquels doit porter la vérification ainsi que les circonstances de nature à justifier la mesure sollicitée.

» Le tribunal entend les parties en chambre du conseil et statue en audience publique.

» Le jugement fixe la consignation préalable à effectuer pour le paiement des frais, ceux-ci peuvent être compris dans ceux de l'instance à laquelle donneraient lieu les faits constatés.

» Le rapport est déposé au greffe. »

Art. 18.

Les alinéas 4 et 5 de l'article 194 des mêmes lois sont remplacés par les dispositions suivantes :

« Toutes actions contre les liquidateurs, en cette qualité, à partir de la publication prescrite par l'article 188;

» Toutes actions contre les liquidateurs, pour faits de leurs fonctions, à partir de la publication prescrite par l'article 188 ou de la découverte des faits, si ceux-ci ont été célés par dol.

» Toutefois, le délai de prescription de l'action sociale exercée en vertu de l'article 186, alinéas 2 et suivant, est d'un an à partir de la publication prescrite par l'article 188 ou de la découverte des faits, si ceux-ci ont été célés par dol.

» Toutes actions contre les gérants, administrateurs, commissaires, pour faits de leurs fonctions, à partir de ces faits, ou, s'ils ont été célés par dol, à partir de la découverte de ces faits.

» Toutefois, le délai de prescription de l'action sociale exercée en vertu de l'article 79bis, est d'un an à partir de la publication du bilan ou de la découverte des faits, si ceux-ci ont été célés par dol. »

Art. 19.

L'article 201 des mêmes lois est complété par les dispositions suivantes :

« 6° Les administrateurs ou gérants qui négligent de convoquer l'assemblée générale conformément au dernier alinéa de l'article 64;

» 7° Celui qui accepte les fonctions de commissaire ou continue à les exercer en contravention aux dispositions de l'article 64quater;

» 8° Celui qui accepte un mandat ou un emploi en contravention aux dispositions de l'article 69bis;

van een twintigste van het getal aandeelen of der deelbewijzen van gelijk welke categorie van effecten, een of meer commissarissen aanstellen om de boeken en de rekeningen der vennootschap op te nemen.

» Het verzoek bepaalt nauwkeurig de punten waarover het onderzoek zal moeten gaan, alsmede de omstandigheden die den aangevraagden maatregel kunnen wettigen.

» De rechtbank hoort de partijen in raadkamer en doet uitspraak in openbare terechtzitting.

» Het vonnis bepaalt het bedrag der vooraf in consignatie te geven gelden voor de betaling der kosten; deze kosten kunnen gevoegd worden bij de kosten van het rechtsgeding waartoe de vastgestelde feiten aanleiding zouden geven.

» Het verslag wordt ter griffie neergelegd. »

Art. 18.

De alinea's 4 en 5 van artikel 194 van dezelfde wetten worden door de volgende bepalingen vervangen :

« Alle rechtsvorderingen tegen de vereffenaars als zoodanig, te rekenen van de bij artikel 188 voorgeschreven bekendmaking;

» Alle rechtsvorderingen tegen de vereffenaars, voor daden van hun ambt, te rekenen van de bij artikel 188 voorgeschreven bekendmaking of te rekenen van de ontdekking van de daden, indien deze bedrieglijk werden verborgen gehouden.

» De krachtens de 2° alinea en volgende van artikel 186 uitgeoefende maatschappelijke vordering verjaart echter na een jaar te rekenen van de bij artikel 188 voorgeschreven bekendmaking of te rekenen van de ontdekking van de daden, indien deze bedrieglijk werden verborgen gehouden.

» Alle rechtsvorderingen tegen de zaakvoerders, beheerders, commissarissen, voor daden van hun ambt, te rekenen van die daden of, indien zij bedrieglijk werden verborgen gehouden, te rekenen van de ontdekking van die daden.

» De krachtens artikel 79bis uitgeoefende maatschappelijke vordering verjaart echter na een jaar te rekenen van de bekendmaking van de balans of te rekenen van de ontdekking van de daden indien deze bedrieglijk werden verborgen gehouden. »

Art. 19.

Artikel 201 van dezelfde wetten wordt door de volgende bepalingen aangevuld :

« 6° De beheerders of zaakvoerders die verzuimen de algemeene vergadering overeenkomstig de laatste alinea van artikel 64 op te roepen;

» 7° Hij die de functie van commissaris aanvaardt of die functie blijft waarnemen in strijd met de bepalingen van artikel 64quater;

» 8° Die een mandaat of een bediening aanvaardt in strijd met de bepalingen van artikel 69bis;

» 9° Les administrateurs ou gérants qui ne soumettent pas à l'assemblée générale des actionnaires le bilan ainsi que le compte de profits et pertes, prévus par l'article 77, alinéa 2, ou n'observent point les prescriptions des alinéas 3 et 6 du même article ou celles des articles 77bis, 77ter et 78, 4°;

» 10° Les administrateurs, gérants ou commissaires d'une société anonyme, d'une société en commandite par actions, d'une société de personnes à responsabilité limitée ou d'une société coopérative, qui refusent de communiquer au Procureur du Roi les actes ou autres documents demandés et précisés par lui, afin de vérifier les éléments d'une infraction à la présente loi ou aux dispositions légales qui punissent les faux commis dans les actes de la société. »

Art. 20.

L'article 204 des mêmes lois est complété par les dispositions suivantes :

« 5° Les administrateurs, gérants, directeurs ou commissaires qui contreviennent à l'article 64ter;

» 6° Les administrateurs ou gérants, qui, dans une intention frauduleuse, ne soumettent pas à l'assemblée générale des actionnaires le bilan ainsi que le compte de profits et pertes, prévu par l'article 77, alinéa 2, ou n'observent pas les prescriptions des alinéas 3 et 6 du même article ou celles des articles 77bis, 77ter et 78, 4°. »

Art. 21.

« Art. 209bis. — Sont punis de la peine prévue par l'article 201 l'administrateur et le gérant qui soumettent un bilan à l'inspection des actionnaires ou des sociétaires, sans avoir fait les diligences raisonnables pour s'assurer de sa sincérité.

» Si le bilan est faux, les peines applicables sont celles de l'article 205. »

Art. 22.

L'article 68 des mêmes lois est abrogé.

Art. 23.

§ 1. La présente loi entrera en vigueur trois mois après la date de sa publication.

Toutefois, en ce qui concerne les sociétés constituées antérieurement à cette publication, les dispositions de l'alinéa 3 de l'article 64^{quater} n'entreront en vigueur qu'un an après la date de publication de la présente loi et celles relatives aux commissaires agréés n'entreront en vigueur qu'à l'expiration du délai fixé par arrêté royal, et sous les distinctions

» 9° De beheerders of zaakvoerders die de balans, alsmede de winst- en verliesrekening, voorzien bij de 2° alinea van artikel 77, niet onderwerpen aan de algemeene vergadering der aandeelhouders of die de voorschriften van de 3° en 6° alinea's van hetzelfde artikel of de bepalingen van de artikelen 77bis, 77ter en 78, 4°, niet naleven;

» 10° De beheerders, zaakvoerders of commissarissen van een naamloze vennootschap, van een vennootschap bij wijze van geldschieting op aandelen, van een personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid of van een coöperatieve vennootschap die weigeren aan den Procureur des Konings de akten of andere stukken mede te deelen die door hem zouden zijn gevraagd en nader aangeduid, om de bestanddeelen na te gaan van een misdrijf tegen deze wet of tegen de wetsbepaling die de in de akten der vennootschap gepleegde valsheid straffen. »

Art. 20.

Artikel 204 van dezelfde wetten wordt door de volgende bepalingen vervangen;

« 5° De beheerders, zaakvoerders, bestuurders of commissarissen die artikel 64ter overtreden;

» 6° De beheerders of zaakvoerders die, met een bedrieglijk opzet, de balans alsmede de winst- en verliesrekening die bij de 2° alinea van artikel 77 zijn voorzien, niet aan de algemeene vergadering van de aandeelhouders voorleggen, of de voorschriften van de 3° en 6° alinea van hetzelfde artikel of die van de artikelen 77bis, 77ter en 78, 4° niet naleven. »

Art. 21.

« Art. 209bis. — Met de bij artikel 201 voorziene straf worden gestraft de beheerder en de zaakvoerder die een balans ter inzage van de aandeelhouders of van de leden van de vennootschap stellen zonder de redelijke moeite te hebben gedaan om zich van de getrouwheid van de balans te vergewissen.

» Indien de balans valsch is, zijn die straffen toepasselijk welke in artikel 205 zijn voorzien. »

Art. 22.

Artikel 68 van dezelfde wetten is opgeheven.

Art. 23.

§ 1. Deze wet wordt van kracht drie maanden na dat zij is bekendgemaakt.

Wat evenwel de vennootschappen betreft die vóór die bekendmaking zijn opgericht, worden de bepalingen van de 3° alinea van artikel 64^{quater} eerst van kracht één jaar na den dag waarop deze wet zal bekend gemaakt zijn, en de bepalingen betreffende de erkende commissarissen worden enkel van kracht na het verstrijken van den bij koninklijk besluit vast-

établies par celui-ci, sans que la mise en application intégrale de ces dispositions puisse être retardée au delà de deux ans à partir de la publication de la présente loi.

§ 2. Les articles 79bis, 79ter, 79quater et les alinéas 2 et suivants de l'article 186 ne sont pas applicables aux faits pour lesquels décharge a été valablement donnée par l'assemblée générale des actionnaires antérieurement à la publication de la présente loi.

Donné à Bruxelles, le 7 juin 1939.

gestelden termijn, en met inachtneming van de bij dit besluit gemaakte onderscheidingen, zonder dat de integrale toepassing van die bepalingen langer dan twee jaar na de bekendmaking van deze wet kan uitblijven.

§ 2. De artikelen 79bis, 79ter, 79quater en de alinea's 2 en volgende van artikel 186 zijn niet van toepassing op de feiten waarvoor door de algemeene vergadering der aandeelhouders op geldige wijze kwijting is gegeven geworden vóór de bekendmaking van deze wet.

Gegeven te Brussel, 7 Juni 1939.

LÉOPOLD.

PAR LE ROI :

Le Ministre de la Justice,

VAN 'S KONINGS WEGE :

De Minister van Justitie,

P.-E. JANSON.

Chambre des Représentants

Kamer der Volksvertegenwoordigers

Session extraordinaire
de 1939Buitengewone zitting
van 1939

N° 102

Séance du 8 juin 1939

Vergadering
van 8 Juni 1939

PROJET DE LOI
modifiant les lois sur les
sociétés commerciales.

EXPOSE DES MOTIFS

Mesdames, Messieurs,

Le Gouvernement a l'honneur de présenter aux délibérations des Chambres législatives, un projet de loi modifiant les lois sur les sociétés commerciales. Il se réfère, pour la justification et le commentaire des textes proposés, au rapport ci-annexé du Comité permanent du Conseil de Législation.

Le Ministre de la Justice,
P.-E. J a n s o n

Rapport du Comité permanent
du Conseil de Législation.

Le Comité permanent du Conseil de Législation a été chargé d'examiner les différents projets de modifications aux lois sur les sociétés commerciales qui ont été élaborés depuis quelques années, d'en rédiger un lui-même et de le soumettre au Gouvernement.

Avec le concours des juriconsultes qui lui ont été adjoints (1), le Comité permanent a consacré de nombreuses séances à sa tâche et il a l'honneur de faire rapport sur ses délibérations.

WETSONTWERP
tot wijziging van de wetten op de
handelsvennootschappen.

MEMORIE VAN TOELICHTING

Mevrouwen, Mijne Heeren,

De Regeering heeft de eer een wetsontwerp tot wijziging van de wetten op de handelsvennootschappen aan de Wetgevende Kamers ter behandeling voor te leggen. Voor de verantwoording en de toelichting van de voorgestelde teksten, verwijst zij naar het hierbijgaande verslag van het Vast Comitéit van den Raad voor Wetgeving.

De Minister van Justitie,
P.-E. J a n s o n

Verslag van het Vast Comitéit van
den Raad voor Wetgeving.

Het Vast Comitéit van den Raad voor Wetgeving werd er mede belast de verschillende ontwerpen tot wijziging van de wetten betreffende de handelsvennootschappen, welke sedert enkele jaren werden opgemaakt, te onderzoeken, zelf een ontwerp op te stellen en het aan de Regeering voor te leggen.

Het Vast Comitéit heeft met de medewerking van de rechtsgeleerden die hem werden toegevoegd (1), talrijke vergaderingen aan zijn opdracht gewijd en het heeft de eer verslag over zijn beraadslagingen uit te brengen.

Un membre aurait voulu s'attacher à la refonte complète des lois actuelles, mais le Comité a estimé qu'il n'y avait pas lieu de suivre cette suggestion. Outre que la législation en vigueur a permis, dans son ensemble, de réaliser de grandes entreprises et a contribué au développement de l'industrie et du commerce, le remaniement complet de notre régime des sociétés aurait nécessité des études considérables et retardé le vote de dispositions modificatives qui s'imposent.

Rémunérations des administrateurs des sociétés anonymes.

Un abus parfois commis dans la gestion des sociétés est l'allocation de rémunérations excessives aux administrateurs.

Il arrive même que dans l'exercice social se clôturant en perte ou sans bénéfice net, les administrateurs perçoivent néanmoins des sommes importantes, parce que les tantièmes sont calculés sur le bénéfice brut de l'entreprise. Et cet abus, lorsqu'il se produit, ne se révèle d'ordinaire aux actionnaires que lorsque la société se trouve obligée de demander le concordat ou que sa faillite vient à être déclarée. D'habiles combinaisons comptables et une rédaction imprécise des articles du bilan et du compte des profits et

Een lid had de volledige omwerking van de huidige wetten willen ter hand nemen; het Comité echter heeft gemeend dat er op dit voorstel niet diende ingegaan. Behalve dat de thans geldende wetgeving, in haar geheel, het mogelijk heeft gemaakt groote ondernemingen tot stand te brengen en bijgedragen heeft tot de ontwikkeling van handel en nijverheid, zou de algeheele omwerking van ons regime van vennootschappen buitengewoon veel studie gevergd hebben en de goedkeuring van de wijzigingsbepalingen welke zich opdringen hebben vertraagd.

Belooning van de beheerders der naamlooze vennootschappen.

Een misbruik dat soms in het beheer van de vennootschappen wordt gepleegd bestaat in het toekennen van overdreven beloningen aan de beheerders.

Het komt zelfs voor dat waar het maatschappelijk boekjaar met verlies of zonder netto-winst afgesloten wordt, de beheerders niettemin aanzienlijke bedragen ontvangen omdat de tantièmes op de bruto-winst van de onderneming berekend worden. En dat misbruik, wanneer het voorkomt, wordt doorgaans door de aandeelhouders eerst opgemerkt wanneer de vennootschap verplicht is het accoord tot voorkoming van faillissement aan te vragen of wanneer zij falliet werd verklaard. Behendige combinaties in de boekhouding en een onduidelijke omschrijving van de artikelen

(1) Ont été adjoints au Comité permanent : MM. de Brabandère, avocat à la Cour d'appel de Gand, Levy-Morelle, avocat à la Cour d'appel de Bruxelles, Piret, premier référendaire-adjoint au Tribunal de commerce de Bruxelles, chargé de cours à la Faculté de Droit de l'Université de Louvain, Van Rijn, avocat à la Cour d'appel de Bruxelles, professeur à l'Université libre de Bruxelles.

(1) Werden aan het vast Comité toegevoegd, de heeren : de Brabandère, advocaat bij het Hof van Beroep te Gent, Levy-Morelle, advocaat bij het Hof van Beroep te Brussel, Piret, eerste adjunct-referendaris bij de rechtbank van koophandel te Brussel, docent aan de Faculteit der rechtsgeleerheid bij de Universiteit te Leuven, Van Rijn, advocaat bij het Hof van Beroep te Brussel, hoogleeraar aan de vrije Universiteit te Brussel.

pertes ne permettent point, en effet, aux actionnaires de connaître le montant exact des rémunérations allouées au conseil d'administration.

Pour porter remède à cette situation, il est proposé de préciser dans la loi que la rémunération des administrateurs devra désormais être fixée par les statuts ou, si les statuts sont muets, par une décision spéciale de l'assemblée générale. La rémunération qui doit être ainsi déterminée est la rémunération globale des membres du Conseil; il est sans intérêt pour les actionnaires de savoir comment ceux-ci se répartiront ou se sont réparti la somme allouée.

La disposition énoncée ne vise que les émoluments et avantages accordés aux membres du conseil d'administration en leur qualité d'administrateur. Le Comité permanent s'est demandé si l'article proposé ne devait pas être étendu aux émoluments et avantages obtenus par les administrateurs en d'autres qualités - en qualité de directeurs, fondés de pouvoirs, représentants, etc. - cela en vue d'empêcher que la disposition ne soit éludée par la conclusion de contrats accordant, sous une forme différente, aux administrateurs des suppléments occultes de rémunération. Cette suggestion n'a pas été retenue; le Comité permanent a estimé qu'il n'y avait pas lieu de soustraire les administrateurs, en tant qu'ils sont investis d'autres fonctions, à l'application du droit commun et que le contrôle des commissaires constituera une garantie suffisante contre l'octroi d'avantages excessifs.

Le texte impose, lorsque la rémunération des administrateurs consiste en des tantièmes sur les bénéfices, de les calculer et de les prélever sur les

der balans en der winst- en verliesrekening laten inderdaad aan de aandeelhouders niet toe het juiste bedrag van de aan den beheerraad toegewezen beloningen te kennen.

Om dien toestand te verhelpen wordt er voorgesteld in de wet nader te bepalen dat voortaan de beloning van de beheerders door de statuten of, in geval van stilzwijgen van de statuten, door een bijzondere beslissing van de algemeene vergadering moet vastgesteld worden. De beloning welke aldus moet worden vastgesteld is de globale beloning voor de leden van den Raad; voor de aandeelhouders is het van geen belang te weten hoe die leden het hun toegekende bedrag onder elkaar zullen verdeelen of verdeeld hebben.

De vermelde bepaling beoogt slechts de emolumenten en voordeelen aan de leden van den beheerraad in hun hoedanigheid van beheerder verleend. Het Vast Comité heeft zich afgevraagd of het voorgestelde artikel niet eveneens diende toegepast op de emolumenten en voordeelen verkregen door de beheerders in eenige andere hoedanigheid - in hoedanigheid van bestuurder, gevolmachtigde, vertegenwoordiger, enz. - ten einde te verhinderen dat de bepaling zou ontdoken worden door het sluiten van contracten waarbij aan de beheerders verholen bijkomende beloningen, onder een anderen vorm verleend worden. Op dit voorstel werd niet ingegaan; het Vast Comité heeft gemeend dat de beheerders, voor zoover zij met andere functiën zijn bekleed, aan de toepassing van het gemeen recht niet dienen onttrokken en dat de contrôle van de commissarissen een voldoende waarborg zal zijn tegen het toekennen van overmatige voordeelen.

Wanneer de beloning van de beheerders bestaat uit tantièmes op de winst, dan eischt de tekst dat zij berekend en genomen worden op de netto winst. Een dergelijke

bénéfices, de les calculer et de les prélever sur les bénéfices nets. Une règle semblable est prévue par plusieurs législations étrangères, et notamment par la loi allemande du 30 janvier 1937 et par le Code fédéral suisse des obligations.

On eût pu songer à ne permettre le prélèvement de tantièmes répartis, à l'exclusion de la partie des bénéfices nets affectés à la réserve ordinaire ou extraordinaire. Mais cette mesure ne serait pas sans danger : on doit craindre, en effet, que dans ce cas le Conseil ne soit tenté de réduire le montant des sommes qu'une bonne gestion commande d'affecter à la réserve. Loin de sauvegarder les intérêts des actionnaires, la mesure pourrait donc leur devenir préjudiciable.

Réforme du contrôle

La réorganisation du contrôle, actuellement exercé par les commissaires sur base des articles 64 et suivants des lois coordonnées, est unanimement souhaitée.

Il n'est contesté par personne que les dispositions légales actuelles relatives à la surveillance de la société se sont révélées insuffisantes.

Le contrôle tel qu'il est exercé dans un grand nombre de sociétés ne procure aux actionnaires aucune garantie. On devient souvent commissaire et on le reste, non parce qu'on est capable de contrôler les écritures sociales et les comptes, mais parce qu'on est parent ou allié d'un administrateur, parce qu'on est actionnaire et qu'on aspire à la fonction d'administrateur; d'où la conséquence que les commissaires ne jouissent pas toujours de l'indépendance nécessaire pour dénoncer aux actionnaires les fautes des administrateurs.

regel is door verschillende buitenlandsche wetten voorzien en inzonderheid door de Deutsche wet van 30 Januari 1937 en door het Zwitsersch Federaal Wetboek betreffende de verbintenissen.

Men had er kunnen aan denken slechts toe te laten dat de tantièmes genomen zouden worden op de verdeelde winst met uitsluiting van het gedeelte der netto-winst bestemd voor de gewone of buitengewone reserve.

Deze maatregel, echter, zou niet zonder gevaar zijn : er moet, inderdaad, voor gevreesd worden dat in dit geval de raad er toe zou geneigd zijn de sommen te verminderen welke in een behoorlijk beheer voor de reserve moeten worden voorbehouden. De maatregel, in plaats van de belangen der aandeelhouders te vrijwaren, zou dus voor hen nadeelig kunnen worden.

Hervorming van de controle

Algemeen wordt gewenscht dat de thans door de commissarissen op grond van de artikelen 64 en volgende der samengeschatte wetten uitgeoefende controle anders zou worden ingericht.

Niemand betwist dat de huidige wetsbepalingen in zake het toezicht op de vennootschap, onvoldoende zijgebleken.

De controle zoals zij in talrijke vennootschappen wordt uitgeoefend, biedt aan de aandeelhouders geen enkelen waarborg. Vaak wordt men commissaris en blijft men het, niet omdat men bekwaam is om de maatschappelijke boekhouding en de rekeningen te controleeren, maar omdat men bloedverwant of aanverwant van een beheerder is, omdat men aandeelhouder is en men naar het ambt van beheerder streeft; waaruit volgt dat de commissarissen niet steeds de nodige onafhankelijkheid genieten om de fouten van de beheerders bij de aandeelhouders aan te klagen.

Le Comité permanent s'est efforcé de répondre aux desiderata formulés en ce qui concerne la compétence et l'indépendance des commissaires.

I. - La compétence des commissaires.

Les législations étrangères fournissent à ce point de vue d'utiles enseignements.

La loi allemande requiert du "Bilanzprüfer", ou vérificateur du bilan, la possession d'un titre spécial, institué en 1931, le titre de "Wirtschaftsprüfer", ou contrôleur d'économie, dont l'acquisition est subordonnée à des conditions rigoureuses de formation scientifique et d'expérience des affaires.

La loi française, depuis un décret du 8 août 1935, prescrit, dans les sociétés par actions qui font appel à l'épargne publique, de choisir l'un des commissaires au moins sur une liste établie par une Commission officielle.

Une solution semblable a été introduite en Italie par un décret du 24 juillet 1936 : ce décret fait, toutefois, une discrimination selon l'importance de la société; le choix des commissaires est libre si le capital social n'est pas supérieur à un million de lires; un ou des commissaires, selon le cas, doivent réaliser des conditions déterminées de compétence et de pratique des affaires si le capital est supérieur à un million de lires; certains des commissaires doivent être pris sur une liste officielle, si le capital dépasse 5 millions de lires.

La législation anglaise, par contre, ne met aucune restriction à la liberté de choix des actionnaires, mais cette liberté de choix a mené à des résultats tout différents de ceux auxquels

Het Vast Comité heeft gepoogd tegemoet te komen aan de uitgebrachte wenschen wat de bevoegdheid en de onafhankelijkheid der commissarissen betreft.

I. - Bevoegdheid der commissarissen

In de buitenlandsche wetten vindt men in dit opzicht nuttige inlichtingen.

De Duitse wet eischt van den "Bilansprüfer", of verificateur der balans, dat hij een bijzonderen titel bezit, ingesteld in 1931, namelijk dien van "Wirtschaftsprüfer" of controleur der economie, die enkel wordt verkregen mits aan strenge voorwaarden te voldoen, wat wetenschappelijke vorming en ervaring op het gebied der zaken betreft.

Sedert een decreet van 8 Augustus 1935, schrijft de Fransche wet voor, in de vennootschappen op aandeelen die de hulp van het openbaar gespaard vermogen inroepen, ten minste een van de commissarissen te kiezen uit een door een officiële commissie opgemaakte lijst.

Een dergelijke oplossing werd in Italië, bij decreet van 24 Juli 1936 ingevoerd; bedoeld decreet evenwel, maakt een onderscheid volgens de belangrijkheid van de vennootschap; de keuze van de commissarissen is vrij indien het maatschappelijk kapitaal een miljoen lira niet te boven gaat; een of meer commissarissen, volgens het geval, moeten aan bepaalde vereischten van bevoegdheid en praktijk der zaken beantwoorden, indien het kapitaal meer dan een miljoen lira bedraagt, sommige van de commissarissen moeten uit een officiële lijst worden aangewezen, indien het kapitaal 5 miljoen lira overschrijdt.

De Engelsche wet daarentegen, stelt geen beperking aan de vrijheid in de keus van de aandeelhouders; die vrijheid echter, heeft tot uitslagen geleid die gansch verschillend zijn van die waartoe het

le libéralisme de la loi belge a conduit. Les sociétés anglaises s'adressent généralement, pour l'exercice du contrôle, au "Chartered accountants", sans caractère officiel, mais dont la valeur et l'intégrité sont assurées par une discipline professionnelle rigoureuse.

Il n'a point paru possible de faire entièrement confiance à l'initiative privée pour la constitution d'un corps de commissaires qualifiés parmi lesquels la loi imposerait de faire un choix. Le Comité permanent, ayant à opter entre les solutions extrêmes de la loi allemande - qui n'admet comme vérificateurs que les contrôleurs d'économie - et de la loi anglaise, et la solution plus modérée des lois française et italienne, s'est prononcée pour celle-ci.

D'après l'avant-projet, l'un au moins des commissaires, ou le commissaire, si un seul est prévu, sera choisi parmi les personnes agréées par une Commission spéciale, qui aura, comme en France, un caractère public.

Il n'a pas semblé opportun de fixer ne varietur dans le texte la composition et le fonctionnement des commissions à établir, ni les conditions d'octroi et de retrait de l'agrément. Dans l'esprit du Comité permanent, ces commissions doivent comprendre notamment un membre de la Cour d'appel, un magistrat du Ministère public, un référendaire ou un référendaire-adjoint près un tribunal de commerce et être présidées par l'un d'entre eux.

Les commissions devront dresser, comme le fait actuellement la Commission bancaire en ce qui concerne les réviseurs de banque, un tableau des candidats ayant obtenu l'agrément.

het liberalisme van de Belgische wet heeft gevoerd. Voor de uitoefening van de controle, richten de Engelsche vennootschappen zich over 't algemeen tot Chartered accountants, die geen officieel karakter hebben maar wier degelijkheid en onkreukbaarheid door een strenge beroepstucht verzekerd worden.

Het is niet mogelijk gebleken zich geheel op het privaat initiatief te verlaten voor het samenstellen van een korps van geschoolde commissarissen onder wie op grond van de wet zou moeten gekozen worden. Het Vast Comité, dat te kiezen had tusschen de uiterste oplossingen van de Duitsche wet, die alleen economie-controleurs als verificateur toelaat, en van de Engelsche wet, en de meer gematigde oplossing der Fransche en Italiaansche wetten, heeft zich voor deze laatste uitgesproken.

Volgens het voorontwerp moet minstens een der commissarissen of de commissaris, als er maar een is voorzien, gekozen worden uit de personen toegelaten door een bijzondere Commissie, die, zoals in Frankrijk, een publiek karakter heeft.

Het is niet wenschelijk voorgekomen in den tekst ne varietur de samenstelling en de werking der op te richten commissiën te bepalen, evenmin als de voorwaarden voor het verleenen en het intrekken van de toelating. Naar de opvatting van het Vast Comité moeten die commissiën inzonderheid bestaan uit een lid van het Hof van beroep, een magistraat van het Openbaar Ministerie, een referendaris of adjunct-referendaris bij een Rechtbank van koophandel en door een onder hen gepresideerd worden.

De commissiën moeten, zoals dit thans door de Bankcommissie gedaan wordt wat betreft de bankreviseurs, een tabel opmaken van de kandidaten die de erkenning hebben bekomen.

Le Comité permanent a examiné, au cours de l'élaboration de l'article 64bis de l'avant-projet, plusieurs propositions tendant à en modifier le domaine d'application.

Certains membres avaient suggéré de ne pas soumettre à l'obligation de choisir un commissaire dans la liste des agréés les sociétés à capital peu considérable, qui ne font pas appel à l'épargne publique et dans lesquelles les actionnaires, en relation constante avec les administrateurs et suivant de près la vie de la société, sont en état d'exercer eux-mêmes le contrôle; l'un des auteurs de l'amendement proposait toutefois d'admettre, pour ces petites sociétés, le droit de la minorité de désigner un commissaire ou de le faire désigner par justice.

Le Comité a repoussé ces suggestions en raison de la difficulté très grande de distinguer les sociétés "privées" et les sociétés qui font appel à l'épargne publique, les critères mis en oeuvre par les lois étrangères se sont révélés arbitraires. Depuis l'introduction dans notre droit de sociétés de personnes à responsabilité limitée des associés, la société anonyme a d'ailleurs cessé d'être la forme appropriée pour ces sociétés privées. Le recours à cette forme ne se justifie que pour les entreprises dans lesquelles d'importants capitaux sont nécessaires. Enfin, il n'y a point de raison de ne pas accorder aux créanciers des petites sociétés que l'organisation du contrôle intéresse, certes aussi, le bénéfice de la mesure proposée.

D'autres membres avaient, au contraire, émis l'opinion que - au moins dans les sociétés importantes - tous les commissaires devraient être agréés. Cette opinion se fondait sur l'apparent

Het Vast Comité heeft bij het opmaken van artikel 64bis van het voorontwerp, verschillende voorstellen die er toe strekten het toepassings-gebied er van te wijzigen, in overweging genomen.

Sommige leden hadden voorgesteld de vennootschappen met gering kapitaal, die zich niet tot het openbaar gespaard vermogen wenden en waarin de aandeelhouders, voortdurend in betrekking met de beheerders zijnde en van dichtbij het leven van de vennootschap volgend, zelf de controle kunnen uitoefenen, niet te onderwerpen aan de verplichting om een commissaris uit de lijst der erkende commissarissen te kiezen; een van de stellers van het amendement stelde evenwel voor, voor die kleine vennootschappen het recht van de minderheid te erkennen om een commissaris aan te wijzen of dezen door de rechtbank te doen aanwijzen.

Het Comité heeft die voorstellen van de hand gewezen, in verband met het zeer moeilijk te maken onderscheid tusschen de "private" vennootschappen en de vennootschappen die zich tot het openbaar gespaard vermogen wenden; de bij die beoordeeling door de vreemde wetgevingen toegepaste criteriën zijn willekeurig gebleken. Sedert in ons recht, de personenvennootschappen met beperkte aansprakelijkheid der vennoten werden ingevoerd, is trouwens de naamlooze vennootschap niet langer de gepaste vorm voor die private vennootschap gebleven. Het aanwenden van dien vorm is slechts gerechtvaardigd voor de instellingen waarin aanzienlijke kapitalen noodig zijn. Ten slotte, bestaat er geen reden om aan de schuldeischers van de kleine vennootschappen voor wie de inrichting van de controle voorzeker ook van belang is, het voordeel van den voorgestelden maatregel te onthouden.

Andere leden, daarentegen, hadden de meening uitgesproken dat - ten minste in de aanzienlijke vennootschappen - al de commissarissen zouden moeten erkend zijn. Die zienswijze steunde op de schijnbare

illogisme du maintien, à côté des commissaires "qualifiés", de commissaires ne devant justifier d'aucune compétence spéciale.

Le Comité permanent a jugé préférable de laisser aux sociétés le droit d'instituer, à côté du ou des commissaires agréés, d'autres commissaires, choisis par exemple en raison de leurs connaissances techniques. Il a également été allégué, au cours des délibérations, que, dans certaines entreprises, de futurs administrateurs pouvaient se préparer utilement, dans l'exercice de leurs fonctions de commissaire, à leur rôle ultérieur de gestion, et prenaient ainsi contact avec les affaires sociales.

Mais les commissaires délibérant en collège, il importait d'empêcher que le ou les commissaires agréés ne fussent tenus en échec par une majorité composée de commissaires non agréés. Tel est l'objet de l'article 77 nouveau, alinéa 5 in fine : il oblige le ou les commissaires agréés, lorsqu'il existe deux catégories de commissaires, à établir un rapport distinct et assure ainsi l'autonomie de leur intervention.

On s'est demandé s'il ne fallait pas admettre l'inscription d'office sur la liste des commissaires agréés des personnes admises sur la liste des réviseurs de banque.

Le Comité permanent a estimé que prévoir cette inscription d'office eût été préjuger des conditions qui seront ultérieurement requises des candidats aux fonctions de commissaires agréés. Au surplus le texte de l'arrêté royal n° 185 du 9 juillet 1935, article 24, décide que les réviseurs ne peuvent sans une autorisation toujours révocable de la Commission bancaire, exercer aucun mandat de commissaire de sociétés commerciales ou à forme commerciale. Il n'apparaît pas que la

ongerijmdheid naast de "geschoolde" commissarissen, commissarissen te behouden die van geen bijzondere bevoegdheid moeten doen blijken.

Het Vast Comité heeft het verkieslijk gemeend aan de vennootschappen het recht te laten om, naast den erkenden commissaris of de erkende commissarissen, andere commissarissen aan te stellen gekozen, bijvoorbeeld, wegens hun technische bevoegdheid. In den loop van de besprekingen werd insgelijks aangevoerd dat, in sommige ondernemingen, toekomstige beheerders zich met voordeel, in de uitoefening van hun ambt van commissaris, konden voorbereiden tot hun latere rol van beheerder, en zodoende vertrouwd werden met de maatschappelijke zaken.

Daar echter de commissarissen in college beraadslagen, kwam het er op aan te verhinderen dat de erkende commissaris of commissarissen tegenover een uit niet erkende commissarissen bestaande meerderheid machteloos zou of zouden staan. Dit is het doel van het nieuwe artikel 77, 5° alinea in fine : daarbij wordt de erkende commissaris of worden de erkende commissarissen er toe verplicht, wanneer er twee categorieën van commissarissen zijn, een afzonderlijk verslag op te maken, en zodoende wordt de zelfstandigheid van hun tusschenkomst verzekerd.

Men heeft zich afgevraagd of de inschrijving van ambtswege van de op de lijst der bankreviseurs aangenomen personen op de lijst der erkende commissarissen niet diende toegelaten.

Het Vast Comité heeft gemeend dat het, door die inschrijving, van ambtswege te voorzien, zou vooruitlopen op de toekomst, wanneer de voorwaarden die van de kandidaten tot het ambt van erkende commissaris zullen worden vereischt, zullen vaststaan. Bovendien wordt in den tekst van het koninklijk besluit Nr 185 van 9 Juli 1935, artikel 24, bepaald dat de reviseurs geen mandaat van commissaris bij handelsvennootschappen of maatschappijen onder handelsvorm mogen vervullen, behoudens een door de Bankcommissie

garantie, que cette disposition procure, perde sa raison d'être si le mandat que le réviseur est appelé à exercer lui est offert après son inscription sur la liste des agréés.

II. - L'indépendance des commissaires.

La plupart des législations étrangères, pour assurer l'objectivité des constatations et conclusions des commissaires, interdisent d'accepter des fonctions de contrôle aux personnes qui se trouvent dans un lieu de subordination à l'égard de la société, d'une société dont elle dépend ou d'une société filiale, ou de leurs administrateurs; c'est ce que font notamment les lois anglaise, allemande, française, italienne et suisse. Les droits français et italien excluent également quiconque est uni par un lien de parenté ou d'alliance avec le personnel dirigeant de la société. Les mêmes principes ont été adoptés par l'arrêté royal du 9 juillet 1935 sur le contrôle des banques, en son article 24 et par le règlement d'agrément des réviseurs du 22 novembre 1935, en son article 10.

L'avant-projet les applique à la matière des sociétés anonymes en général. Il interdit aux commissaires d'exercer une autre fonction soit dans la société elle-même, soit dans une de ses filiales, soit dans la société principale dont elle dépend; il exclut du mandat de commissaire le conjoint, l'associé ou l'employé des administrateurs ou directeurs.

La notion de la société filiale et celle, corrélative, de la société principale ont donné lieu à de longues discussions.

te verleenen vergunning, die trouwens steeds kan worden ingetrokken. De waarborg, welke door die bepaling wordt geboden, verliest blijkbaar haar reden van bestaan niet, indien het mandaat dat de réviseur geroepen wordt te vervullen, hem na zijn inschrijving op de lijst van diegenen die erkend werden, wordt aangeboden.

II. - Onafhankelijkheid van de commissarissen.

Om de objectiviteit van de bevindingen en conclusiën der commissarissen te verzekeren, wordt door de meeste wetten in het buitenland verboden ambten van controle te aanvaarden aan personen die zich in een verband van ondergeschiktheid bevinden tegenover de vennootschap, tegenover een maatschappij waarvan deze afhangt of tegenover een dochtermaatschappij, of van hun beheerders; dit is inzonderheid het geval voor de Engelsche, Duitsche, Fransche, Italiaansche en Zwitsersche wetten. De Fransche en Italiaansche wetten sluiten insgelijks uit al wie door bloedverwantschap of aanverwantschap verbonden is met het personeel dat de maatschappij bestuurt. Dezelfde principes werden door het koninklijk besluit van 9 Juli 1935 op de bankcontrole, in artikel 24, en door het reglement tot erkenning van de reviseurs van 22 November 1935, in artikel 10, aangenomen.

Het voorontwerp past ze toe waar het gaat om naamlooze vennootschappen over 't algemeen. Het verbiedt aan de commissarissen een andere functie uit te oefenen hetzij in de vennootschap zelf, hetzij in een van haar dochtermaatschappijen, hetzij in de hoofdmaatschappij waarvan zij afhangt; het sluit van het mandaat van commissaris, den echtgenoot, den vennoot of den beambte der beheerders of bestuurders uit.

Het begrip van de dochtermaatschappij en dat, hetwelk er mede verband houdt, van de hoofdmaatschappij hebben tot langdurige besprekingen aanleiding gegeven.

La loi anglaise considère comme une filiale la société dont une autre société possède plus de 50 % du capital émis, ou plus de 50 % des voix à l'assemblée générale; il y a également, selon cette loi, rapport de société principale (holding company) à société filiale (subsidiary company) lorsque la société réputée principale a le pouvoir direct ou indirect de désigner la majorité des administrateurs de la société réputée filiale. Pareils critères ne paraissent pas pouvoir être admis; dans l'état actuel de l'économie belge, et en raison de la dispersion des titres en les mains d'un très grand nombre de petits actionnaires qui n'assistent pas aux assemblées, il n'est nullement nécessaire, pour dominer une société, d'avoir la majorité du capital social; quant aux critères fondés sur la prédominance dans les délibérations de l'assemblée ou dans la désignation des administrateurs (critères qui en Belgique se confondraient), ils sont, en pratique, d'application pratique malaisée: au gré de la composition des assemblées, une société deviendrait ou cesserait d'être la filiale d'une autre.

La loi française, qui définit comme l'avant-projet la notion de filiale à propos des incompatibilités frappant les commissaires, admet qu'il y a rapport de société principale à société filiale quand la première possède un dixième du capital de la seconde.

Le Comité permanent s'en est tenu à une solution intermédiaire. L'article 13 de l'avant-projet (article 80bis nouveau) suggère de prendre comme critère, pour l'application des articles 64quater et 77bis, la possession d'actions ou parts représentant 20 % du capital social, ou donnant droit à 20 % de l'ensemble des voix attachées aux titres. Cette deuxième hypothèse se rapporte au cas de la société

De Engelse wet beschouwd als een dochtermaatschappij, de vennootschap waarvan een andere vennootschap ruim 50 t.h. van het uitge-schreven kapitaal bezit of over meer dan 50 t.h. der stemmen bij de algemeene vergadering beschikt; volgens die wet bestaat eveneens het verband van hoofdmaatschappij (holding company) tot dochtermaatschappij (subsidiary company) wanneer de zoogenaamde hoofdmaatschappij rechtstreeks of onrechtstreeks de macht heeft de meerderheid der beheerders van de als dochtermaatschappij beschouwde maatschappij aan te wijzen. Dergelijke maatstaf blijkt niet te kunnen aangenomen worden: in den huidige toestand van de Belgische economie en wegens de verspreiding van de titels in handen van een zeer groot aantal kleine aandeelhouders die de vergaderingen niet bijwonen, hoeft men geenszins, om een maatschappij te beheerschen, het grootste gedeelte van het maatschappelijk kapitaal te bezitten; wat betreft de criteriën welke steunen op het overwicht bij de beraadslagingen van de vergadering of bij de aanwijzing van de beheerders (criteriën die in België niet zouden uiteen te houden zijn) zij zijn in werkelijkheid, in de praktijk moeilijk toe te passen: volgens de samenstelling van de vergadering zou een maatschappij de dochtermaatschappij van een andere worden of niet langer blijven.

De Fransche wet, die zoals het voorontwerp het begrip van dochtermaatschappij omschrijft in verband met de onverenigbaarheden welke voor de commissarissen gelden, neemt aan dat er een verband van hoofdmaatschappij tot dochtermaatschappij bestaat wanneer de eerste een tiende van het kapitaal van de tweede bezit.

Het Vast Comité heeft zich bepaald bij een oplossing welke de middenweg volgt. In artikel 13 van het voorontwerp (nieuw art. 80bis) wordt voorgesteld als maatstaf voor de toepassing van de artikelen 64quater en 77bis te nemen het bezitten van aandeelen of deelbewijzen welke 20 t.h. van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen, of recht geven op 20 t.h. van het gezamenlijk aantal der aan de titels verbonden

qui, sans posséder une portion importante du capital, exercerait une influence sur la vie sociale grâce à la possession de parts de fondateur ou d'autres titres non représentatifs du capital.

L'avant-projet voit, à l'instar des législations étrangères rappelées, une autre cause d'incompatibilité dans l'existence d'un lien de parenté ou d'alliance avec l'un des administrateurs ou directeurs de la société, d'une de ses filiales ou d'une société principale dont elle dépend.

Il a paru opportun, toutefois, de faire une distinction quant à l'étude des incompatibilités entre les commissaires agréés et les commissaires non agréés. La parenté en ligne collatérale ne sera pas une cause d'exclusion pour ces derniers, dont le rôle sera plus effacé, et pour qui l'exercice du mandat de commissaire pourra être une initiation à l'exercice d'un mandat de gestion.

D'autres règles destinées à garantir l'indépendance des commissaires concernent leur rémunération.

Celle-ci devra désormais être fixe et les commissaires ne pourront recevoir, en dehors de l'émolument promis, aucun avantage de la société.

Il est à craindre, en effet, que recevant un salaire calculé selon les résultats de l'exercice, ils ne soient amenés à ne point s'opposer au grossissement artificiel des bénéfices, que feraient apparaître les administrateurs par le moyen de faux bilans. L'appât d'avantages autres que ceux leur assurés sous la forme de l'émolument fixe, pourrait également les conduire à négliger les devoirs de surveillance qui leur incombent.

stemmen. Die tweede onderstelling heeft betrekking op het geval van de maatschappij die, zonder dat zij een aanzienlijk deel van het kapitaal bezit, het maatschappelijk bestaan zou beïnvloeden dank zij het bezit van stichtersaandeelen of andere titels die het kapitaal niet vertegenwoordigen.

Naar 't voorbeeld van voormelde buitenlandsche wetten ziet het voorontwerp een andere oorzaak van onverenigbaarheid, in de bloedverwandschap of de aanverwandschap met een der beheerders of bestuurders van de vennootschap, van een harer dochtermaatschappijen of van een hoofdmaatschappij waarvan zij afhangt.

Het is evenwel nuttig voorgekomen een onderscheid te maken wat betreft de uitgestrektheid van de onverenigbaarheden tusschen de erkende commissarissen en de niet erkende commissarissen. Bloedverwandschap in de zijlinie zal geen oorzaak van uitsluiting zijn en voor deze laatsten, wier rol bescheidener zal zijn en voor wie de uitoefening van het mandaat van commissaris een inwijding kan zijn tot de uitoefening van een beheerdersmandaat.

Andere regelen, welke bestemd zijn om de onafhankelijkheid van de commissarissen te waarborgen hebben betrekking op hun belooning.

Deze zal voortaan vast moeten zijn en de commissarissen zullen, behalve de toegezegde belooning, geen enkel voordeel vanwege de vennootschap mogen ontvangen.

Er dient inderdaad voor gevreesd dat, door hun een loon te betalen berekend volgens de uitslagen van het boekjaar, zij er toe zouden gebracht worden zich niet te verzetten tegen een kunstmatig aandikken der winst, welke de beheerders door middel van valsche balansen zouden voorbrengen. Het vooruitzicht van andere voordeelen dan die welke hun onder den vorm van vaste belooning verzekerd worden, zou hun insgelijks er toe kunnen leiden de plichten van toezicht te verwaarlozen, welke op hen rusten.

Inspirée des lois anglaise, allemande et suisse, la disposition de l'article 64ter prescrivant la fixité de la rémunération a pour complément logique l'interdiction faite à la société de consentir des prêts ou des avances aux commissaires, ou de donner ou constituer des garanties à leur profit.

Les raisons qui motivent ces mesures valent tant à l'égard des commissaires non agréés qu'à l'égard des commissaires agréés. L'objectivité des uns ni des autres ne doit être obnubilée par la considération de leur intérêt personnel.

Du fait, déjà rappelé ci-avant, que certains commissaires font en quelque sorte, dans leurs fonctions, un stage d'administrateur, il a été déduit, par contre, qu'un régime identique ne pouvait être établi pour les commissaires agréés et les commissaires non agréés quant à l'interdiction établie par l'article 6 (art. 69bis nouveau). C'est seulement aux commissaires agréés que ne pourront être confiées des fonctions d'administrateurs ou directeur dans la société, dans une société filiale ou dans une société principale, durant les trois années qui suivent la cessation de leur mandat.

III. - L'intervention des minorités.

L'institution de la représentation des minorités au sein du Collège des commissaires est prônée par une partie de l'opinion (1).

(1) La Fédération des Associations et des Cercles catholiques en a admis le principe dans sa séance d'étude du 6 avril 1938; pour éviter que le commissaire minoritaire ne soit un agent de la concurrence, elle a préconisé sa désignation non point par le choix direct de la minorité, mais par le président du tribunal de commerce sur requête de la minorité; la minorité autorisée

Ingegeven door de Engelsche, Duitsche en Zwitsersche wetten, zoo heeft de bepaling van artikel 64ter waarbij de vastheid van de belooning wordt voorgeschreven, als logisch en noodzakelijk gevolg dat aan de maatschappij verboden wordt leeningen of voorschotten aan de commissarissen toe te staan of waarborgen te hunnen behoefte te geven of te vestigen.

De redenen welke die maatregelen wettigen gelden zoowel ten aanzien van de niet erkende commissarissen, als ten aanzien van de erkende commissarissen. De objectiviteit van de eenen en van de anderen moet niet verdoezeld worden door de beschouwing van hun persoonlijk belang.

Uit het reeds hiervoren vermeld feit dat sommige commissarissen om zoo te zeggen in hun functiën, een proeftijd van beheer doen, werd daarentegen afgeleid dat voor de erkende commissarissen, en de niet erkende commissarissen geen volkomen gelijk regiem kon ingevoerd worden wat betreft de bij artikel 6 (nieuw art. 69bis) gestelde verbodsbepaling. Enkel aan de erkende commissarissen zal geen functie van beheerder of bestuurder in de vennootschap, in een dochtermaatschappij of in een hoofdmaatschappij kunnen toevertrouwd worden gedurende drie jaren na den dag waarop hun mandaat verstreken is.

III. - Tusschenkomst van de minderheden.

Het invoeren van de vertegenwoordiging van de minderheden in het Collège van commissarissen wordt door een deel van de openbare meening aangeprezen (1).

(1) Het Verbond der Katholieke Vereenigingen en Kringen heeft, in zijn studie-vergadering van 6 April 1938, het principe er van aangenomen; om te voorkomen dat de commissaris der minderheid een agent van de mededingers zou zijn, heeft het aangeprezen dat hij zou aangewezen worden niet bij rechtstreeksche keuze van de minderheid, maar door den voorzitter van de rechtbank van koophandel op verzoek van de

L'intervention des minorités est prévue par la loi polonaise, qui leur confère un droit de représentation dans le Conseil de Surveillance et la Commission de Revision - organismes parallèles qui exercent les fonctions dévolues - et par la loi allemande, qui leur permet de se pourvoir en justice contre un choix malencontreux des vérificateurs du bilan.

Un membre du Comité avait proposé d'admettre la désignation de commissaires par justice à la requête d'une minorité.

Le Comité permanent a repoussé cette suggestion. La raison qui a déterminé sa décision est qu'il y a lieu de maintenir le principe que les membres du Conseil de Surveillance doivent être les représentants non point de groupes d'actionnaires mais de la société elle-même.

Il a toutefois estimé qu'il convenait de modifier, en en diminuant la rigueur, les termes de l'article 191 des lois coordonnées qui organise la nomination par le tribunal de commissaires spéciaux, à la demande d'une minorité (2)

IV - Du Conseil général.

Aux termes de l'article 55 des lois actuelles, en cas de vacance d'une place d'administrateur et sauf disposition contraire

(1 suite) à requérir la désignation devrait représenter un dixième du capital social.

La proposition de MM. Janssens, Devèze et consorts, du 5 novembre 1936, veut également reconnaître aux minorités un certain droit d'intervention : la minorité proposerait trois candidats parmi lesquels la majorité aurait à choisir un commissaire.

(2) Voyez infra Des commissaires investigateurs.

De tusschenkomst van de minderheden is voorzien bij de Poolse wet welke hun een recht van vertegenwoordiging in den Toezichtsraad en de Revisiecommissie - naast elkander bestaande organismen welke de functiën uitoefenen die in België aan het College der commissarissen zijn opgedragen - verleent, en bij de Deutsche wet welke hun toelaat zich in rechten te voorzien tegen een ongelukkige keuze van de verificateuren der balans.

Een lid van het comiteit had voorgesteld de aanwijzing van commissarissen door een rechtbank, op het verzoek van een minderheid, aan te nemen.

Het Vast Comiteit heeft dat voorstel verworpen. De reden welke hem tot dit besluit bracht is dat het beginsel dient gehandhaafd, dat de leden van den Raad van Toezicht de vertegenwoordigers moeten zijn niet van groepen van aandeelhouders, maar wel van de vennootschap zelf.

Het heeft echter gemeend dat er aanleiding bestaat om de bewoordingen te wijzigen van artikel 191 der samengeschilderde wetten waarbij de benoeming door de rechtbank, van bijzondere commissarissen op het verzoek van een minderheid, geregeld wordt, en wel door de gestrengheid er van te verminderen (2).

IV. - De Algemeene Raad.

Luidens artikel 55 van de huidige wetten, wanneer een plaats van beheerder openvalt, hebben de overblijvende beheerders en de

(1 vervolg) minderheid; de minderheid die er toe gemachtigd zou zijn de aanwijzing te vorderen zou een tiende van het maatschappelijk kapitaal moeten vertegenwoordigen.

In het voorstel van de heeren Janssens, Devèze en consorts dd. 5 Januari 1936, wil men insgelijks aan de minderheden eenig recht van tusschenkomst toekennen : de minderheid zou drie kandidaten voordragen, onder wie de meerderheid een commissaris zou hebben te kiezen.

(2) Zie hierna : De onderzoekscommissarissen.

dans les statuts, les administrateurs restants et les commissaires réunis ont le droit d'y pourvoir provisoirement.

Dans ce cas, l'assemblée générale, lors de la première réunion, procède à l'élection définitive.

Il n'est pas question de supprimer cette disposition qui est très utile pour assurer d'une manière ininterrompue la représentation régulière de la société.

Mais aux termes de l'article 68, les statuts peuvent disposer que les administrateurs et les commissaires réunis formeront le Conseil général; ils en détermineront les attributions.

Cette disposition a été vivement critiquée et le Comité permanent en propose la suppression.

Les administrateurs et les commissaires ont des fonctions différentes; aux premiers incombe l'administration, aux seconds la surveillance et le contrôle. Permettre aux uns et aux autres de délibérer en commun, c'est autoriser l'organisation de la confusion des pouvoirs, c'est supprimer le contrôle de l'administration, c'est peut-être supprimer une partie de la responsabilité qui doit incomber à tous ceux qui administrent, car la loi prévoit pour les administrateurs et les commissaires des responsabilités différentes et elle ne prévoit pas pour les commissaires qui administrent une responsabilité particulière.

Rien ne s'oppose à ce que dans des circonstances graves, les administrateurs et les commissaires se réunissent officieusement pour confronter leurs vues, quitte à se retirer ensuite pour délibérer séparément et prendre leurs responsabilités.

commissarissen te zamen het recht om, indien de statuten er niet anders over beslissen, voorlopig in de vacature te voorzien.

In dat geval gaat de algemeene vergadering, in haar eerste bijeenkomst, tot de definitieve verkiezing over.

Er is geen sprake van die bepaling te doen wegvallen welke hoogst nuttig is om de geregelde vertegenwoordiging van de vennootschap op onafgebroken wijze te verzekeren.

Luidens artikel 68, echter, mag bij de statuten worden bepaald dat de vereenigde beheerders en commissarissen den Algemeen Raad zullen vormen; ook dezès bevoegdheid wordt bij de statuten bepaald.

Deze bepaling heeft aanleiding gegeven tot felle critiek en het Vast Comité stelt voor ze te doen wegvallen.

De beheerders en de commissarissen hebben onderscheiden functiën; bij de eersten berust het beheer, bij de tweede het toezicht en de contrôle. Aan de eenen en aan de anderen toelaten gemeenschappelijk te beraadslagen beteekent de hand leenen tot de organisatie van de vermenging van de bevoegdheden, het afschaffen van de contrôle van het beheer, wellicht het gedeeltelijk opheffen van de verantwoordelijkheid welke moet rusten op al diegenen die een beheer waarnemen, want de wet voorziet voor de beheerders en de commissarissen een verschillende verantwoordelijkheid en zij voorziet voor de commissarissen die het beheer waarnemen, geen bijzondere verantwoordelijkheid.

Niets verzet er zich tegen dat in ernstige omstandigheden, de beheerders en de commissarissen op officieuze wijze zouden bijeenkomen om hun meeningen met elkaar te vergelijken al moesten zij zich vervolgens terugtrekken om afzonderlijk te beraadslagen en hun verantwoordelijkheid op te nemen.

V. - Dispositions diverses.

Des modifications de détail ont été apportées, en application des nouveaux principes mis en oeuvre, au texte des articles 64, 65 et 69 des lois coordonnées.

Etant donné le rôle important que les commissaires agréés sont appelés à remplir, il n'eût pas été souhaitable de laisser une société sans commissaire agréé, même dans l'hypothèse où la majorité des commissaires serait encore en fonction. L'obligation de convoquer immédiatement l'Assemblée générale afin de pourvoir au remplacement des commissaires manquants existera soit lorsque le nombre des commissaires sera réduit de plus de moitié, soit lorsqu'il n'y aura plus de commissaire agréé en fonctions.

En vue de permettre une surveillance plus efficace et constante de la part des commissaires - agréés et non agréés - l'état résumant la situation active et passive de la société, dont l'article 65 impose la remise à l'Administration, devra désormais être transmis chaque trimestre et non plus seulement chaque semestre.

Enfin, l'obligation de fournir un cautionnement, prescrite pour les commissaires par l'article 69 actuel, ne s'appliquera pas aux commissaires agréés. Le dépôt d'un cautionnement en actions de la société se justifie dans le régime actuel : elle est une garantie du bon accomplissement de leurs fonctions et les commissaires n'ont pas de difficultés à l'exécuter puisqu'ils sont ou bien actionnaires ou bien mandatés en fait, sinon en droit par des groupes d'actionnaires. Les commissaires agréés, choisis en raison de leur compétence, pourront ne pas être à même de constituer un cautionnement; il est d'ailleurs probable que ces commissaires spécialisés exerceront leurs fonctions dans plusieurs sociétés, et il n'est pas

V. - Diverse bepalingen.

Ingevolge de nieuwe beginselen die werden toegepast, werden in den tekst van de artikelen 64, 65 en 69 der samengeschakelde wetten wijzigingen van ondergeschikten aard aangebracht.

In verband met de belangrijke rol die de erkende commissarissen geroepen zijn te vervullen, zou het niet wenschelijk geweest zijn een maatschappij zonder erkende commissaris te laten, zelfs in de onderstelling dat de meerderheid van de commissarissen nog in functie zouden zijn. De verplichting om onmiddellijk de algemeene vergadering bijeen te roepen ten einde in de vervanging van de ontbrekende commissarissen te voorzien, zal bestaan hetzij wanneer het aantal commissarissen met meer dan de helft is verminderd, hetzij wanneer er geen erkend commissaris meer in functie is.

Ten einde een doelmatiger en voortdurend toezicht vanwege de erkende en de niet erkende commissarissen mogelijk te maken, moet de staat waarin de toestand van het actief en van het passief is samengevat en waarvan de overlegging aan het bestuur bij artikel 65 wordt opgelegd, voortaan ieder kwartaal en niet meer enkel om het halfjaar overgemaakt worden.

Eindelijk zal de verplichting om zekerheid te stellen, dat bij de huidig artikel 69 voor de commissarissen is voorzien, niet van toepassing zijn op de erkende commissarissen. Het deponeeren van een borgtocht in aandelen der vennootschap is in het huidig regiem gerechtvaardigd : hij is een waarborg voor het behoorlijk vervullen van hun ambt en de commissarissen onder vinden geen moeilijkheid om dien borgtocht te leveren, vermits zij ofwel aandeelhouder zijn ofwel in feite zooniet in rechten door groepen van aandeelhouders gemandateerd zijn. Het kan zich voordoen dat de erkende commissarissen, gekozen uit hoofde van hun bevoegdheid, niet in staat zijn een borgtocht te stellen; het is trouwens waarschijnlijk dat die gespecialiseerde commissarissen hun functiën in verschillende

possible de les assujettir au prescrit de l'article 69 dans chacune d'elles.

La réforme du statut des commissaires, telle qu'elle résulte de l'avant-projet, a pour complément logique l'organisation des commissaires agréés en groupements professionnels.

Il ne peut être envisagé de confier aux commissions prévues à l'article 64bis, alinéa 2, d'autres pouvoirs que celui de retirer l'agrément dans les cas qui seront fixés par l'arrêté royal réglant leur statut. Vu le très grand nombre de commissaires agréés qui devront être désignés, ces commissions ne pourraient exercer sur eux une surveillance efficace.

Il appartiendra à l'initiative privée de réunir ces commissaires en associations qui auront pour objet d'achever leur formation et d'assurer une exacte discipline.

On souhaite, toutefois, qu'à l'instar des Instituts anglais de "Chartered accountants", ces associations acquièrent une considération telle que les actionnaires et les tiers trouvent dans la désignation de leurs membres en qualité de commissaire une garantie supplémentaire.

Le Comité permanent n'a pas pensé qu'il convenait de prescrire et réglementer législativement la formation de ces associations; elles se constitueront sous l'empire du droit commun, comme s'est fondée l'association belge des Réviseurs, à mesure que la nouvelle institution se développera.

L'augmentation du capital.

Actuellement une société est libre d'augmenter indéfiniment son capital, sous réserve uniquement de l'application des dispositions relatives aux émissions publiques, alors même qu'elle n'aurait pas pris les

vennootschappen zullen uitoefenen en het is niet mogelijk ze in ieder van hen, aan het voorschrift van artikel 69 te onderwerpen.

De hervorming van het statuut der commissarissen, zoals zij uit het voorontwerp voortvloeit, heeft als logisch gevolg de inrichting van de erkende commissarissen in beroepsgroeperingen.

Er kan niet aan gedacht worden aan de bij artikel 64bis, 2° alinea, voorziene commissiën andere bevoegdheden op te dragen dan het intrekken van de erkenning in de gevallen welke bij het koninklijk besluit tot regeling van haar statuut zullen vastgesteld worden.

In verband met het zeer groot aantal erkende commissarissen die moeten aangewezen worden, zouden die commissiën op hen geen doelmatig toezicht kunnen houden.

Aan het privaat initiatief behoort het die commissarissen samen te brengen in vereenigingen die ten doel hebben hun vorming te voltooien en de noodige tucht te verzekeren.

Het is de wensch, evenwel, dat die vereenigingen, naar het voorbeeld van de Engelsche Instellingen van Chartered accountants, een zoodanig aanzien zouden verwerven dat in de aanwijziging van haar leden in hoedanigheid van commissaris, de aandeelhouders en derden een bijkomenden waarborg zullen vinden.

Het Vast Comité heeft niet gemeend dat het oprichten van die vereenigingen door een wet moest voorgeschreven en geregeld worden. Zij zullen, zooals de Belgische Vereeniging der reviseuren gesticht werd, onder het stelsel van het gemeen recht opgericht worden naarmate de nieuwe instelling uitbreiding zal nemen.

Verhooging van het kapitaal.

Het staat thans een vennootschap vrij haar kapitaal tot in het oneindige te verhoogen, onder voorbehoud alleen dat de bepalingen betreffende de openbare uitgiften worden toegepast, zelfs wanneer zij de nodige maatregelen

mesures nécessaires pour avoir à sa disposition le capital qui a été souscrit par des actionnaires. On a vu ainsi des sociétés faire décréter une ou plusieurs augmentations de capital successives, alors qu'avait seul été effectué le premier versement obligatoire sur le capital primitif. Semblable manière de procéder ne peut s'expliquer que par le désir de créer du papier ou la volonté de se prévaloir vis-à-vis du public d'un capital élevé que les actionnaires seront peut-être hors d'état de verser. C'est pourquoi, la disposition qui prendra place entre le 1er et le 2e alinéa de l'article 72 des lois actuelles défend de décider, désormais, aucune augmentation de capital si le capital déjà souscrit n'a pas été intégralement appelé.

Une exception est faite d'une part, pour les sociétés créées en vertu de lois spéciales ou dont les statuts ont été approuvés par une loi et d'autre part, pour les sociétés dont l'activité se limite aux assurances, aux prêts hypothécaires ou aux opérations de crédit foncier. Pour les premières, il appartient au législateur de pourvoir aux mesures à prendre. Dans les secondes, le capital forme surtout la garantie des tiers ou ne sert que dans une faible mesure à la réalisation de l'objet social.

Dans ces sociétés aussi, les bénéfices ne permettraient pas la rémunération de capitaux considérables d'actionnaires, ce qui les inciterait, si la disposition leur était applicable, à ne pas donner à leur capital de garantie l'extension que commanderait le développement des affaires sociales.

Enfin, ces sociétés doivent chercher à emprunter des capitaux pour un terme correspondant aux engagements qu'elles prennent;

niet zou hebben genomen om het kapitaal dat door haar aandeelhouders ingeschreven werd, voorhanden te hebben. Men heeft aldus vastgesteld dat vennootschappen achtereenvolgens een of meer kapitaalsverhogingen lieten uitschrijven, terwijl enkel de eerste verplichte storting op het aanvankelijk kapitaal was gedaan geworden. Dergelijke praktijken zijn niet anders te verklaren dan door de begeerte papier uit te geven of door het voornemen zich tegenover het publiek op een aanzienlijk kapitaal te kunnen beroepen dat wellicht de aandeelhouders niet zullen kunnen storten. Daarom verbiedt de bepaling welke tusschen de 1° en de 2° alinea van artikel 72 der huidige wetten zal worden ingevoegd, voortaan tot eenige verhoging van kapitaal te beslissen indien het reeds ingeschreven kapitaal niet algeheel werd volgestort.

Een uitzondering wordt gemaakt, eenerzijds voor de vennootschappen krachtens bijzondere wetten opgericht of waarvan de statuten bij een wet goedgekeurd werden en anderzijds, voor de vennootschappen waarvan de bedrijvigheid beperkt is tot de verzekeringen, de hypothecaire leningen of de verrichtingen tot kredietverleening op grondeigendom. Voor de eerste is het de wetgever die in de te nemen maatregelen heeft te voorzien. Wat de tweede betreft, vormt het kapitaal voornamelijk den waarborg van derden of dient het slechts in een geringe mate tot het verwezenlijken van het maatschappelijk doel.

In die vennootschappen ook, zou de winst niet voldoende zijn om aanzienlijke kapitalen van aandeelhouders loonend te maken, waardoor zij er zouden toe aangezet worden, indien de bepaling op hen toepasselijk was, aan haar waarborgskapitaal niet den omvang te geven welke door de uitbreiding van de maatschappelijke zaken zou geboden worden.

Ten slotte, moeten die vennootschappen kapitalen trachten te leen te krijgen voor een termijn die overeenstemt met de verbintenissen welke

elles n'agiraient pas sagement, si elles plaçaient dans des opérations à terme rapproché, 5 ou 10 ans par exemple, des capitaux dont elles disposent pour un long terme, la durée de la société.

Quelle doit être la sanction de l'inobservation de l'article 72, alinéa 2 ?

La nullité de l'augmentation du capital ne peut être cette sanction, car il en pourrait résulter pour les tiers qui auraient traité avec la société sur la foi de la réalité du capital d'augmentation, un sérieux préjudice.

Le Comité permanent propose qu'en cas d'infraction à la disposition envisagée le capital déjà souscrit avant l'augmentation du capital devienne de plein droit et intégralement exigible, nonobstant toute disposition contraire des statuts.

Cette sanction est assurément adéquate à l'infraction à la loi puisqu'elle a pour effet de mettre les choses en état où elles auraient dû l'être, si l'infraction n'avait pas été commise; elle est juste puisque ce sont les actionnaires qui ont décidé, en assemblée générale extraordinaire, l'augmentation de capital interdite.

La réglementation des bilans et des autres documents sociaux.

Les articles 77 et suivants des lois coordonnées réglementent la confection des documents qui seront communiqués aux commissaires et aux actionnaires et plus spécialement de ceux - bilans et comptes de profits et pertes - qui seront, en outre, portés à la connaissance des tiers.

I. - Documents soumis à publicité "interne".

Le document qui sert de base à l'élaboration du bilan et à l'appréciation des résultats de l'activité sociale est l'inventaire.

zij aangaan; zij zouden niet wijs handelen indien zij in verrichtingen op korten termijn, bijvoorbeeld 5 of 10 jaren, kapitalen belegden waarover zij voor een langen termijn, den duur van de maatschappij, beschikken.

Welke sanctie dient gesteld op de niet naleving van het artikel 72, alinea 2 ?

Die sanctie kan niet de nietigheid van de kapitaalsverhooging zijn, daar er een werkelijke schade zou kunnen uit voortvloeien voor derden die, vertrouwend in het wenzelijk bestaan van het verhoogde kapitaal, met de vennootschap zouden gehandeld hebben.

Het Vast Comité stelt voor dat, in geval van overtreding van bedoelde bepaling, het reeds vóór de kapitaalsverhooging ingeschreven kapitaal van rechtswege en algeheel eischbaar zou worden, niettegenstaande elke daarmee strijdige bepaling der statuten.

Die sanctie past voorzeker bij het misdrijf tegen de wet, aangezien zij als gevolg heeft de zaken in den toestand te stellen waarin zij zich moesten bevinden ware het misdrijf niet gepleegd geworden; zij is rechtvaardig vermits het de aandeelhouders zijn die in buitengewone algemeene vergadering tot de verboden kapitaalsverhooging hebben beslist.

Reglementatie betreffende de balans en de overige maatschappelijke stukken.

De artikelen 77 en volgende van de samengeschatte wetten regelen het opmaken van de stukken welke aan de commissarissen en aan de aandeelhouders moeten medegedeeld worden en meer in 't bijzonder van die - balans en winst- en verliesrekening - welke bovendien, ter kennis van derden moeten worden gebracht.

I. - Stukken onderworpen aan bekendmaking in de vennootschap zelf.

Het stuk dat tot grondslag dient voor het opmaken van de balans en het waardeeren van de uitslagen van de maatschappelijke bedrijvigheid is de inventaris.

L'article 77 prescrit qu'il doit contenir l'indication des valeurs mobilières et immobilières et de toutes les dettes actives et passives de la société; une annexe doit contenir en résumé tous les engagements sociaux, ainsi que les dettes des directeurs, administrateurs et commissaires envers la société.

Inventaire et annexe, dans le régime actuel, ne sont connus que des commissaires; ils demeurent ignorés des actionnaires.

Diverses modifications à ce régime semblent s'imposer :

a) Il importe que soient assujettis à publicité non pas seulement les engagements des membres du personnel dirigeant envers la société qu'ils gèrent mais les crédits que celle-ci leur a consentis et les garanties qu'elle a données à leur profit; les concessions de crédits ou de garanties peuvent avoir de graves conséquences pour la société concédente, grever lourdement sa situation à l'avenir; l'examen de l'étude de ces concessions permettra de déterminer si les dirigeants n'abusent pas de leurs pouvoirs pour engager l'avoir social dans leurs entreprises personnelles.

b) Les prêts, avances et crédits consentis et les garanties accordées ne doivent pas être connus uniquement des commissaires, il convient que les actionnaires également puissent se rendre compte de leur importance; l'avant-projet suggère dans ce but que la liste de ces prêts, avances, crédits et garanties soit jointe aux documents que l'article 78 prescrit de communiquer aux actionnaires, au siège social, quinze jours avant l'assemblée.

Le contenu de la liste et celui de l'annexe à l'inventaire ne coïncideront pas entièrement.

In artikel 77 is voorgeschreven dat de inventaris de aanwijzing van de roerende en onroerende waarden en van al de in- en uitschulden der vennootschap moet inhouden; een bijlage moet in 't kort al de maatschappelijke verbintenissen alsmede de schuld van de bestuurders, beheerders en commissarissen tegenover de vennootschap vermelden.

In het huidig regiem, hebben alleen de commissarissen kennis van inventaris en bijlage; de aandeelhouders blijven er onkundig van.

Verskillende wijzigingen aan dit regiem schijnen zich op te dringen :

a) Het komt er op aan dat openbaarheid gegeven wordt niet alleen aan de verbintenissen van de leden van het besturend personeel tegenover de vennootschap welke zij beheeren, maar aan de kredieten welke deze hun heeft toegestaan en de waarborgen welke zij te hunnen behoeve heeft gegeven; het verleen van krediet of waarborg kan ernstige gevolgen voor de vennootschap hebben die ze verleent, haar toestand in de toekomst erg bezwaren; door het onderzoek naar den omvang van die bewilligingen zal het mogelijk zijn uit te maken of de leiders hun bevoegdheden niet misbruiken om het maatschappelijk bezit in hun persoonlijke ondernemingen vast te leggen;

b) De toegestane leeningen, voorschotten en kredieten en de verleende waarborgen moeten niet enkel door de commissarissen gekend zijn; het past dat insgelijks de aandeelhouders zich zouden kunnen vergewissen omtrent de belangrijkheid ervan; met dit doel stelt het voorontwerp voor dat de lijst van die leeningen, voorschotten, kredieten en waarborgen zou gevoegd worden bij de stukken welke, zooals bij artikel 78 is voorgeschreven, vijftien dagen vóór de vergadering aan de aandeelhouders, op den zetel moeten medegedeeld worden.

De inhoud van de lijst en die van de bijlage, bij den inventaris zullen met elkander niet volkomen overeenstemmen.

L'annexe à l'inventaire, photographie de la situation de la société, mentionnera les prêts, avances, crédits et garanties en cours lors de son établissement.

La liste indiquera, en outre, les prêts, avances et crédits qui ont été consentis, au cours de l'exercice écoulé et qui ont été remboursés, ainsi que les garanties données ou constituées pendant l'exercice et dont la société se trouve déchargée. Cette différence se justifie par le fait que la publication de la liste a une portée autre que le dressement de l'inventaire : elle tend - comme il vient d'être dit - à permettre aux actionnaires d'apercevoir les abus qui auraient été commis par le personnel dirigeant.

c) L'interdiction aux sociétés de consentir aux commissaires des prêts, avances ou crédits; et de donner ou constituer des garanties à leur profit, implique la suppression des mots "des commissaires" dans le texte de l'article 71, alinéa 1er.

L'avant-projet propose, dans le même ordre d'idées, d'ajouter aux documents dont les actionnaires peuvent prendre connaissance au siège social le rapport des administrateurs.

Ce rapport est actuellement communiqué aux commissaires un mois au moins avant l'assemblée, mais ce n'est qu'au cours de celle-ci que les actionnaires doivent en recevoir lecture; ils sont souvent dans l'impossibilité d'en discuter les termes au pied levé ou de demander des éclaircissements sur certains points qui sont laissés dans l'ombre.

II. - Bilan et comptes de profits et pertes.

a) La rédaction de l'article 77, alinéa 3, qui indique les postes à mentionner dans le bilan, a été fréquemment critiquée.

De bijlage bij den inventaris, welke een beeld is van den toestand van de vennootschap, vermeld de bij het opmaken er van loopende leeningen, voorschotten, kredieten en waarborgen.

Bovendien vermeldt de lijst de leeningen, voorschotten en kredieten welke in den loop van het vorige boekjaar werden toegestaan en die terugbetaald werden, alsmede de waarborgen gedurende het boekjaar gegeven of gevestigd en waarvan de vennootschap ontlast is. Dit onderscheid is gerechtvaardigd door het feit dat de bekendmaking van de lijst een andere strekking heeft dan het opmaken van den inventaris : zij strekt er toe - zooals pas werd gezegd - de aandeelhouders in de gelegenheid te stellen om de misbruiken te ontdekken welke door het besturend personeel zouden gepleegd zijn;

c) Het verbod aan de vennootschappen van aan de commissarissen leeningen, voorschotten of krediet toe te staan en waarborgen te hunnen behoeve te geven of te vestigen, sluit in zich de schrapping van de woorden "van de commissarissen" in den tekst van artikel 77, 1e alinea.

In verband daarmee, stelt het voorontwerp voor het verslag van de beheerders te voegen bij de stukken waarvan de aandeelhouders op den maatschappelijken zetel mogen kennis nemen.

Dit verslag wordt thans aan de commissarissen medegedeeld ten minste een maand vóór de vergadering maar het is slechts tijdens deze laatste, dat er voorlezing van moet gedaan worden voor de aandeelhouders; deze zijn vaak in de onmogelijkheid om op staanden voet de bewoordingen er van te spreken of om ophelderingen te vragen omtrent sommige punten die in de schaduw worden gelaten.

II. - Balans en winst- en verliesrekening.

a) Er werd herhaaldelijk critiek geoeffend omtrent de manier waarop artikel 77, 3e alinea, welke de in de balans te vermelden posten aangeeft, is opgesteld.

L'article 77, alinéa 3 actuel, impose seulement de mentionner séparément l'actif réalisable et, au passif, les dettes de la société envers elle-même, les obligations, les dettes avec hypothèques ou gages et les dettes sans garanties réelles.

Un bilan, dressé en empruntant ce schéma sommaire, ne procure guère d'éclaircissements aux actionnaires et aux tiers.

L'expérience a révélé, d'autre part, l'impossibilité d'imposer l'adoption d'un cadre détaillé applicable à toutes les entreprises.

Le législateur allemand s'est bien efforcé, en 1931 et en 1937, d'établir un type de bilan, extrêmement complet, mais il a dû renoncer à en prescrire l'emploi exclusif; chaque société garde la faculté de ne pas y recourir, si son intérêt le requiert.

Une division trop accentuée du bilan pourrait d'ailleurs être dangereuse pour le secret des affaires.

Aussi les dispositions dont le Comité permanent recommande l'adoption, ne tendent-elles point à établir une formule obligatoire ni à énumérer tous les articles qui devront figurer au bilan; elles se bornent à prescrire la mention spéciale de ceux dont la valeur pourra être le plus affectée par les événements de la vie sociale ou de la conjoncture économique. Il est de grand intérêt pour les lecteurs du bilan qui trouvent les éléments de l'actif mentionnés à leur valeur actuelle d'exploitation, de se rendre compte de leur degré de vulnérabilité.

Les règles proposées, et déjà adoptées d'ailleurs par beaucoup de sociétés saines, prennent en considération les

Het huidig artikel 77, 3e alinea, gebiedt alleen het aan den omloop onttrokken actief, het te gelden te maken actief, en, voor het passief, de schuld der vennootschap jegens haar zelve, de obligatiën, de schulden met hypotheek of pand en de schulden zonder zakelijken waarborg afzonderlijk te vermelden.

Een balans, volgens dit summier schema opgemaakt, verstrekt geenszins inlichtingen aan de aandeelhouders en aan derden.

De ondervinding heeft, ten andere, de onmogelijkheid aangetoond om de aanneming van een raam met omstandige opgave, dat op al de instellingen toepasselijk is, op te leggen.

Wel heeft in 1931 en in 1937 de Duitse wetgever gepoogd een uiterst volledige model-balans op te maken; hij heeft er echter moeten van afzien het uitsluitend gebruik er van voor te schrijven; ieder vennootschap behoudt het recht er geen gebruik van te maken indien haar belang het eischt.

Een al te ver doorgedreven indeeling van de balans zou trouwens schadelijk kunnen zijn voor het zakengeheim.

Ook strekken de bepalingen, waarvan het Vast Comité de aanbeveling aanbeveelt, er geenszins toe een bindende formule vast te leggen noch al de posten op te sommen welke in de balans zullen moeten voorkomen; zij bepalen zich er bij de bijzondere vermelding voor te schrijven van die waarvan de waarde het meest zal kunnen beïnvloed worden door de gebeurtenissen van het maatschappelijk bestaan of van de economisch conjunctuur. Het is van groot belang voor de lezers van de balans, die de elementen van het actief vermeld vinden aan hun huidige exploitatiewaarde zich rekenschap te geven van den graad waarin zij gevoelig zijn.

De voorgestelde en trouwens reeds door talrijke gezonde vennootschappen aangenomen regelen, beschouwen de min of meer groote

chances plus ou moins grandes d'une liquidation, à des conditions favorables, des biens formant l'avoir de la société, et les aléas auxquels leur valeur est exposée.

Il est évident, par exemple, qu'en cas de réalisation forcée de l'actif, la société ne retrouvera pas les frais de constitution ou d'augmentation du capital qu'elle a déboursés; les brevets et marques de fabrique seront cédés à bas prix; les créances sur les sociétés filiales ou la société principale seront de récupération malaisée si, comme c'est souvent le cas, les circonstances économiques dont souffre la société qui a dressé le bilan atteignent aussi les sociétés filiales ou principales; les participations dans les syndicats ou autres associations commerciales peuvent être des sources de gros profits mais aussi de déconvenues graves.

Quant à la distribution des valeurs cotées en bourse et des valeurs non cotées, elle se justifie par la différence des modes d'évaluation auxquels les auteurs du bilan devront normalement recourir pour en faire l'estimation.

Dans l'élaboration du texte de l'avant-projet, le Comité permanent s'est inspiré surtout des lois anglaise, hollandaise et suisse, qui se contentent des précisions indispensables, sans entrer dans les détails minutieux.

Il ne lui a point paru qu'il y ait lieu de limiter, comme le fait la loi hollandaise, aux sociétés faisant appel au public, la portée de la réforme. On n'aperçoit pas qu'il existe un inconvénient à exiger de toutes les sociétés anonymes le minimum de clarté jugé nécessaire. Ce minimum n'est d'ailleurs pas requis dans le seul intérêt des actionnaires et des obligataires, mais aussi dans celui de tous les créanciers.

kansen van een liquidatie, onder gunstige voorwaarden, van de goederen waaruit het bezit van de vennootschap bestaat, en de wisselvalligheden waarvan hun waarde blootgesteld is.

Het is, bijvoorbeeld, van zelf sprekend dat in geval van gedwongen te gelde making van het actief, de vennootschap de kosten van oprichting of de kapitaalsverhooging niet zal terugkrijgen welke zij heeft betaald; de octrooien en fabriekmerken zullen tegen lage prijzen afgestaan worden; de schuldvorderingen op de dochtermaatschappijen of de hoofdmaatschappij zullen lastig kunnen ingevorderd worden indien, zooals dit vaak het geval is, de economisch omstandigheden, waaronder de vennootschap die de balans heeft opge maakt lijdt, eveneens de dochter- of hoofdmaatschappijen treffen; de deelnemingen in de syndicaten of andere handelsverenigingen kunnen bronnen zijn van aanzienlijke winst, echter ook van ernstige misrekeningen.

Wat het onderscheid tusschen de ter Beurs genoteerde waarden en de niet genoteerde waarden betreft, het wordt verantwoord door het verschil in de wijzen van raming welke de stellers van de balans normaal moeten toepassen om de schatting er van te doen.

Bij het opmaken van den tekst van het voorontwerp, heeft het Vast Comitéit zich vooral laten leiden door de Engelsche, de Nederlandsche en de Zwitsersche wet, welke wetten zich houden aan de volstrekt onmisbare toelichtingen zonder tot in de kleine bijzonderheden af te dalen.

Het is het Comitéit niet noodig gebleken het doel van de hervorming, zooals dit in de Nederlandsche wet gedaan wordt, tot de vennootschappen die zich tot het publiek wenden te beperken. Men ziet niet in dat er een bezwaar zou bestaan om van al de naamlooze vennootschappen een minimum van duidelijkheid te eischen. Dat minimum trouwens, wordt niet alleen in het belang van de aandeelhouders en van de houders van obligatiën vereischt, maar ook in het belang van al de schuldeischers.

Les mentions demandées en ce qui concerne le passif ne justifient pas de longs commentaires.

Les provisions pour pertes éventuelles indiqueront l'étendue des mesures de précaution que les exigences d'une gestion prévoyante ont imposées aux administrateurs.

La principale innovation proposée est relative à l'inscription des dettes continuelles et des garanties données par la société à des tiers sous forme d'aval, de cautionnements, etc.

Il serait insuffisant de les faire apparaître sous la rubrique imprécise de comptes d'ordre. La charge dérivant pour la société des dettes continuelles, des avals, des cautionnements et autres garanties peut s'avérer très lourde; dans beaucoup de cas, elle aura, il est vrai, une contre-partie à l'actif, mais la valeur de cette contre-partie, le recours contre le débiteur principal, sera illusoire si ce débiteur est insolvable. Les associés et les tiers doivent être prévenus du danger auquel la société est exposée.

Il est à peine besoin de faire remarquer d'une part, que les mentions prescrites sont des mentions globales et, d'autre part, qu'il est loisible de porter dans le bilan des articles supplémentaires.

b) Plusieurs législations étrangères, et notamment les lois allemande et suisse donnent des directives quant aux méthodes à suivre pour l'évaluation des éléments de l'actif social.

Il n'a point semblé opportun de s'engager dans cette voie; trop de considérations peuvent intervenir dans cette évaluation, et la fixation de règles n'est pas souhaitable.

L'avant-projet, tout en évitant de prescrire des évaluations

De vermeldingen die gevraagd worden wat het passief betreft vergen geen uitgebreid commentaar.

De ramingen van eventueel verlies moeten den omvang van de voorzorgsmaatregelen bepalen welke door de eischen van een zorgzaam beheer aan de beheerders werden opgelegd.

De voornaamste voorgestelde nieuwigheid heeft betrekking op de vermelding van de voorwaardelijke schulden en van de waarborgen door de vennootschappen aan derden gegeven onder vorm van aval, borgtochten, enz.

Het zou niet volstaan ze te doen voorkomen in de vage rubriek "rekeningen van orde". De last die voor de vennootschap voortvloeit uit voorwaardelijke schulden, aval, borgtochten en andere waarborgen kan blijken ^{er}zwaar te zijn; in vele gevallen, weliswaar, zal hij in het actief een tegenpost hebben, maar de waarde van die tegenpost, het verhaal tegen den voornaamsten schuldenaar zal denkbeeldig zijn indien bedoelde schuldenaar insolvent is. De vennoten en de derden moeten gewaarschuwd worden voor het gevaar waarmede de vennootschap bedreigd is.

Het is nauwelijks noodig te doen opmerken aan den eenen kant dat de voorgeschreven vermeldingen globale vermeldingen zijn, en aan den anderen kant, dat men vrij is aanvullende posten in de balans te vermelden.

b) Verschillende vreemde wetgevingen, inzonderheid de Deutsche en de Zwitsersche wet, geven wenken wat betreft de voor de waardeering van de elementen van het maatschappelijk actief te volgen methoden.

Het is niet wenschelijk gebleken dezen weg te gaan; te veel beschouwingen kunnen bij die schatting in aanmerking komen, en het is niet wenschelijk regelen vast te stellen.

Alhoewel het voorontwerp er zich van onthoudt wettelijke

légales, tend à permettre aux actionnaires de connaître la norme qui a été choisie par l'Administration et la méthode suivant laquelle elle a procédé, et d'apprécier si les évaluations ont été faites avec prudence et modération. A l'instar du droit hollandais, l'article 77 porte en son dernier alinéa, que les administrateurs sont tenus de faire connaître dans leur rapport comment ils ont procédé aux évaluations, et ce rapport est désormais soumis à la publicité complémentaire de la communication aux actionnaires, au siège social, quinze jours avant l'Assemblée (art.11).

Le Comité permanent a adopté les termes "modes d'évaluation" plutôt que l'expression "base d'évaluation", en raison de la plus grande latitude qu'ils accordent aux administrateurs.

Les mots "modes d'évaluation", ne s'opposent pas à ce qu'une base d'évaluation ayant été choisie et indiquée dans le rapport, l'Administration ajoute que, pour telle raison qu'elle donne, la valeur indiquée au bilan est inférieure - ou supérieure - à celle qui correspond à cette base. Elle pourra dire que les titres ont été évalués à un cours inférieur ou supérieur à celui de la bourse à telle date, les marchandises à un prix inférieur au prix d'achat ou de revient, à condition d'indiquer le motif de la différence : qu'elle a, par exemple, par mesure de précaution, indiqué une somme moindre que le cours des titres en bourse; - ou qu'elle a, estimant que la dépréciation des titres est passagère, cru pouvoir dépasser leur cours boursier.

c) L'article 77ter proposé tend à permettre aux actionnaires et aux tiers d'établir des comparaisons entre les énonciations du bilan, d'exercice à exercice. A l'heure actuelle il est possible au Conseil d'administration

schattingen voor te schrijven, strekt het er toe de aandeelhouders in de gelegenheid te stellen de norma te kennen welke door de beheerders gekozen werd, en de methode volgens dewelke zij gehandeld heeft en te oordeelen of de schattingen met voorzichtigheid en matigheid gedaan werden. Zooals in het Hollandsch recht, wordt in de laatste alinea van artikel 77 bepaald dat de beheerders verplicht zijn in hun verslag te vermelden op welke wijze zij de schattingen hebben gedaan en dit verslag is voortaan aan de aanvullende openbaarheid van de mededeling aan de aandeelhouders, ten maatschappelijken zetel, vijftien dagen vóór de vergadering, onderworpen (art.11).

Het vast Comité heeft de uitdrukking "wijzen van schatting" aangenomen bij voorkeur op de uitdrukking "grondslagen van schatting" wegens het feit dat daarbij meer vrijheid aan de beheerders gelaten wordt.

De woorden "wijzen van schatting" verbieden niet dat, een grondslag van schatting gekozen zijnde en in het verslag vermeld, de beheerders er bij voegen dat, om die bepaalde reden welke door hen aangegeven wordt, de in de balans vermelde waarde lager - of hoger - is dan die welke met dien grondslag overeenkomt. Zij kunnen zeggen dat de effecten geschat werden aan een lagere of hogere koers van den beurskoers op dien bepaalden datum, de waren aan een prijs beneden den aankoop prijs of den kostenden prijs, mits de reden van dat verschil aan te geven : dat zij, bijvoorbeeld, bij wijze van voorzorg een lager bedrag dan den koers van de effecten ter beurs hebben aangegeven; of dat zij, oordeelend dat de waardevermindering van de effecten tijdelijk is, gemeend hebben den beurskoers er van te mogen overschrijden.

c) Het voorgestelde artikel 77ter heeft ten doel de aandeelhouders en de derden in de gelegenheid te stellen een vergelijking te maken tusschen de opgaven van de balans van boekjaar tot boekjaar. Thans kan de beheerraad alle vergelijking

d'empêcher tout rapprochement des données des bilans adoptant d'une année à l'autre des schémas différents.

Pour assurer une certaine permanence dans la présentation du document, le décret français du 8 août 1935 a prescrit de le rédiger - de même que le compte de profits et pertes - sous un type identique d'année en année. Il ne peut être dérogé à cette règle que si l'assemblée générale autorise le conseil à le faire, après que les motifs justifiant la dérogation lui ont été exposés.

Le Comité permanent ne s'est pas rallié à ce système pour la double raison qu'il est généralement aisé au conseil, maître de la majorité dans l'assemblée, de faire admettre toute modification qu'il désirerait, et que la permanence dans la présentation du bilan n'intéresse pas seulement les associés mais aussi les tiers.

Il a semblé préférable de laisser au conseil la liberté de choisir chaque année tel schéma qu'il lui paraît opportun d'adopter, mais de lui imposer, par contre, d'annexer, en cas de changement, au bilan soumis à l'assemblée un bilan dressé dans la forme antérieurement admise. Par ce procédé, actionnaires et tiers seront mis à même de comparer les résultats de l'exercice et ceux de l'exercice précédent.

d) En ce qui concerne le compte de profits et pertes, le seul amendement apporté au régime en vigueur est indiqué au nouvel article 77, alinéa 3.

L'article 77 actuel se contente de prescrire que les amortissements nécessaires soient faits dans le bilan et le compte de profits et pertes.

Aussi, certaines sociétés ne mentionnent-elles pas le montant des amortissements ou

van de gegevens der balans en belastingen door van het eene jaar tot het andere verschillende schema's aan te nemen.

Om een zekere vastheid in de voorstelling van de balans te bekomen, heeft het Fransch decreet van 8 Augustus 1935 voorgeschreven dit stuk - evenals de winst- en verliesrekening - op te stellen onder een model-vorm die van jaar tot jaar volkomen dezelfde is. Van dien regel kan slechts afgeweken worden indien de algemeene vergadering aan den raad toelating verleent om zulks te doen, nadat haar de redenen uiteengezet werden welke de afwijking rechtvaardigen.

Het Vast Comité heeft zich bij dit stelsel niet aangesloten om de tweevoudige reden dat het over 't algemeen gemakkelijk is voor den raad die, de meerderheid in de vergadering in handen heeft, ieder wijziging welke hij zou wenschen, te doen aannemen, en dat de vastheid in de voorstelling der balans niet alleen de vennoten maar ook derden aanbelangt.

Het is verkieslijk voorgekomen den raad vrij te laten elk jaar dat schema te kiezen dat hem wenschelijk lijkt aan te nemen, maar hem, daarentegen, op te leggen aan de aan de vergadering voorgelegde balans, in geval deze veranderd werd, een balans te hechten, opgemaakt in den vroeger aangenomen vorm. Door aldus te handelen, zullen aandeelhouders en derden de uitslagen van het boekjaar met die van het vorig boekjaar kunnen vergelijken.

d) Wat de winst- en verliesrekening betreft, is de eenige wijziging die in het thans geldend regiem aangebracht werd, in het nieuw artikel 77, 3e alinea, vervat.

Het huidig artikel 77 bepaalt er bij voor te schrijven dat de noodige amortisatiën in de balans en in de winst- en verliesrekening gedaan worden.

Ook vermelden sommige vennootschappen het bedrag van de amortisatiën niet of boeken zij deze

n'inscrivent ceux-ci que dans un article global, sans qu'on puisse se rendre compte des articles ainsi partiellement amortis ni, partant, du montant des amortissements affectés à chacun d'eux (1).

Cependant, pour pouvoir apprécier si les amortissements ont été régulièrement faits et sagement calculés, cette précision est indispensable.

L'avant-projet porte donc que dans le compte de profits et pertes les amortissements seront indiqués sous des articles distincts, correspondant à ceux du bilan auxquels ils se rapportent (art. 77, alinéa 3). Dans le bilan proprement dit, ils se traduiront soit par une diminution corrélative des éléments d'actif auxquels ils se rapportent, soit par l'inscription de leur montant en un article particulier au passif.

Les prévisions, que l'article 77bis prescrit d'inscrire sous une rubrique spéciale, ont trait aux dépréciations non encore réalisées, mais que la société a des raisons de redouter. Elles ont provisoirement - jusqu'à la survenance de l'événement envisagé - le même caractère que les réserves.

La loi du 9 juillet 1935 a rendu applicables aux sociétés de personnes à responsabilité limitée les dispositions légales relatives aux inventaires et bilans des sociétés anonymes. Ces dispositions étant complétées par le projet actuel, l'application des articles nouveaux doit logiquement être étendue aux sociétés de personnes.

L'alinéa 2 de l'article 137 ne doit pas être supprimé; aux termes de cette disposition c'est le bilan qui doit indiquer

slechts onder een globalen post zonder dat men zich kan rekenschap geven van de artikelen welke zoodoende gedeeltelijk gedelgd werden, noch, bijgevolg, van het bedrag van de aan ieder van hen bestede amortisatiën (1).

Die specificatie is, nochtans, volstrekt noodzakelijk om te kunnen nagaan of de amortisatiën geregeld gedaan en behoorlijk berekend werden

Het voorontwerp bepaalt dus dat in de winst- en verliesrekening, de amortisatiën moeten aangeduid worden onder afzonderlijke artikelen overeenkomend met die van de balans waarop zij betrekking hebben (art. 77, 3e alinea). In de eigenlijke balans zullen zij voor gevolg hebben hetzij een overeenstemmende vermindering van de elementen van actief waarop zij betrekking hebben, hetzij de aanrekening van haar bedrag onder een bijzonder artikel van het passief.

De ramingen welke artikel 77bis voorschrijft in een bijzondere rubriek te vermelden betreffen de waardevermindering welke zich feitelijk nog niet voordeden, maar voor dewelke de vennootschap redenen heeft beducht te zijn. Zij zijn voorlopig - tot dat de onder 't oog genomen gebeurtenis zich heeft voorgedaan - van denzelfden aard als de reserves.

Bij de wet van 9 Juli 1935 werden de wetsbepalingen betreffende den inventaris en de balans van de naamloze vennootschappen toegepast op de personenvennootschappen met beperkte aansprakelijkheid. Daar die bepalingen door het huidig ontwerp aangevuld worden, moet logischer wijze de toepassing van de nieuwe artikelen uitgebreid worden tot de personenvennootschappen.

De 2e alinea van artikel 137 moet niet wegvallen; luidens die bepaling is het de balans welke in het bijzonder en bij naam de schulden

(1) Voir Mercuriale du 15 septembre 1935 de Monsieur le Procureur Général Hayoit de Termicourt, pp. 30 à 35.

(1) Zie Openingsrede van 15 September van den heer Procureur-Generaal Hayoit de Termicourt, blz. 30 tot 35.

spécialement et nominativement les dettes des associés vis-à-vis de la société et celles de la société vis-à-vis des associés tandis que, suivant l'article 78, la liste des prêts, avances, etc. consentis aux administrateurs et directeurs doit simplement être déposée au siège social en même temps que le bilan et d'autres documents.

L'action sociale entre les mandataires sociaux.

Quand un mandataire a rendu compte à son mandant de l'exécution de son mandat, et que le mandant a donné quitus à son mandataire, l'action mandati est éteinte.

C'est la règle générale que l'article 79 applique aux administrateurs et aux commissaires.

Cette disposition ajoute que la décharge n'est valable que si le bilan ne contient ni omission, ni indication fausse dissimulant la situation réelle de la société. Encore une fois, c'est l'application des principes généraux; l'approbation de la gestion a été viciée par erreur ou par dol et la loi présume qu'elle n'aurait peut-être pas été donnée si les mandataires avaient fait une confession sincère et complète. Dans ce cas, la décharge n'existe pas, l'action sociale reste ouverte et la société peut décider de l'exercice.

Il peut se faire que le bilan et le compte de profits et pertes approuvés, suivis de la décharge, soient sincères et reflètent l'exacte situation de la société, mais que cependant les administrateurs aient accompli des actes, en dehors des statuts, préjudiciables à la société et dont les conséquences sont traduites en chiffres dans les actes sociaux. Dans ce cas, l'action sociale en responsabilité

doit opgeven van de vennooten jegens de vennootschap en de schulden van de vennootschap jegens de vennooten terwijl, volgens artikel 78, de lijst van de leeningen, voorschotten, enz. toegestaan aan de beheerders en bestuurders, zonder meer ten maatschappelijkken zetel, samen met de balans en de overige bescheiden moet neergelegd worden.

De maatschappelijke vordering tegen de lasthebbers van de vennootschap.

Wanneer een lasthebber aan zijn lastgever rekening en verantwoording over de uitvoering van zijn last heeft gedaan, en de lastgever aan zijn lasthebber kwijting heeft gegeven, is de actio mandati vervallen.

Dat is de algemeene regel dien artikel 79 op de beheerders en de commissarissen toepast.

Die bepalingen voorzien bovendien dat de kwijting alleen geldt voor zoover de balans noch weglating noch valsche aanwijzing bevat die den waren toestand der vennootschap verbergen. Ook hier zijn het algemeene beginselen die worden toegepast; de goedkeuring van het beheer komt, ten gevolg van een vergissing of van bedrog, in het gedrang en de wet vermoedt dat zij misschien niet gegeven zou geworden zijn indien de lasthebbers rechtzinnig en volledig hadden opgebiecht. In dit geval bestaat er geen kwijting, is een maatschappelijke vordering mogelijk en kan de vennootschap beslissen of zij dient ingesteld.

Het kan gebeuren dat de goedgekeurde balans en winst- en verliesrekening, waarop kwijting is gevolgd, rechtzinnig zijn en den juisten toestand van de vennootschap weergeven, maar dat de beheerders, buiten de statuten, toch daden hebben verricht die aan de vennootschap schade hebben berokkend, waarvan de gevolgen, in de akten van de vennootschap, uit cijfers blijken. In dit geval blijft de vordering tot aansprakelijkheid mogelijk, ten

reste ouverte pour obtenir la réparation du préjudice que ces actes ont causé à la société, à moins que des actes n'aient été spécialement indiqués dans la convocation.

Ce qui précède n'a d'autre but que de rappeler le mécanisme de la loi actuelle.

Le Comité permanent propose d'assimiler aux actes faits en dehors des statuts, les actes manifestement contraires à l'intérêt social et qui n'ont pu être faits qu'en méconnaissance de cet intérêt.

Pour ces actes, à moins qu'ils n'aient été spécialement indiqués dans la convocation, l'action sociale en responsabilité subsiste, malgré la décharge accordée par l'assemblée générale aux mandataires de la société.

Ce que le projet vise, c'est un des aspects du détournement de pouvoir. Il arrive que les administrateurs, tout en restant apparemment dans les limites de la loi et des statuts, agissent délibérément à l'encontre des intérêts qui leur sont confiés et en vue de satisfaire des intérêts personnels ou des intérêts étrangers à ceux de la société. De tels actes ne peuvent être couverts par le quitus de l'assemblée qu'en parfaite connaissance de cause, et lorsque les actionnaires ont connu ou dû connaître par la convocation que l'assemblée allait être appelée à se prononcer sur de tels actes et qu'ils aient pu ainsi s'opposer à la décharge.

Le projet exige la réunion de deux conditions : il faut que les actes soient manifestement contraires à l'intérêt social et il faut, en outre, qu'ils n'aient

einde vergoeding te bekomen van de schade die door bedoelde daden aan de vennootschap is berokkend, ten ware die daden in het bijzonder in de akte van oproeping mochten vermeld zijn.

Bovenstaande beschouwingen moeten enkel dienen om in herinnering te brengen hoe de werking van de thans van kracht zijnde wet opgevat is.

Het Vast Comité stelt voor de klaarblijkelijk in strijd met het belang van de maatschappij zijnde daden, die niet dan met miskenning van dat belang konden worden verricht, gelijk te stellen met de daden die buiten de statuten werden verricht.

Voor die daden - tenware zij in het bijzonder in de oproeping mochten vermeld zijn - blijft een maatschappelijke vordering tot aansprakelijkstelling open, niet-tegenstaande de door de algemeene vergadering aan de lasthebbers van de vennootschap gegeven kwijting.

Wat het onderwerp hier bedoelt is een van de vormen waarin de macht van het bevoegd gebied wordt afgewend. Het gebeurt dat de beheerders, ofschoon zij oogenschijnlijk binnen de perken van de wet en de statuten blijven, met opzet handelen in strijd met de hun ter behartiging opgedragen belangen, ten einde persoonlijke belangen, of belangen die met die van de vennootschap niets te maken hebben, na te jagen. Dergelijke handelingen kunnen door de kwijting van de algemeene vergadering enkel worden gedeckt indien de ware toedracht van de zaken volkomen gekend is, en wanneer bovendien de aandeelhouders door de oproeping wisten of moesten weten dat de vergadering zich over daden van dien aard zou uit te spreken hebben, en zij zich derhalve tegen de kwijting hebben kunnen verzetten.

Het onderwerp eischt twee voorwaarden samen : de daden moeten klaarblijkelijk in strijd zijn met het belang van de vennootschap, en het is bovendien noodig dat zij

pu être faits qu'en méconnaissance de cet intérêt, c'est-à-dire que ceux qui les ont accomplis aient su ou dû savoir que l'intérêt social était sacrifié.

o°o

La société représentée par son organe essentiel, l'assemblée générale est la mandante des administrateurs et des commissaires; aussi, en principe, c'est l'assemblée générale, délibérant à la majorité de ses actionnaires, qui a seule qualité pour donner décharge aux mandataires sociaux ou pour décider l'intentement de l'action en responsabilité. Telle est la règle dont nul ne songe à contester l'exactitude. Mais cette règle repose sur une fiction. En droit, c'est la société qui est la mandante, en fait ce sont les actionnaires. La fiction doit céder si elle a donné lieu à des abus ou si elle est susceptible d'en produire. Un conseil d'administration disposant de la majorité à l'assemblée générale peut, sauf le cas d'infractions pénales, commettre impunément les fautes les plus lourdes et violer délibérément la loi et les statuts, s'il prend la précaution de se conformer au prescrit de l'article 79. Il doit être mis fin à cet état de chose, d'autant plus que grâce à l'impossibilité matérielle pour un grand nombre de petits actionnaires d'assister ou de se faire représenter aux assemblées générales, les administrateurs et les commissaires, sans disposer de la moitié des titres, réunissent le plus souvent avec leurs parents et amis la majorité des voix exprimées. Donner à cette majorité le pouvoir absolu de donner décharge aux administrateurs et aux commissaires, si peu importante que soit cette majorité, est excessif.

enkel met miskenning van die belangen konden worden verricht, dit wil zeggen dat degenen die deze daden hebben verricht wisten of moesten weten dat het belang van de maatschappij hierbij geslachtofferd werd.

o°o

De vennootschap, vertegenwoordigd door haar hoofdorgaan, de algemeene vergadering, is de lastgeefster van de beheerders en de commissarissen; in principe is het de algemeene vergadering, wier beslissingen bij de meerderheid van de aandeelhouders genomen worden, die alleen bevoegd is om aan de lasthebbers van de vennootschap kwijting te geven of om te besluiten dat de vordering tot aansprakelijkstelling zal worden ingesteld. Dat is de regel, waarvan de juistheid door niemand zal worden betwist. Maar die regel berust op een fictie. In rechte is het de vennootschap die de lastgeefster is, in feite zijn het de aandeelhouders. Van die fictie moet worden afgezien indien zij tot misbruiken aanleiding heeft gegeven of indien zij er toe zou kunnen geven. Een beheerraad die op de algemeene vergadering over de meerderheid beschikt kan, behoudens het geval van strafrechtelijke misdrijven, ongestraft de ergste fouten begaan en wetens en willens de wet en de statuten overtreden, indien hij zorg draagt de bepaling van artikel 79 in acht te nemen. Aan dien stand van zaken moet een einde worden gemaakt, des te meer daar de beheerders en de commissarissen, zonder over de helft van de titels te beschikken - door het feit namelijk dat een aanzienlijk aantal kleine aandeelhouders in de materiele onmogelijkheid verkeerden op de algemeene vergadering aanwezig te zijn of er zich te doen vertegenwoordigen - meestal, met de stemmen van hun verwanten en vrienden, de meerderheid van de uitgebrachte stemmen voor zich hebben. Aan die meerderheid de volstreekte macht verleenen om, hoe weinig aanzienlijk die meerderheid ook zij, aan de

Pour remédier à cette situation, on aurait pu songer à priver les administrateurs du droit de participer au vote sur la décharge. Mais le remède manquerait bien souvent son but, car il serait facile aux administrateurs de disposer d'une majorité identique, grâce à des personnes interposées ou à des actionnaires faisant partie du même groupe qu'eux-mêmes.

D'autre part, en privant les administrateurs de leur droit de vote, on les mettrait parfois à la merci d'une minorité hostile qui pourrait abuser de la situation.

Aussi l'accord semble-t-il fait, à présent, pour reconnaître que le meilleur moyen de rendre efficace et réelle la responsabilité des administrateurs, est de permettre à une minorité d'actionnaires de se substituer à la majorité défaillante pour exercer les droits de la société contre les mandataires sociaux.

Le Comité permanent propose donc d'habiliter une minorité d'actionnaires pour intenter l'action sociale, lorsque celle-ci a pour base des fautes de gestion pures et simples, et de permettre même au porteur d'un seul titre d'exercer cette action lorsqu'elle se fonde sur une violation des statuts ou d'une disposition de la loi des sociétés.

Cette distinction se justifie. Le respect de la loi et des statuts constitue la sauvegarde des actionnaires puisqu'ils ont traité sous leur garantie. Il est donc juste que lorsque la loi ou le pacte social a été violé, l'actionnaire puisse se plaindre et poursuivre la réparation du préjudice que cette violation a causé à la société et, par voie de

beheerders en de commissarissen kwijting te verleenen, is overdreven.

Als middel om dien toestand te verhelpen, had men kunnen in overweging nemen, aan de beheerders het recht te ontzeggen om aan de stemming over de kwijting deel te nemen. Maar dit middel zou in meer dan een geval het beoogde doel missen, want den beheerders zou het niet mogelijk zijn over een identieke meerderheid te beschikken dank zij de hulp van tusschenpersonen of van aandeelhouders die tot dezelfde groep als zij zelf zouden behooren.

Door, aan den anderen kant, aan de beheerders het recht te ontnemen aan de stemming deel te nemen zou men hen soms weerloos overleveren aan de willekeur van een vijandige minderheid die van den toestand misbruik zou kunnen maken.

Men is dan ook blijkbaar eens geraakt om te erkennen dat het beste middel om de verantwoordelijkheid van de beheerders doeltreffend en effectief te maken, is, aan een minderheid van aandeelhouders toe te laten in de plaats te treden van de zich onbetuigd latende meerderheid om de rechten van de vennootschap tegen de lasthebbers van de vennootschap te doen gelden.

Het Vast Comité stelt derhalve voor aan een minderheid van aandeelhouders de bevoegdheid te verleenen om de maatschappelijke vordering in te stellen, wanneer deze vordering gegrond is op eenvoudige fouten van beheer, en zelfs aan den houder van een enkelen titel toe te laten die vordering in te stellen, wanneer zij steunt op een schending van de statuten of van een bepaling van de wet op de vennootschappen.

Dit onderscheid is gewettigd. De eerbied voor de wet en de statuten is de vrijwaring van de aandeelhouders, aangezien het onder de hoede van de wet en de statuten is, dat zij gecontracteerd hebben. Het is derhalve billijk dat, wanneer de wet of het maatschappelijk accoord wordt geschonden, de aandeelhouder een aanklacht kan indienen en herstel kan vorderen van

conséquence, à lui-même.

La simple faute de gestion est moins grave; la décharge que malgré cette faute, l'Assemblée générale a donnée aux mandataires sociaux fait présumer que cette faute est excusable ou manque de réelle gravité. Aussi, il se conçoit que le porteur d'un seul titre ne puisse pas, malgré la décharge, intenter l'action en responsabilité, basée sur la faute de gestion, et qu'il faille, pour l'intenter, l'intervention d'une minorité imposante.

Ce sont les articles 79bis, 79ter et 79quater, qui règlent l'exercice des actions d'une minorité et d'un actionnaire.

Dans l'un et l'autre cas, la base de l'action est la responsabilité contractuelle et non la responsabilité aquilienne; l'action est intentée au nom de la société, représentée par le groupe d'actionnaires ou par l'actionnaire isolé; elle est suivie au profit de la société et elle a pour seul objet d'obtenir la réparation du préjudice qui a été causé à la société.

Ainsi qu'il a été dit ci-dessus, s'il s'agit d'une action basée sur une violation de la loi ou des statuts, le porteur d'un seul titre peut l'exercer au nom de la société.

S'il s'agit d'une action basée sur une faute de gestion, elle ne peut être intentée que par un ou plusieurs actionnaires, possédant soit le vingtième du nombre des actions ou de parts représentatives du capital, soit le vingtième du nombre des actions ou des parts d'une catégorie quelconque. Il ne paraît

de schade die door die schending aan de vennootschap en, bijgevolg aan hem zelf, werd berokkend.

De eenvoudige fout bij het beheer is minder erg; door, niet-tegenstaande die fout, door de algemeene vergadering aan de lasthebbers van de vennootschap geven kwijting laat vermoeden dat die fout verschoonbaar of in den grond niet erg is. Het is dan ook begrijpelijk dat de houder van een enkelen titel, niettegenstaande de kwijting, de op een fout bij het beheer gegronde vordering tot aansprakelijkstelling niet kan instellen, en dat, om die vordering in te stellen, het optreden van een indrukwekkende minderheid vereischt is.

De uitoefening van de vorderingen door een minderheid en door een aandeelhouder wordt geregeld door de artikelen 79bis, 79ter en 79quater.

In het eene zoowel als in het andere geval vindt de vordering hare gronden in de contractuele verantwoordelijkheid en niet in de Aguilische verantwoordelijkheid; de vordering wordt ingesteld in naam van de vennootschap, vertegenwoordigd door een groep aandeelhouders of door den alleenstaanden aandeelhouder; zij wordt ten voordeele van de vennootschap vervolgd en heeft één enkel oogmerk, namelijk herstel te verkrijgen van de schade die aan de vennootschap is berokkend geworden.

Zooals zooeven werd gezegd, indien het een vordering geldt die gegrond is op een schending van de wet of van de statuten, kan de houder van één enkelen titel die vordering in den naam van de vennootschap instellen.

Indien het een vordering geldt die steunt op een fout bij het beheer, kan zij enkel worden ingesteld door een of meer aandeelhouders, zijnde in het bezit hetzij van een twintigste van het aantal aandeele of deelebewijzen die het kapitaal vertegenwoordigen, hetzij van een twintigste van het aantal aandeele of deelebewijzen van

guère désirable de donner à la quotité adoptée une souplesse plus grande en la faisant varier suivant l'importance du capital de la société; cette variation serait, en effet, très souvent arbitraire et sans rapport avec la situation réelle, - ni de limiter le droit d'agir aux porteurs des actions ou parts représentatives du capital : les porteurs d'actions non représentatives du capital ont autant que les autres intérêt à la bonne gestion de la société.

Si l'action est basée sur une violation de la loi ou des statuts, le ou les actionnaires doivent justifier par des éléments de preuves suffisants qu'ils étaient actionnaires le dernier jour où pouvait être effectué le dépôt des titres en vue de l'assemblée générale statutaire appelée à se prononcer sur la décharge.

Si l'action est basée sur une faute de gestion, la minorité d'actionnaires doit justifier, qu'à la même époque, les membres la composant étaient propriétaires du nombre d'actions ou parts requis.

Il serait inadmissible qu'après avoir voté la décharge, un actionnaire puisse ultérieurement participer à l'exercice de l'action en responsabilité. On ne comprendrait pas davantage qu'une action ayant servi au vote de la décharge puisse également servir à appuyer l'action en responsabilité. De là, la disposition de l'article 79bis en vertu de laquelle "il n'est pas tenu compte des actions et parts que les défendeurs prouvent avoir servi au vote de la décharge ou appartenir à un actionnaire qui a voté celle-ci."

gelijk welke categorie. Het lijkt niet erg gewenst, in zake de te bepalen hoeveelheid, een grotere lenigheid te voorzien door ze te doen veranderen volgens de aanzienlijkheid van het kapitaal van de vennootschap; die verandering zou inderdaad zeer dikwijls willekeurig gebeuren, en geen verband houden met den werkelijken toestand. Evenmin ware het gewenst het recht om een vordering in te stellen te beperken tot de houders van de aandelen of deelbewijzen die het kapitaal vertegenwoordigen : de houders van aandelen die het kapitaal niet vertegenwoordigen hebben evenveel belang als de andere, bij een behoorlijk beheer van de vennootschap.

Indien de vordering steunt op een schending van de wet of de statuten, moeten de aandeelhouder of de aandeelhouders door toereikende bewijzen er van doen blijken dat zij aandeelhouder waren op den laatsten dag waarop de effecten mochten worden neergelegd met het oog op de statutaire algemeene vergadering, die over de kwijting uitspraak zou hebben te doen.

Indien de vordering steunt op een bij het beheer begane fout, moet de minderheid van aandeelhouders er van doen blijken dat, op hetzelfde tijdstip, de leden die bedoelde minderheid vormen eigenaar waren van het vereischte aantal aandelen of deelbewijzen.

Het zou niet opgaan dat een aandeelhouder, na voor de kwijting te hebben gestemd, naderhand de vordering tot aansprakelijkstelling mede zou kunnen uitoefenen. Het zou evenmin in te denken zijn dat een aandeel dat bij de stemming over de kwijting gediend heeft, eveneens zou kunnen dienen om de vordering tot aansprakelijkstelling te steunen. Vandaar de bepaling van artikel 79bis krachtens welke "er geen rekening wordt gehouden met de aandelen en deelbewijzen waarvan de verweerders het bewijs leveren dat zij bij de aanneming van de kwijting gediend hebben of toebehooren aan een aandeelhouder die voor de kwijting gestemd heeft."

La preuve incombe aux défendeurs; elle sera faite ou tentée à l'appui d'une fin de non recevoir opposée à l'action; aussi les membres du bureau des assemblées générales qui sont ordinairement des administrateurs, feront bien d'indiquer ou de faire indiquer dans les procès-verbaux non seulement les noms des actionnaires ayant voté la décharge, mais encore les numéros des actions ayant participé au vote de cette décharge.

Il a paru excessif d'exiger que les actionnaires formant la minorité agissante conservent leurs titres pendant toute la durée du procès; il eut été trop facile, s'il en avait été autrement, à des administrateurs désireux de se débarrasser d'un procès gênant de racheter un certain nombre de titres de manière que le nombre requis ne soit plus atteint. Le projet exige seulement qu'il subsiste pendant toute la durée du procès un ou plusieurs actionnaires, quel que soit le nombre d'actions dont ils disposent. Ils doivent justifier, à toute réquisition des défenseurs et à n'importe quelle phase de la procédure, qu'ils sont encore actionnaires. C'est évidemment à eux que cette preuve incombe; les défenseurs n'ont pas à établir que les actionnaires ont cessé de l'être, ce serait en quelque sorte les contraindre à faire une preuve négative.

Le projet prévoit le cas où la société exercera l'action sociale, alors que celle-ci est déjà intentée par un ou plusieurs actionnaires et il précise que l'action mue par ces derniers subsiste; la solution opposée permettrait, en effet, des collusions regrettables. Mais la société est alors représentée à la fois par des mandataires et par les actionnaires; les uns et les autres ont le droit de conclure et de plaider séparément au nom

De bewijslast rust op de verweerders; zij zullen dit bewijs leveren of trachten te leveren tot staving van de tegen de vordering opgeworpen middelen van niet-ontvankelijkheid; de leden van het bureau van de algemeene vergaderingen die gewoonlijk beheerders zijn, zullen dan ook wijs handelen door in de notulen te vermelden of te doen vermelden, niet alleen de namen van de aandeelhouders die voor de kwijting hebben gestemd, maar ook de nummers van de aandelen die bij de stemming over die kwijting hebben gediend.

Men heeft het overdreven geacht te eischen dat de aandeelhouders die de vorderende minderheid uitmaken hun titels gansch den duur van het proces bewaren; indien het anders ware geweest zou het den beheerders die er op gesteld zijn zich van een hinderlijk proces te ontmaken, al te gemakkelijk zijn geweest een zeker aantal effecten op te koopen, derwijze dat het vereischte getal niet meer zou bereikt zijn. Het ontwerp eischt enkel dat tijdens gansch den duur van het proces, er een of meer aandeelhouders overblijven, welk ook het getal zij van de aandelen waarover zij beschikken. Zij moeten, op elke vordering van de verweerders en in gelijk welken stand van het geding ook, er van doen blijken dat zij nog aandeelhouder zijn. Die bewijslast rust natuurlijk op hen; het zijn niet de verweerders die te bewijzen hebben dat de aandeelhouders opgehouden hebben aandeelhouder te zijn: dit ware hen als het ware er toe dwingen een negatief bewijs te leveren.

Het ontwerp voorziet het geval waarin de vennootschap de maatschappelijke vordering zal uitoefenen, terwijl deze vordering reeds door een of meer aandeelhouders is ingesteld en het ontwerp bepaalt dat de door ~~het~~ stbedoelde aandeelhouders aan den gang gebrachte vordering blijft bestaan; de tegenovergestelde oplossing zou inderdaad betreurenswaardige verstandhouding toelaten. Maar de vennootschap is alsdan tegelijk door mandatarissen en door de aandeelhouders vertegenwoordigd;

de la société. C'est ce qu'exprime le projet en disant que "les instances sont jointes et l'actionnaires ou les actionnaires sont considérés comme partie intervenante dans l'action de la société"; il s'agit évidemment d'une "intervention agressive" conférant à son auteur le droit de faire juger l'instance, même si la partie principale renonce à la poursuivre.

Si la demande est rejetée, les actionnaires représentant la société doivent être condamnés personnellement aux dépens, bien qu'ils ne soient pas au procès en nom personnel. C'est là une application de l'article 132 du Code de Procédure civile. La condamnation aux dépens est obligatoire pour le tribunal; il est juste que les actionnaires, qui ont agi malgré la décision ou l'abstention de la majorité, supportent les frais qu'ils ont faits au nom de la société, qui sont restés improductifs pour elle et dont d'ailleurs ils ont dû faire l'avance.

L'on a fait observer parfois que le droit reconnu à une minorité d'actionnaires d'intenter une action en responsabilité aux administrateurs peut exposer les sociétés à des procès de chantage ou à des procès introduits dans le seul but de réaliser une opération spéculative sur les titres de la société.

L'importance de ces risques semble avoir été exagérée. Ils ne peuvent d'ailleurs faire perdre de vue la nécessité certaine de la réforme réalisée par l'avant-projet.

Toutefois, ce dernier tient compte du danger signalé et des précautions efficaces ont été prises.

de eene zoowel als de andere hebben het recht afzonderlijk te concluderen en te pleiten in naam van de vennootschap. Dit voorziet het ontwerp wanneer het bepaalt dat "de gedingen worden gevoegd, en de aandeelhouder of de aandeelhouders als tusschenkomende partij in de vordering van de vennootschap worden beschouwd"; het geldt hier klaarblijkelijk een tusschenkomst om het eigen recht te doen gelden, waarbij aan dengene die de vordering instelt het recht wordt toegekend om het geding te doen be-rechten, zelfs bijaldien de voor-naamste partij er van mocht afzien het geding voort te zetten.

Indien de eisch wordt afgewezen, moeten de aandeelhouders die de vennootschap vertegenwoordigen, persoonlijk in de kosten worden verwezen, ofschoon zij niet in hun persoonlijke naam in het geding zijn. Dit is een toepassing van artikel 132 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. Voor de Rechtbank is het een verplichting de verwijzing in de kosten uit te spreken; het is billijk dat de aandeelhouders die niettegenstaande de beslissing of de onthouding van de meerderheid zijn opgetreden, de kosten dragen die zij in naam van de vennootschap hebben gemaakt, kosten die de vennootschap improductief zijn gebleven en die zij trouwens hebben moeten voorschieten.

Men heeft er wel eens op gewezen dat het aan een minderheid van aandeelhouders erkende recht om een vordering tot aansprakelijkstelling tegen de beheerders aan te leggen, de vennootschappen aan chantageprocessen kan blootstellen ofwel aan processen die uitsluitend worden ingesteld om op de titels van de vennootschap te speculeeren.

De belangrijkheid van dit risico lijkt overdreven te zijn geworden. Het mag overigens niet gebeuren dat, wegens dit risico, de niet te loochenen noodzakelijkheid van de door het voorontwerp verwezenlijke hervorming uit het oog wordt verloren.

In het voorontwerp wordt evenwel rekening gehouden met het ge-vaar waarop is gewezen geworden, en doeltreffende voorzorgen werden genomen.

Rappelons tout d'abord que l'action ne peut jamais être intentée qu'au profit de la société. Elle n'est donc pas de nature à procurer par elle-même un bénéfice à ceux qui l'intendent.

D'autre part, si la demande est rejetée et s'il apparaît qu'elle a été formée d'une manière téméraire, les demandeurs seront personnellement tenus de réparer le préjudice causé à la société. Ce sont là les règles du droit commun, mais le projet les rappelle expressément au dernier alinéa de l'article 79 bis, dont le texte constitue un avertissement pour les plaideurs de mauvaise foi.

Il ne paraît pas nécessaire d'aller au delà et de prévoir d'autres mesures de sauvegarde.

C'est ainsi qu'il serait fâcheux de refuser le droit d'agir à tous ceux qui, ayant assisté à l'assemblée générale appelée à se prononcer sur la décharge, n'ont pas voté celle-ci.

Cette limitation serait de nature à encourager les actionnaires à ne pas assister aux assemblées, ce qu'ils ne sont déjà que trop enclins à faire.

Il ne paraît pas non plus opportun d'imposer aux demandeurs l'obligation de bloquer leurs titres ou de donner à ceux-ci le caractère nominatif pendant toute la durée du procès. Ces mesures entraveraient gravement l'exercice normal d'un droit reconnu légitime.

Pour les mêmes raisons il ne semble pas possible d'imposer aux demandeurs l'obligation de fournir, sous une forme ou l'autre, une caution ou une garantie réelle assurant le paiement éventuel des frais du procès et des dommages-intérêts.

In de eerste plaats willen wij er op wijzen dat de vordering nooit kan worden ingesteld dan ten voordeele van de vennootschap. Zij is derhalve niet van dien aard dat zij, op zich zelf, aan degene die ze instellen, eenig voordeel zal kunnen aanbrengen.

Aan den anderen kant, indien de eisch wordt afgewezen en indien het blijkt dat hij op roekelooze wijze is ingesteld geworden, zullen de eischers er persoonlijk toe gehouden zijn de aan de vennootschap berokkende schade te vergoeden. Dit zijn de gemeenrechtelijke regels, maar het ontwerp brengt ze uitdrukkelijk in herinnering in de laatste alinea van artikel 79bis, waarvan de bepalingen als een waarschuwing gelden aan het adres van de pleiters die te kwader trouw mochten handelen.

Het lijkt niet noodig verder te gaan en andere vrijwaringsmaatregelen te voorzien.

Zoo zou het niet hooren dat het recht om op te treden zou ontzegd worden aan al degenen die, tijdens de algemeene vergadering welke over de kwijting had te beslissen, en waarop zij aanwezig zijn geweest, niet voor de kwijting hebben gestemd.

Deze beperking zou van dien aard zijn dat zij aandeelhouders er toe zou aanmoedigen op de vergaderingen niet te verschijnen, waartoe zij reeds maar al te veel geneigd zijn.

Het lijkt evenmin gepast aan de eischers de verplichting op te leggen hun titels te blokkeeren of er, tijdens gansch den duur van het proces, het karakter van effecten op naam aan te geven. Die maatregelen zouden de normale uitoefening van een wettig erkend recht grootelijks verhinderen.

Op grond van dezelfde redenen lijkt het niet mogelijk van de eischers te vergen dat zij, onder den eenen of den anderen vorm, een borg of een zakelijken waarborg zouden stellen tot verzekering van de eventuele betaling van de kosten van het proces en van de schadevergoeding.

Une telle prescription ferait peser sur les demandeurs une présomption de mauvaise foi que rien ne justifie, et elle constituerait, entre les mains des administrateurs, une arme de défense qui rendrait l'efficacité pratique de la réforme tout à fait illusoire.

Le cautionnement facultatif ou la garantie facultative ne peuvent davantage être retenus: la décision que prendrait le tribunal, à cet égard, avant d'avoir pu entendre les débats sur le fond, serait forcément arbitraire.

En règle générale, l'action en responsabilité peut être éteinte par transaction; sous l'empire de la loi actuelle, semblable transaction met définitivement à l'abri de toute action les administrateurs et les commissaires qui y ont été partie. Le Comité permanent a pensé que, pour éviter des collusions possibles qui se manifesteraient par une transaction à des conditions dérisoires, il fallait décider qu'une fois l'action intentée, les défendeurs ne pourraient plus transiger avec la société sans le consentement des actionnaires représentant la société.

Il va de soi que si une transaction était normalement intervenue avec la société, avant l'intentement de l'action de la minorité, cette action ne serait plus légalement possible, faute d'objet.

Enfin l'action d'une minorité d'actionnaires basée sur une faute de gestion doit être repoussée si les défendeurs n'ont commis qu'une faute légère et justifient avoir agi en vue de l'avantage commun des associés et dans le but de réaliser l'objet social. Dans ce cas, le vote de la décharge par la majorité des actionnaires est justifié et il a paru excessif de permettre à une minorité de revenir sur cette

Een dergelijk voorschrift zou op de eischers een geenszins gewettigde verdenking van kwade trouw werpen en in de handen van de beheerders zou het een verdedigingswapen zijn, dank zij hetwelk de praktische doeltreffendheid van de hervorming ten eenen male denkbeeldig zou maken.

Bij een facultatieve borgstelling of aan facultatieve zekerheidsstelling is men evenmin kunnen blijven stilstaan: de beslissing, welke de rechtbank te dien opzichte zou nemen vooraleer de debatten over de eigenlijke toedracht van het proces te hebben gehoord, zou noodzakelijkerwijze willekeurig zijn.

Als algemeene regel geldt dat de vordering tot aanspraakelijkheidstelling door een dading kan worden te niet gedaan; onder de bestaande wet, zijn de beheerders en de commissarissen die in een dading partij zijn geweest, voortaan tegen elke vordering beschut. Het Vast Comité heeft gemeend dat, om elke mogelijke geheime verstandhouding te voorkomen die zich ^{zou} voordoen onder den vorm van overeenkomsten met bespottelijke voorwaarden, er dient beslist dat, eenmaal de vordering is ingesteld, de verweerders, zonder de toestemming van de aandeelhouders die de vennootschap vertegenwoordigen, geen dading meer zouden mogen aangaan met de vennootschap.

Het spreekt van zelf dat, indien een dading in normale omstandigheden met de vennootschap tot stand zou zijn gekomen vooraleer de vordering van de minderheid is ingesteld geworden, die vordering - bij gebrek aan object - wettelijk niet meer mogelijk zou zijn.

Ten slotte moet de op een fout bij het beheer gegronde vordering van een minderheid van aandeelhouders worden afgewezen, indien de verweerders slechts een lichte fout hebben begaan en bewijzen te hebben gehandeld met het oog op het gemeenschappelijk belang van de vennoten en met het doel het oogmerk van de vennootschap te verwezenlijken. In dat geval is de goedstemming van de kwijting door de meerderheid der aandeelhouders,

décision. Intenter l'action dans de pareilles conditions serait, pour cette minorité, faire preuve du désir de vexer inutilement les administrateurs et trahir leur animosité contre ceux-ci.

En principe, l'action, même basée sur une faute légère, est recevable, mais les défendeurs trouvent dans la loi une cause de justification, à eux de prouver qu'ils méritent l'absolution. Celle-ci nécessite la réunion des trois conditions prévues par le texte. Il faut que la faute soit légère; il faut que les mandataires sociaux aient agi en vue de l'avantage commun des associés; il faut enfin que l'acte culpeux ait été accompli dans le but de réaliser l'objet social.

Rappelons que la réforme proposée n'a point pour but de conférer à un ou plusieurs actionnaires une action individuelle tendant à obtenir des administrations la réparation d'un dommage que ces actionnaires auraient éprouvé personnellement.

Le projet n'apporte, à cet égard, aucune modification à la situation antérieure : les droits des actionnaires donc, comme précédemment, régis par les principes du droit commun, c'est-à-dire par les articles 1382 et suivants du Code civil, puisqu'il n'existe aucun lien conventionnel entre les administrateurs et eux.

gewettigd en men heeft het overdreven geacht aan een minderheid toe te laten op die beslissing terug te komen. In dergelijke omstandigheden een vordering instellen ware, vanwege die minderheid, het bewijs dat zij er op gesteld is de beheerders nutteloos te plagen en aan hare vijandigheid te hunnen opzochte lucht te geven.

In het beginsel is de vordering, zelfs wanneer zij op een lichte fout gegrond is, ontvankelijk; maar de verweerders vinden in de wet een grond van rechtvaardiging besloten; hun hoort het te bewijzen dat zij ontheffing van schuld verdienen. Opdat er evenwel ontheffing zou kunnen worden verleend moeten de drie bij den tekst voorziene voorwaarden gelijktijdig aanwezig zijn. De fout moet een lichte fout zijn; de lasthebbers van de vennootschap moeten met het oog op het gemeenschappelijk belang van de vennoten hebben gehandeld; de culpose daad moet, ten slotte, verricht zijn geweest om het doel van de vennootschap te verwezenlijken.

Hier weze in herinnering gebracht dat de voorgestelde hervorming er niet toe strekt aan een of meer aandeelhouders een individuele vordering toe te kennen ten einde van de beheerders herstel te bekomen van een schade welke die aandeelhouders persoonlijk zouden ondergaan hebben.

Het ontwerp brengt op dat gebied, geen enkele wijziging in den vroegeren toestand; ten aanzien van de rechten van de aandeelhouders blijven derhalve, zooals voorheen, de gemeenschappelijke beginselen gelden, namelijk die van de artikelen 1382 en volgende van het Burgerlijk Wetboek, aangezien er tusschen beheerders en aandeelhouders geene uit een overeenkomst ontstane hand aanwezig is.

De la responsabilité des liquidateurs

Il n'y a aucune raison de soumettre les administrateurs et les commissaires à une responsabilité plus étendue que les liquidateurs, de même qu'il n'y a pas de motif de se montrer envers ceux-ci plus cléments.

C'est pourquoi le Comité permanent a estimé devoir étendre aux liquidateurs le régime institué par les articles 79bis, 79ter et 79 quater, en l'appropriant cependant aux conditions dans lesquelles la liquidation est poursuivie; ce n'est pas l'action sociale des articles 62 et 65, c'est celle de l'article 186 que le texte doit viser. (art. 16)

C'est le dernier jour du dépôt des titres en vue de l'assemblée générale, appelée à statuer sur la gestion des liquidateurs, qu'il faut prendre en considération.

De la prescription annale

L'alinéa 5 de l'article 194 des lois coordonnées déclare prescrites par cinq ans toutes actions contre les gérants, administrateurs, commissaires, liquidateurs pour faits de leurs fonctions, à partir de ces faits ou, s'ils ont été cédés par dol, à partir de la découverte de ces faits. Cette prescription quinquennale ne peut s'appliquer à l'action de la minorité ni à l'action individuelle; les mandataires sociaux ayant reçu régulièrement décharge de l'assemblée générale ne pourraient pas rester exposés pendant un temps aussi long à une action d'une minorité. Cela est d'autant plus certain qu'ils sont privés vis-à-vis de cette minorité du moyen d'obtenir leur décharge, alors qu'ils possèdent ce moyen contre la société: les mandataires auxquels l'assemblée a refusé quitus peuvent assigner la société pour lui rendre ses comptes et pour entendre dire qu'ils ont bien et fidèlement accompli leur mission et que le jugement leur tiendra lieu de décharge.

Verantwoordelijkheid van de vereffenaars

Er bestaat geen enkele reden om aan de beheerders en de commissarissen een grotere verantwoordelijkheid op te leggen dan aan de vereffenaars, zomin als er gronden zijn om zich ten opzichte van laatstbedoelde milder te toonen.

Daarom heeft het Vast Comité gemeend dat bij de artikelen 79bis, 79ter en 79quater ingevoerde stelsel - na het te hebben aangepast bij de voorwaarden waarin de vereffening wordt vervolgd -, tot de vereffenaars te moeten uitbreiden; niet op de maatschappelijke vordering die bij de artikelen 62 en 65 is voorzien moet de tekst doelen, maar wel op de bij artikel 186 voorziene vordering (artikel 16).

Het is de laatste dag van de neerlegging van de titels met het oog op de algemeene vergadering waardoor over het beheer van de vereffenaars uitspraak zal worden gedaan die in aanmerking moet worden genomen.

Verjaring na een jaar

De 5e alinea van artikel 194 van de samengeschatte wetten bepaalt dat de vorderingen tegen de zaakvoerders, beheerders, commissarissen, vereffenaars, voor daden van hun ambt, verjaren na verloop van vijf jaar, te rekenen van deze daden of, indien zij door middel van bedrog verborgen werden gehouden, te rekenen van hun ontdekking. Deze vijfjarige verjaring kan niet van toepassing zijn op de vordering van minderheid noch op de individuele vordering; daar de lasthebbers van de vennootschap op regelmatige wijze kwijting hebben verkregen vanwege de algemeene vergadering, zouden zij niet gedurende zulke langen tijd kunnen bloot gesteld blijven aan een rechtsoverdring, ingesteld door een minderheid. Dit is des te zekerder daar zij, ten opzichte van de minderheid niet over het middel beschikken om kwijting te bekomen, terwijl zij, ten opzichte van de vennootschap, dit middel wel bezitten, de lasthebbers aan wie de vergadering de kwijting heeft onthouden, kunnen de vennootschap dagvaarden om haar rekening en verantwoording te doen en om te hooren verklaren dat zij zich behoorlijk en getrouw van hun taak hebben gekwetend dat het vonnis hun als kwijting zal dienen.

Impossible de faire pareille procédure contre une minorité d'actionnaires généralement inconnus.

Le Comité permanent propose de fixer à un an le délai de la prescription de l'action de la minorité et de l'action individuelle (art. 18); c'est le délai que les lois antérieures à 1913 fixaient pour l'action individuelle.

Le délai court à partir de la publication du bilan après l'adoption duquel la décharge a été votée ou aurait dû être soumise au vote.

Si les faits ont été célés par dol, la prescription annale court à partir de la découverte des faits. C'est l'application à l'action minoritaire et à l'action individuelle des principes qui régissent actuellement la prescription de l'action sociale exercée par les mandataires normaux de la société.

Le délai de l'action sociale exercée par une minorité d'actionnaires, ou par un actionnaire contre les liquidateurs, doit être court comme celui de la prescription de l'action intentée contre les administrateurs; mais le point de départ ne peut être le même. Pendant la liquidation, l'assemblée générale n'approuve plus les bilans et les comptes de profits et pertes et ne statue plus chaque année sur la décharge des liquidateurs. Ceux-ci ne rendent compte de leur gestion qu'une seule fois, lorsque leur mission est sur le point d'être terminée, immédiatement après que la clôture de la liquidation est terminée.

C'est donc la publication de la clôture de la liquidation qui doit servir de point de départ au délai de prescription.

Het is onmogelijk een dergelijke procedure te voeren tegen een minderheid van over het algemeen onbekende aandeelhouders.

Het Vast Comité stelt voor den verjaringstermijn van de rechtsvordering op één jaar te bepalen (art. 18); dit is de termijn die door de wetten van vóór 1913 voor de individuele vordering is voorzien.

De termijn begint te loopen te rekenen van de bekendmaking van de balans na de aanneming van welke de kwijting bij stemming is gegeven geworden of ter stemming had moeten worden gelegd.

Indien de feiten door middel van bedrog verborgen werden gehouden, begint de eenjarige verjaring te loopen te rekenen van de ontdekking van de feiten. Hier worden, op de vordering, van de minderheid en op de individuele vordering, de beginselen toegepast die thans gelden: voor de verjaring van de door de normale lasthebbers van de vennootschap ingestelde maatschappelijke vordering.

De verjaringstermijn van de maatschappelijke vordering die door een minderheid van aandeelhouders of door een enkelen aandeelhouder wordt uitgeoefend, moet zooals die van de verjaring van de tegen de beheerders ingestelde rechtsvordering van korten duur zijn; maar het uitgangspunt er van mag niet hetzelfde zijn. Tijdens de vereffening worden de balansen en de winst en verliesrekeningen door de algemeene vergadering niet meer goedgekeurd en elk jaar wordt door haar niet meer uitspraak gedaan over de kwijting van de vereffenaars. Deze doen slechts een enkelen keer rekening en verantwoording over hun beheer, namelijk wanneer hun taak gaat voltooid zijn, onmiddellijk na de sluiting van de vereffening.

De termijn van de verjaring zal dus moeten ingaan met de bekendmaking van de sluiting van de vereffening.

Le Gouvernement a estimé que l'application de cette règle devait être étendue à l'action sociale et à l'action des tiers; il ne serait pas logique, en effet, de permettre à une minorité d'actionnaires ou à un actionnaire l'exercice de l'action spéciale pour des faits au sujet desquels l'action sociale ou l'action des tiers serait déjà éteinte par la prescription quinquennale. Par ailleurs, il paraît sage que la prescription de l'action contre le liquidateur pour faits de ses fonctions et celle des actions contre le liquidateur en cette qualité aient le même point de départ. Car il peut arriver que l'exercice de ces dernières actions justifie celui de la première.

C'est pourquoi il est proposé de faire courir uniformément le délai de prescription de toutes les actions contre le liquidateur à partir de la publication de la clôture de la liquidation, lorsque les faits sur lesquels elles se fondent n'ont pas été celés par dol.

Emission d'obligations

Certaines sociétés ont émis des obligations dont la valeur dépasse parfois considérablement le montant du capital. C'est faire courir aux obligations une grande part des risques de l'entreprise tout en réservant ses profits éventuels aux actionnaires.

Cette situation est d'autant plus critique que lorsque les affaires vont mal, et que le capital est perdu, les actionnaires qui décident seuls de l'existence de la société, s'abstiennent de la dissoudre, n'ayant plus rien à perdre, et lui laissent l'existence aussi longtemps que possible, provoquant la ruine des obligataires, tout en espérant regagner le capital qu'ils ont perdu.

De Regeering was van oordeel dat de toepassing van dien nieuwen regel diende uitgebreid tot de maatschappelijke vordering en tot de vorderingen van derden; het ware inderdaad niet logisch een minderheid van aandeelhouders of één aandeelhouder te rechtingen de bijzondere rechtsvordering uit te oefenen voor feiten betreffende welke de maatschappelijke vordering of de vordering vanwege derden reeds door de vijfjarige verjaring zou vervallen zijn. Het lijkt overigens geraden dat de verjaring van de vordering tegen den vereffenaar voor daden van zijn ambt, en de verjaring van de vorderingen tegen de vereffenaar als zoodanig hetzelfde uitgangspunt zouden hebben. Want het kan gebeuren dat de uitoefening van laatstbedoelde vordering de uitoefening van de eerstbedoelde wettigt.

Om die reden wordt voorgesteld den verjaringstermijn van al de vorderingen tegen den vereffenaar gelijkmatig te doen ingaan met de bekendmaking van de sluiting van de vereffening, wanneer de daden waarop die vorderingen steunen niet bedrieglijk werden verborgen gehouden.

Uitgifte van obligaties

Sommige maatschappijen hebben obligaties uitgegeven waarvan de waarde soms aanzienlijk het beloop van het kapitaal overtreft. De obligaties dragen zodoende een groot gedeelte van het risico der onderneming, terwijl de eventuele winsten naar de aandeelhouders gaan.

Die toestand is des te meer af te keuren daar, wanneer de zaken slecht gaan, en het kapitaal verloren is, de aandeelhouders, die alleen over het bestaan van de vennootschap beslissen, zich er wel voor wachten, nu zij toch niets meer te verliezen hebben, de vennootschap te ontbinden en ze zoo lang mogelijk in het leven houden; en terwijl zij kunnen hopen het verloren kapitaal terug te winnen, ruineeren zij de obligatiehouders.

Le Comité permanent propose que, désormais, les sociétés anonymes ne peuvent émettre d'obligations dont le montant soit supérieur au capital social et aux réserves, tels qu'ils résultent du dernier bilan (art.14).

Il s'agit uniquement ici des réserves exprimées sous le vocable "réserves" dans le dernier bilan publié.

La disposition ne s'applique naturellement pas aux émissions antérieures à la loi.

Elle n'est pas non plus applicable aux sociétés créées en vertu de lois spéciales ou dont les statuts ont été approuvés par une loi, ni aux banques, ni aux sociétés dont l'activité se limite aux assurances, aux prêts hypothécaires ou aux opérations de crédit foncier.

L'exception se justifie pour les banques parce qu'elles sont déjà régies par un statut particulier, celui de l'arrêté royal du 9 juillet 1935.

Elle se justifie pour les autres sociétés visées par l'alinéa final de l'article 100 par les considérations qui ont déterminé le Comité permanent à proposer la finale de l'alinéa 2 de l'article 72.

Sous la législation actuelle, les sociétés anonymes ne peuvent émettre d'obligations à prime pour un montant supérieur au capital social versé.

Cette limitation ne se justifie plus guère en présence de l'alinéa 1er de l'article 100; désormais les sociétés anonymes ne pourront plus émettre d'obligations, qu'elles soient à prime ou non, pour un montant supérieur au capital social et aux réserves, tels qu'ils résultent de leur dernier bilan.

Het Vast Comité stelt voor te bepalen dat voortaan de naamloze vennootschappen geen obligaties meer zullen mogen uitgeven waarvan het bedrag hooger is dan het maatschappelijk kapitaal en de reserves, zooals deze blijken uit de balans (art.14).

Het geldt hier uitsluitend de reserves die onder de benaming "reserves" in de jongs bekendgemaakte balans voorkomen.

De bepaling is natuurlijk niet van toepassing op de uitgiften die van vóór deze wet dagteekenen.

Zij is evenmin van toepassing op de maatschappijen die krachtens bijzondere wetten zijn opgericht of waarvan de statuten door een wet zijn goedgekeurd, noch op banken, noch op de maatschappijen waarvan de bedrijvigheid beperkt blijft tot de verzekeringen, de hypothécaire leeningen, of de verrichtingen tot kredietverleening op grondeigendom.

Voor de banken is die uitzondering te wettingen door het feit dat de banken reeds een bijzonder statuut hebben, dat namelijk dat bij koninklijk besluit van 5 juli is voorzien.

Voor de andere vennootschappen, die bij de laatste alinea van artikel 100 zijn bedoeld, vindt die uitzondering hare grond in de overwegingen die het Vast Comité er toe deden besluiten den slotzin van de tweede alinea van artikel 72 voor te stellen.

Onder thans geldende wetsbepalingen mogen de naamloze vennootschappen geen obligatie met premie uitgeven voor een bedrag dat hooger is dan het gestorte maatschappelijk kapitaal.

Die beperking is, tegenover van de bepaling van de eerste alinea van artikel 100, weinig of niet meer te verantwoorden; voortaan zullen de naamloze vennootschappen geen obligaties, hetzij met hetzij zonder premie, meer mogen uitgeven voor een bedrag dat hooger is dan het maatschappelijk kapitaal en de reserves, zooals deze blijken uit haar laatste balans.

Des commissaires investigateurs

Aux termes de l'article 191 actuel, le tribunal de commerce peut, dans des circonstances exceptionnelles, sur requête d'actionnaires ou de coopérants possédant le cinquième des intérêts sociaux, nommer un ou plusieurs commissaires ayant pour mission de vérifier les livres et comptes de la société.

La procédure de cette disposition était le prélude d'une action en responsabilité contre les administrateurs et les commissaires; elle était utile sous l'empire des lois antérieures à celles du 25 mai 1913 qui permettaient, dans certains cas déterminés, à un actionnaire isolé d'intenter une action en responsabilité contre les administrateurs et les commissaires.

L'article 79bis permettant à un actionnaire ou à plusieurs actionnaires possédant soit le vingtième du nombre des actions ou de parts représentatives du capital, soit le vingtième du nombre des actions ou des parts d'une catégorie quelconque, d'intenter l'action sociale des articles 62, alinéas 1 et 2, et 65, alinéa 3, le Comité permanent a mis le texte de l'article 191 en concordance avec celui de l'article 79bis (art.17). Pour être recevable à provoquer la désignation de commissaires investigateurs, il suffit que les actionnaires justifient la propriété non plus du cinquième des intérêts sociaux mais du vingtième du capital ou du vingtième du nombre des actions ou des parts d'une catégorie quelconque. Sous l'empire de l'actuelle législation, le fondement de l'action était subordonné à la preuve de circonstances exceptionnelles; la jurisprudence a interprété ces mots avec une rigueur légale sans doute, mais excessive; le Comité permanent propose de les supprimer et d'abandonner à la sagesse des tribunaux le soin de discerner, dans chaque cas particulier, si la mesure d'investigation sollicitée doit être ordonnée; ils ne perdront pas de vue cependant, que cette mesure ne manque pas de gravité et ils veilleront à ne pas l'ordonner quand ils auront des raisons de croire qu'elle est sollicitée pour vexer les administrateurs et non point pour défendre des intérêts légitimes.

De commissarissen ter verificatie

Luidens het thans geldende artikel 191, mag de rechtbank van koop-handel, in uitzonderingsomstandigheden, op verzoek van aandeelhouders of van medewerkers die een vijfde van de maatschappelijke belangen in handen hebben, een of meer commissarissen aanstellen om de boeken en de rekeningen der vennootschap op te nemen.

De bij deze bepaling voorziene procedure was een eerste stap in de richting van een vordering tot aansprakelijkstelling van beheerders en commissarissen; zij had haar nut onder de wetten van vóór de wet van 25 Mei 1913, waarbij het, in sommige bepaalde gevallen, aan een alleenstaanden aandeelhouder toegelaten was een vordering tot aansprakelijkstelling tegen de beheerders en tegen de commissarissen in te stellen.

Daar artikel 79bis aan een aandeelhouder of aan verschillende aandeelhouders die in het bezit zijn hetzij van een twintigste van het aantal aandelen of deelbewijzen die het kapitaal vertegenwoordigen, hetzij van een twintigste van het aantal

aandelen of deelbewijzen van gelijk welke categorie, toelaat de rechtsvordering in te stellen die voorzien is bij de eerste en de tweede alinea van artikel 62 en bij de derde alinea van artikel 65, zoo heeft het Vast Comité den tekst van artikel 191 in overeenstemming gebracht met den tekst van artikel 79bis

(art.17). Om toelaatbaar te zijn tot het vorderen van de aanstelling van commissarissen ter verificatie volstaat het dat de aandeelhouders er van doen blijken dat zij eigenaar zijn, niet meer van een vijfde van de maatschappelijke belangen, maar van een twintigste van het kapitaal of van een twintigste van het aantal aandelen of deelbewijzen van gelijk welke categorie. Onder de thans geldende wetsbepalingen moest vooraleer de rechtsvordering kon worden ingesteld het bewijs worden geleverd dat

er uitzonderingsomstandigheden aanwezig waren; de rechtspraak heeft die woorden met een weliswaar wettelijke maar toch overdreven gestrengheid geïnterpreteerd; het Vast Comité stelt voor die woorden te laten wegvallen en aan de wijsheid van de rechtbanken de zorg over te laten uit te maken of, in elk bijzonder geval, de gevorderde opsporingsmaatregel dient te worden bevolen; de rechtbanken zullen evenwel niet uit het oog verliezen dat de ernst van dien maatregel niet mag onderschat worden, en zij zullen zorg dragen hem niet te gelasten wanneer zij redenen hebben om te denken dat hij wordt aangevraagd om de behoorders te plagen en niet om gewettigde belangen te verdedigen.

Les demandeurs doivent indiquer dans leur requête, afin d'avoir la responsabilité de leurs allégations, les circonstances qui sont, d'après eux, de nature à justifier l'intervention sollicitée.

Dispositions pénales

Pour rester dans le cadre des lois actuelles, le Comité permanent a cru devoir proposer des sanctions pénales pour assurer l'exécution des dispositions nouvelles qu'il souhaite voir introduire dans les lois sur les sociétés commerciales.

C'est ainsi que la peine de l'article 201, établie contre les mandataires sociaux qui négligent de convoquer l'assemblée générale dans un certain délai de la réquisition qui leur en a été faite (art. 201, 5°), doit atteindre les administrateurs et les gérants qui ne convoquent pas immédiatement l'assemblée générale afin de pourvoir au remplacement des commissaires manquants, quand, par suite de décès ou autrement, le nombre des commissaires est réduit de plus de moitié ou s'il n'y a plus de commissaire agréé. (art. 19, 6°).

Les situations sont analogues

Aucun délai précis n'est toutefois fixé par la loi; la volonté des auteurs du projet est que la convocation soit faite dans le plus court délai. Les tribunaux apprécieront si les administrateurs ou les gérants ont manqué de diligence.

La disposition est applicable aux sociétés en commandite par actions (art. 107) et aux sociétés coopératives si les statuts n'ont pas déterminé le mode de nomination des commissaires. (art. 146).

De eischers moeten, opdat zij zelf de verantwoordelijkheid voor hun aantijgingen zouden dragen, in hun verzoek de omstandigheden opgeven die, naar hun meening, de gevorderden opsporingsmaatregel kunnen wettigen.

Strafpebalingen

Om binnen het kader van de thans geldende wetten te blijven, heeft het Vast Comitéit geoordeeld strafbepalingen te moeten voorstellen om de uitvoering van de nieuwe voorschriften welke het in de wetten op de handelsvennootschappen wenscht te zien invoeren, te verzekeren.

Zoo moet de straf die bij artikel 201 is voorzien tegen de lasthebbers van de vennootschap die verzuimen de algemeene vergadering bijeen te roepen binnen een bepaald verloop van tijd na het hun daartoe gedane aanzoek (art. 201, 5°), eveneens toepasselijk zijn op de beheerders en de zaakvoerders die niet onmiddellijk de algemeene vergadering bijeenroepen om in de vervanging van de ontbrekende commissarissen te voorzien wanneer, ten gevolge van overlijden of anderszins, het getal van de commissarissen met meer dan de helft is verminderd of indien er geen erkende commissaris meer is. (art. 19, 6°).

De toestanden zijn dezelfde.

Door de wet is evenwel geen bepaalde termijn voorzien; wat de stellers van het ontwerp hebben willen bereiken is, dat de oproeping binnen den kortst mogelijken tijd zou gedaan worden. De rechtbanken zullen oordeelen of er vanwege de beheerders of de zaakvoerders gebrek aan naarstigheid is geweest.

De bepaling is van toepassing op de vennootschap bij wijze van geldschieting op aandelen (art. 107) en op de coöperatieve vennootschappen indien de statuten niet hebben bepaald op welke wijze de commissarissen zullen benoemd worden (art. 146).

Les peines de l'article 201 sont aussi applicables à celui qui accepte les fonctions de commissaire ou continue à les exercer alors qu'il occupe une autre fonction dans la société ou dans les filiales de la société soumise à sa surveillance ainsi que dans celles dont cette société est la filiale; à celui qui a exercé le mandat de commissaire agréé et qui, avant l'expiration des trois années qui suivent sa démission ou l'expiration de son mandat accepte des fonctions d'administrateur ou de directeur dans la même société ou dans une société qui est une filiale de la société soumise à sa surveillance ou dans celles dont cette société est la filiale; à ceux qui exercent ou continuent à exercer les fonctions de commissaire lorsqu'il existe une incompatibilité légale (art. 19, 7° et 80).

Actuellement on discute le point de savoir si les administrateurs commettent un délit en ne soumettant pas à l'assemblée générale, à l'époque fixée par les statuts, le bilan et le compte de profits et pertes; on soutient que la loi actuelle ne punit que le défaut de publication du bilan et du compte de profits et pertes dans le délai légal.

Il est ainsi aisé d'éluder la loi: il suffit de ne pas former le bilan ou de ne pas le soumettre à l'assemblée générale pour échapper à l'obligation de le publier.

Le Comité permanent a pensé qu'il fallait mettre fin à cet abus. L'article 201 punira donc désormais les administrateurs ou les gérants qui, hors le cas de force majeure, ne soumettent pas annuellement à l'assemblée générale des actionnaires le bilan et le compte de profits et pertes (art. 19 n°9).

De bij artikel 201 voorziene straffen zijn eveneens van toepassing op dengene die de functie van commissaris aanvaardt of die functie blijft waarnemen terwijl hij een andere functie uitoefent in de maatschappij of in de dochtermaatschappijen van de onder zijn toezicht staande maatschappij alsmede in de maatschappijen waarvan die maatschappij een dochtermaatschappij is; op dengene die het mandaat van erkend commissaris heeft waargenomen en die, vóór het verstrijken van de drie jaar die op zijn ontslag of het verstrijken van zijn mandaat volgen, de functie van beheerder of van bestuurder aanvaardt in dezelfde maatschappij of in een maatschappij die een dochtermaatschappij is van de onder zijn toezicht staande maatschappij of in de maatschappijen waarvan die maatschappij de dochtermaatschappij is; op degenen die de functie van commissaris uitoefenen of blijven uitoefenen wanneer er een wettelijke onverenigbaarheid bestaat (art. 19, 7° en 8°).

Men is het thans niet eens over de vraag te weten of de beheerders een misdrijf begaan door de balans en de winst en verliesrekening niet aan de algemeene vergadering voor te leggen op den datum die door de statuten is voorzien; er wordt beweerd dat de thans geldende wet alleen het niet bekendmaken van de balans en van de winst en verliesrekening binnen den wettelijken termijn straft.

Het is zodoende gemakkelijk de wet te ontduiken: het volstaat de balans niet op te maken en ze niet aan de algemeene vergadering voor te leggen om te ontsnappen aan de verplichting ze bekend te maken.

Het Vast Comité is van oordeel dat aan dat misbruik een einde diende gemaakt. Artikel 201 zal dus voortaan de beheerders of de zaakvoerders straffen die, buiten de gevallen van overmacht, niet jaarlijks de balans en de winst en verliesrekening aan de algemeene vergadering der aandeelhouders voorleggen (art. 19, n°9).

Il punit aussi les administrateurs qui ne soumettent pas, un mois avant l'assemblée générale ordinaire, aux commissaires, les pièces et leur rapport ainsi que ceux qui n'indiquent pas dans le compte de profits et pertes les amortissements sous des articles distincts correspondant à ceux du bilan auxquels ils se rapportent ou qui ne font pas dans le bilan les mentions obligatoires (art 77bis) ou qui ne se conformement pas au n°4 de l'article 78 et à l'article 77ter.

L'article 204 n'est applicable que lorsque l'auteur a agi dans une intention frauduleuse.

Il punit les administrateurs et gérants qui se rendent coupables, dans cette intention, des faits punis par l'article 201, n°9, nouveau, ainsi que les administrateurs, gérants, directeurs et commissaires qui contreviennent à l'article 64ter. Dans ce dernier cas l'intention frauduleuse résulte de la nature même de l'actif constitutif de l'infraction.

Quand le Procureur du Roi est saisi d'une plainte à charge d'administrateurs ou de commissaires, ou doit contrôler des faits qui sont parvenus à sa connaissance, ou lui paraissent délictueux, il est éminemment souhaitable qu'il procède à une information avant de requérir l'ouverture d'une instruction. Cette information doit nécessairement comporter l'examen d'actes ou de documents dont la société peut aujourd'hui lui refuser la communication, obéissant ainsi soit au désir de céler la vérité, soit à un scrupule envers les tiers qui ont contracté avec elle. Force est, dès lors au Parquet, de recourir à l'intervention d'un juge d'instruction et faire procéder à la saisie de ces actes ou documents.

Bedoeld artikel straft ook de beheerders die, een ~~wand~~ vóór de gewone algemeene vergadering, de stukken en hun verslag niet aan de commissarissen onderwerpen, alsmede degenen die in de winst- en verliesrekening, de amortisaties niet opgeven onder afzonderlijke artikelen die overeenkomen met de artikelen van de balans waarop zij betrekking hebben, of die verplichtend gesteld vermeldingen in de balans niet aanbrengen (art.77bis), of die niet handelen overeenkomstig n°4 van artikelen 78 en overeenkomstig artikel 77ter.

Artikel 204 is niet van toepassing dan wanneer de dader met een bedrieglijk opzet heeft gehandeld.

Het straft de beheerders en zaakvoerders die zich, met dat opzet, schuldig maken aan de bij het nieuw n°7 van artikel 201 bestrafte feiten, alsmede de beheerders, zaakvoerders, bestuurders en commissarissen die handelen in strijd met de bepalingen van artikel 64ter. In dit laatste geval blijkt het bedrieglijk opzet uit den aard zelf van de daad die het misdrijf uitmaakt.

Wanneer een klacht ten laste van beheerders of van commissarissen bij den Procureur des Konings wordt ingediend, of wanneer deze magistraat feiten moet nagaan die hem ter kennis zijn gekomen of die hem een misdrijf lijken te zijn, is het hoogst wenschelijk dat hij, vooraleer het openen van een onderzoek te vorderen tot een vooronderzoek overgaat. Bij dit vooronderzoek hoort noodzakelijkerwijze het onderzoek van akten of bescheiden waarvan de vennootschap hem thans de inzage mag weigeren, hetzij omdat zij er op gesteld is zodoende de waarheid verborgen te houden, hetzij omdat zij er, ter wille van de derden die met haar gecontracteerd hebben bezwaren tegen heeft. Het Parket is dan wel verplicht de tusschenkomst van een onderzoekrechtter in te roepen en die akten en bescheiden te doen in beslag nemen.

Or, il n'est pas contestable que cette dernière mesure peut être de nature à nuire considérablement au crédit de la société. Pour parer à ce mal comme pour vaincre une obstination injustifiée, il convient d'ériger en infraction le refus par les représentants de la société de communiquer au Procureur du Roi les actes ou autres documents demandés et précisés par lui afin de vérifier les éléments d'une infraction à la loi sur les sociétés ou aux dispositions légales qui punissent les faux commis dans les actes de la société. (art.19,n°10) (1).

La loi de 1881 punit les administrateurs qui ont commis un faux dans les bilans et les comptes de profits et pertes; l'infraction n'existe que s'il y a intention frauduleuse et si l'altération de la vérité est susceptible de causer préjudice à des tiers. Le plus souvent les administrateurs poursuivis devant la juridiction répressive, font plaider qu'ils n'ont pas participé personnellement à la confection des bilans ou qu'ils ne connaissent que peu ou point la comptabilité, ou même qu'ils sont totalement incompétents en matière financière. Si la preuve de ces allégations est faite, les tribunaux acquittent les prévenus. Sans doute, ces décisions d'acquiescement sont-elles pleinement justifiées en droit, mais il faut néanmoins regretter que les prévenus échappent à toute répression. C'est pour remédier à l'insuffisance de la loi sur ce point que le Comité permanent propose l'article 21 du projet (art.209 bis).

Welnu, het is niet te betwisten dat laatstbedoelde maatregel het krediet van de maatschappij in hoge mate kan schaden. Om dat kwaad te verhelpen en tevens om elke ongewettigde halsstarrigheid te breken, zijn er gronden om als misdrijf te beschouwen, het feit dat de vertegenwoordigers van de maatschappij zouden weigeren aan den Procureur des Konings inzage te geven van de akten of andere bescheiden die hij mocht hebben opgevraagd en nader bepaald ten einde de bestanddeelen na ta gaan van een misdrijf tegen de wet op de vennootschappen of tegen de wetsbepalingen waarbij de in de akten van de vennootschap begane valsheid bestraft wordt (artikel 19,n°10) (1).

De wet van 1881 straft de beheerders die valsheid hebben gepleegd in de balansen en de winst en verliesrekeningen; er is dan enkel misdrijf indien er een bedrieglijk opzet aanwezig is, en indien de vervalsching van de waarheid van dien aard is dat zij aan derden nadeel zou kunnen berokkenen. Meestal doen de beheerders die voor de strafrechtbank worden vervolgd pleiten dat zij geen persoonlijk deel in het opmaken van de balansen hebben gehad of dat zij weinig of niets van de comptabiliteit afweten, of zelfs dat zij in zake financiën totaal onbevoegd zijn. Indien het bewijs van die beweringen geleverd is, worden de beklaagden door de rechtbanken vrijgesproken. Voorzeker, zijn die beschikkingen tot vrijspraak in rechte ten volle gewettigd; toch is het spijtig dat de beklaagden volkomen ongestraft blijven. Om de ontoereikendheid van de wet dienaangaande te verhelpen stelt het Vast Comité artikel 21 van het ontwerp voor. (art. 209bis).

 (1) Mercuriale de M. Hayoit de Termicourt du 15 septembre 1937, pp. 20 à 24

 (1) Openingsrede van den heer Hayoit de Termicourt van 15 September 1937, blz. 20 tot 24.

Un bilan faux, qu'il soit établi avec une intention frauduleuse ou non, engendre ou du moins peut engendrer un mal social grave; sa publication peut déterminer des détenteurs de capitaux à acheter des actions, des détenteurs de titres à les garder, même à augmenter leur participation dans l'affaire, des tiers à faire crédit à la société, les administrateurs eux-mêmes à persévérer dans leurs errements dont les résultats ne furent pas exactement enregistrés et à maintenir en activité une affaire dont l'intérêt de tous commandait la disparition (2).

La loi actuelle punit la distribution de dividendes fictifs; l'agent est punissable dès qu'il est reconnu coupable d'une faute, c'est-à-dire d'une négligence caractérisée. Pourquoi la loi ne punirait-elle pas aussi l'administrateur ou le gérant qui, dans l'accomplissement d'une de ses obligations essentielles, l'établissement du bilan, a commis une faute de même nature? La distribution de dividendes non prélevés sur les bénéfices réels, procède toujours d'un bilan inexact. Si la loi punit l'effet, ne doit-elle pas en punir la cause génératrice? Et même, indépendamment du caractère inexact du bilan, peut-on laisser sans aucune sanction le fait pour un administrateur de signer les yeux fermés un acte de cette importance, sans avoir fait la moindre diligence pour s'assurer de sa sincérité et au risque de tromper ceux qui avaient précisément placé en lui leur confiance.

Een valsche balans eender of zij nu met of zonder bedrieglijk opzet werd opgemaakt, is van dien aard dat zij in de maatschappij heel wat kwaad aanricht of kan inrichten; het kan gebeuren dat, door de bekendmaking van die balans, de houders van kapitalen er toe besluiten aandeelen aan te koopen, dat menschen de effecten die zij bezitten, behouden, zelfs hun participatie in de zaak verhoogen, dat derden krediet verleen en aan de maatschappij, dat de beheerders zelf blijven voortgaan met praktijken waarvan de uitslagen niet nauwkeurig werden geboekt, en dat zij een zaak in stand houden waarvan de opruiming door eenieders belang was geboden. (2).

De thans geldende wet bestraft het verdeelen van fictieve dividend en; hij die zulks doet is strafbaar zoodra het bewezen is dat hij zich aan een fout, dit is aan een kenmerklijke nalatigheid, heeft schuldig gemaakt. Waarom zou de wet dan niet eveneens den beheerder of den zaakvoerder straffen die bij de vervulling van een van zijn essentiële verplichtingen, namelijk het opmaken van de balans, een fout van denzelfden aard heeft begaan? De verdeling van dividend en die niet op de werkelijke winsten werden geheven, heeft steeds aan valsche balans tot grondslag. Moet de wet, indien zij het gevolg straft, niet evenzoo het feit straffen dat daartoe aanleiding heeft gegeven? En zelfs, zoo men het feit van de onnauwkeurigheid zelf buiten beschouwing laat, mag het zijn dat niet de minste sanctie zou worden getroffen ten opzichte van den beheerder die een stuk van zulk groot belang blindelings toekent, zonder zich de minste moeite te hebben getroost om zich van de getrouwheid van de balans te vergewissen, op het gevaar af juist diegenen te bedriegen die betrouwen in hem hadden gesteld.

(2) Voir Rev. pr. not., 1937, n° du 20 août.

Voir *Mercuriale* de L. Hayoit de Termicourt du 15 septembre 1937, 209bis, pp. 40 et 41.

(2) Zie Rev. pr. not., 1937, n° van Augustus.

Zie de Openingsrede van den heer Hayoit de Termicourt van 15 september 1937, 209bis, blz. 40 en 41.

Certes, on ne peut demander à un administrateur de tout connaître, mais on a le droit d'exiger de lui qu'il fasse preuve de diligence, qu'il n'accepte pas de fonctions qu'il est hors d'état de remplir honorablement, et qu'il ne se fasse pas une cuirasse de son incompétence, de son insouciance et de son ignorance, qu'il ne donne pas une approbation aveugle à tout ce qui lui est proposé; en d'autres termes l'administrateur doit accomplir les diligences raisonnables, pour s'assurer de la sincérité du bilan et du compte de profits et pertes qui lui sont soumis (art.21). Aucun homme vraiment consciencieux ne pourrait se plaindre de ce qu'en tant qu'administrateur ou gérant le projet exige de lui.

Ces "diligences raisonnables" s'apprécieront nécessairement de manière différente suivant la situation que l'administrateur occupe dans la société et les pouvoirs que lui ont conférés les statuts ou le Conseil d'administration. Les tribunaux jouiront, à cet égard, d'un pouvoir d'appréciation étendu; dans chaque cas particulier, ils auront à tenir compte de l'effort que, d'après les circonstances, l'administrateur pouvait raisonnablement faire apprécier la portée du bilan et s'assurer de sa sincérité.

Les peines applicables doivent aussi varier selon que le bilan ou le compte de profits et pertes donnent lieu ou non à une condamnation du chef de faux, car le trouble social est plus grand dans un cas que dans l'autre.

Le plus souvent, sans doute, la poursuite sur pied de l'article 209bis, alinéa 1er, s'exercera, en même temps qu'une poursuite du chef de faux bilan, à charge d'autres administrateurs; mais la poursuite, en raison de la première de ces infractions, n'exige cependant pas nécessairement qu'il y ait une incrimination du chef de faux bilan.

Voorzeker, van een beheerder mag men niet vergen dat hij alles zou kennen, maar men is gerachtigd van hem te eischen dat hij op zijn taak let, dat hij geen functie aanvaardt welke hij onbekwaam is naar behooren waar te nemen, dat hij niet achter zijn onbevoegdheid, zijn onbezorgheid of zijn onwetendheid schuil gaat, dat hij niet blindelings alles goedkeurt wat hem ter goedkeuring wordt voorgelegd; met andere woorden, de beheerder moet zich een redelijke moeite geven om zich er van te vergewissen dat de balans en de winst-en verliesrekening die hem ter goedkeuring worden voorgelegd getrouw zijn opgemaakt (art.21). Hij die waarlijk gewetensvol zijn taak wil vervullen, zou zich niet kunnen beklagen over de eischen die hem, in zijn hoedanigheid van beheerder of van zaakvoerder, door het ontwerp worden gesteld.

De "redelijke moeite" zal noodzakelijker wijze naar een verschillenden maatstaf worden gemeten, naar gelang van de toestand welken de beheerder in de vennootschap bekleedt en van de machten welke hem door de statuten of de Beheerraad zijn toegedeeld. De rechtbanken zullen over een ruime macht beschikken, om zich dienaangaande een oordeel te vormen; in elk bijzonder geval zullen zij rekening dienen te houden met de moeite welke, volgens de omstandigheden, de beheerder zich redelijkerwijze kon geven om zich van de getrouwheid er van te vergewissen.

De straffen die kunnen worden toegepast moeten ook verschillen naar gelang de balans of de winst-en verliesrekening al dan niet aanleiding geeft tot een veroordeling ter zake van valsheid, want de maatschappelijke stoornis is in het eene geval aanzienlijker dan in het andere.

Meestal weliswaar zullen vervolgingen op grond van artikel 209bis, 1° alinea samen met vervolgingen ter zake van valsheid der balans ten laste van andere beheerders worden ingesteld; maar vervolgingen uit hoofde van het eerstbedoelde van die misdrijven eischt niet noodzakelijkerwijze dat er valsheid bij het opmaken van de balans ten laste wordt gelegd.

Si le bilan ne donne pas lieu à des poursuites du chef de faux ou n'entraîne aucune condamnation de ce chef, la peine à appliquer à l'administrateur, qui n'a pas fait les diligences raisonnables pour s'assurer de sa sincérité, sera celle de l'article 201 des lois coordonnées, c'est à dire une simple amende.

Si au contraire, le bilan donne lieu à une condamnation du chef de faux à charge de certains administrateurs, les autres administrateurs qui n'auraient pas fait les diligences raisonnables pour s'assurer de sa sincérité, seront passibles d'une peine plus grave que celle de l'article 201, savoir la peine de l'article 205, qui est actuellement prévue lorsqu'on a été distribués des dividendes non prélevés sur les bénéfices réels.

Dispositions transitoires

Le Comité permanent estime que pour permettre aux nombreuses personnes prenant part à l'administration, à la gestion et à la surveillance des sociétés anonymes d'étudier les dispositions légales nouvelles, un certain temps est nécessaire; il propose, en conséquence, de ne mettre la loi en vigueur que trois mois après la date de sa publication (art. 23, par. 1).

Ce terme est encore insuffisant pour permettre l'exécution normale de certaines dispositions, pour savoir, d'une part, celles de l'alinéa 3 de l'article 64 quater et, d'autre part, celles qui sont relatives aux commissaires agréés.

La mise en vigueur des premières ne doit être retardée que d'un an à partir de la publication de la loi; pendant ce temps, toutes les sociétés tiendront nécessairement une assemblée générale statutaire, de telle manière qu'elles pourront aisément remplacer les commissaires devenus légalement inaptes à exercer leurs fonctions.

Indien de balans geen aanleiding geeft tot vervolgingen ter zake van valsheid, of geen veroordelingen uit dien hoofde medebrengt, zal de beheerder die zich geen redelijke moeite heeft gegeven om zich van de getrouwheid van de balans te vergewissen, de straf oplopende door artikel 201 van de samengevoegde wetten is voorzien, namelijk een eenvoudige geldboete.

Indien daarentegen de balans aanleiding geeft tot een veroordeling ter zake van valsheid ten laste van sommige beheerders, zijn de andere beheerders, die zich niet de redelijke moeite zouden hebben getroost om zich van de getrouwheid van de balans te vergewissen strafbaar met een zwaarder straf dan die welke bij artikel 201 is voorzien, en wel met de bij artikel 205 gestelde straf, die thans is voorzien wanneer dividend, die niet op werkelijke winsten zijn geheven, toegekend worden.

Overgangsbepalingen

Het Vast Comité is van oordeel dat, om aan de talrijke personen die aan het beheer of het bestuur van en het toezicht over de naamloze vennootschappen deel hebben de gelegenheid te geven om de nieuwe wetsbepalingen te bestudeeren, een zekere tijd noodig is; het stelt dienvolgens voor de wet slechts drie maanden nadat zij zal bekendgemaakt zijn, te laten van kracht worden (art. 23, par. 1).

Die termijn is evenwel nog ontoereikend om de normale ten uitvoerlegging van sommige bepalingen toe te laten, namelijk, aan den eenen kant die van de bepalingen van de derde alinea van artikel 64 quater en aan den anderen kant die van de bepalingen die op de erkende commissarissen betrekking hebben.

Het van kracht worden van eerstbedoelde bepalingen hoeft slechts met een jaar te rekenen van de bekendmaking van de wet worden vertraagd; intusschen zullen al de vennootschappen noodzakelijk een statutaire algemeene vergadering hebben gehouden, zoodat zij zonder moeite de commissarissen, die ingevolge de wet niet meer geschikt zijn om hun functie waer te nemen, zullen kunnen vervangen.

Par contre, il faudra recruter un très grand nombre de commissaires agréés; il faudra constituer les commissions de recrutement et celles-ci pour accomplir consciencieusement leur mission, devront s'informer de la moralité et des aptitudes des candidats, nécessairement très nombreux puisqu'il existe en Belgique environ 7.000 sociétés anonymes. Ces diverses opérations nécessiteront un temps assez long, qu'il est difficile de préciser actuellement.

La loi doit donc accorder au Roi le pouvoir de déterminer l'époque à laquelle entreront en vigueur les dispositions nouvelles relatives aux commissaires agréés, sans que cependant cette mise en application puisse être retardée au-delà de deux ans à partir de la publication de la loi. Le Roi pourra d'ailleurs fixer des dates différentes pour l'application de ces diverses dispositions; il pourra aussi faire entre les sociétés des discriminations et décider que pour telles catégories de sociétés tout ou partie des dispositions envisagées seront rendues applicables à une époque plus rapprochée que pour telles autres catégories. On comprendrait parfaitement, par exemple, que la loi fut rendue plus rapidement applicable aux sociétés dont le capital est important qu'à celles qui ont émis des obligations.

La loi n'a pas d'effet rétroactif. En vertu des principes généraux les articles 79bis, 79ter et 79quater ainsi que les alinéas 2 et suivant de l'article 186 (art. 12 et 16 du projet) ne doivent pas être appliqués aux faits pour lesquels décharge a été valablement donnée par l'assemblée générale des actionnaires antérieurement à la publication de la loi, puisque dans ce cas, en vertu de la législation actuelle, le quitus a été donné définitivement aux administrateurs, aux commissaires ou aux liquidateurs. Il a, néanmoins, paru au Comité permanent préférable, pour lever tout doute, de l'indiquer dans la loi par une disposition expresse; celle-ci fait l'objet de l'article 23 par. 2.

Er zullen daarentegen een zeer groot aantal erkende commissarissen moeten aangeworven worden; de wervingcommissie zullen moeten opgericht worden, en deze commissies zullen om zich gewetensvol van hun taak te kunnen kwijten, zich moeten vergewissen van de moraliteit en van de bevoegdheid van de kandidaten, die fataal zeer talrijk zullen zijn aangezien er in België ongeveer 7000 naamloze vennootschappen bestaan. Die verschillende verrichtingen zullen een betrèkkelijk langen en voor het oogenblik moeilijk te bepalen tijd vergen.

De wet moet dus aan de Koning de macht verleenen om het tijdstip te bepalen waarop de nieuwe bepalingen betreffende de erkende commissarissen van kracht zullen worden, zonder dat evenwel met de invoering van deze bepalingen langer dan twee jaren te rekenen van het bekendmaken van deze wet mag worden gewacht. De Koning zal trouwens, voor de toepassing van die diverse bepalingen, verschillende data kunnen vaststellen; hij zal ook, tusschen de verschillende vennootschappen een onderscheid kunnen maken en beslissen dat voor deze of gene categorie van vennootschappen al de in het vooruitzicht gestelde bepalingen of een gedeelte er van op een meer nabije tijdstip dan voor deze of gene andere categorie van vennootschappen toepasselijk zullen worden gemaakt. Het zou bijvoorbeeld best te begrijpen zijn dat de wet binnen kortere tijd toepasselijk zou zijn op de vennootschappen waarvan het kapitaal aanzienlijk is dan op de vennootschappen die obligaties hebben uitgegeven.

De wet heeft geen terugwerkende kracht. Krachtens de algemeene beginselen moeten de artikelen 79bis, 79ter, 79quater alsmede de alinea's 2 en volgende van artikel 186 (art. 12 en 16 van het ontwerp) niet worden toegepast op de feiten voor welke de algemeene vergadering der aandeelhouders, vóór het bekendmaken van de wet, geldige kwijting heeft verleend aangezien, in dit geval, krachtens de thans geldende wetsbepalingen, de kwijting voorgoed aan de beheerders aan de commissarissen of aan de veroffenaars werd verleend. Om elken twijfel van de baan te ruimen heeft het Vast Comité echter verkieslijk geoordeeld dit door een uitdrukkelijke bepaling in de wet vast te leggen; deze bepaling vindt men in artikel 23, par. 2.

Par contre, si la décharge n'était pas valable, par exemple si le bilan dissimulait la situation réelle de la société, les articles 79bis, 79ter et 79quater seraient applicables même aux faits antérieurs à la mise en vigueur de la loi.

Le Ministre de la Justice

P. - E. JANSON

Moest da rentegen de kwijting niet geldig zijn, bijvoorbeeld indien de balans den werkelijken toestand van de vennootschap verborg, dan zouden de artikelen 79bis, 79ter, 79quater van toepassing zijn zelfs op de feiten die van vóór het van kracht worden van de wet dagteekenen.

De Minister van Justitie

P. - E. JANSON

PROJET DE LOI

LEOPOLD III, Roi des Belges,
A tous, présents et à venir, Sa-
lut.

Sur la proposition de Notre Mi-
nistre de la Justice:

Nous avons arrêté et arrêtons:

Notre Ministre de la Justice
est chargé de présenter, en Notre
nom, aux Chambres législatives,
le projet de loi dont la teneur
suit:

Article premier.

Le troisième alinéa de l'arti-
cle 55 des lois coordonnées sur
les sociétés commerciales est
complété par la disposition sui-
vante:

"Celle-ci fixe leurs rémunéra-
tions, à moins qu'elles n'aient
été déterminées par les statuts.
Les rémunérations qui consistent
en tantièmes sur les bénéfices,
ne peuvent être calculées et pré-
levées que sur les bénéfices nets
de l'exercice."

Article 2.

Les dispositions ci-après sont
insérées dans les mêmes lois, à
la suite de l'article 64;

"Art. 64bis.- Le commissaire
ou, s'il y a plusieurs commissai-
res, l'un d'entre eux, doit être
choisi parmi les personnes agré-
ées par une commission spéciale.

"Il sera créé une commission
au moins par ressort de Cour d'
Appel; un arrêté royal réglera
leur composition, leur fonction-
nement ainsi que les conditions
de l'agrément et les cas où
celle-ci peut être retirée..

Art. 64ter.- La rémunération de
tous les commissaires doit être

ONTWERP VAN WET

LEOPOLD III, Koning der Belgen,
Aan allen, tegenwoordigen en toe-
komenden, Heil.

Op de voordracht van Onzen Minister
van Justitie,

Wij hebben besloten en Wij be-
sluiten:

Onze Minister van Justitie is ge-
last in Onzen naam, bij de Wetgeven-
de Kamers, het wetsontwerp aan te
bieden waarvan de inhoud volgt:

Artikel één:

De derde alinea van artikel 55
van de samengeschiedelde wetten op
de handelsvennootschappen wordt door
de volgende bepaling aangevuld:

"De algemeene vergadering stelt
hun belooning vast, ten ware dez-
ze belooning door de statuten zou
vastgesteld zijn. De belooning die
uit tantièmes op de winsten bestaat;
kan enkel op de netto-winst van het
dienstjaar berekend en er van afge-
nomen worden."

Artikel 2.

De volgende bepalingen worden in
dezelfde wetten, na artikel 64, in-
gevoegd:

"Art. 64bis. - De commissaris of
indien er verschillende commissari-
sen zijn, een onder hen moet geko-
zen worden onder de personen die
door een bijzondere commissie toege-
laten zijn.

"Voor het gebied van elk Hof van
beroep wordt er ten minste een com-
missie opgericht; een koninklijk be-
sluit zal de samenstelling, de wer-
king en de erkenningsvoorwaarden van
deze commissies regelen en de geval-
len bepalen waarin de erkenning zal
kunnen worden ingetrokken.

"Art. 64ter. - De belooning van al
de commissarissen moet vast zijn.

fixe. En dehors de cette rémunération, ils ne peuvent recevoir aucun avantage de la société, sous quelque forme que ce soit.

"La société ne peut leur consentir des prêts ou des avances ni donner ou constituer des garanties à leur profit.

"Art. 64quater.- Les commissaires ne peuvent exercer aucune autre fonction dans la société soumise à leur surveillance.

"Il leur est également interdit d'exercer une fonction, autre que celle de commissaire, dans les sociétés qui sont des filiales de la société soumise à leur surveillance ainsi que dans celles dont cette société est la filiale.

"Ne peuvent exercer ni continuer à exercer les fonctions de commissaire:

"a) Les parents ou alliés en ligne directe et, en outre, s'il s'agit de commissaires agréés, les parents et alliés en ligne collatérale jusqu'au quatrième degré inclusivement, de l'un des administrateurs ou directeurs soit de la même société, soit d'une société visée à l'alinéa précédent:

"b) Le conjoint, l'associé ou l'employé des administrateurs ou directeurs ci-dessus désignés."

Article 3.

Le dernier alinéa de l'article 64 des mêmes lois, est remplacé par la disposition suivante:

"Si par suite de décès ou autrement, le nombre des commissaires est réduit de plus de moitié, ou s'il n'y a plus de commissaire agréé, le conseil d'administration doit convoquer immédiatement l'assemblée générale, afin de pourvoir au remplacement des commissaires manquants."

Buiten die belooning mogen zij geen enkel voordeel, onder welken vorm ook, van de vennootschap ontvangen.

"De vennootschap mag hun leeningen noch voorschotten toestaan, noch waarborgen te hunnen voordeele geven of vestigen.

"Art. 64quater. - De commissarissen mogen geen andere functie in de onder hun toezicht staande vennootschap uitoefenen.

"Het is hun eveneens verboden een andere functie dan die van commissaris uit te oefenen in de vennootschappen die dochtermaatschappijen zijn van de onder hun toezicht staande vennootschap alsmede in de vennootschappen waarvan die vennootschap een dochtermaatschappij is.

"Mogen de functie van commissaris niet uitoefenen of blijven uitoefenen:

"a) De bloed- of aanverwanten in de rechte linie en, bovendien, indien het erkende commissarissen geldt, de bloed- en aanverwanten in de zijlinie tot en met den vierden graad, van een der beheerders of bestuurders hetzij van dezelfde vennootschap hetzij van een bij de vorige alinea bedoelde vennootschap;

"b) De echtgenoot, de vennoot of de bediende van de boven bedoelde beheerders of bestuurders."

Artikel 3.

De laatste alinea van artikel 64 van dezelfde wetten wordt door de volgende bepaling vervangen:

"Indien, ten gevolge van overlijden of anderszins, het getal der commissarissen, met meer dan de helft verminderd is, of indien er geen erkende commissaris meer is, moet de beheerraad dadelijk de algemeene vergadering samenroepen om te voorzien in de vervanging van de commissarissen die er te kort zijn."

Article 4.

Au deuxième alinéa de l'article 65 des mêmes lois, les mots "chaque semestre" sont remplacés par "chaque trimestre".

Article 5.

L'article 69 des mêmes lois est complété par l'alinéa suivant:

"Les commissaires agréés ne sont pas tenus de fournir un cautionnement."

Article 6.

La disposition suivante est insérée à la suite de l'article 69 des mêmes lois:

"Art. 69bis. - Celui qui a exercé le mandat de commissaire agréé ne peut, pendant les trois années qui suivent sa démission ou l'expiration de son mandat, être nommé administrateur ou directeur dans la même société ou dans l'une des sociétés visées au deuxième alinéa de l'article 64quater."

Article 7.

Entre les premier et deuxième alinéas de l'article 72 des mêmes lois sont insérées les dispositions suivantes:

"Aucune augmentation de capital ne peut être décidée si le capital déjà souscrit n'a pas été intégralement appelé. En cas de violation de cette interdiction, le capital déjà souscrit est de plein droit, et nonobstant toute disposition contraire, immédiatement exigible."

"L'alinéa précédent n'est toutefois applicable ni aux sociétés créées en vertu de lois spéciales ou dont les statuts ont été approuvés par une loi, ni aux sociétés dont l'activité se limite aux assurances, aux prêts hypothécaires."

Artikel 4.

In de tweede alinea van artikel 65 van dezelfde wetten worden de woorden "ieder halfjaar" vervangen door de woorden "ieder kwartaal".

Artikel 5.

Artikel 69 van dezelfde wetten wordt door de volgende alinea aangevuld:

"De erkende commissarissen zijn er niet toe gehouden een borgtocht te leveren."

Artikel 6.

De volgende bepaling wordt na artikel 69 van dezelfde wetten ingevoegd:

"Art. 69bis. - Hij die het mandaat van erkend commissaris heeft waargenomen kan, gedurende de drie jaren die op zijn mandaat volgen, geen beheerder of bestuurder worden benoemd in dezelfde vennootschap of in een van de bij de tweede alinea van artikel 64quater bedoelde vennootschappen."

Artikel 7.

Tusschen de eerste en de tweede alinea van artikel 72 van dezelfde wetten worden de volgende bepalingen ingevoegd:

"Over geen enkele verhooging van kapitaal mag worden beslist indien het reeds onderschreven kapitaal niet geheel is uitgeschreven. In geval van overtreding van dit verbod, is het reeds onderschreven kapitaal van rechtswege, en niettegenstaande elk strijdig beding, onmiddellijk invorderbaar."

"De vorige alinea is evenwel niet van toepassing op de vennootschappen die krachtens bijzondere wetten werden opgericht, of waarvan de statuten door een wet werden goedgekeurd, noch op de vennootschappen waarvan de bedrijvigheid beperkt is."

res ou aux opérations de crédit foncier."

Article 8.

L'article 77 des mêmes lois est remplacé par les dispositions suivantes:

"Chaque année l'administration doit dresser un inventaire contenant l'indication des valeurs mobilières et de toutes les dettes actives et passives de la société avec une annexe contenant, en résumé, tous ses engagements, ainsi qu'éventuellement les prêts, avances et crédits consentis par la société à ses directeurs et administrateurs et les garanties de toute nature données ou constituées à leur profit.

"L'administration forme et soumet annuellement à l'assemblée générale des actionnaires le bilan et le compte de profits et pertes, dans lesquels les amortissements doivent être faits.

"Dans le compte de profits et pertes les amortissements sont indiqués sous des articles distincts, correspondant à ceux du bilan auxquels ils se rapportent.

"Il est fait annuellement sur les bénéfices nets, un prélèvement d'un vingtième au moins affecté à la formation d'un fonds de réserve; ce prélèvement cesse d'être obligatoire lorsque le fonds de réserve a atteint le dixième du capital social.

"Un mois au moins avant l'assemblée générale ordinaire, l'administration remet les pièces, avec un rapport sur les opérations de la société, aux commissaires, qui doivent faire un rapport contenant leurs propositions. S'il existe

blijft tot verzekeringen, hypothécaire leeningen of grondcredietverrichtingen."

Artikel 8.

Artikel 77 van dezelfde wetten wordt door de volgende bepalingen vervangen:

"Elk jaar moeten de beheerders een inventaris opmaken die de aanwijzing inhoudt van de roerende en onroerende waarden en van al de in- en uitschulden van de vennootschap, met een bijlage die een bondige opgave zal behelzen van al hare verbintenissen alsmede, in voorkomend geval, van al de leeningen, voorschotten en credieten die door de vennootschap aan hare bestuurders en beheerders mochten zijn toegestaan, en van de waarborgen van allen aard die te hunnen voordele mochten zijn gegeven of gevestigd.

"Door het beheer wordt jaarlijks de balans en de winst en verliesrekening, waarin de noodige amortisatiën moeten worden aangebracht, opgesteld en aan de algemeene vergadering der aandeelhouders voorgelegd.

"In de winst- en verliesrekeningen worden de amortisatiën opgegeven onder afzonderlijke artikelen die overeenkomen met die van de balans waarop zij betrekking hebben.

"Jaarlijks wordt, op de zuivere winst, een bedrag van ten minste een twintigste voorafgenomen, dat tot het oprichten van een reservefonds wordt aangewend; deze voorafneming houdt op verplichtend te zijn wanneer het reservefonds een tiende van het maatschappelijk kapitaal heeft bereikt.

"Ten minste een maand vóór de gewone algemeene vergadering, overhandigen de beheerders de stukken, samen met een verslag over de verrichtingen van de vennootschap, aan de commissarissen die een verslag moeten opmaken met hun voorstellen.

plusieurs commissaires et que certains d'entre eux ne sont pas des commissaires agréés, le commissaire ou les commissaires agréés établissent un rapport distinct.

"Le rapport des administrateurs contient l'indication du mode d'évaluation des différents articles de l'actif."

Article 9.

Les dispositions ci-après sont insérées dans les mêmes lois à la suite de l'article 77:

"Art. 77bis. - Le bilan mentionne séparément l'actif immobilisé, l'actif réalisable et, au passif, les dettes de la société envers elle-même, les obligations, les dettes avec hypothèques ou gages et les dettes sans garanties réelles.

"Sont mentionnés sous des articles distincts:

"A l'actif:

- "1. Les frais de constitution et, éventuellement, d'augmentation de capital;
- "2. Les immeubles;
- "3. Les outils et les machines;
- "4. Les brevets et les marques de fabrique;
- "5. Les créances sur actionnaires pour la partie non versée du capital;
- "6. Les créances sur les sociétés filiales ou éventuellement, sur la société principale;
- "7. Les matières premières, les approvisionnements et les marchandises;
- "8. Les valeurs cotées dans une bourse de fonds publics belge ou étrangère;
- "9. Les valeurs non cotées;
- "10. Les participations, quelle qu'en soit la forme, dans les syndicats ou autres associations commerciales.

Indien er verschillende commissarissen zijn en sommige onder hen geen erkende commissarissen zijn, maken de erkende commissarissen of de erkende commissarissen een afzonderlijk verslag op.

"Het verslag van de bestuurders duidt aan op welke wijze de verschillende artikelen van het actief zijn geschat geworden."

Artikel 9.

De volgende bepalingen worden, na artikel 77, in dezelfde wetten ingevoegd:

"Art. 77bis. - De balans vermeldt afzonderlijk het aan den omloop onttrokken actief, het te gelde te maken actief en, voor het passief de schulden van de vennootschap jegens haar zelve, de obligatiën, de schulden met hypotheek of pand en de schulden zonder zakelijken waarborg.

"Worden onder afzonderlijke artikelen vermeld:

"Bij het actief:

- "1. De kosten van oprichting en, in voorkomend geval, van verhoging van kapitaal;
- "2. De onroerende goederen;
- "3. De werktuigen en de machines;
- "4. De octrooien en de fabrieksmerken;
- "5. De schuldvorderingen op aandeelhouders voor het niet gestorte gedeelte van het kapitaal;
- "6. De schuldvorderingen op de dochtervennootschappen of, in voorkomend geval, op de hoofdvennootschap;
- "7. De grondstoffen, de voorraden en de koopwaren;
- "8. De op een Belgische of buitenlandse openbare fondsenbeurs genoteerde effecten;
- "9. De niet genoteerde effecten;
- "10. De deelnamen, onder gelijk welken vorm, in de handelsyndicaten of andere handelsverenigingen.

Au passif:

1. Le capital et, s'il y a plusieurs catégories de titres ou parts, le capital représenté par chacune de ces catégories;
2. La réserve légale;
3. Les réserves conventionnelles;
4. Les prévisions pour pertes éventuelles;
5. Le montant restant dû sur chaque emprunt obligatoire;
6. Les dettes envers les sociétés filiales ou éventuellement envers la société principale.

"Les engagements par aval, caution ou autres garanties données par la société sont portés au passif du bilan, avec, s'il y a lieu, indication à l'actif de la contrepartie.

"Art. 77ter.- Si l'administration présente le bilan dans une forme différente de celle qui a été adoptée pour l'exercice antérieur, elle doit y annexer un bilan précédent. Cette annexe est publiée en même temps que le bilan.

"Ces formalités ne sont pas requises si la modification du bilan ne consiste que dans l'addition d'articles."

Article 10.

Le 4° de l'article 78 des mêmes lois est remplacé par les dispositions suivantes:

Bij het passief:

1. Het kapitaal en, indien er verschillende categorieën van effecten of deelbewijzen zijn, het kapitaal dat door elk van die categorieën vertegenwoordigd is;
2. De wettelijke reserve;
3. De conventionele reserves;
4. De ramingen voor eventueel verlies;
5. Het bedrag dat op elke obligatieleening verschuldigd blijft;
6. De schulden jegens de dochtermaatschappijen of, in voorkomend geval, jegens de hoofdenootschap.

"De verbintenissen door aval, borgtocht of andere waarborgen, door de vennootschap gegeven, worden op het passief van de balans aangerekend met, indien daartoe aanleiding bestaat, opgave op het actief van de tegenwaarde.

"Art. 77ter.- Indien het beheer de balans onder een anderen vorm voorlegt dan de vorm die voor het vorig dienstjaar werd aangenomen, moet zij er een in den vorm van de vorige balans opgemaakte balans bijvoegen. Deze bijlage wordt terzelfder tijd als de balans bekendgemaakt.

"Deze formaliteiten zijn niet vereischt indien de wijziging van de balans enkel in de toevoeging van artikelen bestaat."

Artikel 10.

Het 4e van artikel 78 van dezelfde wetten wordt door de volgende bepalingen vervangen;

"4° de la liste des prêts, avances, crédits et garanties de toute nature que la société a, soit consentis aux administrateurs et directeurs, soit donnés ou constitués à leur profit;

- a) Au cours de l'exercice écoulé.
- b) Au cours des exercices antérieurs, à l'exception toutefois, pour ces derniers exercices, des prêts, avances ou crédits qui ont été remboursés, et des garanties dont la société est déchargée;

"5° Du rapport des administrateurs et de celui des commissaires."

Article 11.

L'alinéa 3 de l'article 79 des mêmes lois est remplacé par les dispositions suivantes:

"Après l'adoption du bilan, l'assemblée générale se prononce par un vote spécial sur la décharge des administrateurs et des commissaires.

"Cette décharge n'est valable que si le bilan ne contient ni omission, ni indication fausse dissimulant la situation réelle de la société.

"En outre, en ce qui concerne:

- 1. Les actes en dehors des statuts;
- 2. Les actes manifestement contraires à l'intérêt social et qui n'ont pu être faits qu'en méconnaissance de cet intérêt. La décharge n'est valable que si ces actes ont

"4° van de lijst der leeningen, voorschotten, credieten en waarborgen van allen aard, welke de vennootschap of aan de beheerders en bestuurders heeft toegekend, of te hunnen voordele heeft gegeven of gevestigd;

- a) Tijdens het verlopen dienstjaar;
- b) Tijdens de vroegere dienstjaren met uitzondering evenwel, voor deze laatste dienstjaren, van de leeningen, voorschotten of credieten die werden terugbetaald, en van de waarborgen waarvan de vennootschap ontlast is;

"5° Van het verslag van de beheerders en van dat van de commissarissen."

Artikel 11.

De 3° alinea van artikel 79 van dezelfde wetten wordt door de volgende bepalingen vervangen:

"Na de aanneming van de balans, doet de algemene vergadering uitspraak, bij afzonderlijke stemming over de kwijting te geven aan de beheerder en aan de commissarissen.

"Deze kwijting geldt alleen indien de balans noch weglating, noch valsche aanwijzing bevat, waardoor de ware toestand van de vennootschap wordt verborgen.

Bovendien wat betreft:

- 1. De verrichtingen gedaan buiten de statuten;
- 2. De verrichtingen die klaarblijkelijk in strijd zijn met het belang van de vennootschap en die niet dan met miskenning van die belangen konden gedaan worden, is de kwijting slechts

été spécialement indiqués dans la convocation."

Article 12.

Dans les mêmes lois sont insérées, à la suite de l'article 79, les dispositions suivantes:

"Art. 79bis.- Un actionnaire ou plusieurs actionnaires conjointement, agissant au nom de la société et à son profit, peuvent exercer l'action sociale des articles 62, alinéas 1 et 2, et 65, alinéa 3.

"Toutefois, sauf le cas où l'action se fonde sur une infraction aux dispositions du présent titre ou des statuts, elle n'est recevable que si le ou les actionnaires qui l'intendent possèdent soit le vingtième du nombre des actions ou des parts représentatives du capital, soit le vingtième du nombre des actions ou des parts d'une catégorie quelconque.

"Les demandeurs doivent justifier, en outre, qu'ils étaient actionnaires, et éventuellement propriétaires du nombre d'actions ou parts requis, le dernier jour où pouvait être effectué le dépôt des titres en vue de l'assemblée générale statutaire appelée à se prononcer sur la décharge.

"Il n'est pas tenu compte des actions et parts que les défendeurs prouvent avoir servi au vote de la décharge ou appartenir à

geldig wanneer die verrichtingen bijzonder zijn vermeld in den oproepingsbrief.

Artikel 12.

In dezelfde wetten worden, na artikel 79, de volgende bepalingen ingevoegd:

"Art. 79bis.- Een aandeelhouder of verschillende aandeelhouders samen, die in naam van de vennootschap en te haren behoeve optreden, kunnen de bij de 1° en 2° alinea van artikel 62 en bij de 3° alinea van artikel 65 voorziene maatschappelijke vordering instellen.

"Deze vordering is echter, behoudens het geval dat zij op een overtreding van de bepalingen van dezen titel of van de statuten gegrond is, enkel ontvankelijk indien de aandeelhouder of de aandeelhouders die ze instellen, in het bezit zijn hetzij van een twintigste van het getal der aandelen of der deelbewijzen die het kapitaal vertegenwoordigen, hetzij van een twintigste van het getal der aandelen of der deelbewijzen van gelijk welke categorie.

"De eischers moeten bovendien er van doen blijken dat zij aandeelhouders waren en, in voorkomend geval, eigenaar van het vereischte aantal aandelen of deelbewijzen, op den laatsten dag waarop de effecten mochten worden neergelegd met het oog op de statutaire algemeene vergadering die over de kwijting uitspraak zal hebben te doen.

"Er wordt geen rekening gehouden met de aandelen en deelbewijzen waarvan door de verweerders het bewijs wordt geleverd dat zij bij de

un actionnaire qui a voté celle-ci.

"Une fois l'action intentée, les défendeurs ne peuvent plus transiger avec la société sans le consentement des actionnaires demandeurs.

"Si un ou plusieurs demandeurs, qui ont intenté l'action au nom de la société cessent de représenter celle-ci, les autres peuvent, néanmoins, poursuivre la procédure, s'ils justifient qu'ils sont encore actionnaires de la société.

"Si la demande est rejetée, les demandeurs sont personnellement tenus des dépens et, s'il y a lieu des dommages-intérêts.

"Art. 79ter.- L'action sociale intentée par un ou plusieurs actionnaires, sauf le cas où elle se fonde sur une infraction aux dispositions du présent titre ou des statuts, n'est pas accueillie si les défendeurs n'ont commis qu'une faute légère et justifient avoir agi en vue de l'avantage commun des associés et dans le but de réaliser l'objet social.

"Art. 79quater.- Si la société exerce l'action sociale, alors que celle-ci est déjà intentée par un ou plusieurs actionnaires, les instances sont jointes et l'actionnaire ou les actionnaires sont considérés comme partie intervenante dans l'action de la société."

Article 13.

La disposition suivante est insérée à la suite de l'article 80 des mêmes lois:

"Art. 80bis.- Pour l'application des articles 64quater et 77bis, est considérée comme société

stemming over de kwijting hebben gediend, of toebehoren aan een aandeelhouder die voor kwijting heeft gestemd.

"Eens dat de vordering ingesteld is, kunnen de verweerders, zonder de toestemming van de als eischer optredende aandeelhouders met de vennootschap geen daeding meer aangaan.

"Indien een of meer eischers, die de vordering in naam van de vennootschap hebben ingesteld, ophouden deze te vertegenwoordigen, kunnen de andere nochtans het geding voortzetten indien zij er van doen blijken dat zij nog aandeelhouder van de vennootschap zijn.

"Indien de eisch wordt afgewezen zijn de eischers persoonlijk gehouden tot de kosten en, indien daartoe aanleiding bestaat, tot schadevergoeding.

Art. 79ter.- De door een of meer aandeelhouders ingestelde maatschappelijke vordering, behoudens het geval dat zij gegrond is op een overtreding van de bepalingen van dezen titel of van de statuten, wordt niet ingewilligd indien de verweerders enkel een lichte fout hebben begaan en het bewijs leveren dat zij hebben gehandeld met het oog op het gemeenschappelijk belang van de vennoten en met het doel het maatschappelijk oogmerk te verwezenlijken.

"Art. 79quater.- Indien de vennootschap de maatschappelijke vordering uitoefent, terwijl deze vordering reeds door een of meer aandeelhouders ingesteld is, worden de gedingen gevoegd en de aandeelhouder of de aandeelhouders worden als tusschenkomende partij in de vordering van de vennootschap beschouwd."

Artikel 13.

De volgende bepaling wordt na artikel 80 van dezelfde wetten ingevoegd:

"Art. 80bis.- Wordt, voor de toepassing van de artikelen 64quater en 77bis, als dochtermaatschappij

filiale, celle dont une autre société possède des actions ou parts représentant plus de 20 % du capital social, ou donnant droit à plus de 20% de l'ensemble des voix attachées aux titres."

Article 14.

L'article 100 des mêmes lois est remplacé par la disposition suivante:

"Les sociétés anonymes ne peuvent émettre d'obligations dont le montant ^{soit} supérieur au capital social et aux réserves, tels qu'ils résultent du dernier bilan.

"Elles ne peuvent émettre d'obligations remboursables par voie de tirage au sort à un taux supérieur aux prix d'émission, qu'à la condition que les obligations rapportent 3% d'intérêt au moins, que toutes soient remboursables par la même somme et que le montant de l'annuité, comprenant l'amortissement et les intérêts soit le même pendant toute la durée de l'emprunt.

"L'alinéa premier du présent article n'est applicable ni aux sociétés créées en vertu de lois spéciales ou dont les statuts ont été approuvés par une loi, ni aux banques, ni aux sociétés dont l'activité se limite aux assurances, aux prêts hypothécaires ou aux opérations de crédit foncier."

Article 15.

Le premier alinéa de l'article 137 des mêmes lois est remplacé par la disposition suivante:

"Sont de même applicables aux sociétés de personnes à responsabilité limitée les articles 77,

beschouwd, de vennootschap waarvan een andere vennootschap aandelen of deelbewijzen bezit die meer dan 20 t.h. van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen of die recht geven op meer dan 20 t.h. van het totaal bedrag der aan die effecten verbonden stemmen."

Artikel 14

Artikel 100 van dezelfde wetten wordt door de volgende bepaling vervangen:

"De naamloze vennootschappen mogen geen obligaties uitgeven waarvan het bedrag hoger is dan het maatschappelijk kapitaal en de reserves, zoals zij uit de laatste balans blijken.

"Zij mogen geen obligaties uitgeven, terugbetaalbaar bij aanwijzing van het lot, tegen een hoger bedrag dan den prijs van uitgifte, tenzij onder voorwaarde dat de obligaties ten minste 3 t.h. interest opbrengen, dat alle door dezelfde som terugbetaalbaar zijn, en dat het beloop der annuïteit, bevattende aflossing en interesten, gedurende gansch den loop der leening dezelfde zij.

"De eerste alinea van dit artikel is van toepassing noch op de vennootschappen die krachtens bijzondere wetten zijn opgericht geworden of waarvan de statuten bij een wet zijn goedgekeurd geworden, noch op de banken, noch op de vennootschappen waarvan de bedrijvigheid beperkt blijft tot verzekeringen, hypothecaire leeningen of verrichtingen tot kredietverleening op grond-eigendom."

Artikel 15.

De eerste alinea van artikel 137 van dezelfde wetten wordt door de volgende bepaling vervangen:

"De artikelen 77, 77bis, 77ter, 78 en 79 op de inventarissen en balansen zijn mede van toepassing op

77bis, 77ter, 78 et 79 relatifs aux inventaires et bilans."

Article 16.

Les dispositions ci-après sont ajoutées à l'article 186 des mêmes lois:

"Un actionnaire ou plusieurs actionnaires conjointement, agissant au nom de la société et à son profit, peuvent exercer l'action en responsabilité.

"Toutefois, sauf le cas où l'action se fonde sur une infraction aux dispositions du présent titre ou des statuts, elle n'est recevable que si le ou les actionnaires qui l'intendent possèdent soit le vingtième du nombre des actions ou des parts représentatives du capital, soit le vingtième du nombre des actions ou des parts d'une catégorie quelconque, pourvu qu'elles aient droit à une part de l'avoir social en cas de liquidation.

"Les demandeurs doivent justifier, en outre, qu'ils étaient actionnaires, et éventuellement propriétaires du nombre d'actions ou parts requis, le dernier jour où pouvait être effectué le dépôt des titres en vue de l'Assemblée générale ayant statué sur la gestion des liquidateurs.

"Il n'est pas tenu compte des actions et parts que les défendeurs prouvent avoir servi au vote de la décharge ou appartenir à un actionnaire qui a voté celle-ci.

"Les défendeurs ne peuvent transiger avec la société sans le consentement des actionnaires demandeurs.

de personenvennootschappen met beperkte aansprakelijkheid."

Artikel 16.

De volgende bepalingen worden aan artikel 186 van dezelfde wetten toegevoegd:

"Een aandeelhouder of verschillende aandeelhouders samen, die in naam van de vennootschap en te haren behoeve optreden, kunnen de vordering tot aansprakelijkstelling uitoefenen.

"Deze vordering is echter, behoudens het geval dat zij op een overtreding van de bepalingen van dezen titel of van de statuten gegrond is, enkel ontvankelijk indien de aandeelhouder of aandeelhouders die ze instellen, in het bezit zijn hetzij van een twintigste van het getal der aandelen of der deelbewijzen die het kapitaal vertegenwoordigen; hetzij van een twintigste van het getal der aandelen of der deelbewijzen van gelijke welke categorie, mits deze effecten recht hebben op een deel van het maatschappelijk bezit in geval van vereffening.

"De eischers moeten bovendien er van doen blijken dat zij aandeelhouder waren en, in voorkomend geval, eigenaar van het vereischt aantal aandelen of deelbewijzen, op den laatsten dag waarop de effecten mochten worden neergelegd met het oog op de Algemene Vergadering die over het beheer van de vereffenaars uitspraak heeft gedaan.

"Er wordt geen rekening gehouden met de aandelen en deelbewijzen waarvan door de verweerders het bewijs wordt geleverd dat zij bij de stemming over de kwijting gediend hebben, of toebehoren aan een aandeelhouder die voor de kwijting gestemd heeft.

"De verweerders kunnen zonder de toestemming van de als eischer optredende aandeelhouders met de vennootschap geen dading aangaan.

"Si un ou plusieurs demandeurs qui ont intenté l'action au nom de la société cessent de représenter celle-ci, les autres peuvent néanmoins poursuivre la procédure, s'ils justifient qu'ils sont encore actionnaires de la société.

"Si la demande est rejetée, les demandeurs sont personnellement tenus des dépens et, s'il y a lieu des dommages-intérêts.

"Les dispositions des articles 79ter et 79 quater sont applicables à l'action prévue par le présent article."

Article 17.

L'article 191 des mêmes lois est remplacé par les dispositions suivantes:

"Le tribunal de commerce peut sur requête d'actionnaires ou de coopérants possédant soit le vingtième du nombre des actions ou des parts représentatives du capital, soit le vingtième du nombre des actions ou des parts d'une catégorie quelconque de titres, signifiée avec assignation à la société, nommer un ou plusieurs commissaires ayant pour mission de vérifier les livres et comptes de la société.

"La requête précise les points sur lesquels doit porter la vérification ainsi que les circonstances de nature à justifier la mesure sollicitée.

"Le tribunal entend les parties en chambre du conseil et statue en audience publique.

"Le jugement fixe la consignation préalable à effectuer pour le paiement des frais, ceux-ci peuvent être compris dans ceux de l'instance à laquelle donne-

"Indien een of meer eischers, die de vordering in naam van de vennootschap hebben ingesteld, ophouden deze te vertegenwoordigen, kunnen de andere nochtans het geding voortzetten, indien zij er van doen blijken dat zij nog aandeelhouders van de vennootschap zijn.

"Indien de eisch wordt afgewezen zijn de eischers persoonlijk gehouden tot de kosten en, indien daartoe aanleiding bestaat, tot schadevergoeding.

"De bepalingen van de artikelen 79ter en 79quater zijn van toepassing op de bij dit artikel voorziene vordering."

Artikel 17.

Artikel 191 van dezelfde wetten wordt door de volgende bepalingen vervangen:

"De rechtbank van koophandel mag, op een onder dagvaarding met assignatie aan de vennootschap beteekend verzoek van de aandeelhouders of der samenwerkers die in het bezit zijn hetzij van een twintigste van het getal der aandeelen of der deelbewijzen, die het kapitaal vertegenwoordigen, hetzij van een twintigste van het getal aandeelen of der deelbewijzen van gelijk welke categorie van effecten, een of meer commissarissen aanstellen om de boeken en de rekeningen der vennootschap op te nemen.

"Het verzoek bepaalt nauwkeurig de punten waarover het onderzoek zal moeten gaan, alsmede de omstandigheden die den aangevraagden maatregel kunnen wettigen.

"De rechtbank hoort de partijen in raadkamer en doet uitspraak in openbare terechtzitting.

"Het vonnis bepaalt het bedrag der vooraf in consignatie te geven gelden voor de betaling der kosten; deze kosten kunnen gevoegd worden bij de kosten van rechtsgeding waar-

raient lieu les faits constatés.

"Le rapport est déposé au greffe.

Article 18.

Les alinéas 4 et 5 de l'article 194 des mêmes lois sont remplacés par les dispositions suivantes:

"Toutes actions contre les liquidateurs, en cette qualité, à partir de la publication prescrite par l'article 188;

"Toutes actions contre les liquidateurs, pour faits de leurs fonctions, à partir de la publication prescrite par l'article 188 ou de la découverte des faits, si ceux-ci ont été célés par dol.

"Toutefois, le délai de prescription de l'action sociale exercée en vertu de l'article 186, alinéas 2 et suivant, est d'un an à partir de la publication prescrite par l'article 188 ou de la découverte des faits, si ceux-ci ont été célés par dol.

"Toutes actions contre les gérants, administrateurs, commissaires, pour faits de leurs fonctions, à partir de ces faits, ou, s'ils ont été célés par dol, à partir de la découverte de ces faits.

"Toutefois, le délai de prescription de l'action sociale exercée en vertu de l'article 79bis, est d'un an à partir de la publication du bilan ou de la découverte des faits, si ceux-ci ont été célés par dol."

Article 19.

L'article 201 des mêmes lois est complété par les dispositions suivantes:

toe de vastgestelde feiten aanleiding zouden geven.

"Het verslag wordt ter griffie neergelegd."

Artikel 18.

De alinea's 4 en 5 van artikel 194 van dezelfde wetten worden door de volgende bepalingen vervangen:

"Alle rechtsvorderingen tegen de vereffenaars als zoodanig, te rekenen van de bij artikel 188 voorgescreven bekendmaking;

"Alle rechtsvorderingen tegen de vereffenaars, voor daden van hun ambt, te rekenen van de bij artikel 188 voorgescreven bekendmaking of te rekenen van de ontdekking van de daden, indien deze bedrieglijk werden verborgen gehouden.

"De krachtens de 2° alinea en volgende van artikel 186 uitgeoefende maatschappelijke vordering verjaart echter na een jaar te rekenen van de bij artikel 188 voorgescreven bekendmaking of te rekenen van de ontdekking van de daden, indien deze bedrieglijk werden verborgen gehouden.

"Alle rechtsvorderingen tegen de zaakvoerders, beheerders, commissarissen, voor daden van hun ambt, te rekenen van die daden of, indien zij bedrieglijk werden verborgen gehouden, te rekenen van de ontdekking van die daden.

"De krachtens artikel 79bis uitgeoefende maatschappelijke vordering verjaart echter na een jaar te rekenen van de bekendmaking van de balans of te rekenen van de ontdekking van de daden indien deze bedrieglijk werden verborgen gehouden.

Artikel 19.

Artikel 201 van dezelfde wetten wordt door de volgende bepalingen aangevuld:

"6° Les administrateurs ou gérants qui négligent de convoquer l'assemblée générale conformément au dernier alinéa de l'article 64;

"7° Celui qui accepte les fonctions de commissaire ou continue à les exercer en contravention aux dispositions de l'article 64 quater;

"8° Celui qui accepte un mandat ou un emploi en contravention aux dispositions de l'article 69bis;

"9° Les administrateurs ou gérants qui ne soumettent pas à l'assemblée générale des actionnaires le bilan ainsi que le compte de profits et pertes, prévus par l'article 77, alinéa 2, ou n'observent point les prescriptions des alinéas 3 et 6 du même article ou celles des articles 77bis, 77ter et 78, 4°;

"10° Les administrateurs, gérants ou commissaires d'une société anonyme, d'une société en commandite par actions, d'une société coopérative, qui refusent de communiquer au Procureur du Roi les actes ou autres documents demandés et précisés par lui, afin de vérifier les éléments d'une infraction à la présente loi aux dispositions légales qui punissent les faux commis dans les actes de la société."

Article 20.

L'article 204 des mêmes lois est complété par les dispositions suivantes:

"5° Les administrateurs, gérants directeurs ou commissaires qui contreviennent à l'article 64ter;

"6° Les administrateurs ou gérants, qui, dans une intention frauduleuse, ne soumettent pas à l'assemblée générale des actionnaires le bilan ainsi que le

"6° De beheerders of zaakvoerders die verzuimen de algemeene vergadering overeenkomstig de laatste alinea van artikel 64 op te roepen;

"7° Hij die de functie van commissaris aanvaardt of die functie blijft waarnemen in strijd met de bepalingen van artikel 64quater;

"8° Die een mandaat of een bediening aanvaardt in strijd met de bepalingen van artikel 69bis;

"9° De beheerders of zaakvoerders die de balans, alsmede de winst- en verliesrekening, voorzien bij de 2° alinea van artikel 77, niet onderwerpen aan de algemeene vergadering der aandeelhouders of die de voorschriften van de 3° en 6° alinea's van hetzelfde artikel of de bepalingen van de artikelen 77bis, 77ter en 78, 4°, niet naleven;

"10° De beheerders, zaakvoerders of commissarissen van een naamloze vennootschap, van een vennootschap bij wijze van goldschieting op aandelen, van een personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid of van een coöperatieve vennootschap die weigeren aan den Procureur des Konings de akten of andere stukken mede te delen die door hem zouden zijn gevraagd en nader aangeduid, om de bestanddelen na te gaan van een misdrijf tegen deze wet of tegen de wetsbepaling die de in de akten der vennootschap gepleegde valsheid straffen."

Artikel 20.

Artikel 204 van dezelfde wetten wordt door de volgende bepalingen vervangen:

"5° De beheerders, zaakvoerders, bestuurders of commissarissen die artikel 64ter overtreden;

"6° De beheerders of zaakvoerders die, met een bedrieglijk opzet, de balans alsmede de winst- en verliesrekening die bij de 2° alinea van artikel 77 zijn voorzien, niet aan

compte de profits et pertes, prévu par l'article 77, alinéa 2, ou n'observent pas les prescriptions des alinéas 3 et 6 du même article ou celles des articles 77bis, 77ter et 78, 4°."

Article 21.

"Art. 209bis.- Sont punis de la peine prévue par l'article 201 l'administrateur et le gérant qui soumettent un bilan à l'inspection des actionnaires ou des sociétaires, sans avoir fait les diligences raisonnables pour s'assurer de sa sincérité.

"Si le bilan est faux, les peines applicables sont celles de l'article 205."

Article 22.

L'article 68 des mêmes lois est abrogé.

Article 23.

Par. 1. La présente loi entrera en vigueur trois mois après la date de sa publication.

Toutefois, en ce qui concerne les sociétés constituées antérieurement à cette publication, les dispositions de l'alinéa 3 de l'article 64quater n'entreront en vigueur qu'un an après la date de publication de la présente loi et celles relatives aux commissaires agréés n'entreront en vigueur qu'à l'expiration du délai fixé par arrêté royal, et sous les distinctions établies par celui-ci, sans que la mise en application intégrale de ces dispositions puisse être retardée au delà de deux ans à partir de la publication de la présente loi.

Par. 2. Les articles 79bis, 79ter, 79 quater et les alinéas 2 et suivants de l'article 186 ne sont pas applicables aux faits pour les-

de algemeene vergadering van de aandeelhouders voorleggen, of de voorschriften van de 3° en 6° alinea van hetzelfde artikel of die van de artikelen 77bis, 77ter en 78 4° niet naleven."

Artikel 21.

"Art. 209bis.- Met de bij artikel 201 voorziene straf worden gestraft de beheerder en de zaakvoerder die een balans ter inzage van de aandeelhouders of van de leden van de vennootschap stellen zonder de redelijke moeite te hebben gedaan om zich van de getrouwheid van de balans te vergewissen.

"Indien de balans valsch is, zijn de streffen toepasselijk welke in artikel 205 zijn voorzien."

Artikel 22.

Artikel 68 van dezelfde wetten is opgeheven.

Artikel 23.

Par. 1. Deze wet wordt van kracht drie maanden nadat zij is bekendgemaakt.

Wat evenwel de vennootschappen betreft die vóór die bekendmaking zijn opgericht, worden de bepalingen van de 3° alinea van artikel 64 quater eerst van kracht één jaar na den dag waarop deze wet zal bekend gemaakt zijn, en de bepalingen betreffende de erkende commissarissen worden enkel van kracht na het verstrijken van den bij koninklijk besluit vastgestelden termijn, en met inachtneming van de bij dit besluit gemaakte onderscheidingen, zonder dat de integrale toepassing van die bepalingen langer dan twee jaar na de bekendmaking van deze wet kan uitblijven.

Par. 2. De artikelen 79bis, 79ter, 79 quater en de alinea's 2 en volgende van artikel 186 zijn niet van toepassing op de feiten waar-

quels décharge a été valablement
donnée par l'assemblée générale
des actionnaires antérieurement
à la publication de la présente
loi.

Donné à Bruxelles, le 7 juin 1939

voor door de algemeene vergadering
der aandeelhouders op geldige wij-
ze kwijting is gegeven geworden
voor de bekendmaking van deze wet.

Gegeven te Brussel, 7 Juni 1939.

LEOPOLD

Par le Roi:

Van 's Konings wege:

Le Ministre de la Justice:

De Minister van Justitie,

P.E. JANSON.
